

როლოანდ
გიორგაძე

**ფისუ,
ფისუ...**

ფინსუ, ფინსუ...

რომანი

თბილისი
2020

როლანდ გიორგაძე – დისო, დისო ...
ROLAND GIORGADZE – DISO, DISO ...

რედაქტორი: მაკა ჯოხაძე
Editor: Maka Jokhadze

მხატვარი: მერაბ გენაძე
Artist: Merab Getsadze

კომპიუტერული უზრუნვეყოფა: ნიკა ხვედელიძე
Page make-up: Nika Khvedelidze

© როლანდ გიორგაძე – დისო, დისო... 2020

გამომცემლობა „მერიდიანი“

ISBN: 978-9941-25-780-3

დაიბეჭდა შპს „შარავანდის“ სტამბაში

ნიგნის გამოცემის უზრუნველყოფისათვის
დიდ მადლობას ვუხდით შპს „შარავანდის“
დირექტორს ბატონ თამაზ შარიქაძეს

ავტორი

*ვეძღვნე ჩემი ძვირფასი მშობლებს –
ღირძივი გიორგაძისა და ნაზიკო აბუანაძის ნათერ ხსოვნას*

ღისო, ღისო...

უმოქმედო და უშინაარსო ცხოვრებამ სიზარმაცის სენი შეჰყარა გიორგის – თავი და თავი ყველა უბედურებისა. მართალია, ახალგაზრდა აღარ ეთქმოდა, მაგრამ არც მოხუცებულობაში შეეზიჯებინა ჯერ. ფიქრობდა, რალაციით უნდა დავკავდეო, მაგრამ იმ რალაციისთვის ვერ მიეგნო. სოფელში კაცს საქმე ყოველთვის გამოუჩნდება. სოფელში ღრმა სიბერემდე საქმიანობს ადამიანი, რომც გინდოდეს, ვერ გაჩერდები, მიწა ყოველდღიურად ითხოვს თავისას. არ გასვენებს, სანამ მიწადვე არ მიიქცევი. აქ კი, ყანა შენ არ გაქვს გასათოხნი და ვენახი შესანამლი, თუმცა, სამაგისო აღარც ჯანი შემოგრჩა და აღარც ღონე. ამას წინათ კორპუსის წინ ორ ძირ ხეს შემოუბარა და გული ძლივს ამოიტანა სახლში. ამოვიდა და ცოტა ხანს წამოწვა დასასვენებლად. გული ისე გამალეებით უცემდა, გეგონებოდა, საწოლი ყანყალებსო.

– ასაკი, ძმაო, – შეეხმიანა თავის თავს, – შენ, ხუმრობა საქმე ხომ არ გგონია? ოჰ, კარგი ერთი. ყველაფერს ასაკს ნუ დააბრალებ. ვის აცოდებ თავს? არც ისეთი მსცოვანი ხარ. შე კაი კაცო, კოლია არ გახსოვს? სიკვდილამდე ვერ გააგდებინეს თოხი ხელიდან. კი, იმასაც ამბობდნენ, რომ არ წაიქცეს, თოხით იკავებს თავს ყანაშიო. იცინე, შენ, იცინე. ისე, რას არ იტყვის ხალხი, ქილიკობას შენ მოაშლევი? იქილიკონ და იყვნენ. მაგან უნდა თქვას, კაცი ვარო. თუმცა, ახლა რალას იტყვის. ღმერთმა აცხონოს, ისე წავიდა ამქვეყნიდან, ლოგინად არ ჩავარდნილა, არავის მოსავლელი გამხდარა და არც არავინ შეუწუხებია. არ არის, ჩემო ბატონო, ეს პატარა საქმე. უბედურება ის არის, რომ ჩანვები და შენს მოვლაზე მორიგეობას დაანესებენ შვილები.

– მერე რა არის აქ უბედურება? უბედურება კი არა ბედნიერებაა, ამდენი მზრუნველი რომ გეყოლება.

– კაი ერთი, შეიძლება შენთვის სულის სიღრმეში რაღაც ბედნიერება იყოს, მაგრამ მაინც სხვის შეუწუხებლად ჯობია იქ წასვლა. ყველა თავის საქმიანთა დაკავებული. სად აქეთ ამდენი დრო? აქეთ სამსახურიო, იქით ბავშვებო, და კიდევ ვინ მოთვლის, რა. იმათაც მოსწყინდებათ, დაეწყებათ შფოთი და შეიძლება, სიყვარულიც გაუნელდეთ.

წუთისოფელი დაუნდობელია, მომბებრებელი ერთფეროვანი ყოველდღიურობა გულს აუხეშებს, თუ ვერ შეძელი წუთისოფლის გამრავალფეროვნება, სულს ჩრჩილი მოედება, დაგიჟანგდება. ისე კი, ყველა სატკივარის საუკეთესო წამალი საქმეა, საყვარელი საქმე. უსაქმურობა ათასგვარ ბოროტებას ბადებს გულში. და კიდევ, მარტო არ უნდა დარჩე. მარტოობაზე დიდი სასჯელი ღმერთსაც კი ვერ მოუგონებია. მარტოსულობითა და უსყვარულობით იტანჯება დღეს სამყარო. შეიძლება ხალხმრავალ საზოგადოებაშიც იყო, ცოლ-შვილითა და შვილიშვილებით დახუნძლულიც, მაგრამ მაინც მარტო იყო. აი, ამას უნდა გაექცე. სხვანაირად დაიღუპები.

ფეხი შეანელა გიორგიმ, ცას ახედა, დღე დასალიერისაკენ მიიზღაზნებოდა. ცაზე ჯერ მხოლოდ ერთი ვარსკვლავი კიაფობდა ობლად.

– ხომ იცი, – ისევ გაებაასა თავის თავს, – წუთისოფელში მოვლინება რაღაც ამოუცნობი კანონზომიერების ნაყოფია. შემთხვევით არაფერი ხდება და მადლობელი უნდა იყოს ამისთვის კაცი. სამარადჟამო სიცოცხლის შანსი გეძლევა, თუ რწმენაში არ მოიკოჭლებ. მოვლინებასაც ათასგვარი ვალდებულება მოჰყვება, აბა, რა გეგონა, შენ, თუ ამ ვალდებულებებს არ გაექცევი, შეასრულებ, მოსაწყენად დროც აღარ დაგრჩება და იქაც პირნათელი იქნები. – მერე დანანებით გადააქნია თავი, – როგორ კისრისტეხით გარბის დრო, გიჟივით მიქრის. როგორც იტყვიან, თავის მოფხანის დროც არ არის, თუ მიძინებული არ ხარ. მიძინება კი იგივე სიკვდილია. დრო დიდი განძია, ოღონდ ჭკუით უნდა მოხმარება. უკან მიიხედე, უკან, როგორ

ახერხებდნენ შენი წინაპრები. გუთანაც ეჭირათ ხელში, ხმალიც და ღმერთისთვისაც იცლიდნენ. როდის უნდა მოენყინათ? დღეს ღმერთიც მივინყებულა. როცა ღმერთს ივინყებ, ყველა მინიერი მომაკვდინებელი მანკიერებები წამოყოფენ თავს და მის მონად იქცევი. ფულია დღეს ღმერთი და ამ ღმერთს ეთაყვანება ყველა. სხვა დროა ახლა, სხვა დრო, ღმერთის დავინყების დრო.

– კაი, კაცო, ნივთიერს გაჩენის დღიდან ეთაყვანება კაცობრიობა.

– კი, ამაში გეთანხმები, მაგრამ დღეს განსაკუთრებულად.

ასაკმა გოდრის ამბავი გაახსენა და ჩაეცინა, – რამდენი სიბრძნეა დავანებული ხალხურ გადმოცემებში. გოდორი არ დაგავინყდეს, გოდორიო. უცნაურ ეპოქაში მოგვინია ცხოვრებამ. ეპოქა, რომელიც დაჟინებით მიისწრაფვის თვითგანადგურებისკენ.

– რატომ განადგურებისაკენ?

– მოითმინე, მოითმინე, ერთ წამს, მათქმევი. განადგურება მარტო ბომბებს არ შეუძლია. ყველაზე დიდი გამანადგურებელი უზნეობაა. ყოვლისმომცველმა კომერციალიზაციამ, პრაგმატიზმმა სიყვარულიც კი შეინირა. გააცვივა ურთიერთობები. არადა, სიყვარულია თავიდათავი ყოველგვარი სიკეთისა. ჰო, რალაცის თქმა გინდოდა...

– თვითგანადგურებისაკენ კი არა, ზეცივილიზაციისაკენ.

– ჰოდა, ეგ ზეცივილიზაცია მოსპობს ყოველგვარ ტრადიციულს, ღირებულს, მორალურ-ზნეობრივს.

– შემიძლია, არ დაგეთანხმო, მე მაინც ჩემ აზრზე ვრჩები.

– კაი, ერთი, გაიხედე, შენ გარშემო რა ხდება.

ასაკზე ფიქრი მაინც არ ასვენებდა, ზარავდა სანოლს მიჯაჭვულობაზე ფიქრი.

– ჩავარდნილი კაცი არა თუ სხვებს აბეზრებს თავს, თვითონაც ბეზრდება საკუთარი თავი. ამნაირი ხვედრისაგან ღმერთმა დაგვიფაროს. მოქმედებაა საჭირო, მოქმედება, თანაც დროული. უნდა განთავისუფლდე ფუჭი და დამთრგუნველი აზრებისაგან. უქმად გდებისაგან თოხიც კი ჟანგდება და გულს რალა მოუვა?

– ასე, შე კაცო. მოძრაობაა მაგის წამალი, მოქმედება. კარგად თქვა ილიამ: მოძრაობა და მხოლოდ მოძრაობა... ყველაფერი იგულისხმება ამაში. პატარა კახი სამოცდათხუთმეტი წლისაც ცხენზე ამხედრებული იბრძოდა. იმიტომ, რომ გაჩენიდან სულ მოქმედებაში იყო. ადამიანი მოძრაობისთვის არის გაჩენილი, შემოქმედებისთვის. იტყვი ახლა შენ, რომელი პატარა კახი მე ვარო. მერე რა, ადამიანთა მოდგმის წარმომადგენელი, ორფეხა გონიერი არსება ხარ შენ, როგორც ამბობენ „ჰომო საპიენსი“. ჰო, კიდევ, გადადებული საქმე ეშმაკისააო. ჯობია, არ დააყოვნო... კაცისთვის მოჭარბებული არაფერი ვარგა, არც ღრო. შეიძლება დიდი სისულელები ჩაგადენინოს. მისგან არავინ არის დაზღვეული. ბრძენ კაცსაც კი შეუძლია, ჩაიდინოს სისულელე.

მერე წაიოცნება, – ნეტავ ვინ უფრო მეტ სისულელეს სჩადის – ფულიანი თუ უფულო. გაჩენიდანვე უსასრულო გზას მიუყვება კაცი და ამ გზაზე შეუძლებელია, ერთხელ მაინც არ წამოკრა ფეხი და არ ჩაიდინო სისულელე.

– გეყოფა ახლა, გეყოფა, უსაქმურობამ იცის აზრებით ხეტიალი. ადამიანს შუბლის ძარღვი დააყოლა ღმერთმა, ასე ამბობენ ხალხში. ის არის სისულელებისაგან თავის შემაკავებელი, თუ გაგინყდა შუბლის ძარღვი, ყველაფერს გაკადრებინებსო.

ახლობლის ნათქვამი გაახსენდა: – დისშვილი მყავს, კაცო, ერთი უვარგისი, თალლითი და უქნარა, არ ვიცი, ვის გამოემგვანა, გვარში არავინ გვყავს ასეთი, შევჯვორე ამას წინათ – კაცს რომ შუბლის ძარღვი გაუნყდება, მისი საქმე დამთავრებულია-მეთქი. არ იკითხავ, რა მიპასუხა?

მხრები ავიჩიჩე.

– არ დამყოლია მე, ბიძია, ეგ ძარღვიო, და გადაიხარხარა. სისხლი გამეყინა, კაცო, ძარღვებში, მოდი და ელაპარაკე ასეთს მორალსა და ზნეობაზე. კაცს ყველაზე მეტად ფიქრებთან ბრძოლა ღლის. რაიმე მნიშვნელოვანი პრობლემის გადაწყვეტაზე რომ ათენებდე და აღამებდე, კიდევ ხო. უსაგნო, არაფრის მომტანი, ზოგჯერ ისეთი მავნებლური ფიქრები შემოგესევა ხოლმე, შეიძლება, ჭკუაზე გადაგიყვანოს. მერე ისე დაუპატიჟებლად

მოდინ, რას არ გაგახსენებენ. დღე კიდევ გულს გადააყოლებ რამეს, დაღამებაა შიშის მომგვრელი და საფრთხილო.

– კიდევ ერთხელ გეუბნები, რალაციით უნდა დაკავდე, რალაციით.

– და რა არის მერე ეს რალაცა?

– გეყოფა, გეყოფა ახლა, კარგ საქმეზე მიდიხარ, ამდენი ხნის უნახავ მეგობრებს შეხვედები და გულსაც გაიხალისებ, მტანჯველი ფიქრებისაგან ცოტა ხანს მაინც დაისვენებ.

არც თუ ისე ბევრი გზა დარჩენოდა გასავლელი შეხვედრის ადგილამდე. რაც ასაკში შევიდა, ფეხით სიარულს მოუხშირა. ახლაც ფეხით მიდიოდა ნაძვნარში. მიუყვებოდა ბილიკს, გაუჭირდა აღმართში სიარული, მაგრამ იხტიბარს არ იტეხდა, სასიამოვნოდ ელამუნებოდა მოშხამული აირებისაგან თავისუფალი მთის გამჭვირვალე სუფთა ჰაერი, ხალისს მატებდა ბუნების სუნთქვა. მონოლილი სისხლისაგან სახეც შეუწითლდა, გუნებაც გამოუკეთდა, ფრინველთა ორკესტრის სასიამოვნო ჟღურტულმა ძალა შემატა, ფეხსაც აუჩქარა და მხნედ დაადგა გზას, მაგრამ გონებას მაინც ვერაფერი მოუხერხა. გონებას, რომელსაც სულის თვალს უწოდებენ.

– ბიჭო! სანამ რამით დაკავდები, იქნებ რამე დანერო! – მოულოდნელმა და დაუპატიჟებელმა აზრმა ერთ ადგილზე გააშეშა, მერე ხმამალა გაიცინა.

– რა გაცინებს, გიფიქრია ამაზე?

– მოდი და ნუ გაგეცინება. მწერლობა შენ პენსიონრების თავშესაფარი ხომ არ გგონია?

– რატომ, კაცო? ჯერ ერთი – პენსიონერი არ ხარ, მეორეც – ამის პრაქტიკაც მრავლადაა მსოფლიოში, თანაც არც თუ ისე უინტერესო ცხოვრება გაქვს გავლილი. გულს მაინც გადააყოლებ, დროს ხომ მაინც მოკლავ, სხვა თუ არაფერი. ამბობენ, გონებას ავარჯიშებსო, სკლეროზსაც თავიდან აიცილებ. ა, საუკეთესო გამოსავალი, თანაც სასარგებლო, მაგრამ რაზე გინდა, რომ დანერო?

– არა, ამაზე არასოდეს მიფიქრია, – კიდევ ერთხელ გაეღიმა, რა აზრი არ მოუვა კაცს თავშიო.

უცნაურმა და მოულოდნელმა აზრმა გაახალისა და ჩა-
აფიქრა, მაშველი რგოლივით ჩაეჭიდა ამ აზრს. მერე ვილაცის
დაგდებული ჩაუქრობელი სიგარეტის ნამწვავი ფეხით მოსრისა
და გზა განაგრძო.

– მაგალითად, შენი თავგადასავალი, ცოტა გადაგხდენია
თავს თუ რა. – ისევ ჩაიციხა, – რამდენი ხანია, ასე არ გავხალი-
სებულვარ. მწერლობა არ მომინდომა ახლა, მწერლობა მარტო
ამბის მოყოლა ხომ არ გგონია შენ, ბიჭო? ამბავს ღვთისგან
მომადლებული ფერებიც სჭირდება, როგორც კერძს საკაზმი.
ისე უგემური გამოვა.

– პირველად შეიძლება უგემურიც გამოგივიდეს, მერე რა.

– არა, ძმაო, არა, უნაყოფო შრომა რა შრომაა. ეს იგივეა,
სიზიფესავით ქვა აგორო აღმართში.

რა არ მოგივა კაცს თავში. კიდეც კარგი, გარეთ არ მზიურ-
დება ყველა ნაფიქრალი, თორემ კაცი კაცს ველარ შეხედავდა
თვალეებში.

– შეგრცხვეს მაინც, წერეთელს ედრები! ცოტა ნაკლებს
მაინც გაუყადრე თავი.

– ჰო, რატომ წერეთელს? სხვებიც უამრავია. როგორ იყო,
როგორ? „შენ საჩხერის არწივი ხარ, მე – ღვანკითის შევარდენი,
შენც პოეტი, მეც პოეტი, შენ აკაკი, მე ვარდენი“. და რა უპასუხა!
„წერე, წერე, ჩემო ვარდენ, მტერს დაასე ისარიო, თუ მწერალი
არ გამოხვალ წერას მაინც ისწავლიო“. წერას თუ არ აუტანიხარ,
დაანებე ამაზე ფიქრს თავი.

ასაკის მატებასთან ერთად რა სწრაფად გარბის დრო – ისევ
დროს გაედევნა ფიქრით. მგონი, ფინიშის ხაზიც აღარ არის
შორს. ეგ არავინ იცის, მნიფეს ესროდნენ და მკვახე ცვიოდაო,
– იტყოდა ხოლმე საწყალი დარეჯანი. ნათელში ამყოფოს
ღმერთმა, სათნო და კეთილი ქალი იყო. ისე, რისი შეცვლაც არ
შეგიძლია, ფიქრადაც არ ღირს. ნათქვამია, წყლის ნაყვანო. მე
დავამატებდი, დროის ნაყვაც.

აღმართიც გათავდა. საპურმარილემდეც აღარ იყო შორს.
შეჩერდა.

– რას აღარ მოიგონებ ხოლმე, რა ახირებაა, რას აიკვირებ

ფეხით სიარული. მართლა პატარა ხომ არ გგონია შენი თავი? რისი თავი გექნება, იქ რომ მიხვალ.

– რა ვიცი, ვიფიქრე, ბუნება მავნე ფიქრების ტყვეობიდან გამათავისუფლებს-მეთქი. მყუდრო ადგილია. როგორ ამბობდა ერთი პოეტი? „ფიქრთა გვირაბი არის მალარო, ლექსი – ფოლადის ნანარმოები“.

– თუ ძმა ხარ, ეგ რამ გაგახსენა? რა მოსატანი იყო ახლა აქ?

– რა ვიცი, რა ვიცი, როგორც სამყაროა ამოუცნობი, ისევე ამოუცნობია გონება. გონების ამოცნობა სამყაროს ამოცნობის ტოლფასია. რას არ ამოგიგდებს ხოლმე სხეულის ეს ერთი, ვითომ პატარა ნაწილი. როცა წლები ცის თალივით დაგანვება მხრებზე, უფრო მეტად უკვირდები ჟამთა სვლას, სამყაროს. ახალგაზრდობაში ამას ნაკლებ ყურადღებას აქცევ. დროთა განმავლობაში კი, ცხადად შეიგრძნობ მის ცვალებადობას. მიდის ერთი თაობა და მოდის მეორე. გიჭირს, მაგრამ მაინც ეგუები იმას, რომ, მართლაც, წუთია წუთისოფელი. იცი, რომ მოგიწევს წასვლა. მაგრამ ყოველთვის მერმისისთვის გადადებ, გაურბიხარ ამაზე ფიქრს, ის კი თავს აუცილებლად შეგახსენებს. ამასთან, ისიც კარგად მოგეხსენება, რომ „არვის ძალუძს ხორციელსა განგებისა გარდავლენა“. და ისიც, რომ მიღმიერის, ზეციურის, შეცნობა ვერ ხელენიფების ძეხორციელს, არაფერი იცი, ის წარმოდგენითია, ოცნების სფეროა. აქ კი ყველაფერი გაცხადებულია. ხედავ, ეხები, კაცობრიობის უსასრულო კიბის ერთი საფეხური ხარ შენს თაობასთან ერთად. კლდეს რომ მოანგრევენ, დაინახავ, როგორ საფეხურებივითაა სხვადასხვა ფენა ერთმანეთზე დალაგებული. ასეა კაცთა მოდგმაც. რაც მოსახდენია, მაინც მოხდება, არ ღირს ამაზე თავის მტვრევა, რას იზამ, ფიქრს ვერ გაექცევი, ვერ დაემალე. ფიქრები ფანტელებივით აცვივა გონებას. ზოგი უკვალოდ ქრება, სხვანი მკვიდრად მკვიდრდება ტვინის ხვეულებში და კაციშვილი ვერ გაიგებს, ფრინველივით როდის წამოგიფრინდება... ამბობენ, ფიქრის ტყვეობიდან დახსნის ერთ-ერთი ყველაზე კარგი საშუალება ღვინოაო, მაგრამ...

– ჰოდა, ეგ მაგრამ არ დაგავინყდეს. ისე კი კაცობრიობამ მუხლზე უნდა დაუწოქოს ჩემს წინაპრებს ამ უდიდესი საუნჯის აღმოჩენისათვის. ღვინო ახალისებს გულსა კაცისასო, – კარგი ნათქვამია ჭეშმარიტად.

* * *

დღე იწურებოდა. ბინდი საბრძანებელს უმზადებდა ღამეს. ისმოდა ფრინველთა ჟღერტული, ძილის წინა გადაძახებ-გადმოძახება, ძილისპირული ახალგამოჩეკილი ბარტყებისთვის. აქა-იქ ღამის დარაჯების – ბუსა და ჭოტის კივილიც სწვდებოდა ყურს.

რა კარგად მოუფიქრებიათ ამ პატარა მთის წვერზე საპურ-მარილეს გაკეთება. ყველა მხრიდან შერეული ტყის საფარით შემოსარტყელს მხოლოდ წვერი ჰქონდა მოტიტვლებული მელოტი კაცივით და ამ სიმწვანეში ბადახშივით იყო ჩასმული გასული საუკუნის ერთსართულიანი, კრამიტით გადახურული, ქვის ბოძებზე შესკუპებული იმერული ოდა-სახლი. მისთვის დამხასიათებელი გრძელი აივნით. შემკული სხვადასხვა ორნამენტებით, ფიგურებითა და რიკულებით.

რა არის, კაცო, ეს, ჩემი მეზობლის, ას წელს მიტანებული არჩილას სახლი გადმოუტანიათ, მგონი, აქ.

ტყრუშული ღობით შემორაგვული ეზო მწვანედ ხასხასებდა. მხოლოდ თეთრი ქვით განყობილი ბილიკი დაეტოვებინათ სახლამდე. აბიბინებულ კონინდარზე აქა-იქ მარგალიტებივით მოებნიათ სისხლივით წითელი, თავდახრილი ვარდები. მონინებით შეჰყურებდა როგორც საკრალურსა და იდუმალს. – ტურტლიანი ტყავის ლანჩით როგორ უნდა შებღალო ეს სინმინდეო, და შორეულმა ბავშვობის მოგონებამაც არ დაახანა, როცა მწვანე მოლზე ფეხშიშველა ტრუსებით დატანტალებდა ხოლმე.

მთისთვის დამხასიათებელი მუდმივად გრილი სიო საამოდ ანანავებდა გარემოს. მოწყდა რეალურს, ანმყოს და ირეალურში, თითქოსდა რაღაც მანქანების საშუალებით შორეულში, მიღმიერში გადავიდა. გონება ყოველგვარი ბინიერისაგან გაიცხრილა... მთის წვეროდან ხელისგულივით ჩანდა მდინარის ორივე

მხარეს განოლილი ქალაქი, რომელიც ისე ციმციმებდა, თითქოს ცა თავის ვარსკვლავებთანად ამობრუნებულიყო. ნეტარების მომგვრელ ჟრუანტელს დაეპყრო მთელი სხეული. აცრემლებას ბევრი აღარაფერი აკლდა... ყოველგვარი მიწიერი გამქრალიყო...

– მგონი, კარგ დროს მოგისწარი, გადაფრენას ხომ არ აპირებდი? – ზურგზე ხელი მოუთათუნა კარგა ხნის უნახავმა მეგობარმა და შემოატრიალა. მერე უკან დაიხია და ვითომ გაკვირვებულმა თუ ნამდვილად გაკვირვებულმა, თვალასხივოს-ნებულმა მიმართა:

– კაცო, შენ არ იცვლები? – ღიმილად ქცეული შინაურულად თმაზე წაეტანა და გაჭალარავებული გრუზა თმა მოუჩეჩა, – შენზეა ნათქვამი, „არ ვსდევ ჟამთა ცვლასო“.

მერე მარჯვენა ხელი თავზე მოისვა, კეფაზე შერჩენილი შეთხელებული ქალარა თმის ნაშთი მოიქექა და მწუხარების გამზიარებელი კაცივით დანანებით წარმოთქვა: – ეჰ, შეხედეთ, ერთი შეხედეთ, ახმება, მაგრამ არ ცვივა.

– იქით გაიხედე, შე უკუღმართო, თვალი არ ეცეს, – აჩეჩილი თმა შეისწორა გიორგიმ და მეგობრის მოტიტვლებულ თავზე შეაჩერა მზერა.

– რა მეთქმის, ნამეტანი გვალვიანი იყო ბოლო წლები და იმან შეიწირა. თმა კი არა, მგონი, ქვეყანაც კინალამ გადაყვა ამ წლებს.

– ასე ხვდებიან, ბიჭო, მონატრებული მეგობრები? მეტი არაფერი გაქვს სათქმელი?

– როგორ არა, როგორ არა, კაცო, სად გვეჩქარება. აქ დრო გაჩერებულია, დანარჩენი იქ, – წარმოთქვა მხიარულად და ოდა-სახლისაკენ გაიშვირა ხელი.

– სხვები სად არიან, ვახტანგ, სხვები?

– სხვები ორგანიზაციული საკითხებით არიან დაკავებულნი. ამ საოცრებით გარინდებულს რომ შეგასწარი, – მხარზე ხელი გადახვია გიორგის, – ცოტა არ იყოს, შემეშინდა. შენი პოეტური ბუნებისა და გულჩვილობის ამბავი რომ ვიცი, თავს არაფერი აუტეხოს-მეთქი, გავიფიქრე.

ვახტანგი ცოტა ხანს შეყოვნდა, დასერიოზულდა, ქვე-

მთი ფეხქვეშ გაწოლილ, აციმციმებულ ქალაქს გადახედა და მყისიერად გამხიარებულმა ამოიმღერა: – საკვირველია პირდაპირ, ლექსებს რომ არ წერ. სხვისას რომ ჩამოარაკრებ ხოლმე ნაკადულივით და ცრემლებს გვალვრევიწებ, იქნებ შენც გეცადა?

– ეჰ, ვახტანგ, ვახტანგ, სულ მიკვირს და ცოტა მშურს კიდევ, ასეთი სერიოზული პროფესიისა და თანამდებობის პატრონი სულ მხიარული როგორ ხარ.

– სხვანაირად ვერ გაუძლებ. ჰო, ასეა, ვფიქრობ, ჩემს პროფესიას სჭირდება. – შეყოვნდა, ჩაფიქრდა ცოტა და წარბებ-აზიდულმა მრავალმნიშვნელოვნად დაამატა, – ტაქტიკაა ერთგვარი. ხომ იცი, რა ხალხთან მაქვს საქმე? ეს მხიარულება ზოგჯერ მოჩვენებითია, მაგრამ არ უნდა შეგამჩნიონ. ისე, რალაც ახირებულობასავით კი დამჩემდა, – ნალველი გამოკრთა მის ხმაში და ფეხსაცმლის ჭვინტს ჩააცქერდა, თითქოს პირველად უყურებდა. – ეს, იმათთან, თუ არა შინაურებთან გულწრფელი ვარ. ასე ბნელეთის მოციქულებს ნდობით განვანწყობ ხოლმე ჩემ მიმართ. საქმეს სჭირდება. მართალია, ყოველთვის არ ამართლებს, მაგრამ თავის საქმეს მაინც აკეთებს.

– გულწრფელად მიკვირს, – შეესიტყვა გიორგი, – გასაკვირია პირდაპირ, ვერ წარმოვიდგენდი, ამ დონის ოინბაზობა თუ შეგეძლო. – არა, არა, – ღიმილი გაუკრთა გიორგის, – შეცდომით აირჩიე პროფესია, შენ იურისტი კი არა, მსხიობი უნდა გამოსულიყავი. – მერე დააკონკრეტა, – ცირკის მსახიობი. როგორ მოგიხდებოდა წითელი პომპონიანი ქუდი!

– შენ იცინე და მე მართლა ვფიქრობდი მაგ პროფესიაზე, მაგრამ კონან დოილმა დამღუპა. ჰო, ჰო, გადაყევი დეტექტივების კითხვას. – მერე ადრე ნათქვამს მიუბრუნდა, – წელან გითხარი, შემეშინდა-მეთქი, კი არ გეხუმრები, მართალს ვამბობ. აქ, ამ საოცრების შემხედვარე, ბევრი ტყვევდება, ლაპარაკის უნარს კარგავს, ზოგიც ექსტაზში ვარდება – იცი, რამდენი მინახავს აბლავლებული და მინაზე გაგორებული? ხომ ხედავ, ედემის ბალის ერთი პატარა კუთხეა, მარტო ადამი და ევა აკლია... – თქვა ისევ მხირულად და ხელები გადაატკაცუნა, – მაგრამ დიდხანს ლოდინი არ მოგვიწევს, მისი მოდგმის წარმო-

მადგენლებიც მალე გამოჩნდებიან და მერე ნახე თავდავინწყება. გიორგი, ჰა, რას იტყვი, ამ ადგილის მპოვნელმა და შენობის ამგებმა უნდა თქვას, კომერციული ნიჭი მაქვსო.

პასუხის მოლოდინში თავზე ხელი რიტმულად აატყაპუნა, თითქოს თავის თავს უბრაზდებოდა, მე რატომ ვერ მოვიფიქრეო.

– შენ სად გეცალა მაგისტვის, – ჩანაფიქრს მიუხვდა გიორგი, – კრიმინალებთან ბრძოლაში დალლილს.

– კაი, გვეყოფა კეჭნაობა. ჰო, მართლა, ასე რატომ დაგავკვიანდა? – დასერიოზულდა ვახტანგი.

– ფეხით მოვუყვებოდი, ძმაო, ფეხით, ჩემი ნება რომ იყოს, აქ მანქანით ამოსვლას ავკრძალავდი.

– რაო! უარს ეუბნები ცივილიზაციას?

– უარს არ ვეუბნები, მაგრამ ეს სინმინდეები ხელშეუხებელი კუნძულივით, ნაკრძალივით უნდა შევინარჩუნოთ.

– ეს რალა ხელშეუხებელია, ისე კი ზემოთ... – თვალი გაადევნა ცას მიბჯენილ მომდევნო მთის წვერს, – არის ასეთი ადგილი, ბერები არიან დავანებულნი. პროტესტს უცხადებენ ცივილიზაციას და ყველაფერს ხელით აკეთებენ, მამაპაპური ხელსაწყობით, ჰო, ნაჯახი და მისნაირები. ამ ლამაზ კოპნია სახლს, რომ უყურებ, ულურსმნოდაა აგებული. ამბობენ, ლაზები ჩამოიყვანესო. ეგენი ხომ ხის ცნობილი ოსტატები არიან. ასლია იმერული ოდა-სახლის, არ ვიცი, ძველი დაშალეს და მერე აქ ააწყვეს, თუ ყველაფერი ხელახლა გააკეთეს. ხის მასალას საოცარი სურნელი აქვს, ჯანმრთელია და, როგორც დღეს ამბობენ, ეკოლოგიურად სუფთაც. რაც შეეხება იმ ნმინდა ადგილს, სხვა დროს წავიდეთ, თუ სურვილი გექნება, და რამდენიმე დღით დავრჩეთ. მე ორი კვირა ვიყავი.

– მერე გემველა რამე?

– არ არის ეს სახუმარო თემა, – დასერიოზულდა ვახტანგი. იქ მოღვაწენი, თითქოს უხორცონი არიან, წყდები ამქვეყნიურს და მსუბუქდები. სიყვარულითა და ურთიერთპატივისცემითაა გაჯერებული ყველაფერი. სასიცოცხლო მოთხოვნილებად მექცა იქ რამდენიმე დღით განმარტობა. – გაოცება რომ შეატყო

გიორგის, ბეჭებზე მოუთათუნა ხელი, პატარა უბიძგა და მხიარულად შეუძახა, – ნავიღეთ, ნავიღეთ, იქ უკვე ყველაფერი მზად იქნება.

* * *

მეგობრები მასლაათით გაუყვნენ თეთრად მოკირწყლულ ბილიკს, საამურად უბერავდა მაცოცხლებელი სიო. თავდახრილი ვარდები წელში მოლუნული მომსახურე იმერელი ბიჭივით კიდევ უფრო მოლუნულიყვნენ, მიწამდე დაეხარათ თავები და მოკრძალებით ეპატიჟებოდნენ სტუმრებს – ანტრე, ბატონო! ანტრე, ბატონო!

კოპნია სახლი მზად იყო სტუმრების მისაღებად. რამდენიმე ხის საფეხური მსუბუქად აიარეს და თანამეინახეებს შეუერთდნენ. გადაეხვივნენ ერთმანეთს, ბეჭებზე ხელის ტყაპუნით მოიკითხეს ოჯახები, შვილები, დაინტერესდნენ საქმიანობით და მაგიდას მიუსხდნენ. ისევ ის ბიჭები – ვახტანგი, ცოტნე, თემური, გურამი და გიორგი.

– ღვთის წყალობით, – წამოიწყო ახოვანმა, მხრებში გაშლილმა, ჯერ კიდევ საკმაოდ მოხდენილმა და თმაშევერცხლილმა გურამმა. ის ბავშვობიდან სპორტით იყო დაკავებული და ახლაც შეძლებისდაგვარად აგრძელებდა სპორტულ ცხოვრებას. – ტრადიციას ჯერ კიდევ ვაგრძელებთ. წელიწადში ერთხელ შეხვედრით მონატრების სურვილსაც ვიკლავთ და ქართული სუფრის ეშხით და ლაზათით მომაბეზრებელ ერთფეროვან ყოველდღიურობას ვივინყებთ, ვხალისდებით. ადრე უფრო ხშირად ვხვდებოდით. მოვუხშიროთ ამ შეხვედრებს, თორემ ხომ ხედავთ, ჩვენი ცხოვრების ფურცლები თანდათან ყვითლდება და ჭკნება, ხან ერთი წყდება და ხან მეორე. აა, თამაზი უკვე აღარ გვყავს, – ნაღვლიანად დასძინა ბოლოს. – მოდი, სანამ საქმეს შევუდგებით, მის სულს პატივი ვცეთ და შესანდობარი ვთქვათ. ღმერთმა ნათელში ამყოფოს. – ყველანი ფეხზე წამოდგნენ და შესანდობარი შესვეს.

– თემურ! რა თქმა უნდა, შენი ღვინოა, – ტუჩები მოიწმინდა გურამმა და ლავაშს მისწვდა.

თემური კახეთიდან იყო, მწვადისა და ღვინის კუთხიდან. ყოფილი მოცურავე დარბაისლურად შევსებულიყო. მიუხედავად იმისა, რომ ქალაქში ცხოვრობდა და სოლიდური თანამდებობაც ეკავა, მამაპაპისეულ ზვრებს დიდ ყურადღებას აქცევდა და ღვინოც საუცხოო გამოსდიოდა.

– რა თქმა უნდა, ჯო, რა თქმა უნდა, – მოუქცია კახურად სახეზე ლიმამკრთალმა, – ასე იქნება, სანამ ჯანი და ღონე გამყვება და მერე რაც იქნება, ის მერემ თქვას. – ორაზროვნება არ დააკლო ნათქვამს თემურმა.

– ხალხო! რამდენადაც ჯერ კიდევ ღვთის წყალობით ქართული წეს-ჩვეულებების დამცველები და მიმდევრები ვართ, სუფრას თამადა სჭირდება. რა მნიშვნელობა აქვს, რამდენი ვართ, წესი წესია. არც ერთ ხალხის კულტურაში თამადობის ინსტიტუტი არ არსებობს, ჩვენ გვაქვს მხოლოდ და ამას გაფრთხილება უნდა. კი დაგვძრახიან ზოგიერთი წარბებ და წამწამებ გადახატული, თმა-კიკინა გაევროპელებული თანამემამულეები, – მოძველებული ტრადიციათ, მაგრამ ღვინის სმის ჩვენებური კულტურა, რამდენად გასაკვირიც უნდა იყოს ზოგიერთებისთვის, ევროპელებსაც მოსწონთ. მოკლედ, თამადად ვახტანგი ავირჩიოთ. – დაამთავრა სათქმელი ცოტნემ და ღვინით სავსე ჭიქას მისწვდა. ვახტანგსაც დიდი თავპატიჟი არ გამოუდვია და ჩვეულებისამებრ ტრადიციულ სადღეგრძელოებს გაჰყვა. აქეთ ვახტანგი ენამზეობდა, იქით ღვინო იღვწოდა დინჯად – ჯერ გონებას მისწვდა, მერე სისხლს აედევნა და როცა ყველა დასაპყრობი ადგილი უბრძოლველად დაიპყრო, თავს დროებით მოდუნების უფლება მისცა. სასიამოვნოდ დათბა მთელ სხეულში. მეგობრები სიტყვაკაზმულობაში ეჯიბრებოდნენ ერთმანეთს. ლექსიც თქვეს, სიმღერის გარეშე ქართული სუფრა რა არის, ჰოდა, არც სიმღერა დაუკლიათ. მერე გიორგი ფეხზე წამოდგა, სხვებსაც ადგომისკენ მოუწოდა, მხრებში გაიმართა, ხელები გაშალა, ღვინისაგან გახალისებულს გული გამალებით უცემდა, მიწვდა ალიცლიცებულ ჭიქას, გრძნობამორეულმა სიყვარულით შეავლო თვალი სუფრის წევრებს და გულში ჩამწვდომი ხმით, ისე, ჟრუანტელს რომ მოგგვრის, წამოიწყო:

– გაიხედეთ ქვემოთ, ხალხო, შეხედეთ და დატკბით, რა სილამაზეა, როგორ ციმციმებს ქალაქი, თითქოს შორეული გალაქტიკიდან სტუმრად მოსული ხომალდი იყოს. – ისე დაიწყო, გეგონებოდა, დილამდე არ გაჩერდებო, მაგრამ ყველასთვის მოულოდნელად უცებ დადუმდა, თითქოს ენა დაეხია. ხან ცას ახედა, ხან ფეხქვეშ განრთხმულ ქალაქს გადაახედა, რაღაც აწვალებდა, გორგალივით გაჩხეროდა ყელში და ვეღარ იღებდა ხმას. ბოლოს ის რაღაც თვალებს მისწვდა, მოსწყდა და ლანვებზე ჩამოსრიალდა, ქვედა ბაგესა და ნიკაპს შუა ღრმულში შეერთდნენ წამიერად, მერე იქიდანაც გასრიალდნენ და სიყვარულით დაუნამეს გიორგის აალებული გული. დამუნჯებულს შორეთიდან ნიკო ლორთქიფანიძე წამოემგვლა, თითქოს ბეჭებზეც ხელი მოუთათუნა და უჩურჩულა: მთვარიან ღამეში ბაგრატიის ტაძრის ნანგრევები თალხით შემოსილ ჭირისუფალივით რომ დასცქერიან ქუთაისს, უხმოდ მეტყველებენ: „მოუარეთ საქართველოს!..“ – ჩურჩული არა და არ თავდებოდა. – ზოგჯერ ქუჩაში წინ გადამელობება სულის მესაიდუმლე შოთა და ბრძანების კილოთი ამბობს: „მოუარეთ საქართველოს!“ ღამის წყვდიადმი ყურს მოვკრავ მდინარეთა გალობა-სიმღერას: იწყებს მკვირცხლი რიონი, შემოსძახებს გიუმაფი თერგი და ბანს ეტყვის დინჯი მტკვარი: „მოუარეთ საქართველოს!“ – ნუთუ, ბატონო ჩემო, არ გაგიგონია გუშინწინ, რომ კოკისპირულმა წვიმამ დაასხა, გაუთავებელი გაბმული ძახილი ყოველი წვეთისა: „მოუარეთ საქართველოს!.. მოუარეთ საქართველოს... მოუარეთ საქართველოს“... – „ცეცხლებშემწული“ სიტყვების ექო თეთრი ნისლივით მოეფინა ახლო მდებარე მთა-გორაკებს. გურამმა, ამ მთასავით კაცმა, ბავშვივით მოიწმინდა ცრემლი და ამოილულულა: რა ეშველება ჩემს ქვეყანას?!

– ხომ ვამბობდი, აგვატირებს-მეთქი, – ღიმილის მორგებას ცდილობდა ვახტანგი. ყველანი გარინდებულებიყვნენ, მხოლოდ ინახად მჯდომი ბახუსი ხითხითებდა ეშმაკურად სუფრის ბოლოს.

– მერე რომ არ ვიცი, როგორ მოვუაროთ? გზააბნეულ ფარას ვგავართ. ხან საით მივანყდებით და ხან საით. ხან დასავლე-

თისკენ და ხან ჩრდილოეთისკენ. ტყუილად არავინ არაფერს იძლევა, ყველა სათავისო საქმეს აკეთებს, ხმა ვერ ამოგვიღია, არიქა, იმას არ ეწყინოს, არიქა, ამას არ ეწყინოს. დემოკრატია დაგვიწუნებენ, ხმის ამოღება ადამიანის უფლებების დარღვევაში ჩაგვეთვლება, შეწყდება ინვესტიციები, დავიმშვეით და სხვა ათასი კოჭლი მიზეზი. შე, დალოცვილო, საკუთარი პროდუქცია ვერ შეგიქმნია. ელემენტარულ პირველადი მოხმარების საგნებსაც ვერ აწარმოებ – ვერც ასანთს, ვერც საპონს. ინდუსტრიალიზაციის გარეშე ქვეყანას მომავალი არ აქვს, ის თავისთავად მოითხოვს მონინავე ტექნოლოგიების დანერგვას, რასაც შესაბამისი კადრები დასჭირდება და ახალგაზრდებსაც გაუჩნდებათ ამ ტექნოლოგიების შექმნის ინტერესი. ინდუსტრიალიზაცია დასაქმების ყველაზე მთავარი წყაროა. აგერ, ბატონო, ჩინეთის მაგალითი. მარტო ტურიზმით ქვეყანა ვერ განვითარდება. ტურიზმის იმედად შეუძლებელია ბიუჯეტის დაგეგმვა, იმდენი ტურისტი შედის ესპანეთში, იტალიასა და საბერძნეთში, რომ ჩვენ არც დაგვესიზმრება, მაგრამ მაინც ვალეებში იხრჩობიან. პატარა დაძაბულობის შექმნა ჩვენს რეგიონში, ან სტიქიური უბედურება, ეპიდემია, – ღმერთმა დაგვიფაროს ამისგან, და მოგჭამაჭირი ვირტუალურმა შემოსავალმა. დაუსაქმებელია შენი სისხლი და ხორცი. უკანმოუხედავად გარბიან ქვეყნიდან და სხვის ისტორიას წყდავენ. მოკოსმოპოლიტო მთავრობამ ხელი დაიბანა, – დასაქმება და წარმოებების გახსნა ჩემს ფუნქციებში არ შედის, ეგ კერძო ბიზნესის საქმეაო. კერძო ბიზნესის მკეთებელს კი მოთმინება და პროფესიონალიზმი აკლია – ერთ წელიწადში უნდა გახდეს მილიონერი, თან ფულიც არა აქვს. საკრედიტო დანესებულებები კი ტყავს აძრობენ. და აი, ასე, გონიერი მტრისა თუ ბრიყვი მოკეთის დირექტივებით იწრიტება და იშრიტება ქართული გენოფონდი და გარბიან. შეხედულები, ლამაზები, ნიჭიერები და მოხდენილები. უუნაროები არავის სჭირდება, ძირითადად – ახალგაზრდები, მოდგმის გამგრძელებელი. დანარჩენები კი, იმის მაგივრად, დღე-ღამეს ასწორებდნენ გამოსავლის გზის ძებნაში, თუ როგორ უშველოს ქვეყანას, ჩამოეკიდნენ ათასგვარ საეჭვო უცხოურ ორგანიზაციებს

და უშრომელი შემოსავლის მიღების მიზნით, უკანასკნელი სიტყვებით ლანძღვენ წინაპართა სისხლით მორწყულ თავიანთ გამზრდელ ქვეყანას. სხვას კი არ უნდა ამართვინო შენი ქვეყანა, შენ უნდა მართო, თუ საბოლოოდ არ გაცვედნებულხარ. უნდა დაანახო სხვებს, რომ დამოუკიდებლადც შეგიძლია განვითარდე. განავითარო შენი ეკონომიკა, გაძლიერდე სამხედრო თვალსაზისრით, რომელიც საწინდარია მშვიდობისა, განვითარებისა და რომელსაც ანგარიშს უწევს ყველა. აგერ ისრაელის მაგალითი. ჩრდილოეთ კორეის მაგალითიც ავიღოთ, არ აიძულა, მსოფლიოში ყველაზე მოწინავე ქვეყანა ამ პატარა ქვეყანასთან მოლაპარაკების მაგიდასთან მიმჯდარიყო?!.. ჩვენ კი რას ვაკეთებთ, მივტირით წარსულს, ანმყო არ მოგვწონს, არც მომავლის დიდი იმედი გვაქვს. ასეთი განწყობით როგორ მოვუაროთ საქართველოს. ეს ჩემი მოსაზრებებია, სხვა მზარეცუბები, მე არ მაქვს, თუ როგორ გადარჩება ქვეყანა, მაგრამ თუ საშველი არ გამოჩნდა, ამ ლამაზ მთა-გორებს, ნაყოფიერ ველ-მინდვრებს, სხვებიც უმღერებენ, სათავისოდ გამოიყენებენ და დამკვიდრდებიან. ხომ ხედავთ, როგორ აჭრელდა ქალაქი?! – ჩაამთავრა ღინჯად ცოტნემ და შეუსმელი სავსე ჭიქა მაგიდაზე დადგა.

მდუმარებამ მოიცვა სუფრა. რომელსაც დარბაზიდან გამოფრენილი სულის ამაფორიაქებელი ჰანგები ენანანავებოდა, ყველა თავის საფიქრალს წაეღო... „დაიგვიანეს, ჯერ არსად ჩანან“... ქართული სიმღერის მომაჯადოებელმა ტკბილხმოვანებამ ტანში ჟრუანტელივით დაუარა სუფრის წევრებს, ეს აკლდა კიდევ ჩვენს განწყობას? გაიფიქრა ცოტნემ, ვახტანგი გალაკტიონს მისწვდა – „არსად ისე არ მღერიან, როგორც აქ, ამ ქვეყანაში“... და არც რუსთველი დავიწყნია: „რა ესმოდა მღერა ყმისა, სმენად მხეცნი მოვიდიან“ – უკეთესად შემფასებელი ჯერ არ დაბადებულა. მხოლოდ ერთს დავამატებ ჩემი მხრიდან, ვერც ცეკვავენ.

გარინდებიდან სუფრის წევრები ალესილი ნაჯახივით მჭრელმა ხმამ გამოიყვანა, თითქოს წყალი გადაასხესო, ერთბაშად გამოფხიზლდნენ.

– რას დასტირით, დაბლავით სუფრას. თქვე უსაქმურებო! ტირილითა და ვაი-ვიშით გაკეთებული საქმე ვის უნახავს?! – ტყვიამფრქვევივით ისროდა სიტყვებს ვილაც მოკვანჭალე კაცი და სუფრას უახლოვდებოდა. – დამსხდარხართ, ქეიფობთ, გადაჰყურებთ ქალაქს და ტკბებით. რა გექეიფებათ, თქვე უდღეურებო, ქვეყანა თავზე გექცევათ, თქვენ კი ლაქლაქებთ. ბავშვი ბავშვს აღარ ჰგავს და დიდი – დიდს, ნარკომანია და სხვა ენით გამოუთქმელი სიბილწეები მუშლივით შესევთან ქართველთა მოდგმას. ღვინის სამშობლოში ჰაშიშით და სხვა გამაბრუნებელი მომაკვდინებელი ნივთიერებებით იღუპება საქართველოს მომავალი. თქვენ კი ქეიფობთ. ვაი, დედასა, სად ჰყავს ამ ქვეყანას პატრონი! სტალინი გინდათ, სტალინი!

თანამეინახენი აიძაგრენ. მხოლოდ ვახტანგი ილიმებოდა, კი არ ილიმებოდა, იცინოდა და ცოტა უკლდა ახარხარებას.

– ვინაა, ბიჭო, ეს გადარეული? – მიუბრუნდა აღელვებული გიორგი ვახტანგს.

– მოიცა, მოიცა, სანამ არ ჩამოფქვავს, არ მოისვენებს. აქვე გაგიფენს თავის მარგალიტებს. არ იცნობ, კაცო? ელეფთერია. მაგას თითქმის მთელი ქალაქი იცნობს, განსაკუთრებით მძღოლები, რესტორნები. გამაგიჟებს, რა ყნოსვა აქვს, როგორ მომაგნო.

– მაინც ვინაა, კაცო, უკანასკნელი სიტყვებით რომ გვთათხავს.

– ჩემი შორეული ნათესავია. წარსულით გაუბედურებული კაცი. ახლა კი ხედავ, რა დარჩა მისგან.

ელეფთერი კი თავის სტიქიაში იყო:

– მიიწ-მოიწით, რომ გამხლართულხართ! ასე უნდა სტუმრის მიღება და პატივისცემა? ესაა ზრდილობა და რაინდობა? – ქაქანებდა და თან სუფრის ნევრებს ათვალეერებდა. მერე მოულოდნელად გადაიხარხარა და ვახტანგს მიმართა: – შე სულელო და ჩერჩეტო, შენც აქა ხარ?

– ვითომ არ იცოდი. ეჰ, ელეფთერ, ელეფთერ.

სუფრის ნევრებმა ვახტანგს გადახედეს და მიიწ-მოიწიეს. ელეფთერი სუფრის თავში მოკალათდა.

– ცოტა კიდევ მიაჩოჩე სკამი, ძამია, ვერ ხედავ, ფეხს რომ ვერ ვხრი?

გიორგიმ ჩაიჩოჩა.

– სხვანაირად ვერ დავჯდებოდი, არ ილუნება ეს ოხერი ფეხი.

ელეფთერი ისევ ვახტანგს მიუბრუნდა შენუხებული სახით:

– ბიჭო, მაინც რა ჩამარტყეს ამ ჩერჩეტ თავში, შენ გეცოდინება. ისე კი მისმა მარჯვენამ გაიხარა, ვყოფილიყავი ჭკვიანად, ახლა ასე ხომ არ ვიქნებოდი...

დაუპატიჟებელი სტუმრის წამიერი სინანული და მნუხარება ისევ მოურიდებელმა, თავხედურმა კილომ შეცვალა.

– ხო, გეკითხებით, რას ბლავით? ქვეყანას შველა უნდა, თქვენ კი მაღალფარდოვანი სიტყვებით კიკინებთ – ასე არ ვარგა, ისე არ ვარგა, რა გვეშველება. გაანძრიეთ ხელი და ეგ გაყინული ტვინი. მამა გიცხონდათ, მსოფლიოს თქვენ მეტი საფიქრალი არ ჰქონდეს და თქვენი გულისთვის ომს ატეხავენ. გეტყობათ, ჩემზე მეტი განათლებულები ბრძანდებით და არ გაგიგონიათ? „თუ თავი შენი შენ გახლავს, ღარიბად არ იხსენებო“. გამოძვერით ნაჭუჭებიდან, მარტო საკუთარი ოჯახის კეთილდღეობა რომ განაღვლებთ. გამოსავალი ყველა მდგომარეობიდან არის, ოღონდ ამას ჭკუა და გონიერება სჭირდება. სიტუაცია შენს სასარგებლოდ უნდა შეაბრუნო. როგორც – იკითხავთ. ისე, აბა რა ჯანდაბად გინდათ ეგ ჭკუა და განათლება, თქვე დიპლომიანო ჩერჩეტებო!

– ვინაა, ბიჭო, ეს გადარეული? მოაშორეთ აქედან, ცოდვა არ ჩამადენინოს! – წამოვარდა ფეხზე გურამი.

– დამშვიდდი, გურამ, დამშვიდდი. ნათქვამია, ზოგჯერ სულელისაგან უფრო მეტ სიბრძნეს შეიძენ, ვიდრე ჭკვიანისაგანო. ვაცადოთ, ჩამოათავებს და წავა. – გამოესარჩლა თემური.

– ჰო, ერთ ადგილზე დიდხანს ვერ ჩერდება. – ჩაუმატა ვახტანგმა.

– ისიც ნათქვამია, ვირისაგან წიხლი არ უნდა გენყინოსო, – დააყოლა ღიმილით თემურმა. – ვაცადოთ, ვნახოთ, კიდევ რა განძის პატრონია.

ანდაზის შინაარსს ელეფთერი არ ჩაღრმავებია, ან იქნებ წაუყრუა, და თემურს მიმართა: – გეტყობა, შენ ჭკვიანი კაცი ხარ, როგორ შეიძლება მოსაუბრეს სიტყვა შეაწყვეტინო. – გურამს კი უთხრა, უკულტურობის ნიშანია ეგ, ყმანვილოო.

გურამს კიდევ უნდოდა რალაცის თქმა, თანამეინახენი კი დუმდნენ და გაცვებით უყუყუებდნენ ელეფთერს. მანაც ხელი ჩაიქნია და ჩამოესვენა სკამზე.

– მადროვეთ, მე თქვენთვის ვშრომობ, თორემ ეს მე დიდი ხანია ვიცი, აქა მაქვს ჩაჭედილი, სამარეში ხომ არ წავიღებ? – და თავზე მოისვა ხელი. მერე ნითური თავი მოიქექა და რიხიანად განაგრძო: – თქვენ მე მოცლილი ხომ არ გგონივართ. ვერ ხედავთ, რამდენი ხალხია? იმათთანაც მისასვლელი ვარ, როგორი რთულიც არ უნდა იყოს, ყველა მდგომარეობიდან შეიძლება სარგებლის მიღება. ასე მასწავლიდნენ მე. აქაო და ქართველები ვართო, ტრაბახობთ. ჭკვიანები ვართო, სადაა მერე თქვენი ჭკუა, ვის უნახავთ? – იკითხა გამომწვევად და პატარა პაუზის შემდეგ თავადვე უპასუხა: – ჭიებს? როგორ ახერხებდნენ ამას ქართველთელაპიებით გარემოცული ჩვენი წინაპრები.

მერე დანანებით გადააქნია თავი: – ეჰ, რა წინაპრები გყავდა! თქვენსავით კი არ წუნუნებდნენ. თუ დაეცემოდნენ, ისევ ახალი შემართებით წამოდგებოდნენ. წუთისოფელი დაცემა-აღდგომის მუდმივი პროცესია, – დასძინა ბრძნულად. – რაში იყო იცით საქმე, თქვე ჩერეჩეტებო? ახლავე მოგახსენებთ.

როგორც ჩანს, მუხლმა შეაწუხა ნამეტნავად. ხელი ფეხზე მოისვა, სკამი ააჭრაჭუნა, გაშეშებული ფეხი ზარბაზნის ლულასავით დარბაზისაკენ მიმართა და მოხერხებულად მოეწყო. თავდახრილმა ბრაზიანად დაიკრა მუხლზე ხელი და დანანებით ამოიოხრა: – ეჰ, რა ბიჭი ვიყავი.

მაღევე გამოერკვა, თავი ასწია და ისევ შემართებით შესძახა: – რა დროს პირადულია, თუ გინდა ქვეყანამ წარმატებას მიაღწიოს, დაივიწყე პირადული და გადაეგე ქვეყანას. ბიჭო, – მიუბრუნდა ვახტანგს, – შენ ნაკითხი კაცი ხარ, გეცოდინება, რა ერქვა ამერიკის იმ პრეზიდენტს, რომელმაც თქვა: იმაზე

ნუკი იფიქრებ, რას გამიკეთებს ჩემი ქვეყანა, არამედ იმაზე – მე რას გავუკეთებ ჩემს ქვეყანასო. დაახლოებით ასეა.

მერე ხელი ჩაიქნია: – ჭვიანი კაცის ნათქვამია, სახელს რა მნიშვნელობა აქვს. არც მე მაქვს მაგაზე ნაკლები ნათქვამი, მაგრამ იმას ვინ ჩაინერდა, – და ისევ მოლოდინულად გადაიხარხარა. – მართალი არ ვარ, ჩემო ჩერჩეტო და სულელო ადვოკატო?

– არა ვარ მე, ბიჭო, ადვოკატი.

ელეფთერმა ხელი ჩაიქნია. – იურისტი ხომ ხარ! რა მნიშვნელობა აქვს, ყველანი ერთნაირები მექრთამეები ხართ. ხო, მთავარი არ დამავინყდეს. არ ვიცი, რით დავინყო, იმდენი სატკივარია. ხო, ასეთ ლექციებში ლექტორები დიდ ფულს იღებენ, მაგრამ მე უფასოდ გემსახურებით, თქვენ კი იშმუშნებით. დამიჯერეთ, გამოგადგებათ! – თქვა დარწმუნებით. – რას ვამბობდი? ღმერთო, გამახსენე. მაინც რა ჯანდაბა ჩამარტყეს ნეტავ ამ თავში. ხო, ისევ პირადული. ეს გვლუპავს ქართველებს. იმდენი მაქვს თქვენთვის სათქმელი, მაგრამ სადაა ამდენი დრო. წინაპრებზე ვამბობდი და... – უცებ ფეხზე ისე უხერხულად წამოვარდა, კინალამ მაგიდა გადააყირავა.

– როცა წინაპრებზე ვსაუბრობთ, – დაიწყო დინჯად და მოკრძალებით, – მათ ხსოვნას ფეხზე უნდა წამოვუდგეთ. მათ სხვა სული ჰქონდათ, თავგანწირვის დიდი უნარი და სამშობლოს უსაზღვრო სიყვარული. ახლა აქვთ აბა სიყვარული? – განაგრძო დანანებით. – კისრისტეხით, უკანმოუხედავად გარბიან ქვეყნიდან, სადაც კვამლი მაღალიო, მეც იმისი მაყაროო. რომ გარბიხარ, სად გარბიხარ? ვის უტოვებ მამა-პაპათა ძვლებს, რომლებიც მიწიდან შემოგცქერიან. რა დაგეკარგა იქ, უცხო მიწაზე, სადაც არავის უნდიხარ და ზიზლით შემოგცქერიან. სადაც შენი არაფერია – არც მიწა, არც წყალი, სადაც წინაპრის სულიც ვერ სწვდება. ლუკმა როგორ გადაგდის ყელში. როგორ გძინავს მშვიდად. ვის უტოვებ მიწას, რომელსაც ნანვიმარზე მამა-პაპათა სისხლის ოხშივარი ასდის. მიწა, რომელიც შენი ხორციით და ძვლებით უნდა განოციერდეს და საზრდო მისცეს შენს შთამომავლობას. ყველამ რომ დატოვოს, ხომ გაბერნდება

მინა, სარეველა და ჯაგი მოედება. იქ შენ სულის სიმშვიდეს ვერასოდეს მოიპოვებ. და რა სიმდიდრეც უნდა მოიხვეჭო, ბედნიერი ვერასოდეს გახდები. უძილობა, დარდი და ნალველი მოგიღებს ბოლოს. ვერც ღრმა სიბერეს მიაწევ, ვერც შენი მონახვეჭით დატკბები.

ელეფთერი ცოტა ხანს დაყოვნდა, თითქოს შეისვენა, მერე ღრმად ამოიოხრა და ისევ სუფრის წევრებს მიუბრუნდა:

– ის სულგანათლებულები თქვენსავით საკუთარ ოჯახში არ იკეტებოდნენ და არ წუნუნებდნენ, მუდამ შემართულნი იყვნენ. ზოგ ქვეყანას გადასაშენებლად მარტო თემურ-ლენგი ეყოფოდა, ჩვენ კი რვაჯერ მოვიგერიეთ და მის გარდა კიდევ სხვა რამდენი გვჯიჯგნიდა. თქვენ კიდევ წუნუნებთ, ველარ ვუმკლავდებით ფულით შემოსულ მტრებსო. ფულმა გაათახსირა და გარყვნა ქვეყანაო. ფული რაც არის, მე რომ ვიცი, ისე არც ერთმა თქვენგანმა არ იცის. ფულმა მიმიყვანა მე ამ მდგომარეობამდე. მერე წუნუნით, ქეიფით უშველით თავსა და ქვეყანას? ის ფული ასე უხვად რომ შემოდის, საკუთარი ჯიბეების დასასქელებლად და გასასკდომად კი არ უნდა მოიხმარო, არამედ ქვეყნის სასიკეთოდ. ვერც ერთი ფარული თუ აშკარა მტერი ვერ მოგჭამს ფეხებს, თუ იმ ფულს ერის გამრავლებისათვის გამოიყენებ. ერის უკვდავება ხომ მის სიმრავლეშია. რავა, ტყუილია თუ, რაც შეგიძლიათ, ის მაინც გააკეთეთ. ბოვშები მაინც გააკეთეთ, თქვე შობელძაღლებო. აქ მაინც ვინ გიშლით ხელს. სხვისაში რომ თესავთ, საკუთარში დათესეთ. თუმცა, აწი თქვენ რისი დამთესავები ხართ, – პირზე ხელი მიიფარა და ჩაიქირქილა. – მრავალშვილიანებს მაინც დაეხმარეთ, რომლებიც დვრიტაა საქართველოს უკვდავებისა. ვერანაირი უკეთური ქართველთმოძულე ვერაფერს გვავნებს, თუ ერი გამრავლდება. წუნუნებთ, აქაო და, სამუალება არ გვაქვსო. თქვენს წინაპრებს რა ჰქონდათ, გიფიქრიათ ამაზე? ცხრა შვილი ძონძებგადაკრულ თივაში ეწვინა სოხანეზე ერთი გადასაფარებლის ქვეშ და როგორ მამულიშვილებს ზრდიდნენ? სამშობლოს სიყვარულით გულანთებულებს, რომლებსაც თვალის დაუხამხამებლად შეეძლოთ სამშობლოსათვის ყველაზე

ძვირფასის, სიცოცხლის განირვა. ისინი ნაკლებ გაჭირვებაში იყვნენ? აქეთ მეფე, იქით ბატონი, რჩენა ხომ უნდოდათ მათ და თან გაუთავებელი ომები. არაფრის ემინოდათ, იმიტომ, რომ ღმერთი უყვარდათ. მისი მფარველობის ქვეშ იყვნენ და კარგად იცოდნენ, რომ ადამიანის ცხოვრება მარტო ამ წუთისოფლით არ შემოიფარგლება. საუკუნო ცხოვრებისთვის დათმენაც შეეძლოთ და კიდევ ყველაზე მთავარი ღირსება მათვის ის იყო, რომ ფულზე არ იყიდებოდნენ. თქვენსავით რომ მოქცეულიყვნენ, ერთი გოჯა მინა არ იქნებოდა ქართული და რა ენაზე ისაუბრებდით, ღმერთმა უწყის. ახლა კი ყიდით ყველაფერს, დღევანდელ დღეზე მოზრუნეებს ფუფუნებაში გინდათ აცხოვროთ შვილები. გაანაზეთ, გაანაზეთ, აქნევიანეთ უკანალი, რომელიც სანინდარი გახდა თანამდებობრივი წარმატებისა და სამარცხვინო კეთილდღეობის.

ელეფთერი ისევ შეყოვნდა, წამიერად ვახტანგს შეავლო მზერა და სულ სხვა თემაზე გადაიტანა საუბარი:

– გამასინჯეთ, ბიჭო, რა ღვინოს სვამთ, ეგ არის სტუმრის პატივისცემა? ერთი ჭიქა ღვინო არ გემეტებათ?

ელეფთერს ღვინო მიაწოდეს, ცოტაოდენი მოსვა, მერე ხასიათგამოცვლილმა ნაღვლიანად წარმოთქვა: ჩემზე უბედური კაცი ქვეყანაზე არ დადის. ვლოცულობთ – პური ჩვენი არსობისა მომეც ჩვენ დღესო, მე კი ყოველი ლუკმა შხამად მერგება და შაგრენის ტყავივით ყოველ წამს მოკლდება ჩემი დღეები. ადამიანთა მოდგმა, ყოველი ცოცხალი არსება, საზრდოთი სიცოცხლეს იხანგრძლივებს, მე კი სიცოცხლეს ვიმოკლებ. სიცოცხლით ნეტარებენ, მე კი ტანჯვად მექცა. მეტის ღირსი ვარ. ადრე თუ გვიან თავის ცოდვებზე ყველა აგებს პასუხს.

მერე მოულოდნელად ისე გადაიხარხარა, ტანში ჟრუანტელი დაგივლიდა: – რას ვჩერჩეტობ, კაცო, რას ვბოდილობ, შერლოკ ჰოლმსო, – მიუბრუნდა ვახტანგს! მაინც რა ჩამარტყეს თავში, შე სულელო და ჩერჩეტო, შენ გეცოდინება.

ღვინით სავსე ჭიქა ხელში უკანკალებდა და მაგიდაზე ეწვეთებოდა. გახედა სუფრის წევრებს არაამქვეყნიური თვალეზით და ისევ თავის კანში შექცრა.

– თქვე მცონარებო და ბოთეებო, გადაეცით თქვენს შვილებს, დროს ნუ კარგავენ, დროზე დაცოლშვილდნენ და გამრავლდნენ, თუ არა, გაქრება თქვენი სახსენებელი. ერთი რამ გახსოვდეთ, ოჯახის მართვაში ნურავის ჩარევთ, ოჯახი წმინდა, სუფთა და საკრალურია. ოჯახის სიძლიერე ქვეყნის სიძლიერის საწინდარია. დღეს გეყოფათ, სხვა დროსაც შეგხვდებით. ნავედი ახლა მე, უამრავი საქმე მაქვს და თქვენც ისეთი თვალებით მიყურებთ, თუ კიდევ გავაგრძელებ, კინწისკვრით გამაგდებთ აქედან. ვერ ხედავთ, როგორი გაცეცხლებული მიყურებს ეს აყუდებული? – და თავისი ზღვასავით უძირო თვალები გურამს შეანათა. – წასვლისას ერთს გეტყვით კიდევ – გახსოვდეთ, მდინარის გადალახვისას ფონი უნდა შეარჩიო, თორემ გაგიყოლებს... ასი წელი იცოცხლეთ. – მერე შეჰყვირა, – დისო, დისო, ავოიე! ნავედი ახლა მე, უამრავი ხალხი მელოდება, – სკამი ბრახუნით შეაცურა მაგიდის ქვეშ და კოჭლობით მიაშურა დარბაზს.

– ეს რა გვიქნა, კაცო, არ დაგვამხო თავზე ყველაფერი?! ისე, ჩემს ნააზრევთან ახლოს იყო, ხომ არ გვისმენდა ნეტავ? – წამოიწყო ცოტნემ.

– შენ, ბატონო, გადარჩენის მზა რეცეპტი არ მაქვსო. ამას კიდევ აქვს, – უპასუხა გიორგიმ.

– რა რეცეპტი?

– რა და გამრავლდითო, – გაიღიმა გიორგიმ.

– თქვენი არ ვიცი, მაგრამ მე ხალისი აღარ მაქვს აქ ჯდომის, – ჩაერთო საუბარში გურამი.

– რალაც-რალაცებს ურევდა, მოციმციმე არითმიასავით, მაგრამ გნუსხავდა და გაიძულებდა, გესმინა, – თქვა ისევ გიორგიმ.

– თავისი გავლენის ქვეშ მოქცევის დიდოსტატია და დიდი დამბოლებელი. – გააგრძელა ვახტანგმა. – საინტერესო პიროვნებაა, განსწავლულიც არის და წიგნიერიც. ისე კი, უზნეო კაცის წიგნიერება და განსწავლულობა საზოგადოებას დიდ თავის ტკივილად ექცევა ხოლმე.

– არა, კაცო, არა, – ვერ ისვენებდა გიორგი, – რა თვალები აქვს. ეგეთი სუფთა, კრიალა, სხივიანი და მომწუსხველი თვალები

მე არ მინახავს. ნებელობის წამრთმევი ძალა აქვს. გრძნობ, რალაც ისე არ არის მაგრამ რომ მოგანათებს თავის ზღვისფერ უძირო თვალებს, ფარ-ხმალს ყრი და ეჭვი გიქარწყლდება.

– ეჰ, შენ არ იცი, რამდენი დაუღუპავს მაგ თვალებს, ჩემო გიორგი, – ისევ აჰყვავს საუბარში ვახტანგი.

– გვეყოფა, სადაცაა გათენდება, თქვა ცოტნემ და ფეხზე წამოდგა.

ყველანი წამოიშალნენ.

– ვახტანგ, თუ არ გეჩქარება და არ გეზარება, ფეხით გავუყვებ გზას, თან მაგ კაცის შესახებ მიაბზე, თავიდან ვერ ამომიგდია. ხან ბრძენკაცივით საუბრობს, ხან ჭკუანაკლულივით.

– კი, ბატონო, თანახმა ვარ, რამდენი ხანია, ცისკარს არ შევგებებივარ. რიჟრაჟზე ბნელს რომ ნათელი შეეჭიდება და გაცრიცავს, არაამქვეყნიურ გალობას იწყებენ ჩიტები. ეს ჯადოსნური მელოდია ყველაფერს გავინყებს და უსაშველოდ გინდება სიცოცხლე. საცოდავია ის კაცი, ვინც ერთხელ მაინც არ შესწრებია ბუნების ამ საოცრებას. აბა, ნავედით.

* * *

ლამის ბინდი საბოლოოდ გაჰყროდა მთის ფერდობებზე შეფენილ სოფელს და ტყისკენ გაძურწულიყო. მთიდან ამონვერილი მზის სხივები მოპირდაპირე მთის წვერს მიბჯენოდა, ნელ-ნელა ეშვებოდა დაბლა და სოფელს ნათელში ხვევდა. გაღვიძებული სოფელი იშმუშნებოდა და ჩვეულ საქმიანობას შესდგომოდა. ისმოდა გლეხების გადაძახილ-გადმოძახილი, ქათმების კრიახი, ერთმანეთს გაჯიბრებული მამლების ყვილი, ინდაურების ლოყლოყი, გოჭების ჭყვიტინი და საქონლის ბლავილი. ნამძინარევი პირუტყვი ზანტად მიიზლანებოდა ორლობეში და ლობეებიდან გადმოშვერილი ტოტების ახლად გამოსულ ფოთლებს აუჩქარებლად ტკვირავდა. – გაადგი ფეხი, შე სამგლევ! ლობე რომ არ მოსპო, ბალახი ცოტაა?! – უჯავრდებოდა მოზარდი გაჯიუტებულ მოზვერს და სახრეს უღერებდა. ეჩქარებოდა სიჭაბუკეში ფეხშედგმულს, რაიონში იყო წასასვლელი.

ლუკა თავისი ცხვარ-ძროხით სოფელს გასცდა და რამდენიმე წუთის მერე მთის წვერზე მოვაკებულ ადგილას სოფლის ნახირს შეურია თავისი საქონელი. ძოვით გართულმა პირუტყვებმა ერთი წუთით თავები ასწიეს და თანამოძმეებს ბლავილით მიესალმნენ, მერე ისევ დინჯად განაგრძეს თავისი საქმე. ნაზამთრალი პირუტყვი მაღიანად შეექცეოდა მწვანედ აბიბინებულ ლორთქო ბალახს. სიმწვანეში სხვადასხვა ფერის ღილებივით გაბნეულიყო მინდვრის ყვავილები, რომელთა სილამაზემ და სურნელმა ფეხი შეუბორკა და თვალი წაართვა ახალგაზრდას. გაზაფხულის სურნელით გაბრუებული მალევე გამოერკვა და თავქვე დაეშვა. შევარდა სახლში, გამოიცვალა სამოსი. გახურებულ გულზე ერთი ჭიქა წყალიც მიაყოლა. სარკეში თავი შეათვალიერა და აჩეჩილი უხეში, ჯიუტი თმის შესწორებას შეეცადა, თმა კი არ ნებდებოდა, ბოლოს ხელი ჩაიქნია და ეზოში გავარდა. მიადგა მეზობლის ეზოს და გადასძახა:

– ელეფთერ! ელეფთერ! გამოიხედე, ბიჭო.

ორსართულიანი შუშაბანდიანი სახლის პირველი სართულის კარი გაიღო და თმანითურმა ბიჭმა გამოიხედა.

– გამოდი, გამოდი, საქმე მაქვს.

– გამომიჩნდა ესეც საქმიანი, რა ცეცხლი წაგეკიდა? – ჩაიბუზღუნა ელეფთერმა.

– მამაჩემმა, კირი და შაბიამანი მომიტანე სადილობამდეო.

– სადილობამდეო? მერე რომ იყოს რა, მზე შეწყვეტს მზეობას თუ რა?

– ე, ბიჭო, შეწყვიტე ლაილაი. თუ დრო გაქვს, გამომყევი.

– მოითმინე ცოტა ხანს, შემოდი, პატარა წავიხემსოთ.

– აუ, ეს ვინ ყოფილა! გამოდი დროზე, ფული მაქვს ჯიბეზე, იქ წავიხემსოთ, ლუდსაც დაგალევინებ.

– ფული თორემ, შენც გეექნება მილიონი.

– არა ბიჭო და, ბაბუაშენი მილიონებმა დაახრჩო.

ელეფთერმაც შეწყვიტა ენამზეობა და – კარგი, კარგი მოვდივარ, ორწუთში მანდ ვარო, გასძახა.

ორღობეში გამოსულ ელეფთერს ლუკამ მეგობრულად ორიოდ უთავაზა თავში და სიცილით გაუყვინნ გზას.

რაიონულ ცენტრში თვალსაჩინო ადგილას რაიკომის შენობა იდგა. მოშორებით, გზის მეორე მხარეს კი, მდინარის პირას, ხელგაშვერილი ლენინის ძეგლი. ძეგლის კვარცხლბეკი და საფეხურები ვარდისფერი მარმარილოთი იყო მოპირკეთებული. ძეგლის დადგამა მდინარის კალაპოტი შეავიწროვა, მდინარემაც ვერ იგუა არტახები და ქალაქს დატბორვით ახსენებდა ხოლმე თავს. ქალაქელები გულისწყრომას გამოხატავდნენ, ამ უხეირო ადგილას ჩაკვებულ ძეგლის გამო. და არა მარტო გულისწყრომას, – წყალდიდობა აკლდა ჩვენს ქალაქს, ისე ხომ ყველაფერი დალაგებულიაო. ცალკე წყალდიდობა, ცალკე ქარხნიდან ამონაბოლქვი, სულის შემხუთველი ცისარტყელას ფერებად გამშვენებული კვამლი. ბუზლუნი და გინება ცალკე რჩებოდა, ქალაქი კი თავის მშფოთვარე ცხოვრებას განაგრძობდა. ლენინს ხელი კომუნიზმისკენ ჰქონდა გაშვერილი, კომუნიზმის რა მოგახსენოთ, მაგრამ ავტოსადგურისა და ბაზრისკენ მიმავალ გზას კი ზუსტად აჩვენებდა. ეგეც საქმეაო, ტყუილად კი არ არის ამტრიკინებულიო, – ენაკვიმატობდნენ ზოგიერთნი.

ავტოსადგური და ბაზარი ერთმანეთის ემიჯნებოდა და მუდამ ხალხმრავლობა იყო. სოფლიდან ჩამოსულ გლეხებს თავიანთი საქონელი ადვილად შეჰქონდათ ბაზარში. მოივაჭრებდნენ, ოჯახისათვის საჭირო ნივთებს. პროდუქტს შეიძენდნენ და ავტობუსის მოლოდინში ავტოსადგურის ცენტრში უზარმაზარი კაკლის ძირში ათასი ჭორ-მართლის გარჩევით იქცევდნენ თავს. ელეფთერი და ლუკაც იქ ჩამომსხდარიყვნენ. ელეფთერმა სიგარეტის კოლოფი გახსნა, ამოიღო ერთ ღერი და ლუკას მიანწოდა. ლუკამ უარი უთხრა, ჯერ ადრეა ჩემთვისო. ელეფთერმა სიგარეტი ნეტარებით გააბოლა. ერთმანეთის მიყოლებით უშვებდა პირიდან რგოლებს და ცდილობდა, ანთებულ სიგარეტზე ჩამოეცვა.

- ნამეტანი კარგი და სასიამოვნოა სიგარეტი ჭამის შემდეგ,
- თქვა სტაჟიანი მწვევლივით.
- დაიკარგე აქედან, ლამის გაიგუდე და ახლაა ნეტარება?
- მალე მომბაძავ, აგერ ჩემი სიტყვა, თუ გინდა, დაგენაძლები,
- ნიშნის მოგებით თქვა ელეფთერმა.

– რას ამბობ, მამაჩემმა რომ დამინახოს, მიმანვავს ტუჩებზე.
– შენც ნუ დაანახებ მერე. ეჰ, რა უნდა გელაპარაკო, შენი სიამოვნებისთვის კაცმა არავის და არაფრის წინაშე არ უნდა დაიხიოს. – ცხოვრებაგავლილი კაცივით თქვა ელეფთერიმა.

– ვინ გაგანთლა ასე, შე უდღეურო?

– ბავშვი ხარ ჯერ, ბავშვი. რა გესმის.

– რავა ემგენიოზივით მელაპარაკები

– გეყოფა, ნუ ბრაზობ, წელან მითხარი, ვინ გაგანათლაო. ჩვენს სოფელში ყველაზე ლამაზი სახლი ვის აქვს? რა თვალები გადმოკარკლე, ვის აქვს-მეთქი გეკითხები!

– რა მნიშვნელობა აქვს, ვის აქვს.

– თუ იცი, მუშაობს სადმე? მაგის ხელში ბარი და თოხი თუ დაგინახავს? არადა, ყველაზე კარგად ცხოვრობს, თუ გიფიქრია ამაზე? ეჰ, მართლა ბავშვი ხარ. არა – სწავლა, არა – გარჯა და ყველაზე კარგად ცხოვრობს. გინახავს, როგორი გოგოები გამოდიან მაგის სახლიდან? – კითხვებს კითხვებზე აყრიდა ელეფთერი.

გაოცებული და შეცბუნებული ლუკა ვერაფერს პასუხობდა. ნუთუ ეს ელეფთერია? ადრე ხმას ვერ ამოაღებინებდი...

– ხო, მართლა, – თითქოს რალაც გაახსენდაო, – ქალებში თუ ყოფილხარ? – ეშმაკურად გაიკრიჭა ელეფთერი, – რას გადმოკარკლე თვალები, ყოფილხარ?

– ახლა კი გეყოფა, უკვე ნამეტანი მოგდის, – დაიმორცხვა ლუკამ.

– ნუ განითლდი, ბიჭო, გოგოსავით. ცოტა ხანს მაცადე და მე გაგანათლებ მაგ საქმეში.

ლუკამ ისეთი გადაიხარხარა, კინალამ სკამიდან გადმოვარდა.

– ცხვირსახოცი ხომ არ მოგცე, ბიჭო, ცრემლების მოსაწმენდად?

– ისე, არ იქნებოდა ურიგო, რამდენი ხანია, ასე გულიანად არ მიცინია. ბიჭო, რამ გადაგაკეთა, საიდან ასეთი სითამამე, შენ შარვალგამოხეული, ფეხშიშველა ელეფთერი არა ხარ? რაიმე სული ხომ არ ჩაგისახლდა სხეულში და გადაგაკეთა?

– კაი, გეყოფა ხარხარი და მომისმინე, იმ კაცთან დავდივარ

ხოლმე, პატარა დავალებებს ვასრულებ და მასაჩუქრებს. ცოტა ხანს მაცადე და ვნახოთ მერე, ვინ ივლის შარვალგამოხეული.

ელეფთერმა კაკლის ტოტზე შემომჯდარ, მომბაზვრებლად მოყრანტალე ყვავს გახედა.

– ამბაკოსავით არ გალობს, ბიჭო? ნეტავ ეს რალა გასაჩენი იყო.

– დაავინყდათ, შენთვის რომ ეკითხათ, – ნაკბინა ლუკამ.

ელეფთერი აღარ გამოპასუხებია, ჟღალი ქოჩორი მოიქექა და აწრიალებული ფეხზე წამოდგა.

– უჰ, მართლა, სულ გამომივარდა თავიდან, კიდევ კარგი ახლა გამახსენდა, ბაზარში შევირბენ და ახლავე დავბრუნდები.

– რა გაგახსენდა ამისთანა? მეც გამოგყვები, აქ რა გავაკეთო.

– არა, შენ აქ დარჩი, თავმომწონე ახალგაზრდა კაცმა, რომლის შეხედვაზე გოგოებს ფეხი ერევათ, კირით და შაბიამნით სად უნდა იარო? – გაიკრიჭა ისევ ელეფთერი.

– შენთვის ხომ ხეზე ეკიდებიან, – არ შეანია ლუკამ.

– არ მოინყინო, მალე მოვალ, ხუთ წუთში, – თქვა ელეფთერმა და სიგარეტი და ასანთი ლუკას დაუტოვა. – გააბოლე, გაერთე თუ გინდა, – და აჩქარებული ნაბიჯით ბაზრისკენ გასწია.

გარშემო უამრავი ხალხი ირეოდა. ავტოსადგურის რადიო ავტობუსების განრიგს აცხადებდა. წინ სამოსშემოფლეთილი შუახნის კაცი აესვეტა, გაბურძენილი, ჭუჭყიანი თმა თვალებზე ჩამოშლოდა და იკრიჭებოდა.

– ერთი მანეთი მომეცი, ბიძია, ერთი მანეთი. გეხვეწები, მომეცი და მერე ბევრ ფულს გამოვნინებ.

– მერე, ბიძია, მერე, ახლა არ მცალია. – უპასუხა ელეფთერმა.

– დეიკარგე, აქედან, რისი მომცემი ხარ შენ, – ზურგი შეაქცია კაცმა და დაბრეცილი, უზომოდ დიდი, ლანჩაყრილი ფეხსაცმლის ტყაპუნით ავტოსადგურისაკენ გაემართა. თან ხმამალა დიქტორს მიმსაგავსებული ხმით გაიძახოდა: გადის ავტობუსი – ზესტაფონი, ტყლაპი, მიმავალო მგაზვრებო არ ჩამორჩეთ! მერე დაბალ ხმაზე განაგრძო: – ტყლაპი-ტყლუპი, რა არის კაცო ეს ტყლაპი-ტყლუპი. ელეფთერმა ფეხს მოუხშირა. წელან

ლუკასთან ერთად დახლებს შორის რომ მიდიოდნენ, დახლზე დამხობილი ნახევრად მძინარე კაცს მოჰკრა თვალი, ჯიბიდან მაცდუნებლად სანახევროდ ამონვერილი საფულე უჩანდა. თავში ჩარჩა და არ ასვენებდა. ვერაფრით ვერ ამოიგდო თავიდან. იქით მიიჩქაროდა. დახლზე თავჩაქინდრულ კაცს უკვე გულიანად ეძინა და გვარიანად ხვრინავდა. გასცდა რამდენიმე მოვაჭრეს და მძინარეს მიუახლოვდა. აქეთ-იქით აცეცებდა მოუსვენარ თვალებს, მერე თითქოს რალაცას მოულოდნელად წამოკრა ფეხი, მოვაჭრებს შეენარცხა და ნაქცევისაგან თავის შესამაგრებლად მძინარეს გადაემხო. ყველაფერი დამაჯერებლად და ოსტატურად გამოუვიდა.

– რას დაბოდილობ! ახალგაზრდა კაცმა სიარული არ იცი? მთვრალი ხომ არ ხარ? – წაეფოფრა ვაშლებით მოვაჭრე გლეხი.

– ბოდიში, ბიძია, ფეხი წამოვკარი.

– შეეშვი მაგ ბავშვს, რა დროს მაგის სიმთვრალეა. ფეხი შეიძლება ყველას დაუცდეს, – გამოესარჩლა თმანაკრული მწვანელით მოვაჭრე ახალგაზრდა მომხიბვლელი ქალი. ელეფთერმა აჩქარებული ნაბიჯით დატოვა ბაზარი. გული გამალებით უცემდა. ეგონა, ყველა მას უცქერდა. ეგონა, რომ ყველამ ყველაფერი დაინახა და აგერ-აგერ წვდებოდნენ ქეჩოში. მიდიოდა ჩქარი ნაბიჯით და თავს იმშვიდებდა: გეყოფა, დამთავრდა ყველაფერი. მთავარია სიმშვიდე. ყველაფერი კარგადაა, მზე ისევ ანათებს, არც ქვეყანა დაქცეულა. ესეც შენი პირველი საქმეო. მერე ტურტლიანი ტუალეტის კარი ნიხლით შეალო. საფულე ჯიბიდან ამოიღო. ფული გადათვალა, ამონმებდა, თითქოს ვინმეს მისი ვალი ჰქონოდე. ფული ჯიბეში ჩაიღო, საფულე კი სანაგვეში მოისროლა. ასი მანეთი არც თუ ისე ურიგო თანხა იყო მოზარდისთვის. ეს ერთი და სხვა მრავალი. ვაჩვენებ მაგათ, როგორ უნდა ცხოვრებაო, – ჩაილაპარაკა, მორყეული ონკანიდან მონანწკარე წყალი სახეზე შეისხა და გარეთ გამოვიდა.

კაკლის ხე შესანიშნავი საჩრდილობელი იყო გაზაფხულის მწველი მზის სხივებისაგან დასაცავად. ფოთლები ბოლომდე ჯერ კიდევ არ გაშლილიყვნენ, ზრდასრულობისათვის ჯერ კიდევ ვერ მიელწიათ, ყვავილობის დრო დადგომოდათ. უცნაური

ყვავილობა იცის კაკალმა, მწვანე მუხლუხები გირლანდები-
ვით ჩამოშვებულიყვენ და ხის ძირშიც უხვად მოფენილიყო.
აურებელი მწერი შესეოდა ხეს – ბუზები, ბზიკები, ფუტკრები.
ერთი ის გამაგებინა, კაკლიდან რა ნექტარი უნდა ამონოვოს
ფუტკარმა, – გაიფიქრა ლუკამ.

– ხომ არ ჩამოგეძინა, ბიჭო, – ფიქრებიდან გამოიყვანა
ელეფთერმა.

ლუკა ფეხზე წამოვარდა. უნდოდა ორიოდე მკვახე სიტყვა
ეთქვა, მაგრამ გოცებულმა და დამფრთხალმა ძლივს ამოღერდა:

– რას გავხარ, შე საცოდავო, რა ცეცხლი გიკივია, გავარვა-
რებულ ნათურასავით ანათებ. ცუდად ხომ არ ხარ? დასიცხული
ხარ, მგონი.

ელეფთერმა ზეცას ახედა, სახეზე ხელი მოისვა და ნაძა-
ლადევი გულგრილობით გაჟეჟილად უპასუხა: – გეჩვენება
რალაც. – გულში კი გაიფიქრა, არც თუ ისე ადვილი ყოფილა
შენიღბვაო.

– არაფერი არ მეჩვენება მე. სად დაიკარგე? გამოფხიზლდი,
მოდი საჩვენოზე. სახლში რომ ვართ წასასვლელი დაგავინყდა?
– მერე შეცბუნებულმა გაგრძელა, – არა, არა, მართლა რალაც
გჭირს, რეტიანივით იყურები, რამე რომ დაგემართოს, შენები
არ მაცოცხლებენ.

– ბიჭო, რას გადამეკიდე, – სიბრაზე შეერია ხმაში ელეფთერს,
– ჩემ მეტს ვერავის ხედავ? ანდა, რა ჯანდაბა გინდა სახლში,
სად გაგექცევა, – მერე ძალად ღიმღმორგებულმა, თითქოს
გამხიარებულმაც უთხრა, – მოდი, რაც იქნება, იქნება, კინოში
წავიდეთ. რამდენი ხანია, ახალი ფილმი არ გვინახავს. როდის
ჩამოვალთ კიდევ აქ, კაცმა არ იცის. ცოტა გავერთოთ. არ მოგ-
წყინდა ძროხების დევნა? კარგი ფილმი გადისო, წელან მოვკარი
ყური. – მოიტყუა. – შეხედე აფიშას, რა აწერია! „ეს არის, შემ-
ლილი, შეშლილი, შეშლილი მსოფლიო“.

– აბა, შენ, კაიზე რას დაპატიჟებ კაცს? – უპასუხა შე-
ფიქრიანებულმა ლუკამ. მერე თავი გადაიქნია, გამოერკვა,
შეფუცხუნდა, – რას ამბობ, ბიჭო, მამაჩემს რა გადაურჩება,
ვენახი მაქვს შესანამლი.

– შენ, რა, მეძროხე! თვალებში ვერ იხედები? – დაცინვით თქვა ელეფთერმა. – შეხედე, შავი ღრუბლები როგორ მოიზღა-ზნებიან, ნახევარ საათში აქ ისეთი თავსხმა წამოვა, დედა შვილს არ აიყვანს, და თუ ყვირილამაც შემოუტია, ლენინის მხრიდან არც ჩვენ დაგვადგება ხერი.

ლუკამ ცას ახედა, მართლაც რა შეუმჩნევლად წამოპარულ-ლიყო საავდრო ღრუბელი. მაცდუნებელმა აზრმა შეაფორიაქა, აღარც კი ახსოვდა, ბოლოს როდის იყო კინოში. სათაურმაც გაუმძაფრა ინტერესი, ამოიხვნეშა, თავი მოიქექა და ამოღერდა: – ეჰ, რაც არის, არის, ჯანდაბას შენი თავი, წავიდეთ. – და კინოთეატრისკენ გაემართნენ. რამდენიმე ნაბიჯი ჰქონდათ სულ გადაგმული, რომ ელეფთერი ისევ შეჩერდა: – ლუკა! ერთი წუთით კიდევ უნდა დამელოდო, მხოლოდ ერთი წუთით, გამიგე? ლუკას ბრაზი წაეკიდა სახეზე.

– რა დაკარგე ამნაირი ბაზარში! შენ მგონი ხუმრობის ხასიათზე ხარ, ვერ გავიგე, რას მეთამაშები. ჯერ სულ არ მოდიოდი, ახლა კი აქაურობას ვერ შორდები. წადი, ძმაო, სადაც გინდა, არც შენი კინო მინდა და არც სხვა რამე. წადი. – ზურგი შეაქცია და მთელი ძალით წაკრა ფეხი ცარიელი სიგარეტის კოლოფს. მერე მყისვე შემობრუნდა, კიდევ უნდოდა ორი-ოდე მწარე სიტყვა მიეხალა, მაგრამ ელეფთერის სახემ გაახევა, შეცბა. ელეფთერს აღდგომის კვერცხით უღვიოდა სახე. შეებრალა, დაუყვავა, შერცხვა თავის სიფიცხის და მორიდებით ჰკითხა: – დაგავიწყდა რამე?

– ხო, დამავიწყდა, ერთი ნაცნობი შემხვდა და რალაც უნდა დავაბარო. ბაზარში შევირბენ.

– მგონი, რალაცას მატყუებ, რა დაკარგე ამ ბაზარში ასეთი, ადრე თოფით ვერ შეგაგდებდა კაცი, – შემრიგებლურად თქვა ლუკამ.

– ერთი წუთით, მხოლოდ ერთი წუთით, – შეევედრა ელეფთერი, გატრიალდა და ბაზრისკენ გაიქცა.

– მართლა რალაც ჭირს მგონი ამ უბედურს, – გაიფიქრა ლუკამ.

ელეფთერს დიდხანს არ დასჭირვებია ძებნა. ის გაბურძენილი

მათხოვარი, მაღაზიის წინ ჩრდილში მოკალათებულიყო და რალაცას ლოღნიდა.

– ბიძია, ნელან ფული მთხოვე, არ მქონდა, ახლა მამაჩემმა მომცა. აა, შენ ათი მანეთი, დღეს გეყოფა ალბათ.

გაოცებულმა მათხოვარმა თავი ასწია, ჯერ ელფეთერს შეაკცქერდა თვალებში, მერე ფულს. ნამოდგა ფეხზე, აბურძენული თმა ჭუჭყიანი ხელებით გადაინია და დიდხანს უცქერდა ელფეთერს თვალებში. ბოლოს საბრალობელი ხმით უთხრა: – ესე იგი მამაშენმა მოგცა?

დაჟინებით, თვალდაუხამხამებლად მიშტერებოდა, მერე უთხრა:

– არ მინდა, ბიძია, მე ეგ ფული, ისევ მამაშენს მიუტანე. ფული მე არაფერში მარგია, ყველაფერი მაქვს ჩემი, ყველაფერი, სამყარო, ქვეყანა, ჩემზე დიდი სახლი ამქვეყნად არავის აქვს. ესაა ჩემი სახლი, რასაც ხედავ. რად მინდა მე ფული? ნადი, ნადი, მიუტანე მამაშენს.

გახევებულ ელფეთერს მხარზე ხელი შემოჰკრა და ნაღვლიანი ხმით უთხრა: – გახსოვდეს, არავის მონობაა საპატიო ერთის გარდა, – და ზეცას გახედა, – მით უმეტეს ფულის. მოერიდე, დიდი და დამღუპველი სიყვარული იცის მაგან. მრავალი მინახავს მაგისგან დაღუპული და სანაგვეზე მოფართხალე.

მეტი არაფერი უთქვამს, შებრუნდა და მაღაზიისკენ წაფრატუნდა. კართან ახლოს ჩაიმუხლა, მოხერხებულად ჩამოჯდა, კედელს ზურგით მიეყრდნო და ლოღნა გააგრძელა, თან ბუტბუტებდ: ტყლაპი-ტყლუპი, ტყლაპი-ტყლუპიო.

* * *

სიონის ტაძრის დასავლეთის კარიდან წვეროსანი, სტიქარით შემოსილი ახალგაზრდა კაცი გამოვიდა. ცოტა შეყოვნდა, მერე უკან შემობრუნდა და ლამაზად მოჩუქურთმებულ კარს ეამბორა. სწრაფადვე შემოტრიალდა ისევ და სასულიერო სემინარიისკენ მიმავალ გზას დაადგა. კიბზე ასვლისას კიდევ შეჩერდა, აღმოსავლეთისაკენ გაიხედა, მეტეხის ტაძარს შეავლო თვალი, პირჯვარი გადაინერა და გზას გაუყვა. საღამო

ხანი იყო. ბინდში იძირებოდა ქალაქი. აქა-იქ ბუჭუტავდნენ ლამპიონები. ბნელეთი გაბატონებულიყო ქვეყანაში. სხვადასხვა ჯგუფი, კლანი და საძმო დანასისხლად გადაკიდებოდნენ ერთმანეთს და, ვინ იცის, მტრის გასახარად მერამდენედ ღვრიდნენ ერთმანეთის სისხლს. პატიოსნება, თავდამბლობა და სხვა სათნოებები სასაცილოდ გამხდარიყო. კანონი და სამართალი მდგომარეობით გაბატონებული ავისმქმნელების ხელში ჩავარდნილიყო. სამოქალაქო ომის ხანძარი, არეულობა აფხაზეთში, სამაჩაბლოში, ღვთით კურთხეული ქვეყანა საკუთარი ცოდვების ნაყოფს იმკიდა.

მიდიოდა მხრებში გამართული ახლგაზრდა წვეროსანი, თავი მაღლა ეჭირა, მზერა ცისკენ მიეპყრო და გულში ორმოცდამეათე ფსალმუნს იმეორებდა. ბევრი არ ჰქონდა დარჩენილი საერთო საცხოვრებლამდე, როდესაც წინ მასსავით მოხდენილი, საშუალო სიმაღლის, ოდნავ შევსებული ახალგაზრდა მამაკაცი გადაელობა.

– საით გაგინავია, მამაო, – გაიკრიჭა, – არ მითხრა ახლა, ვერ გიცანიო. მე გიცანი წვერში ჩამხრჩვალნი და შენ გაგიჭირდა ჩემი ცნობა? როგორც უნდა შეიმოსო, როგორც უნდა დაიბურო სახე, სიარული მაინც გაგყიდის. რამდენი ხანია, არ მინახავხარ, შენზე ამბობენ, მღვდლობას აპირებსო, – არ ჩერდებოდა ახალგაზრდა.

– ელეფთერ, შენ ხარ ბიჭო?!

– ხო, რა გაგიკვირდა. მე ვარ, ლუკაია, მე, – და გადაეხვია, – სიარულზე გიცანი. მოიცა, ერთი კარგად შემოგხედო. – უკან დაიხია და შეათვალიერა. – გიხდება, ხომ იცი, წვერი. დღეიდან შენი „კლიჩკა“ მამაო იქნება. ახლა რას გაარჩევ, ვინ არის მღვდელი და ვინ – ერისკაცი. ყველას წვერი აქვს მოშვებული. მეც მოვუშვი, მარა არ მომეწონა, „რიჟა“ წვერი ყველას თვალში ხვდებოდა, ბოლოს და ბოლოს, უწვეროებიც ხომ უნდა იყვნენ. – მხარზე გადახვია ხელი ელეფთერმა. – კაი, დავანებოთ ამას თავი. როგორ ხარ? გამხდარხარ კი. ეგ არაფერი, – მზრუნველად გადახედა, – ან იმე მოგაფერიანებ, ველარსად დამეკარგები.

ლუკამ პატარა პაუზით ისარგებლა და ძლივს ჩააკვება რამდენიმე სიტყვა.

– როგორ გამიხარდა, ბიჭო, შენი ნახვა. რას საქმიანობ, ელეფთერ?

– ჯერ ერთი, მე ელეფთერი აღარ ვარ.

– კაი, კაცო, აბა მოჩვენება ხარ?

– ერეკლე ვარ ანი. ერთი ის გამაგებინა, რა ჯანდაბამ დაარქმევინათ ჩემთვის ელეფთერი. – პიჯაკის ლილები ჩაიხსნა და წინ გადმოცურებული შავი პისტოლეტი უკან თეძოსკენ გააცურა. – ხო, ახლა ერეკლე ვარ. ისე ხან დავითი ვიყავი, ხან – დემეტრე, სხვა სახელებიც მოვიზომე, მაგრამ ერეკლე ყველაზე მეტად მომწონს, კარგად ჟღერს, ასე სჭირდება საქმეს. ხომ მართლაც კარგად ჟღერს? – ღიმილი არ შორდებოდა სახიდან ელეფთერს. – ასეთი სახელით რომ გაეცნობი კაცს, სულ სხვანირი მოწინებთ განენწყობა შენ მიმართ. სახელი, ძმაო, დიდი შინაარსის მატარებელია, ისინი კიდეც – ელეფთერიო. მღვდლებსაც ხომ ორი სახელი აქვთ. შენც შეგიცვლიან სახელს. არა, არა, – ხელები გაასავსავა, – მე უკვე დაგარქვი შენ სახელი. დღეიდან შენ „მამაო“ ხარ.

– ეჰ, შენი გამოსწორება არ იქნება, ელეფთერ, – თავი გადაიქნია ლუკამ.

– ა, კიდეც, ელეფთერი კი არა ერეკლე, დაიმახსოვრე, თავი არ მომჭრა საზოგადოებაში.

– გეყოფა ლაზღანდარობა, შენ ის მითხარი, რითი ხარ დაკავებული ამ უკუღმართ დროში.

– ნუ ხარ მოუთმენელი. მოდი, ახლა შენ ეგ სამოსი გამოიცვალე, ჩაიცვი მოხდენილად, თუ რამე გაქვს. მერე რესტორანში წავიდეთ და იქ ვიბაზროთ, როდემდე უნდა ვიდგეთ ქუჩაში. შენი საყვარელი ლუდიც იქნება და სხვა ბევრი რამეც.

– სად ისწავლე, შე უნიგნურო, ასეთი დახვეწილი საუბარი? – გაეხუმრა ლუკა.

– ბიჭო, ნადი გამოიცვალე-მეთქი.

ორიოდე წუთი მოანდომა ლუკამ გამოცვლას. ასარჩევად ბევრი არაფერი ჰქონდა, გარდერობში სილარიბე მორცხვად იღიმებოდა.

ელეფთერს დამტვრეული ძელსკამის კუთხეზე ჩამოესვენა და სიგარეტს აბოლებდა. შეუმჩნევლად წამოეპარა ლუკა და თავზე წაადგა. ელეფთერი ფეხზე წამოვარდა და იარაღზე გაიკრა ხელი.

– მე ვარ, ბიჭო, რამ შეგაშინა!

– ფეხშიშველი ხომ არ დადიხარ, კაცო? ჩქამიც კი არ გაგიღია.

– რა იყო, იარაღიანი კაცი რამ დაგაფრთხო? – ირონია გაერია ხმაში ლუკას.

– ცუდი დროა ახლა, ძამია, ძალიან ცუდი. დასწრება-ზეა ყველაფერი, კაცი ყველაფრისთვის მზად უნდა იყოს. წავედით, წავედით, ცოტას გაგამხიარულებ, სულ მალლა-მალლა რომ იხედები, ცოტა ხანს ძირს დაეშვი მიწაზე, აქაც ბევრი საინტერესო რამ ხდება, თუ არა, ერთი დღე იქნება და ფეხს წამოკრავ და მოიტეხავ კისერს. ლამაზი და ცდუნებებით სავსეა ეს წყეული საწუთრო, მოდი და გაუძელ, თუ ბიჭი ხარ.

– რა ქარაგმებით, განსწავლული ბრძენკაცივით მელაპარაკები. ადრე შენგან, შე ჩემას, ჩემი დედას, სულელო და ჩერჩეტოს მეტი არაფერი მესმოდა.

– უნდა განვითარდე, ძმაო, სულ პირველ კლასში ხომ არ იქნები. არც ძველი დამვიწყებია, სულ მეიტანე-წეილეს ხომ არ ვიძახებ. ახლა ასე სჭირდება საქმეს.

– ვინ გაგანათლა, ასე ბრძენკაცივით რომ საუბრობ? – ისევ გაიმეორა ლუკამ.

– თუ მახსოვრობა არ მღალატობს, სკოლაში სანამ დავდიოდი, შენზე ნაკლებად არ ვსწავლობდი. და საერთოდ, განათლება სკოლის გარეშეც შეიძლება მიიღოს კაცმა. თუ შეიძლება თვითნასწავლი იყოს მხატვარი, ხომ შეიძლება თვითგანათლებულიც იყო. შენ თუ გგონია, მარტო ინსტიტუტები იძლევა განათლებას, აილებენ დიპლომს, შემოდებენ კომოდის თავზე და დაარიკინებენ მერე ტაქსის, თან მოჩვენებითი დანანებით იტყვიან, – რა ვუთხარი ამ დროსო. და აქეთ მე მემსახურებიან უდიპლომო კაცს. – მერე ნითური თმა მოიქექა; შეაჩერდა სახეში ლუკას და ნიშნის მოგებით ჰკითხა, – აბა, მითხარი, სტალინმა რომელი ინსტიტუტი დაამთავრა? – პასუხს არ დალოდებია და

გააგრძელა, – შენსავით სემინარიაში სწავლობდა და ისიც არ დაუმთავრებია ბოლომდე. არ აზანზარებდა მსოფლიოს?

ლუკამ თავშეუკავებლად გადაიხარხარა, ძლივს მოითქვა სული და უთხრა:

– მაოცებ პირდაპირ, შეგერცხვეს პატარა, ცოტა ნაკლებს მაინც გაუყადრე თავი.

– რავა, ტყუილია, თუ? – და თვითონაც ახარხარდა ელეფთერი.

გამხიარებული ბიჭები რესტორანს მიადგნენ, რომელიც არაფრით გამოჩნებოდა სხვა შენობებისაგან. მხოლოდ განათებული აბრა მიანიშნებდა, რომ აქ მოსალხენი ადგილი იყო.

– საოცარია პირდაპირ. მთელი ქალაქი თითქმის ჩაბნელებულია და აქ კი ყველაფერი ჩახჩახებს.

– მოხერხება უნდა ყველაფერს, ძმაო, მოხერხება და იღბალი. ერთი ნუთით, ყმანვილო, ერთი ნუთით, – და პარმალთან მისულმა დაბლა რამდენიმე საფეხური ჩაირბინა.

– ისევ? არ მითხრა ახლა, მაშინდელივით აქ დამელოდეო.

– არა, არა, აგერ ვარ შენთან ერთად. ერთი მეზობელი სოფლელია. ცოტა უტუა, მაგრამ საქმის გამკეთებელი, სულ თან დამყვება, დაუფახება. აქ მელოდება სადღაც. – შეცბუნებულს რომ შეხედა, ისევ გაუმეორა, – შენთან ვარ, არსად მივდივარ.

არ დაუძახია, დაუსტვინა მხოლოდ. სიბნელიდან ტანბრგე ახალგაზრდა გამოვიდა, შავი ლაბადა მუხლებამდე ჩამოშვებოდა, გრძელი შავი თმა ბენდენათი ნაეკრა და უშინაარსო თვალებით იმზირებოდა. – კოჭოია, შევიდეთო, – უთხრა ელეფთერმა. ლუკას გაელიმა, – ეს თუ კოჭოიაა.

ბიჭები შენობაში შევიდნენ. საკმაოდ ვრცელი დარბაზი იყო. თეთრ ფერებში, გაკრიალებული. მკრთალი შუქი ინტიმურ გარემოს ქმნიდა. რესტორანი სანახევროდ შეესებულებოდა, აქა-იქ შეზარხოშებული კაცების ხმამაღალი საუბარი ისმოდა.

– ვილას სცალია სარესტორნოდ, ჩამოშლილია ქვეყანა, სირცხვილიცაა, – ჩაილაპარაკა თავისთვის ლუკამ.

– შენ ეგრე გეგონოს, ცოტა ხანში აქ ნემსის ჩასაგდები ადგილსაც ვერ იპოვი.

– სად დავსხდეთ? – იკითხა ლუკამ.

– მოთმინება, ყმანვილო, მოთმინება. მოთმინებაა საწინდარი ცხოვებისა, ასე არ წერია იმ წიგნებში, შენ რომ ყოველდღე კითხულობ?

გაოცებულ ლუკას ხმა აღარ ამოუღია.

– ნუგზარ! – დაიძახა ელეფთერმა. – ხედავ, რა სახელია? – მოუბრუნდა ლუკას, – ნუგზარ არაგვის ერისთავი, შენ კიდევ ელეფთერიო.

მხრებში გამართული ახალგაზრდა მამაკაცი მოცეკვავე-სავით მოხდენილი მოძრაობით მიუახლოვდა ელეფთერს და გადაეხვია.

– ისევ იმ ოთახში, რაც საჭიროა, შენ ჩემზე კარგად იცი, – უთხრა ელეფთერმა.

– ახლავე მოგაქცევენ ყურადღებას. აი, ის გოგო მოგემსახურებათ, – და ხელი ტანაშოლტილ ქერათმიან და უზომოდ მოკლეკაბიან გოგონასაკენ გაიშვირა.

გაკვირვებული ათვალეურებდა ლუკა კეთილმონყობილ ოთახს. კედლები ისე იყო დამშვენებული მხატვრის ტილოებით, საგამოფენო დარბაზი გეგონებოდა.

– ალბათ, რეპროდუქციებია ნიჭიერად შესრულებული, თორემ ამდენ ორიგინალს დღეს მუზეუმშიც ვერ ნახავ. მხატვრობის მოყვარული ყოფილა რესტორნის მეპატრონე, – გაუელვა ფიქრმა ლუკას. – ალბათ, რომელიმე ნიჭიერ მხატვარს გადაახატვინა.

– რას ჩაკირკიტებ, მოგეწონა? ერკვევი მხატვრობაში?

ლუკამ მზერა ტილოებიდან ელეფთერზე გადაიტანა:

– ბევრს ვერაფერს, ერთი მხატვარი მეგობარი მყავს – მერაბი, ის მიხსნის ხოლმე, თანაც სემინარიაშიც გვაქვს ხატუნერის გაკვეთილები. გამიკვირდა, ისე ოსტატურადაა შესრულებული, გეგონება, ორიგინალიაო.

– ვინ იცის, ვინ იცის, – ორაზროვნად ჩაიცინა ელეფთერმა.

– იქით რაღაა? – მასიურ ხის კარზე მიუთითა ლუკამ. ისევ ღიმილი გაუკრთა ელეფთერს. ამ დროს ტანაშოლტილმა ოფიციაანტმა შემოაღო კარი. ლუკამ მზერა უსულო ცივი

ტილოებიდან ცოცხალ ხორცშესხმულ მომავადობებელ სილამაზეზე გადაიტანა, ისე ახლოს იყო, სუნთქვაც კი ესმოდა. მაღალი, მომხიბვლელი მკერდი თანაბრად აუდ-ჩაუდიოდა. ყველაზე მეტად თვალებმა გააკვირვა. უზომოდ მეტყველი, ამასთან, ნაღვლიანი, მაყვალევით შავი თვალები უძვირფასესი სამკაულებით ჩაეხატა შემოქმედს ულამაზეს თეთრყირმიზ სახეში. მზერას დაემონა მთელი არსებით და ქვემოთ გაექცა თვალი. არასოდეს ენახა ასეთი სწორი და ლამაზი ფეხები. მალევე გამოერკვა, შეცბუნდა, დაიმორცხვა და აფორიაქებულმა ისევ ტილოზე გადაიტანა მზერა. ღიმილმორეული შეჰყურებდა ერეკლე ლუკას წამიერ გარდასახვას. – ასე იცის, ძმაო, მიწაზე დაშვებამ, შენ კი არა, ეშმაკიც ვერ გაუძლებს მის მომხიბვლელობას. – გაიფიქრა თავისთვის.

– რა მოგართვათ, ბატონო ერეკლე?

– შენ ხომ ჩემზე კარგად იცი, ჩემო ნათია! – უპასუხა სახეგაბადრულმა ელეფთერმა, – ვენდობი შენს ალლოს და გამოცდილებას, იმედია, არ შემარცხვენ მეგობართან. ხო, მართლა, გაიცანი ჩემი სიყრმის მეგობარი.

ნათიამ წინ გადმოდგა ნაბიჯი და ლუკას ხელი გაუწოდა – ნაზი და ლბილი თითების შეხებამ ურუანტელი მოჰგვარა. ღმერთო, მართლაც, მზესავით არ ანათებს?! ნათია ოთახიდან გავიდა და იმწამსვე ბენდენიანმა ახალგაზრდამ შემოალაჯა. ლაბადა გაიძრო, სკამზე გადაკიდა, მხრიდან ავტომატი მოიხსნა, კუთხეში კედელზე მიაყუდა და უბოდიშოდ მაგიდას მიუჯდა.

– ხომ გითხარი, უტუა-მეთქი.

ბენდენიანს აინუნშიც არ ჩაუგდია მისი სიტყვები. ცოტა ხანში სამეფო სუფრა გაიშალა.

– რომელ ღვინოს მიირთმევ, ახალგაზრდავ, წითელს თუ თეთრს?

– როგორც ამბობენ, სამკურნალოდ წითელი ჯობია, მოსალხენად – თეთრი.

– სწორადაც ამბობენ, ყმანვილო. ბევრი კარგი რამ გვაქვს ქართველებს. სუფრის კულტურა ერის კულტურის გამორჩეული ნაწილია, მე თუ მკითხავ, – გვირგვინიც. ასე ვფიქრობ მე.

ლუკას აოცებდა ელეფთერის ასეთი გარდასახვა. ეს, მართლაც, არ არის ელეფთერი, აუცილებლად უნდა გავარკვიო, როგორ გადაიქცა ერეკლედ. აუცილებლადაც გავარკვიე, თანაც დღესვე. კუჭუდამალობით და მორცხვობით არაფერი გამომივაო, – ფიქრობდა ლუკა და სითამამისათვის ღვინოს მიეძალა. ღვინოსაც არ შეურცხვენია თავი, მორიდების საზღვარი ნისლივით ქრებოდა. მხოლოდ ნათიას შემოსვლის დროს მუნჯდებოდა, რომელიც ყურადღებას არ აკლებდა სუფრას. მისდა გასაკვირად, ყოველ შემოსვლაზე ელეთმელეთი მოსდიოდა და სათქმელს ველარ აბამდა თავს. გასვლისას კი ისევ ლალი და ენაწყლიანი ხდებოდა. მაგრამ მაინც ანუხებდა რაღაც. მძიმე ტვირთივით ანვა მხრებზე და ბოლომდე ვერ განთავისუფლებულიყო. მისთვის უცნობ სამყაროში აღმოჩნდა, რაც ძალიან ბოჭავდა: უჩვეულო გარემო, ღვინო და ქალი საოცრება. უკითხავად მიძინებულმა გრძნობებმაც გაიღვიძეს, რომლებიც ძალას იკრებდა და მოთოკვაც უჭირდა. გულში დაუნყო თავის თავს კიცხვა – მოეშვი, მერე რა მოხდა, თუ ათასში ერთხელ ღვინოს დაღევ, რა არის ამაში დასაძრახი და სამარცხვინო, სიხარული და მხიარულებაც ხომ ღვთისგანააო. გიხაროდენ და მხიარულ იყვენითო, ესეც გაიხსენა, მაგრამ რაღაც მაინც წინკნიდა გულს, რაღაც აფრთხობდა და აფრთხილებდა. არც პავლე მოციქული დავიწყებია, ზომიერად ღვინის ხმევის საჭიროებაზე. უხილავი შემანუხებელი და დამთრგუნველი გრძნობებისაგან თავდასაღწევად მოზრდილი ჭიქით ღვინოს დაენაფა, ფეხზე წამოდგა, ხელი აიქნია აბეზარი ფიქრების მოსაშორებლად და მისთვის უჩვეულო რიხიანი ხმით ელეფთერს მიმართა:

– ბიჭო, ერეკლე ხარ, თუ ელეფთერი, გამაგებინე ერთი, ნამდვილად ვინ ხარ, რატომ გეპყრობიან ასე მონინებით, ან საიდან ფული. ამას ყველაფერს ხომ გადახდა უნდა. ვისი შეგირდი იყავ, საიდან ასეთი დახვეწილი არსიტოკრატული მანერები, სად ისწავლე ასე გამართული ლიტერატურული ენით საუბარი? ბოლობოლო, ვინ ხარ შენ?

მთელი საღამოს ელეფთერს ღიმილი არ მოშორებია სახიდან

გულწრფელად უხაროდა სიყრმის მეგობართან შეხვედრა. ახლაც სახეგასხივოსნებულმა მხარზე ხელი მოუთათუნა და უთხრა:

– სად გეჩქარება, დატკბი მომენტით, ამ ღამის უფალი მე ვარ, მთელ შენს დარჩენილ ცხოვრებაში არ დაგავინყდება ეს ღამე, ამაზე მე ვიზრუნებ. – ისიც უხაროდა, ლუკას დაბნეულ სახეს რომ ხედავდა. – რა მითხარი მაშინ, ბაბუშენი ხომ მილიონებში იხრჩობოდაო? რომ იცოდე, ფულის შოვნაზე ადვილი არაფერია. მთავარია მონდომება და იმ ნიჭის მაქსიმალურად გამოყენება, რომელიც ბუნებამ მოგანიჭა. მერე ხელი ასწია, ტილოებს მოავლო მზერა და პათეტიკურად წარმოთქვა: ბუნება უსასრულო სფეროა, რომლის ცენტრი ყველგანაა, ხოლო წრენირი – არსად. გაჩუმდა წამიერად და დაბალ ხმაზე დააყოლა, – პასკალისაა ძმაო. ახლა რაც მე შემეხება მე, ყველგან ვარ და, ამავე დროს, არსად. ბუნდოვანია ხომ? – ხელი ჩაიქნია, – შევეშვათ...

ყბაჩამოვარდნილი ლუკა მონყვევით დაეშვა სკამზე.

– შენ ჩემი გაგიჟება ხომ არ გინდა, ბიჭო! – მერე მოულოდნელად გადაიხარხარა, გონებაში მობორიალე ურთიერთსანი-ნააღმდეგო აზრებს კარი გადაუკეტა და მონატრებულ მეგობართან ერთად მხიარულებაში გადაეშვა. – თუ ძმა ხარ, ერთი ეგ შენი მეგობარი ცოტა ხანს გაუშვი. გულახდილი საუბარი მნადია შენთან.

ელეფთერმა თვალით ანიშნა უტუს, ცოტა ხნით დაგვტოვებო, ისიც უსიტყვოდ წამოდგა ფეხზე და ავტომატს მისწვდა.

– არ გინდა, დატოვე, არ დაგჭირდება.

კოჭოიამ კარი გააღო და შეყოვნდა. ლუკამ თვალი ჰკიდა გადასებულ დარბაზს, ესტრადაზე მომღერლები შეკრებილიყვნენ და ვილაცის შეკვეთას გულმოდგინედ ასრულებდნენ. ესამოვნა ნაცნობი მელოდია.

– თუ გინდა, ყველას აქ შემოვიყვან. – შესთავაზა ლუკას.

– არ გინდა, ელეფთერ, არა, მე შენი ამბავი უფრო მაინტერესებს, ხომ იცი, ძნელია, სიმღერით გააკვირვო ვინმე ჩვენთან.

კოჭოია კი კარში გაჩხერილიყო.

– დაგვტოვე, კოჭოია, დაგვტოვე, დაგიძახებ მერე.

ანონილი ახალგაზრდა უკანმოუხედავად გავიდა და კარი გაიხურა. ელეფთერიც წამოდგა, ლუკას ბეჭებზე ხელი მოუთათუნა და ძველებურად მიმართა – შე ძველოო. სკამი მაგიდის ქვეშ შეაჩოჩა და ბოლთის ცემას მოჰყა. უხმაუროდ, ფაქიზად დგამდა ნაბიჯებს, თითქოს რალაცას ეპარებო. კრანახის „მაჭანკალთან“ შეჩერდა, დიდხანს უმზერდა, მერე თითქოს თავის თავს ელაპარაკებო, მიღმიერში გადასულმა წარმოთქვა:

– ბავშვობის წლები ყველაზე საუკეთესოა ადამიანის ცხოვრებაში. სუფთა, უხინჯო და წმინდა. – მის სახეს სევდა მორეოდა, თვითონვე ეუცხოვა თავის ხმა. გამოერკვა და წამიერად ისევ მომღიმარ ელეფთერად იქცა, თავისთვის კი გაიფიქრა – ყველას აქვს თავისი პატარა სისუსტე, რომლის შენიღბვაც ყოველთვის არ ხერხდება.

– ბიჭო! – მიუბრუნდა ლუკას, – გახსოვს, ბავშვობაში ზაფხულის თბილ წვიმაში რამდენს დავტანტალავდით ფეხშიშველნი. თეთრეკლებიან ბალახში რამდენს დავდევიდით ბურთს და საღამოზე დასისხლიანებული ფეხებით ვბრუნდებოდით შინ. მთელი ღამე ცეცხლი მეკიდა ხოლმე ფეხებზე, შენ რა გიჭირდა, დები გეხმარებოდნენ ეკლების დაძრობაში, ჩვენ კი რა უნდა გვექნა, ძმებს. ხო, კიდევ, შენ ტალახის ზელა გიყვარდა, რა ღამაზ ფიგურებს ძერწავდი ხოლმე, – ისევ წარსულში გადავარდა ელეფთერი. ლუკას არ გამოჰპარვია მისი წამიერი ფერისცვალება, რატომღაც შეებრალა და მისდა გასაკვირად, ცრემლი მოაწვა თვალზე. ელეფთერი მაგიდას მიუჯდა, მოზრდილი ქიქა ქარვისფერი ღვინით შეავსო, ლუკასაც შეუვსო.

– ე, ბიჭო, გეყოფა, გამოვთვრები და ერეკლეს შესახებაც ვერაფერს გავიგებ.

– ნუ გეშინია, ყმანვილო, ანი ვერსად დამეკარგები, – ელეფთერი ფეხზე წამოდგა და სადღეგრძელო თქვა, – მოდი ჩვენს მეგობრობას გაუმარჯოს, სანთლით საძებარია დღეს ნამდვილი მეგობარი. – მერე ცოტა დაყოვნდა და გააგრძელა, – სიყრმის მეგობარზე ძვირფასი არაფერია, ნაღდია, გულწრფელი და უღალატო. ღვინით, ფულით და გავლენით დამეგობრებულნი

პირველსავე განსაცდელის უამს ჩამოიშლებიან ხოლმე. მოდი, ვახტანგურად დავლიოთ.

ბიჭებმა სასმისი გამოცალეს და ერთმანეთს გადახვივნენ. ღვინო კი დინჯად იღვწოდა. არც ერთი იყო შედან ქილაძე და არც მეორე გულბაათ ქავჭავაძე. შეჰყვნენ ისევ საუბარში. ბავშვობის დროინდელი სხვა ამბებიც მოიგონეს. ერთმანეთს არ აცლიდნენ ლაპარაკს, უმიზეზოდ იცინოდნენ და ღვინოს ნება-ნება ყლუპავდნენ. ელეფთერმა მოუკლო სმას, ლუკა კი ჭიქებს აცარიელებდა. უზომოდ მხიარული იყო და გადამთვრალი. ნათიამაც მოუხშირა შემოსვლას. ლუკას გვერდით ჩამოჯდებოდა ხოლმე, კერძებს ურჩევდა და განუწყვეტლივ კისკისებდა. ლუკა კი ღვინოს სთავაზობდა. აღარც იზნეოდა და აღარც მუხჯდებოდა. გაუთაველად ლაქლაქებდა და ხელზე ეტანებოდა. ბოლოს სკამიდან წამოვარდა, თიხის ფიალა შეავსო ღვინით, მუხლზე დაეცა და შანდორ პეტეფის ლექსი ისეთი განცდით, ისეთი გრძნობით წაიკითხა, რომ ნებისმიერ მსახიობს შეშურდებოდა: „მიყვარხარ ძლიერ, ძლიერ, რაც გადის დრო და ხანი“... და ცრემლმორეულმა და აღტყინებულმა ბოლომდე ჩაამთავრა. მერე გაირინდა, თავი ჩაქინდრა და დიდხანს დასცქეროდა იატაკს. მომხდართი გაოცებული და გრძნობამორეული ნათია მიუახლოვდა, მკლავში ხელი გამოსდო და ფეხზე წამოაყენა. შეუმჩნევლად გასული ელეფთერი მევიოლინესთან ერთად შემოვიდა. ნელი ვალსის მუსიკა გაისმა, ნათიამ ლუკას ხელი მხარზე დაიდო, მეორე ნელზე შემოიხვია და ნელი მოძრაობით მუსიკას აჰყვნენ.

– ხომ ვამბობდი, ეშმაკსაც შეაცდენს-მეთქი, – ჩაილაპარაკა ელეფთერმა და უხმოდ გაიძურნა. ლუკას არც მისი შემოსვლა გაუგია და არც გასვლა. ნათიამ კი ცეკვა-ცეკვით ნელი და ნაზი მოძრაობით მეორე კარი გააღო და წყვილი სიღრმეში გაუჩინარდა. კედლიდან უკბილო „მაჭანკალი“ იმზირებოდა და ხარხარებდა.

თავის ტკივილმა გაახელინა თვალი. საფეთქლებში ჩაქუჩივით ურახუნებდა რაღაც. წამოჯდა, ირგვლივ მიმოიხედა, ეუცხოვა გარემო. თავის ტკივილმა ისევ ლოგინზე წააქცია. აზრებს იკრებდა – ნეტავ, სად ვარ? აქ, როგორ მოვხვდიო. ისევ დახუჭა თვალი. შემანუხებელი ტკივილი არ ასვენებდა.

წამოჯდა და ყოველი კუთხე-კუნჭული მოჩხრიკა თვალით. მხოლოდ ფილმებში თუ ენახა ასეთი ფუფუნება. სიზმარში ხომ არ ვარ ნეტავო. ჯოჯოხეთურმა ტკივილმა ფეხზე წამოაგდო, სასთუმალთან სიგარეტს მისწვდა, სანთებელა გააჩხაკუნა და გააბოლა. ისეთი ხველება აუტყდა, ლამის დაიხრჩო. მე ხომ არ ვენევიო. კედელზე მიმაგრებულ უზარმაზარ სარკეში აირეკლა მისი შიშველი სხეული. შეცბა, სხვა ეგონა და ისევ სანოლში შექვრა. თავი ახლა მარცხნივ მიაბრუნა, კედლიდან ულამაზესი შიშველი ქალი იმზირებოდა, ცოცხალი გეგონებოდა. ზღვიდან ახლად ამოსულს წყლის წვეთები ტანზე მიჰკვროდა, თითქოს არ ეთმობოდათ მასთან განშორება. ამღვრეული მზერით შესცქეროდა სურათს და როგორც ბურუსში გამოაჭყიტებს ხოლმე მზე, ისე გამოიკვეთა გუშინდელი ლამის კონტურები. აკანკალებული ხელით მისწვდა სამოსს, თავი მოიწესრიგა და მასიური ხის კარი გამოაღო. განახლებული სუფრის თავში ელეფთერი იჯდა და უღიმოდა. გახევდა. მერე ორიოდ ნაბიჯი გადადგა და მომჩვარული სკამზე დაესვენა.

– თუ არ დაეცი, ვერასოდეს გაიგებ ალდგომის სიხარულს. ხომ გაგიგონია.

– გამაგებინე, ვინ ხარ? – ძლივს ამოღერლა ლუკამ.

ელეფთერმა წაუყრუა ნათქვამს.

– სანამ შენ გეძინა, მე შენი საქმეები მოვაგვარე.

– რა საქმეები? – უაზროდ იკითხა ლუკამ და უკვე სულერთიას სინდრომით შეპყრობილი ბორჯომს წაეტანა, ბოთლიდანვე დალია.

– შენს სასწავლებელში ვიყავი, მოვახსენე, დედა ჰყავს ავად, წუხელ სასწრაფოდ სოფელში გაემგზავრა და ათი დღე არ იქნება-მეთქი. ასე რომ, ათი დღე თავისუფალი იქნები.

– აღარც მეკითხები, ისე წყვეტ. ანდა, ანი რალა აზრი აქვს. რა მეთქმის, – ხელი ჩაიქნია და თავი ჩაღუნა.

– კარგი, კარგი, გეყოფა თვითგვემა, არაადამიანური არაფერი ჩაგიდენია. ვილაც ფილოსოფოსი ამბობდა: ადამიანი ვარ და არაფერი ადამიანური ჩემთვის უცხო არააო.

– ისევ დაიწყე!

ელეფთერი ფეხზე წამოვარდა:

– გეყოფა, გამოფხიზლდი, ძალიან მჭირდები. პატარა გამოცდა მოგიწყვე, ვერ გაუძელი და ჩაიჭერი. თუ დასჯაა, შენზე მეტად მე დავისჯები. ვაი, მაცდუნებელსო, – ხომ ამოგიკითხავს, – ეს არის სულ. ახლა რაც შემეხება მე, ვიცი, კვდები ცნობის-მოყვარეობით, ჯერ სული მოითქვი, წაიხემსე, მერე ყველაფერი თანმიმდევრობით.

* * *

– გახსოვს, რომ გეუბნებოდი, სოფელში ყველაზე დიდი და ლამაზი სახლი ვის აქვს-მეთქი, – ბოლთის ცემას მოჰყვა ელეფთერი. – რა თქმა უნდა, გემახსოვრება, – თვითონვე დაამონმა თავისი ნათქვამი, – ისიც გემახსოვრება, მასთან დავდივარ და პატარა დავალებებს მაძლევს-მეთქი, რომ გითხარი. იმ კაცმა ჩემში მისი საქმისთვის სასურველი და გამოსადეგი რამ დაინახა, მოხერხებული და ცუდლუტობისკენ მიდრეკილი ბავშვობიდანვე ვიყავი. არ გამომეპარებოდა, ვისთან მნიფდებოდა პირველად ბალი, თხილი, შენ წარმოიდგინე, კიტრიც კი. ამასთანავე მიბაძვის საოცარი უნარი მქონდა – ხმის, მიხვრა-მოხვრის, გარდასახვის სხვა ნიჭიც. მარტო ჩიტების გამოჯავრება რად ღირდა. შაშვს ისე ვეპაექრებოდი, გელამ, ახლა გერმანიაში რომაა, კინლამ თოფი დამახალა, თვითნაბად ოქროსავით ვიყავი, რომელსაც დამუშავება და სათანადო ფორმაში მოყვანა სჭირდებოდა. გუმანით მიხვდა, რა ხვითოც ვიყავი და დაუზარებლად მოჰკიდა ხელი ჩემს გაშალაშინებას. მასალა მოზელილი იყო, საჭირო იყო მისი სათანადო ყალიბში ჩასმა. არც წარმოსადეგობა, შეხედულება და მომხიბვლელობა მაკლდა, რომელსაც ამ საქმეში ხანდახან გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს. ერთი ღმერთია მხოლოდ, რომელიც სახეს არ უყურებს და გულში იხედება. კაცთა მოდგმის უმეტესი ნაწილი სახიერებით იხიბლება და ხშირად განსჯის უნარსაც კარგავს. კარგი ნედლი მასალა ვიყავი. ოსტატზე იყო დამოკიდებული, ქოთანს ყურს საიდან მიბამდა და ოსტატ-მაც არ დაახანა. დამიქირავა მასწავლებელი, საჭირო იყო გან-

სწავლულობა, კარგი განათლების მიღება და მის საფუძველზე ადამიანებთან შთაბეჭდილების მომხდენი ურთიერთობის დამყარება, დამარწმუნებელი საუბარი. კონტაქტში ადვილად, მაგრამ მორიდებით შესვლა, ზრდილი და დახვეწილი ქცევები, გადმობირება შენსკენ. ხელგაშლილობა და დარწმუნება იმაში, რომ გვერდზე დაუდგები, მისი ერთგული მეგობარი გახდები და მისთვის ყველა საჭირობო სატკივარს უწამლებ და მოუგვარებ. მოკლედ, საშულო დონეზე უფრო მაღალი დონის მსახიობად უნდა გადავქცეულიყავი. არ იყო ეს ადვილი ჩემი გაუყვებელი ტვინისათვის. შემეძლო, ნებისმიერ დროს მეთქვა უარი, მაგრამ მიუხედავად სირთულეებისა, ოფლის ღვრისა, აზარტში შევედი, მაინტერესებდა, რა გამოვიდოდა ჩემგან. სამი წელი მოვუწიდი დახვეწილი ლიტერატურული ენით საუბრის შესწავლას. უამრავი წიგნი წავიკითხე და შევისწავლე, განსაკუთრებით საღვთო ლიტერატურის წაკითხვა-სწავლამ დამტანჯა. ვეკითხებოდი, ეს რაღა საჭიროა-მეთქი და მპასუხობდა, – ყველაზე მეტად გამოგადგებაო. თითქმის ზეპირად ვისწავლე სახარება. არაერთხელ გადავიკითხე „ვეფხისტყაოსანი“... შევიძინე ცალკე წიგნად გამოცემული „ვეფხისტყაოსნის“ აფორიზმები და დავიზეპირე. უამრავი ლიტერატურიდან, რაც მე წავიკითხე, გაგიკვირდება, მაგრამ გამორჩეულად მაინც „კვაჭი კვაჭანტირაძე“ მიყვარდა, რაღაც ჩემეული იყო მასში. ვბაძავდი. დიდი გაქანებისაა, მას ვინ შეედრება. კატეგორიულად ამიკრძალა კუთხურ დიალექტზე საუბარი. ეს არც თუ ისე იოლი საქმე იყო. ახლა ხომ ხედავ, როგორ ვსაუბრობ. მეუბნებოდა, – ბრძენთან ბრძენი უნდა იყო და ბრიყვთან – ბრიყვიო, ჩვენს საქმეში არ აქვს გამართლებაო. პირიქით, ბრიყვთან ჭკვიანად უნდა წარმოაჩინო თავი, უნდა გააკვირვო, მე არ გესაუბრები ჭკუანაკულულებზე, მის გარეშეც ბევრი ბრიყვია საზოგადოებაშიო. უნდა დაარწმუნო ასეთი ბრიყვი, რომ შენ მისთვის წარმოდგენილად დიდი სიმაღლე ხარ და ყველა საკითხის მოგვარება და გადანყვეტა შეგიძლია. ჭკვიანთან კი თავი უნდა მოიდებილო, უფრო მოგენდობა, მას პაექრობა არ უნდა დაუწყო და დაარწმუნო იმაში, რომ მის იქით სხვა გზა არ გაქვსო. როგორც ზირაქთან არის,

ოლონდ ზოგი რამ უკუღმა. ამ განსწავლის პერიოდში პრაქტიკული გაკვეთილებისთვის ხანდახან გამიყოლებდა ხოლმე ეგრეთ წოდებულ მაღალ საზოგადოებაში, შეუმჩნეველი უნდა ვყოფილიყავი. აი, ისე – რომ ხარ, თან არ ხარ, ჩრდილივით. წუხელ გეუბნებოდი, თუ რამე გახსოვს წუხანდელი ღამის მერე. ის ფრაზეოლოგია უნდა შემეთვისებინა, რომლითაც ისინი საუბრობდნენ. ქცევის ეტიკეტი და ბევრი სხვა რამ. მასწავლიდა და ამასთანავე მცდიდა. რუსული გამოთქმა უყვარდა „დავერიაი ნო პრავერიაიო“. ბრწყინვალედ ფლობდა რუსულს, თითქმის უაქცენტოდ ლაპარაკობდა და მეც მაიძულებდა, მესწავლა. – მონადირესავით უნდა იყო, ყოველი სიტუაციის შეფასება უნდა შეგეძლოსო. შეეცადე, ყველა შემთხვევიდან სარგებელი მიიღო, როგორი მძიმე შემთხვევაც არ უნდა დადგეს, ყველა მოვლენიდან შეიძლება სასარგებლო გაკვეთილის მიღებაო.

ელეფთერმა ბოლთის ცემა შეწყვიტა, ჩამოჯდა და სიგარეტი გააბოლა, ისევ რგოლებში უყრიდა ანთებულ სიგარეტს. როგორც ჩანს, შეუძლებელია ყველა ჩვევის დავინწყებო, – გაიფიქრა ნამბობით გამოფხიზლებულმა და გაოცებულმა ლუკამ. თავი ისევ ტეხდა, ერთი შეკითხვაც კი არ დაუსვამს. ელოდებოდა. შეჰყურებდა ელეფთერის ჩაფიქრებულ სახეს, ნაადრევი ნაოჭებიც შეამჩნია თვალის უბებთან. არაფერი უკითხავს, მოთმინებით ელოდებოდა.

ელეფთერი ისევ წამოდგა, მდუმარედ შემოუარა მაგიდას, შეჩერდა კედელზე ჩამოკიდებულ სურათებთან და დიდხანს დაჟინებით უცქერდა. მუდამ მომღიმარი ელეფთერის სახეზე ღიმილის ნაშთიც კი გამქრალიყო. შემობრუნდა და ლუკას მიმართა:

– რატომ არაფერს მეკითხები?

ლუკამ თავი წამოსწია და მოკლედ უპასუხა:

– ველოდები დასასრულს.

ტუჩმა ღიმილის კონტურები მოხაზა: – მაშ, მოისმინე აღსარება, მამაო!

* * *

შელანძღული „ჟიგული 06“-ის მარკის ავტომანქანა ფრუტუნით მიუყვებოდა გზას. საჭესთან ოცდაათიოდე წლის ჟღალთმიანი მამაკაცი იჯდა. გაუკაცრიელებულ გზატკეცილზე აქა-იქ თუ ჩაიქროლებდა ავტომობილი. ეს რა ჯაბახანა შემხვდა, ჩამყვება კი ბოლომდე? ხაშურის შესასვლელთან უცნაურფორმიან ადამიანთა ჯგუფი შეამჩნია. მოძრაობა შეანელა, ქამრიდან იარაღი ამოიღო, გადატენა და საბრძოლო მდგომარეობაში მოიყვანა. ხელი აუწიეს და ანიშნეს, მანქანა გაეჩერებინა. ეჰ, მანქანა ვარგოდეს და მე ვიცი, რასაც გავაჩერებდი. ახალგაზრდამ მოშორებით გააჩერა „ჟიგული“, იარაღი ისევ მოსინჯა, კარი გააღო და გადმოვიდა. კარი არ დაუკეტავს. შორიდან მიესალმა უცნაურად გამონყობილ ახალგაზრდებს. ზოგს ჭუჭყიან ჯინსის შარვალზე სამხედრო ფორმის ქურთუკი ეცვა, ზოგი ბათინკებით იყო, ზოგიც – ზონარმეუკრავი კედებით. საცოდავი შესახედავები იყვნენ და დაძაბულნი. სანადიროდ არიან გამოსული, – გაიფიქრა თავისთვის. სანამ რამეს ეტყოდნენ, თვითონ დაასწრო: რა გაგჭირვებიათ, ბიჭებო! ხომ არ შემიძლია, რამეში დაგეხმაროთ?

მერე მოჩვენებითი დარდიმანდობით, თითქოს მისთვის ყველაფერი სულერთი იყო, სიგარეტის ამოსაღებად გულის ჯიბეს მისწვდა და იარაღიც გამოაჩინა.

– ხომ არ მოწვეთ, ბიჭებო? – ჰკითხა და პასუხს არ დალოდებია, ისე მიანოდა სიგარეტის კოლოფი. ბიჭებმა წინ წამოინიეს. ერთმა – ორ ცალს ამოვიღებო, უთხრა. – დაიტოვოთ, გქონდეთ, თქვენ უფრო დაგჭირდებათ, მე კიდევ ვიშოვიო, და მოჩვენებითი მზრუნველობით გადახედა. ბიჭებმა სიგარეტი გააბოლეს; დაძაბულობა ნელ-ნელა იმუხტებოდა, მხოლოდ კედებიანი იყურებოდა უნდოდ. ფერდაკარგულ თითებს მტკივნეულად უჭერდა ავტომატს. ხელი უკანკალებდა.

არ გაუვარდეს ამ დამთხვეულს, ყველაზე საშიში მშიშარა კაციაო, ფიქრობდა, – ყველა ქუჩაშია გამოყრილი. ნადირობის დროა, მაგრამ იციან კი ამ ფრაერებმა საქმის კეთებას შნო რომ

უნდა?! მფრთხალები არიან. სათანადო არც თავხედობა აქვთ და არც სითამამე.

დაყოვნება აღარ შეიძლებოდა, შეაფასა რა სიტუაცია, ინიციატივა თავის ხელში აიღო და როგორც მდგომარეობის ბატონ-პატრონმა, მბრძანებლურად მიმართა:

– ბიჭებო! რომელი საძმოს წევრები ხართ?

იმათაც უპასუხეს:

– გელასი. გელასი!

ღიმილი მოერია სახეზე ჟღალთმიანს, თითქოს აკვნის მეგობარი ყოფილიყო მისი და სიტუაციის კიდევ უფრო დასათბობად ყველას ხელი ჩამოართვა. მერე ავტომატიანს მიუბრუნდა და დამცინავად მიმართა:

– ბიჭო, რავა რჩოლია ხარით მიყურებ, განიე იქით იარაღი, მაგასთან თამაში არ შეიძლება, ეშმაკს არ სძინავს, მარცხი არ მოგივიდეს და არ გაგივარდეს.

ზურგი შეაქცია და გულის ჯიბიდან რაღაც საბუთი ამოიღო. ავტომატიანი მანც დაძაბული იყო.

– დაუშვი, ნიკა, დაუშვი, ჩვენიანი ყოფილა. – შეუძახეს მეგობრებმა.

– მანც რა გაგჭირვებიათ, ბიჭებო? – ახლა უკვე შინაურულად მიმართა.

– ცოტა ბენზინი გვჭირდება. ტყუილად გვიგდია მანქანა. მანქანებიც თითქმის არ დადის, რომ ვისმეს სთხოვო, – გაიღიმა ერთმა მათგანმა ორაზროვნად და ხაზი გაუსვა თხოვნას.

შნო და მარიფათი უნდა ყველაფერს, უნდა მივცე, – გაიფიქრა ჟღალთმიანმა. – რა იცი, რას მოიმოქმედებენ, რომ დავიძვრები. მათ კი მხიარულ ტონით მიმართა:

– რაზეა ბაზარი, ძმურად გავინაწილოთ, რამდენიმე ლიტრს მოგცემთ, გადაუდებელი საქმისთვის მანქანაც კი შემოიძლია დაგიტოვოთ და მეც გამოგყვეთ, მაგრამ მნიშვნელოვან საქმეზე მაგვიანდება. – გულში კი ისევ გაიფიქრა, გზაზე ვინმეს გადავანყდები და ბენზინს როგორ ვერ ვიშოვიო.

გახარებულეებმა ლამის გადაკოცნეს ჟღალთმიანი და მანქანაში რომ ჯდებოდა, პატარა ფურცელი მისცეს, საშვის

მაგვარი, – რიკოთთანაც დაგხვდებიან, იქაც ჩვენი ბიჭები არიან, აჩვენე და ულაპარაკოდ გაგიშვებენო. გულალთმიანს არაფერი უთქვამს, მხოლოდ გაიღიმა, მანქანა დაძრა და გეზი დასავლეთისკენ აიღო. ბიჭები ხელის ქნევით დაემშვიდობნენ.

– ა, ბიჭო, კაცი. ეტყობა, ვილაც მაგარია, უშიშარი, წარბიც კი არ შერხევია. ზოგი კი ჩვენთან შეხვედრისას იფსამს. – ნაჩუქარ სიგარეტს მისწვდა, ასანთი გააჩხაკუნა და გააბოლა. – სად შოულობენ ნეტა? კარგა ხანია, ასეთი სიგარეტი არ მომიწევია. – და დაძრულ მანქანას თვალი გააყოლა.

– რა ვიცი, დანჯღრეული მანქანით კი დადის, – ეჭვიანობდა ისევ ნიკა.

– შესანიღბავად ბიჭო, შესანიღბავად. ამით შარსა და დავიდარებას იცილებს. ხო, მოისმინე, შემიძლია, მანქანაც დაგიტოვო.

– რა ვიცი, რა ვიცი, – ეჭვის ჭია ღრნიდა მაინც ნიკას.

რიკოთის გვირაბთან მართლაც დახვდნენ ბიჭები. ხორხოცებდნენ, ივინებოდნენ და აბოლებდნენ. მათთან მსახიობობის თავი აღარ ჰქონდა. გელას საძმოს წევრების საშვი აჩვენა და მათაც დიდხანს არ შეუყოვნებიათ. ის იყო გვირაბში თავი შეჰყო, რომ ავტომატის ჯერი გაისმა. უსაქმურობისაგან არ იცინან, რა გააკეთონ, ღლაბუცობენ, ერთობიან, – გაიფიქრა თავისთვის. მალე გვირაბს გასცდა და თავქვე დაეშვა. მოსახვევთან გაჩერებული ავტომანქანა შენიშნა, მიუახლოვდა. გაბზიანებული „გაზ-24“ იდგა. ნეტავ, აქამდე როგორ მოაღწია. ამ მანქანაზე ხომ ნადირობაა გაჩაღებულიო.

მანქანის ხმაზე ავტომანქანიდან ჭალარათმიანი ასაკოვანი მამაკაცი გადმოვიდა და ხელი აუწია. ან თავზე ხელაღებული უნდა იყოს, ან ძალიან უნდა უჭირდეს, – გაიფიქრა უღალთმიანმა, თავისი „ჟიგული“ უკან მიუყენა „ვოლგას“ და ასაკოვან მამაკაცს მოწინებით მიესალმა:

– რა გაგჭირვებიათ, პატივცემულოო, – და მისკენ გაემართა.

ასაკოვანმაც შემხვედრი ნაბიჯი გადმოდგა და ხელი გაუწოდა. რა ზრდილი და თავაზიანი ახალგაზრდაა, – გიფიქრა გულში.

– თუ ღმერთი გნამს, იქნებ დამეხმარო, – პირდაპირ საქმეზე გადავიდა ასაკოვანი. – არ ვიცი, რა ეტაკა, ვერ ვქოქავ. ბევრი არაფერი ვიცი მანქანის, ოროდე წელია, რაც მყავს, იშვითად დავდივარ.

– ცუდი დროა ბიძია ძალიან ცუდი, არ უნდა გამოსულიყავი.

– ვიცი, ცუდი დროა, აქვე ვცხოვრობ სოფელში, დღეს დილით შემატყობინეს, შენი შვილი დაჭრესო, რალაც გაუგებრობაში მოჰყვა.

– ნუ გეშინია, ბიძია, გული დაიმშვიდე, არაფერი მოუვა, ახალგაზრდა კაცის სხეული ყველაფერს გადაიტანს. – დაამშვიდა ასაკოვანი.

– შენს პირს შაქარი, შვილო. – იმედის სხივი გაუკრთა კაცს.

– მოდი, ერთი ვნახოთ, რა სჭირს შენს მანქანას.

ჟღალთმიანმა მანქანაში შეიხედა. ახალივით იყო, მერე კაპოტი ასნია. შეამონმა აკუმულატორი, კონტაქტები, სადენები, სანთლები, თითქოს ყველაფერი წესრიგში იყო.

– ბიძა, მათხოვე გასაღები. – მერე ყასიდად ჰკითხა: – ბენზინი ხომ გისხია?

მოხუცს ჯერ გაელიმა, მერე ნაღვლიანად დასძინა: – შავი დღისთვის მქონდა გადანახული და ეს დღეც დადგა, სავსეა ავზი.

– ნუ გეშინია, ბიძავ, ყველაფერი კარგად იქნება, – ისევ დააიძედა ჟღალთმიანმა. – ეტყობა, აკუმულატორია დამჯდარი. მოდი, ვცადოთ, რა გამოვა.

ჩაჯდა მანქანაში, გასაღები გადაატრიალა, მანქანას ჩქამიც არ გაუღია. გადმოვიდა, ისევ გასინჯა აკუმულატორთან მიერთებული სადენები. ერთ მათგანს სუსტი კონტაქტი ჰქონდა. ეს წელან როგორ ვერ შევნიშნეო. კაპოტი ჩამოუშვა და მანქანაში ჩაჯდა. აბა, კიდევ ერთხელ ვცადოთო. მოხუცს სახე გაბადროდა, ეს რა ღვთისნიერი ახალგაზრდა შემახვედრა ბედმაო. მანქანა ჯიუტობდა. არ იქოქებოდა.

– როგორც ჩანს, მიწოლის გარეშე არაფერი გამოვა. მოდი, პატარა მომანეცი. იქნებ დაგორებით დავექოქოთ.

– ახლავე, ახლავე, – აფუცხუნდა მოხუცი.

– თავდაღმართია, ბიძავ, სულ პატარა ბიძგია საჭირო.

ასაკოვანი მანქანას მიაწვა, მანქანაც გაგორდა და თანდათან მოუმატა სიჩქარეს. უღალთმიანმა სათანადო სიჩქარე შეარჩია, მერე გადაბმულობიდან ფეხი აიღო. მანქანამ ერთი ორი გაიფრუტუნა, შებორძიკდა და დაიქოქა.

– შენ აგაშენა ღმერთმა, სიხარულით წამოიძახა მოხუცმა, – და ტაშიც კი შემოკრა. მანქანა კი სისწრაფეს უმატებდა და უმატებდა, მალე მოსახვევში მიიმალა და თვალსაწიერიდან გაქრა.

* * *

ლუკას სიმთვრალის არანაირი ნასახი აღარ ეტყობოდა, სრულიად გამოფხიზლებულიყო. ყურადღებით და ინტერესით უსმენდა. ელეფთერი კი დიდხანს ერთ ადგილზე ვერ ჩერდებოდა, წრიალებდა, ბოლთას ცემდა, ხან ჩამოჯდებოდა, ხან ადგებოდა და სიგარეტს სიგარეტზე აბოლებდა.

* * *

უღალთმიანი ზესტაფონს რომ მიუახლოვდა ხიდთან შეაჩერა მანქანა. გზაშივე მოიფიქრა შემდგომი ნაბიჯების შესახებ. სანვავი საკმაოდ ჰქონდა, მანქანაც გამართული იყო, ისედაც ცხინვალში იყო ჩასასვლელი მეგობრთან, რაღაც საქმეზე იბარებდა. მეტი უკეთესი მომენტი რაღა გინდაო, გადავალ ჭიათურით და სამ-ოთხ საათში ცხინვალში ვიქნებიო. მაგრამ მაინც ჭოჭმანობდა, აქამდე ვარ ჩამოსული, მოდი, ჩემს კეთილისმყოფელს ვნახავ და მერე გავაგრძელებ გზასო. მანქანა შემოაბრუნა და სოფლისაკენ გაუყვა გზას. ცოტა ხანში ისეთი თავსხმა წამოვიდა, საქარე მინის გამწმენდი გაჭირვებით ასრულებდა თავის მოვალეობას.ნინ, მიმავალი ორი მგზავრი შენიშნა, ქალი და მამაკაცი, მიუახლოვდა და მანქანა შეაჩერა. თავიდან ფეხებამდე გალუმპულიყვნენ და წყალი წურწურით ჩამოსდიოდათ. გადმოვიდა, უკანა კარი გამოაღო და ორივენი მანქანაში შეიპატიჟა. მამაკაცმა თავი შეიკავა – ჩვენ აწი მაინც აღარაფერი გვეშველება, თქვენ კი მანქანას მოგისპობთო.

– რა დროს ეგ არის, დროზე ჩასხედით, სანამ წყალს არ წაუღიხართ, – უთხრა ჟღალთმიანმა.

ორივენი მანქანაში ჩასხდნენ. ცოტა ხანში ტბა დაუდგათ ფეხებთან.

– ხომ გითხარი, მოგისპობთ მანქანას.

– თქვენ მაგაზე არ ინალვლოთ, მანქანას არაფერი მოუვა, თქვენ კი მგონი ფილტვების ანთება აგაცილეთ, – წამოიწყო მხიარულად. მეტი შინაურული ატმოსფეროს შესაქმნელად მოჩვენებითი პათეტიკით დაამატა: – „ოდეს კაცსა დაეჭირვოსო...“ – და გალუმპული მგზავრები სარკეში კიდეც ერთხელ შეათვალიერა. ქალს სლავური იერი დაჰკრავდა, მომხიბვლელ პირისახეს კოხტა, უხილავი ხელმარჯვე ოსტატისაგან გამოკოპნიავებული პატარა ყურები უმშვენებდა, რომლებზეც დავანებულ ისედაც მოციმციმე ბრილიანტის თვლებს წვიმის წვეთები კიდეც უფრო აციაგებდა. ხელჩანთა გაეხსნა და ცხვირსახოცით ნაზად ინმენდდა სახესა და თმას. მანქანაში ქალის თმის და სუნამოს გამაბრუებელი სურნელი დადგა... ჟღალთმიანმა ძლივს მოწყვიტა თვალი ქალს, გზაზე გადაიტანა მზერა და სიჩქარეს მოუმატა.

– გივი, სიკეთეს სიკეთით ვუპასუხოთ და ჩვენი კეთილსმყოფელი სახლში შევიპატიჟოთ, მანქანასაც მივხედავთ. ამხელა სიკეთე გაგვიკეთა და უპატივცემულოდ ხომ არ გავუშვებთ, – თქვა ჟრუანტელის მომგვრელი ლულუნა ხმით ქალმა.

წვიმამ თანდათან იკლო, ცაზე ელვა გაიკლაკნა, რასაც გამაყრუებელი გრუხუნი მოჰყვა და მანქანა გვარიანად შეაზანზარა.

– რა ძალა აქვს ბუნებას და რამდენად უსუსურია ადამიანი მის წინაშე, – ჩამოვარდნილი დუმილის გასაფანტავად წარმოთქვა გივიმ.

– აბა, აბა, ბუნება მბრძანებელიაო... რა დიდებულად აქვს ნათქვამი ვაჟას. – და გააგრძელა, – საქართველო არასოდეს განიცდიდა გენიოსების ნაკლებობას, მაგრამ ხალხი ვერ მიჰყვებოდა ყოველთვის და არც ესმოდა ბევრს მათი. გენიოსები დროს უსწრებენ და შორს იხედებიან. ხალხი კი ყოველდღიურო-

ბით არის დაკავებული, დღევანდელი დღით ცხოვრება ურჩევნიათ. წარმოგიდგენია, აკაკის შავი ქვის მადანი რომ ჩაეტანა ქიათურიდან ზესტაფონში, გლეხებმა უარი უთხრეს ტვირთის თავიანთ მიწაზე გატარებისა და თანაც იმხელა ფული მოსთხოვეს, საერთოდ უარი თქვა ამ საქმეზე.

პატარა პაუზის მერე ისევ გააგრძელა:

– მგონი, სწორადაც მოიქცა, შეიძლება, გვეყოლოდა საშუალო დონის ბიზნესმენი, მაგრამ რა პოეტს დავკარგავდით! მსოფლიო დონის პოეტს, რომელსაც ნობელის პრემიის კანდიდატობაც კი შესთავაზეს.

პატარა შეყოვნების შემდეგ კი სიცილით თქვა: ნამეტანი მოსაწყენი კი იქნებოდა ცხოვრება, ყველანი რომ გენიოსები ყოფილიყვნენ, ბიზნესმენობა კი დიდი თავის ტკივილია.

– მომიტევეთ, საუბარში რომ ვერევი, – განაზებული ღულუნა ხმით წამოიწყო ქალმა, – მოგეხსენებათ, მამაკაცთა საზოგადოებაში უყურადღებოდ დატოვებულ ქალს მოეწყინება ხოლმე და რომ არ ჩამეძინოს და სირცხვილი არ ვჭამო, ქალური პირდაპირობით გკითხავთ, თქვენ რა პროფესიის ბრძანდებით? – ფიქალივით თეთრ სახეზე ტალღასავით გადაუარა სინითლემ ქალს.

– რას ბრძანებთ, ქალბატონო, ვერაფერს უჩვეულოს ამაში მე ვერ ვხედავ. ის კი არა, მგონი დროა, გავეცნოთ ერთმანეთს.

ჟღალთმიანმა თავისი სახელი უთხრა.

– ამ მომენტისათვის ჩემი პროფესია ბიზნესია, მაგრამ ჯერ-ჯერობით ბევრი არაფერი გამომდის. ხვალ რა იქნება, არ ვიცი, – ღიმილი არ შორდებოდა სახიდან ჟღალთმიანს.

– თავდამბლობა კეთილშობილების ნიშანია, რომელიც ყველა სამკაულზე მეტად ამკობს ადამიანს, მე ირინე მქვია, – თქვა სახეშეფაკულმა ქალმა. თან გაიფიქრა, ნეტავ, რა მემართება, რავა პატარა გოგოსავით ვნითლდებიო. – პროფესიით პედაგოგი ვარ, ქართულ ენა-ლიტერატურას ვასწავლიდი, ახლა დროებით უმუშევარი ვარ. თქვენც არანაკლებ განსწავლულობას ამჟღავნებთ ლიტერატურის ცოდნაში. საინტერესო ფაქტები მოგვახსენეთ.

– ლიტერატურა ჩემი დიდი გატაცებაა, მიყვარს არა მარტო ქართული, უცხოურიც. ამ ბოლო დროს აპდაიკმა გამიტაცა, მომწონს მისი თხრობის მანერა და სითამამე.

– ჩემ შესახებ სახლში გაიამბობთ. აი, მიუჯახლოვდით კიდევ, – ჩაერია საუბარში გივი. – ხელმარცხნივ, რომ ორსართულიანი სახლია, იქ ვცხოვრობთ. დანარჩენი სუფრასთან ვისუბროთ, უკეთ გავეცნოთ ერთმანეთს. მოგეხსენებათ, ღვინო ყოველგვარ დაძაბულობას ხსნის. აი, მანდ გააჩერეთ, რკინის ჭიშკართან.

გივი მანქანიდან გადავიდა, ფართოდ გააღო კარი და ჟღალ-თმიანი ეზოში შეიპატიჟა. ჟღალთმიამნმა – მხოლოდ რამდენიმე წუთით შემოვალ, მნიშვნელოვანი საქმე მაქვს მოსაგვარებელიო, და მანქანა ეზოში შეიყვანა. გააჩერა, გადმოვიდა, სწრაფად გაუღო კარი ირინეს და გადმოსვლაში დაეხმარა. ახლა უკვე დაკვირვებულად და თამამად შეათვალიერა. შეათვალიერა და გახევდა, განუწულ ქალს კაბა ისე შემოტმასნოდა ტანზე, მთელი მისი ქალური მშვენიერება გამოემზიურებინა. თვალს ვერ აშორებდა ქალის მაცდუნებელ სხეულს. დიდი ძალისხმევა დასჭირდა, გვერდზე რომ გაეხედა. ქალმა შენიშნა კაცის შეცბუნება, მკერდზე დაიხედა, სიცივისაგან წამობერილ ძუძუს თავებზე ხელი დაიფარა და აღელვებულმა წინკარს შეაფარა თავი.

ჟღალთმიანი მანქანას მიყრდნობოდა. თვალი მოსწყვიტა კოხტად მოვლილმა ეზო-კარმიდამომ. მოზრდილი ეზოს შუაგულში ქოლგასავით გაშლილიყო უზარმაზარი ცაცხვის ხე. მის გარშემო საკმაოდ ტევადი მრგვალი მაგიდა იდგა – ეტყობა, სტუმართმოყვარე ოჯახიაო, გაიფიქრა. ეზო სავსე იყო სხვადასხვა სახეობის ხეხილით. ჭიშკრიდან ცაცხვის ხემდე მობეტონებული ბილიკის კიდეები თეთრად შეფეთქილი, ირიბად დახრილი აგურებით იყო მოპირკეთებული. ბილიკის აქეთ-აქით ნაირფერი ყვავილებით შემკული კოინდარი ხასხასებდა, ყვავილებზე წვიმის წვეთები ცრემლებივით ეკიდა და მზის ყოველ გამონათებაზე თვალისმომჭრელად ციალებდნენ. შორს, ეზოს ბოლოში მოკრიახე ქათმებს მამალი დაფოფინებდა. იქვე გაფხორილი ინდაურების მოზრდილი ჯგუფი ბალახს წინწინდა

და ყოველ გაფაჩუნებაზე უსიამოდ ლოყლოყებდნენ. საიდლანაც გრძელბენვიანი მომცრო ზომის ძალღი გამოჩნდა. წვიმას ისე დაელაგებინა გრძელი ბენვი, კარგ სტილიტსაც კი შეშურდებოდა. ეგ იყო, რომ თვალეზე ჩამოფხატული დაფანჩული ბენვისთვის ვერაფერი მოეხერხებინა. საკვირველი იყო პირდაპირ, როგორ იხედებოდა. ძალღი ფეხებთან მიცუნცულდა და დაყნოსა.

– არ შეგეშინდეს, ძალღები სუნით იმახსოვრებენ, გაცნობის რიტუალია ერთგვარი, მომავალი მეგობრობის საწინდარი. ნეტავ, ძალღივით ერთგულება ადამიანებსაც შეეძლოთ, – თქვა სამზადისიდან გამოსულმა გივიმ.

– ერთგულება, მართლაც, შესანიშნავად იციან, მაგრამ როგორც ყველა ცხოველი, ინსტინქტების მონაა. საჭმლით იყიდებიან, – შეეპასუხა ჟღალთმიანი.

– საჭმელი და ნივთიერი ფუფუნება ისეთი ცდუნებაა, კაცთა მოდგმის დიდი ნაწილიც ევნება ხოლმე. მოდი, ნუ დავუკარგავთ, რაც დასაფასებელი აქვთ. კაცზე დიდი ბოროტების ჩადენა მაინც არ შეუძლიათ. ხომ ხედავ, რა დრო დადგა, ყოველგვარმა ფასეულობამ დაკარგა ფასი. პატიოსნება, კეთილმოსურნეობა და ზრდილობა სანთლით საძებარი გახდა.

– არც მთლად მასეა საქმე. შესაბამისი გარემოება ხდება ხოლმე ბიძგის მიმცემი მიძინებული მანკიერების წარმოსაჩენად და გასალვიძებლად. იმ მანკიერებებისა, კაცთა მოდგმას პირველ შეცოდებიდან რომ მოჰყვება. პატიოსნება კარგი რამეა, მაგრამ სიბრყივეში არ უნდა გადაგეზარდოს.

– საინტერესოდ მსჯელობს, – გაიფიქრა გივიმ.

ძალღი ჟღალთმიანის ფეხებს მოსწყდა, ყეფით შემოურბინა ეზოს და ენაგადმოგდებული მის ფეხებთან დადგა. კუდს აქიცინებდა და თან თვალეში შეჰყურებდა, თითქოს მისი აზრების ამოცნობას ცდილობდა.

– ხედავ, გაგიშინაურდა, თავისიანად გთვლის უკვე.

– ვაი, რომ ძალღებიც ცდებიან, – გულში გაივლო ჟღალთმიანმა. ამ დროს სახლის კარი გაიღო და პარმალზე გამოსულმა ირინემ კაცები შინ შეიპატიჟა. გივიმ ჟღალთმიანს

ახლობელივით მოუთათუნა ბეჭებზე ხელი და სახლში შეუძღვა.

გამორჩეულად დასამახსოვრებელი მასპინძლობა გაუწიეს ჟღალთმიანს. თავს დაფოფინებდნენ, როგორც დიდი ხნის უნახავ მეგობარს და ნაირ-ნაირ კერძებს სთავაზობდნენ. – არ მოგერიდოთ, თავი ისე იგრძენით, როგორც საკუთარ ოჯახშიო, – უმეორებდნენ წამდაუნუმ.

ჟღალთმიანი თავაზიანად ილიმებოდა და ფიქრობდა: – ეს რა კარგი ოჯახი ჰქონია გივის, ტკბილად მოუბარი მამა, სათნო და კეთილი დიასახლისი. ნეტავ, როგორ მოასწრეს ასე უცებ ასეთი სუფრის გამლა.

– მამა, ამ ღვთისნიერმა კაცმა გადაგვარჩინა, – მიმართა მამამთილს რძალმა, – მანქანას დღეს სად ნახავ, კიდევ კარგი, ჩვენს ბედზე გამოჩნდა, თორემ ღმერთმა უწყის, რა დაგვემართებოდა. თან გზაც გაიმრუდა ჩვენი გულისათვის. – მადლიერების გრძნობას ვერ ფარავდა ძვირფასი სამკაულებით დახუნძლული სუფრის მშვენება, ატკრცილებული ირინე და მიზნედილ მონაცრისფრო თვალებს ელვასავით შეანათებდა ხოლმე სტუმარს, რომლის თვალები ხან ზომაზე მეტად ჩახსნილ საკინძეს ელაციცებოდა, ხან ნაზ და ფუმფულა თითებს.

– ნეტავ თუ არსებობს რაიმე გარემოება, რომელიც ქალს კეკლუცობას მოაშლევინებს. კიდევ კარგი, რომ არ არსებობს, – გაიფიქრა ჟღალთმიანმა. ცოტა ხნის შემდეგ სტუმარმა ბოდიში მოუხადა ოჯახის წევრებს, უდროობის გამო მეტს ვერ დავყოვნდები, აუცილებლად უნდა წავიდეო. ისე კი არ ეთმობოდა სუფრა და მისი მომხიბვლელი დიასახლისი. მაგრამ თვითონ არ დაუტოვა არჩევანი თავის თავს, ნათქვამი ჰქონდა, მეჩქარებაო. დამრიგებლის სიტყვებიც გაახსენდა – შენ უნიჭო არა ხარ, მაგრამ თუ ნიჭიერებას გონიერებას დააყოლებ, არ აწყვები ემოციებს და სიტყვას მოუფრთხილდები, შეიძლება, შენგან კაცი გამოვიდესო.

– სხვა რა გზა გვაქვს, – გაიღიმა გივიმ, – მაგრამ ვიმედოვნებთ, რომ კიდევ გვეწვევი.

სტუმარიც დაპირდა, აუცილებლად გვეწვევითო. ირინემ მოიწყინა, არ ეთმობოდა სტუმარი. მისი წასვლის შემდეგ კი

ხმამალა განაცხადა, – როგორი საქმიანი კაცია, ზრდილი და თავაზიანი, რა დახვეწილი მანერები აქვს, მოერიდა და ზედმეტად აღარ შეგვანუხა. აბა, ზოგიერთივით მომაბეზრებლად კი არ მოიქცა, სუფრიდან რომ ვერ მოგლეჯ.

მასპინძლის ოჯახს კარგა მანძილზე რომ გაშორდა, მანქანა გააჩერა. ფიქრობდა, შეევლო თავის დამრიგებელთან, თუ პირდაპირ ცხინვალში გადასულიყო. შინაარსიანი ილბლიანი დღე გამოვიდა. სანამ კარგი კარტი მოგდის, მანამ უნდა გააგრძელო თამაშო. ბოლოს მაინც მისვლა გადაწყვიტა, მანქანა მოაბრუნა და დამრიგებლისკენ გასწია.

კარგად შეხვდა. გამოჰკითხა, როგორ მიდის პრაქტიკის საქმეებიო. ყველაფერი დანვრილებით უამბო. ყურადღებით უსმენდა დამრიგებელი. ერთი-ორჯერ გაელიმა კიდეც. გივის ოჯახის შესახებ სიტყვა არ დასცდენია, თვითონაც უკვირდა, რატომ დაუმალა. წამოსვლისას კი დამრიგებელმა უთხრა: მიდი, ინადირე, სანამ ხელსაყრელი ამინდია, სულ ასე არ იქნება. ყნოსვა კარგი გაქვს, ამ პატარა საქმეებით გამოცდილებას შეიძენ, მე ჯერ შენგან არაფერი მინდა, მნიშვნელოვანი საქმეები მაქვს მოსაგვარებელი. ფულის გემოს გაიგებ, გაერთე. სადაც ფულია, იქ ქალებიცაა. ქალები კარგი ინფორმატორები არიან. ნათქვამია, ვინც ინფორმაციას ფლობს, ის ყველაფერს ფლობსო. მოიძიე ინფორმატორები, ნუ დაგენანება მათზე ფული. ფულს დიდი ძალა აქვს, შეუძლებელს შეგაძლებინებს, ყველა სურვილს შეგისრულებს, ფული მინიერი ღმერთია. მაგრამ გახსოვდეს, არსებობს დაუნერელი კანონები, რომელთა გადაბიჯებას საბედისწერო შედეგები მოჰყვება და მინიერი ღმერთიც კი ვერ შევლის. და კიდეც, ერთხელ და სამუდამოდ ჩაიჭედე თავში, არასოდეს გაგექცეს თვალი მეგობრის ცოლისკენ. ღალატი და ორპირობა უსასტიკესად ისჯება. ნადი ახლა, ეგ მანქანა მოიშორე, ნინ დიდი საქმეები გველის.

გასვლისას კი დაადევნა: მოწინააღმდეგეს ზურგი არასოდეს შეაქციო!

ჟღალთმიანმა მხოლოდ გამთენიისას ჩააღწია ცხინვალში და ჯარის მეგობარს, ვოვა ჯიოევს, მიადგა სახლში. მიუხედა-

ვად რთული მდგომარეობისა, დიდებულად შეხვდნენ. ვოვას მეგობრებიც შეიკრიბნენ, კარგი პურიც ჭამეს, კარგადაც მოილხინეს. მოიგონეს ჯარის ამბები, ნაწილიდან გაპარვა და ლამის სხვა თავგადასავლები. მერე საქმეზეც გადავიდა.

– ვოვა! ტყუილად არ დამიბარებდი, ხომ იცი, არაფერზე დაგზარდები, რით შემოძლია, დაგეხმარო?

– შენთან დასამალი რა მაქვს. შავი ბიზნესი გვაქვს, სიგარეტი იქითაც გაგვაქვს, – ზურგს უკან გაიშვირა ხელი, – კი იცი შენ, რა მდგომარეობაც უნდა იყოს, ოჯახი თავისას ითხოვს. აქ დიდი მოთხოვნაა „ვაისროისზე“, აღარავის აქვს. დაგვეხმარე ჩამოტანაში.

ჟღალთმიანი არც დაფიქრებულა, ისე უპასუხა, – ბაზარი არაა, ერთ კვირაში გექნებათ. მერე წამოდგა, გაიარ-გამოიარა, ფანჯარასთან მივიდა, ებოში გადაიხედა და სევდანარევი ხმით თქვა:

– ხომ არ იცი, რა ჩიტია ასე სანყალობლად რომ გალობს?

ვოვას გაუკვირდა, რა დროს ჩიტიაო.

– არ ვიცი, ძმაო, ვერ ვერკვევი ჩიტებში.

– თითქოს რაღაც დაკარგა, როგორ შენუხებული დახტის ტოტიდან ტოტზე. – მცირე პაუზის შემდეგ მოშორდა ფანჯარას, ჩამოჯდა სკამზე, ჯიბიდან სიგარეტი ამოიღო და სანამ მოუკიდებდა, ბიჭებს მიმართა: მეც მჭირდება თქვენი დახმარება.

ბიჭები ყურად იქცნენ. სანთებელამაც გაიკვესა, ღრმა ნაფაზი დაარტყა, დაკლაკნილ ბოლს თვალი გააყოლა და დინჯად გააგრძელა:

– ეს მანქანა მძიმე ტვირთად მანევს, როგორმე უნდა მოვიშოროთ.

მეტი აღარ უსაუბრიათ და სახლიდან გავიდნენ. მთლად იოლიც არ გამოდგა მანქანის გაყიდვა, მაგრამ დღის ბოლოსთვის ვოვას ახლობლების მეშვეობით ვიღაც ჩრდილოკავკასიელს მიასაღეს. კმაყოფილი იყო ჟღალთმიანი.

– სულ ვამბობ ხოლმე – არ არსებობს უსამველო სიტუაცია, ჭკუა დამჯდარი კაცი გამოსავალს ყოველთვის იპოვის. ახლა

რაც შეეხება სიგარეტს, ფულს, თქვენ რომ მომეცით სიგარეტის-თვის, ჩემსასაც დავუმატებ, მოზრდილ პარტიას ჩამოგიტანთ, დაასაწყობეთ. ახლა ხომ ხედავთ, რა რია-რიაა, ეშმაკიც ვერ გაიგებს, რა მოუვათ თავში ტვინგახურებულ პოლიტიკოსებს.

მერე მოულოდნელად გადაიხარხარა, – იმედია, არ გადამაგდებთ და ჩემს კუთვნილსაც მომანვდით. ბიჭებიც ახორხოცდნენ, აუცილებლად გადაგაგდებთ, ახლა მოსული პონტიაო. ერთმა მათგანმა, რომელიც გაუშინაურდა, უთხრა:

– იქნებ ერთ-ორი დღით კიდევ დარჩენილიყავი, კარგ დროს გავატარებთ, ღვინო კარგი გვაქვს და არც გოგოების ნაკლებობას განვიცდით.

– არ არის ახლა მაგის დრო, – წარბშეკვრით თქვა ვოვამ.

სტუმარმა კი უპასუხა: ჩემო მეგობარო, არსებობს ქვების შეგროვების დრო და ქვების სროლის დრო. – გაიგეს თუ არა ნათქვამის მნიშვნელობა, ამაზე არც უფიქრია, გამოემშვიდობა მასპინძლებს. ბიჭებმა სტუმარი გამოაცილეს და თბილისისკენ მიმავალ ნაცნობ მძღოლს გააყოლეს.

კარგა დაბნელებული იყო, ფლალთმიანი ქალაქში რომ შევიდა. თალხით შემოსილი აჩონჩხილი კორპუსები უნდოდ და ნაღვლიანად გამოიყურებოდა. მორიგეობით ინთებოდა ქალაქის უბნები. მხოლოდ სამთავრობო დაწესებულებები, რკინიგზის მიმდებარე ტერიტორია და მთაწმინდის ანძა ანათებდა მუდმივად. უშუქობით განამებული მოქალაქეები, როგორც მაშველ რგოლს, ისე ჩამოკიდებოდნენ რკინიგზის ხაზს. ელექტროსადენები გორდიას კვანძივით აბურდულიყო რკინიგზასა და კორპუსებს შორის. აბა, რას ვამბობდი, მოხერხებული კაცი გამოსავალს ყოველთვის იპოვის-მეთქი. ბნელოდა ქალაქში და ბნელოდა კაცთა გულებში. პარვისა და ტაცების დრო დამდაგარიყო. იპარავდა ყველა, ვისაც როგორ შეეძლო. ქვების შეგროვების ხანა იდგა, რომელიც შესაფერის დროს უზნეობის სეტყვად დააცხრებოდა საზოგადოებას. კაპიკებად შეგედლო დიდძალი ქონების მოხვეჭა. მოხერხებული და სინდისთან მწყრალი, ცხვრის ქურქში გახვეული, გაქნილი და თვალთმაქცი ინდივიდები ჩალის ფასად იძენდნენ ხალხის ქონებას. პარვის

მასშტაბები ხომ პირდაპირპროპორციულია გაქანების ამპლიტუდასთან. ფულს სუნი არა აქვსო, მორალი კი ვილას ახსოვდა. და მერე, როცა სითახსირის ვნებები შეინიღებდა, ეს თაღლითები, მყვლეფავები და მათი შთამომავლობა ზნეობრიობის მამად მოეველინებთან საზოგადოებას. და არც ჟღალთმიანი ცდილობდა, ჩამორჩენოდა დროს.

მერია და მომიჯნავე ქუჩები მუდმივად განათებული იყო. ჟღალთმიანი ტაბიძის ქუჩას მიუყვებოდა და ირგვლივ ყველაფერს ყურადღებით აკვირდებოდა. ბიძამისის სახლამდე ცოტალა იყო დარჩენილი, როცა ქუჩის კუთხეში მოზრდილი ზომის სუპერმარკეტმა მიიქცია ყურადღება. შეჩერდა. შეხედა განათებულ აბრას, რომელზეც მოციმციმე სტრიქონები დასრიალებდნენ. აა, შემოდის ევროპა ბრჭყვიალებით. გაელიმა, ადრე მოწესრიგებულ მაღაზიებს უნივერსამი ან გასტრონომი ეწერა, ახლა კი – სუპერმარკეტი. სახელს რა მნიშვნელობა აქვს, მთავარი შინაარსია, ჩემო ძმაო. მოდი, ერთი შევიხედავ, რა სუპერმარკეტიაო.

ჩვეულებრივი მაღაზია იყო, საკმაო მოცულობის და ლამაზად ჩანკნიკებული პროდუქტებით. გაუკვირდა პროდუქტების სიუხვე. გვიანი იყო, კლიენტებიც არსად ჩანდნენ. მაღაზიის შესასვლელიდან მარჯვენა კუთხეში რამდენიმე მაგიდა იდგა, ალბათ, მსუბუქი სადილისათვის. გაიფიქრა, – გვიანია, რატომ შევანუხო ბიძაჩემის ოჯახი, აქვე ნავიხემსებო. ფული იმდენი ჰქონდა, ჯიბეს უწვავდა. ჟღალთმიანის ყურადღება ზორბა ტანის ქალმა მიიქცია. საკმაოდ მაღალმა, ძვალმსხვილმა და ხორციანმა, რომ მოინდომოს, ალბათ, ერთ-ორ კაცს გალახავსო, მიუახლოვდა და მიესალმა. ქალმა ეჭვიანი თვალებით გამოხედა, – რით შემიძლია, გემასახუროთ, ახალგაზრდავ?

– ნახემსება მინდა, თუ გაქვთ რაიმე ხარისხიანი. – მერე ვიტრინებს შეავლო თვალი, – მაგალითად, შამპანური, ლამაზი ეტიკეტი კი აქვს მაგრამ თუ არ გასინჯე, ვერ გაიგებ, შიგრა ახსია. ხომ ასეა? „ბამბანერკაც“ უცხოური ჩანს, ესე იგი, საუცხოოა, მაგარი დატვირთვა აქვს ამ სიტყვას, და სხვა წვრილმანი ნუგბარი თქვენი გემოვნებით, ფასს მნიშვნელობა

არ აქვს. ნამგზავრი ვარ, გვიანია და მერიდება ახლობლების შენუხება. საკმაოდ გრძელი წინადადება კი გამომივიდა, – ღიმილად იქცა კლიენტი.

ქალმა მსხვილი, კუპრივით შავი წარბები მალლა აზიდა და უკმეხი სახით უპასუხა:

– რატომ გვაყენებ, ბატონო, შერაცხყოფას, ჩვენ ყველაფერი ხარისხიანი გვაქვს.

ისემც თქვენ რა გითხარით, ათასი უხარისხო ვითომ ჰუმანიტარული პროდუქტით გაივსო ქვეყანა, – გაიფიქრა ჟღალთმიანმა, ხმამალლა კი თქვა: – მე, ქალბატონო, გამორჩეულად ხარისხიანი მინდა, გა-მო- რჩე-ულ-ად. მოგეხსენებათ, ყველაფერი შედარებითია.

– ეკა! – დაიძახა ზორბამ, – საპატიო სტუმარი გვყავს, მიაქციე გამორჩეულად კარგი ყურადღება.

გამორჩეულს ცინიზმით გაუსვა ხაზი, თან გაიფიქრა, – მე შენ გაჩვენებ ხარისხიანს, იშოვიან ორ კაპიკს და იტყლარჭებიან. ფული იშოვე, ბიჭო?! და არ იცი, რა მოუხერხო? განუხებს და გამძიმებს? ახლავე ვუმკურნალებთ შენს სატკივარს.

მალაზიის სიღრმიდან საშუალო სიმაღლის შავგვრემანი, ყელმოღერებული ეშხიანი გოგონა გამოცქრიალდა.

– ეკა, მთავარი ამ ახალგაზრდას ყველაფერი საუკეთესო.

კლიენტი სახეში შეცქერდა გოგონას, გადაღლილი სახე ჰქონდა ეკას, სამუშაო დრო მთავრდებოდა, სახლში წასვლას აპირებდა და მაიცდამაინც არ სიამოვნებდა გვიანი სტუმარი. მაგრამ რა ექნა, მოჩვენებითი მხიარულებით უთხრა, – ახლავე მოგართმევთ ყველაფერს. მალე სუფრაც გაიშალა, კლიენტი შამპანურს დასწვდა, ფრთხილად გახსნა და ჭიქაში ჩაასხა მშხეფარე სითხე. ჭიქა ტუჩთან მიიტანა და სანამ დალევდა, ზორბას მიმართა, – თუ თავხედობაში არ ჩამომართმევთ, იქნებ მობრძანდეთ, მარტო მიჭირს დალევა. მოგეხსენებათ, მარტო ღვინოს მხოლოდ ლოთები სვამენ.

რა ნაგლი ვილაცაა, რატომაც არა, – თვალი თვალის წილ, კბილი კბილის წილო. თავხედობას თუ თავხედობით არ უპასუხე, დაგასხდებიან თავზე. შენნაირებიც გვინახავს, ბიჭო! ვნახოთ

ერთი, რა ჩიტი ხარ. კარგი, ვითამაშებ შენი წესებით, ვნახოთ, სარგებელი ვის დარჩება, – გაიფიქრა ზორბამ და ტანის რხევით მიუახლოვდა კლიენტს, თან ეკას გასძახა:

– ეკა, შენც მოდი, ჩვენც ხალხი ვართ, დღის ბოლოა, გართობა უნდა კაცს, ნუ გავუტეხავთ. ხანდახან შეიძლება პატარა მოშვება.

დედა, ბიჭო! ქალია თუ დევექალი! ამას ორი კაციც ვერ დაიურვებს, – მაცდური აზრი გაუჩნდა კლიენტს, – ისე კი მოსინჯავდა კაცი მასთან ჭიდაობას.

– ჩვენი გაცნობისა იყოს, – წამოიწყო ჟღალთმიანმა, – მოგეხსენებათ, ახალი ნაცნობობა რაღაც ურთიერთობის საწინდარია, – ცოტა დაყოვნდა და იღუმალებით მოსილი ზღვასავით უძირო თვალები მიანათა ქალს.

ქალს შეაჟრჟოლა – ღმერთო, რა თვალები აქვს.

– გაგვიმარჯოს, – თქვა მოსხლეტილმა და შამპანური მოსვა, მეორე ჭიქის შემდეგ ეკა ადგა, მაღაზიაში შემოსულ კლიენტს მოემსახურა და მერე მაგიდასთან აღარც მისულა. ზორბა კი ბოლომდე სვამდა, უჩვეულოდ დაძაბულად გრძნობდა თავს, გაორებულიყო, რაღაც აფრთხობდა, ხან მოეშვებოდა და სითბო დაუვლიდა სხეულში, ხან კი ჯანყი – წამიერი სისუსტის გამო. ამ დროს ენაკვიმატობდა და ცინიკოსობდა. ერთ ბოთლს მეორე მოჰყვავდა, მეორეს – მესამე. ზორბა ფიქრობდა, ამას, მგონი, ჩემი გამოთრობა უნდა, ვერ მოგართევს, ყმანო, ვნახოთ, ვინ ვის გადაყლაპავს. მაგრამ ამჩნევდა, რომ წადილს ძალა არ მოჰყვებოდა. კლიენტი კი ფიქრობდა, ვილაც მაგარი შებერტყილი მამალი ქალია, მგონი, ღირსეული მოწინააღმდეგე. დიდხანს ზვერეს ერთმანეთი, ისაუბრეს, თითქოს გაშინაურდნენ კიდევ. კლიენტს რაც აინტერესებდა, მაინც გამოსცინცლა ზორბას. ბევრ სიკეთესთან ერთად ღვინო გრძნობების ამშლელიცაა და პატივმოყვარეობის წარმომჩინებელიც, თავმდაბლობის მტერი, ამპარტავნობის აღმზევებელი და ყველა ბარიერის დამანგრეველი. კარგი მუშაობა ჰქონიათ და გვარიანი შემოსავალი. ეს, ვითომ სხვათაშორის, ტრაბახით თქვა ზორბამ.

მერე რამდენიმე კაცის სახელიც დაასახელა, აქაოდა, მარტო არ გეგონო, პატრონი მეც მყავსო.

– „სტუმარო დილით ოქრო ხარ, სალამოს ვერცხლად იქცევი, თუ ცოტას დააგვიანებ, სპილენძად გადაიქცევი“, – წამოიწყო კლიენტმა საამო ხმით, – უზომოდ მიყვარს ხალხური ლექსები, დიდი სიბრძნეა მათში. მართალია, მე კლიენტი ვარ, მაგრამ სანამ სპილენძად გადავიქცევი, დროა დაგტოვოთ. გმადლობთ დიდსულოვნებისა და მოთმინებისათვის, ძალიან მომწონს აქაურობა, მაღალი პროფესიონალიზმი და დახვეწილი გემოვნება იგრძნობა ყველაფერში, რაც თქვენი დამსახურებაა, ქალბატონო, – მიმართა ზორბას.

ქება ყველს სიამოვნებს და არც ზორბა იყო გამონაკლისი. სახე შეეფაკლა ქალს. გაუკვირდა კლიენტს, ცივისსხლიანი მეგონა, ამას კი განითლება ც შესძლებიაო.

– დარწმუნებული ვარ, ეს ჩვენი ბოლო შეხვედრა არ იქნება, უსათუოდ გენწვევით, ახლა კი ანგარიში, – და ჯიბისკენ წაიღო ხელი, – რამდენია ჩემზე?

– ბატონო, ხარისხიანი ყველაფერი ძვირია, – გაიღიმა ზორბამ და დანახარჯზე უფრო მეტი უთხრა.

კლიენტი ყველაფერს მიხვდა, მაგრამ არ შეიმჩნია, გაიღიმა და ერთი იმდენი კიდევ დაუმატა. ინფორმაცია ფული ღირსო, – გაახსენდა დამრიგებელი. – ეს ამდენ ხანს რომ შეგაყოვნეთო.

კლიენტი რომ გააცილეს, ზორბა ეკას მიუბრუნდა:

– ვითომ შემთხვევით შემოვიდა? ხომ არ დაგვზვერა, არეული დროა.

– რა ვიცი, რა მოგახსენო, სიტყვა-პასუხი კარგი აქვს, ჩაცმულიც შესანიშნავია, ეტყობა, არც უფულობას უჩივის, დაკვირვებულობა და ყურადღებიანიც. ბოდიში მომიხადა, დაგლალეო და დასვენება არ განწყენდაო. ალბათ, რაიმე კარგ საქმეშია ჩართული. – უპასუხა ეკამ.

– ვნახოთ, ვნახოთ, მე კი რატომღაც მგონია, რომ თამაშობს. კიდევ გენწვევითო. ისე მეც საინტერესო პიროვნებად მომეჩვენა, – ფიქრიანად თქვა ზორბამ და ძლივს დაიმშვიდა ჟრჟოლატანილი სხეული.

იმ დღის მერე ჟღალთმიანი, როცა ბიძამისთან მიდი-
ოდა, ჯერ სუპერმარკეტში შეივლიდა. დაუახლოვდა თანა-
მშრომლებს, ყველას სუფრასთან ეპატიჟებოდა და ფულსაც
გვარიანად ხარჯავდა. გაეცნო, როგორც ბიზნესმენი. ქალ-
ალღის ბიზნესი მაქვსო, ამბობდა. ჯერჯერობით ვკონტაქტობ
მხოლოდ თურქეთთან და თუ სათანადო მარიფათი და ფხა
გამოვიჩინე, მწარმოებელ ქვეყნებზე გავალ – პირველ ხელზე,
რითაც პროდუქციის თვითღირებულება შემიმცირდება, რაც
ფასზე იმოქმედებს და ბაზარზე გაბატონებული მდგომარე-
ობა მექნებაო. ბიზნესი ემოციებთან მწყრალად არის,
ცივისსხლიანობაა საჭირო, მოსწრებაზეა ყველაფერი, თუ
დააყოვნებ, სხვა დაგასწრებს. შეჯიბრია ერთგვარი, აზარტი,
გამონწვევა, შენი უნარისა და შესაძლებლობების გამომავლი-
ნებელი და საზოგადოების განვითარებისათვის აუცილებელიო.
მეტნაკლებად ბიზნესი გარკვეულ წილად თავის ტკივილიცაა,
მაგრამ წარმატებასაც დიდი სიხარული მოაქვსო. საზოგა-
დოებისთვისაც სასარგებლო პიროვნებად გაქცევსო. ქალღღის
ბიზნესს დიდი მომავალი აქვს, ქალღღის გარეშე ხომ ვერც
ერთი უწყება ვერ იარსებებს. ის კი არა, პერსპექტივაში დიდი
სურვილი მაქვს, დასავლეთში იქნებ ეკალიპტის პლანტაცია
გავაშენო, მალე იზრდება და ხარისხიან პროდუქციას იძლევა.
მოკლედ, ქალღღის ადგილობრივ წარმოებას უნდა მივყო
ხელიო.

ყველასთან კარგი ურთიერთობა ჰქონდა. მისვლა თუ
დაუგვიანდებოდა, მოისაკლისებდნენ, – სად დაგვეკარგა ჩვენი
კეთილისმყოფელი ბიზნესმენიო. მაგრამ მისი ყურადღება
ყველაზე მეტად მაინც ზორბასკენ იყო მიმართული, ქათინაუ-
რების სიუხვით ქალს სინითლეს გვრიდა, რომელიც აკვირვებდა.
ერთი-ორჯერ ფულითაც დაეხმარა პროდუქტების შექენაში.
სასიამოვნო და არა მომაბეზრებელმა ყურადღებამ, თავდამ-
ბლობამ, ხელგაშლილობამ, ტკბილსიტყვაობამ, რომელიც ქვა-
საც კი დაადნობს, მისი სხეულის შეფარვით ლაციცმა, ყველა
ეჭვები გაუფანტა ქალს და იმდენად მოიხიბლა, თავიც და-
კარგა და სარეცელიც გაიყო მასთან. და მგონი, შეუყვარდა

კიდევ. მუდმივად ვნებადაუკმაყოფილებელი ჟღალთმიანმა ნამდვილ ქალად აქცია. გაიღვიძა ქალურობის ყველა საწყისმა და ჟინაშლილი სულ სარეცლისკენ ექაჩებოდა. ყურადღებაც მოუდუნდა. თანამშრომლებს რას გამოაპარებ. მუდმივად გალიზიანებული, კოპებშეკრული და ცინიკოსი ქალი ყურადღებიან, მიმტევებელ და ალერსიან არსებად იქცა. სულ ილიმებოდა და საოცრად განაზდა. თვალეში სხივი ჩაუდგა, თითქოს მოციმციმე ვარსკვლავებს დაევენათ მათში.

მორიგი სუფრობისას მალაზიაში ჟღალთმიანის ბიძა შემოვიდა.

– ბიძია, თუ რამე გინდოდა, გეთქვა ჩემთვის და მოგიტანდი, – ფეხზე წამოდგა და სუფრასთან მიიპატიჟა. – გაიცანით ბიძაჩემი, ჩემი დამრიგებელი და უსაყვარლესი კაცი. სწავლით კი მასწავლის, მაგრამ ჩემს გაუყებულ ტვინს ყოველთვის ნაყოფი არ გამოაქვს, – ახარხარდა ჟღალთმიანი და ბიძამისს ბეჭებზე ხელი მოუთათუნა. – ჩამოჯექი, შე კაცო, არ იჩქარო, ახლა მაინც ხარ თავისუფალი.

ბიძამისი ჩამოჯდა და გაკვირვებული ათვალეირებდა სუფრას. სასმისი შეუვსეს, დაგვლოცეთო. ფეხზე წამოდგა ლამაზი სახის ჭალარა კაცი, სუფრას გადახედა და დაილოცა. რამდენიმე ჭიქის შედეგ თავდაპირველი უხერხულობა მოეხსნა. უკვირდა, როგორ თვალში შესციცინებდნენ მის დისშვილს და ლიმმორეულმა მიმართა შეკრებილთ:

– ნამეტანი ნუ დაუახლოვდებით და ენდობით ამ ყმანვილს, ღვთის პირიდან გადავარდნილია და ეშმაკზე ერთი დღით ადრე დაბადებული. არაფერი მოგატყუოთ და გავნოთ. – პატარა პაუზის შემდეგ მხრებანუელმა ფიქრიანი სახით გააგრძელა, – მომკალით და მაგის გაკეთებული საქმე, ყოველ შემთხვევაში, მე ჯერ არ მინახავს.

სუფრის ნევრებმა გულიანად გაიცინეს.

– რას ბრძანებთ, ბატონო! ნათქვამია – ადამიანის სანთელი თვალაო, მაგი მარტო თავისი კი არა, ჩვენი სანთელიცაა. მაგის ზღვასავით უძირო და შინაარსიანი თვალეები მთელ სხეულს ანათებს და მისხალს არ ტოვებს დაეჭვებისას. ყველა წყაროზე კამკამაა, ნეტავ, ჩემთვისაც მოეცა ღმერთს ასეთი თვალეები. –

ნაღველი გაუკრთა ხმაში ეკას, – ქალი ვარ, რაც უნდა იყოს. მერე გენახათ სხვა ქალების შურიანი მზერა. ასეთი ზნეკეთილი და ზრდილი ახალგაზრდა ღმერთმა ნუ გამოგვილიოს. თილისმა-სავით არის ჩვენთვის, – შურნარევი მზერა შეავლო ზორბას და მიაყოლა, – რაც დაგვიახლოვდა, მას მერე კლიენტთა რაოდენობა გაორმაგდა. ის კი არა, უნდა ვთხოვოთ, დილით სანამ საქმეზე წავა, ჯერ ჩვენთან შემოიაროს, ოქროს ფეხები აქვს, იღბლიანი, – ისევ შურით გახედა ზორბას, ამ ძონძროხამ როგორ მაჯობაო.

გაუკვირდა ბიძას, მართლა ჩემს დისშვილზე ამბობს ამას თუ სხვაზეო, და შეფიქრიანებულმა თქვა: ღმერთმა ქნას, ყველაფერი მასე იყოს, მაგრამ მე ჩემი გითხარით, გაგაფრთხილეთ, ისე კი თქვენი საქმისა თქვენ იცით.

მერე დისშვილს ხუმრობით მუჯღუგუნი წაკრა და ჰკითხა, – მაინც რით დაუბრმავე ამ ხალხს თვალიო.

ცოტა ხანში ფეხზე წამოდგა: ახალგაზრდებო, მე დაგტოვებთ, კიდეე ერთხელ გადლეგრძელებთ და მშვიდობას გისურვებთ.

ზორბას არ გამოჰარვია ეკას მიბნედილი თვალის ყუყუნი. უყურე შენ, რა ცეცხლი მოსდებია, ფრთხილად, გოგონა, არ დაინვა, არაფერი შეგეშალოს. ისე ბიძამისიც კაი ხუმარა ყოფილა – არაფერი მოგატყუოსო, და სიყვარულით შეავლო თვალი ჟღალთმიანს.

როცა ლხინი მიიწურა, დაიშალნენ და ქუჩაში გამოვიდნენ. ჟღალთმიანმა ზორბას ხელი გადახვია და ჩასჩურჩულა, თითქოსდა ვინმე უსმენდათ:

– მე რამდენიმე დღე არ ვიქნები, თურქეთში მივდივარ საქმის მოსაგვარებლად. გააგრძელე საქმიანობა, ჭკუა და გონება არ გაკლია. არ შეგეშინდეს, ზედმეტად არავინ შეგანუხებს. ამაღამ შენთან დავრჩები, შენებურად მომიმზადე ყველაფერი, დილით კი სისხამზე გავემგზავრები. და კიდეე, რაღაც უნდა ვთხოვო. საერთოდ, ჭირივით მეზარება, ვინმეს რამეს რომ ვთხოვ, გაცემა უფრო დიდ სიამოვნებას მანიჭებს. მაგრამ ამჯერად შენი დახმარება მჭირდება. ხომ იცი, რა დროა, ტაციაობაა გზებზე, განსკუთრებით გურიის მხარეს, საჭირო ხალხი უნდა ჩავრიო და

დამატებითი თანხა დამჭირდება. საქონელი უნდა მოვიმარაგო. დროებით უნდა მათხოვო, რაც გაქვს გადანახული, იცოდე, არ დაგეკარგება, პროცენტით დაგიბრუნებ, – და ძალუმად მიეკრა.

ქალს ხმა არ ამოუღია, შეჩერდა, შემობრუნდა და ჟღალ-თმიანს თვალებში ჩახედა, რომელიც ლამპიონის მკრთალ შუქზე უმანკო ბავშვივით უციმციმებდა. გაიფიქრა, სიცოცხლე რომ მთხოვო, იმასაც მოგცემო. ვატყობ, ეს თვალები ბედისწერად მექცევო, და გრძნობამორეული მოეხვია. ბაგე ბაგეს მიაგება და ვნებამორეულმა ჩასჩურჩულა: ჩვენი ქონება რამ გაყო. ის დღე იყო და ის დღე, ჟღალთმიანი თვალსანიერიდან გაქრა.

* * *

სამხრობისას წვიმამ ისევ წამოუშინა. უკვე მერამდენედ, – ბუზღუნებდა გივი. მიატოვა მსხლის ნერგის შემოთოხნა და წინკარს შეაფარა თავი. – ორი წლის წინ დავრგე და უკვე ნაყოფიც მომცა, – ჩამოეყრდნო თოხზე, სიყვარულით გადახედა ეზო-კარმიდამოს და ფიქრებს მიეცა: შენ გაუგებ ბუნებას? ვერც ვერავინ გაუგებს, როცა საჭირო იყო, მაშინ წვეთი არ გადმოუგდია, კინაღამ გაახმო ყველაფერი, ეზო კი გადავარჩინე, მაგრამ მარტო ეზო რას შველის. ქვედა მიწის ნაჭერს უჭირს ძალიან, ნაგვიანები კია მარა, იქნებ სიმინდი გადარჩეს. წყალი რომ უდგებოდეს, მოგეცა ლხენა. დაილოცოს, ღმერთო, შენი განგებულობა, წყალი სიცოცხლეა, წყალობაც აქედან მოდის ალბათ. დროს ბრალია თუ სხვა რამის, არ ვიცი, გამკვირვებია პირდაპირ, როგორ ტოვებენ მამაპაპისეულ სახლ-კარს, აქ ხომ ყველაფერი მშობლიურია. ისიც კი მახსოვს, ბავშვობაში რამდენჯერ დავცემულვარ. ჩემი პატარა ბუხარი მირჩევნია ყველაზე დიდ ქალაქს.

ფიქრიდან მანქანის სიგნალმა გამოიყვანა. თოხი სანვიმარ ღარს მიუმარჯვა და თავშიშველი ჭიშკრისკენ გაემართა. კარი გააღო. კართან უცხოური მარკის მანქანა იდგა. გაუკვირდა, ნეტავ, ვინ უნდა იყოსო. სანამ მიუხლოვდებოდა, მანქანის კარი გაიღო, მოხდენილი ახალგაზრდა მამაკაცი გადმოვიდა, ღიმილით წამოვიდა გივისკენ და ახლობელივით გადაეხვია.

– მგონი, ველარ მიცანი, – მხიარულად წარმოთქვა ჟღალ-თმიანმა. ოდნავ შემცბარმა გივიმ დაკვირვებით შეათვალიერა უცნობი და თვითონაც გაელიმა, მერე ხელები დაიფერთხა, შარვალზეც კი გაისვა და ისე ჩამოართვა ხელი.

– სად დაგვეკარგე, კაცო. აკი შემოგივლითო, თუ მაინცდა-მაინც წვიმას ელოდებოდით. ეს ორი დღეა დროგამოშვებით ცრის. გადაიღებს – მოწვიმს, გადაიღებს – მოწვიმს, თავი მოგვაბეზრა. აა, გადაიღო კიდეც, მგონი, თქვენი მოსვლა გაუხარდა. ხედავ, მზემაც მონატრებულებით გადმოგვხედა, – თქვა გახალისებულმა. – ერთი გაფიქრება ისიც კი გავიფიქრე, ხომ არაფერი ეწყინა-მეთქი. მერე შეფუცხუნდა, – ვნახე რა მეც სალაპარაკო ადგილი. რას ვდგავართ კარში, ახლავე გავაღებ, შემოიყვანე მანქანა.

გივი შებრუნდა და ეზოს კარი ფართოდ გააღო. ცინცხალი მანქანა ეზოში შემოსრილდა.

– რაო, რას ამბობდა ქალი? – დანა დამივარდა, აუცილებლად სტუმარი გვეწვევაო. ეძახე შენ ცრურწენა, კი გამართლდა და. ირინე, გამოდი, ნახე ერთი, ვინ გვეწვია.

კარმა გაიჭრიალა, გულზე მოხვდა გივის ქრიალი, – ვერ იქნა და ეს კარი ველარ დავზეთეო. პარმაღზე გამოსული, შილიფად ჩაცმული ირინე ჟღალთმიანს შეეფეთა, რომელსაც ღიმილი არ შორდებოდა სახიდან.

– უიო! – შეჰკვივლა ქალმა და ისევ სახლში შევარდა. გივი და ჟღალთმიანი დიდი ხნის ნაცნობებივით ნება-ნება საუბრობდნენ და ტაატით მიუყვებოდნენ ეზოს სიღრმეში მიმავალ ბილიკს.

– აქამდეც მინდოდა თქვენთან მოსვლა, – თითქოს თავი იმართლა სტუმარმა, – მაგრამ ვერ მოვახერხე, სულ გადარბენაზე. ვარ დღეს აქ, ხვალ იქ, კარგი მართონელივით სულ დავრბივარ. დრო ცოტა აქვს ადამიანს, მოსწრებაზეა ამ წუთისოფელში ყველაფერი. – მასპინძელს მეგობარვით გამოსდო ხელი, – სულაც არ მინდა, ჩემს საქმეებზე საუბრით მოგაბეზრო თავი, რა დროს საქმეზე საუბარია, აქ ისეთი გარემოა, შეიძლება, ხანდახან მოწყდე მინიერს, – თქვა მხიარულად. – ისე, კი, – წამით შეჩერდა, ზეცას ახედა, მერე გარემოს შემოუარა მზერით

და განაგრძო, – მხოლოდ ხანდახან, ჩემო გივი, მხოლოდ ხანდახან, რადგანაც მიწის შვილები ვართ და რამდენიც არ უნდა ვიყუროთ ზეცაში, მიწისაგან მოზელილი მაინც მიწისაკენ ვართ მიდრეკილნი. – ისევ შეყოვნდა და თითქმის ჩურჩულით თქვა: – „მაინც კი ლამაზი არის, მაინც სიტუფით ჰყვავისა“. დიდებულად არის ნათქვამი, ერთი მოხდენილი ფრაზითაც კი შეიძლება, შემორჩეს კაცი ისტორიას.

ჟღალთმიანი ოდნავ ჩამოშორდა მასპინძელს, ფეხი მოინაცვლა, გახედა აყვავებულ ვარდის ბუჩქს და სწრაფად თქვა:

– მგონი, გავუტიე, ჯობია, ასეთ თემებზე სხვა დროს ვისაუბროთ.

გივის არაფერი უთქვამს.

– გივი ბატონო! დღემდე ვერ გამოვსულვარ შთაბეჭდილებებიდან, რა დაუვინყარი საღამო მომიწყვეთ მაშინ, მთელი ჩემი ცხოვრება არ დამავინყდება. ასეთ მოკლე დროში, კაცო, ასეთ მოკლე დროში, დღემდე ვერ ვმაღავ განცვიფრებას, მომკალი და ასეთი განყობილი სუფრა არსად შემხვედრია. ბარაქიანი ოჯახი გაქვს, გივი, ბარაქიანი და ღმერთმა ნუ მოგიშალოს.

– კარგი, კაცო, – თავი დალუნა გვიმ, დაიმორცხვა, – რა საღამო, ერთი ჩვეულებრივი ვახშამი იყო.

ამასობაში ირინეც გამოვიდა ბავშვთან ერთად მონესრიგებული, კეკლუცი და მომხიბვლელი, სახეგაცისკროვნებული მიუახლოვდა ჟღალთმიანს და მიესალმა, თან თბილი, საყვედურნარევი ლულუნა ხმით იგივე გაიმეორა, რაც გვიმ, – რატომ დაგვივინყეო.

ჟღალთმიანს არაფერი უთქვამს, მხოლოდ მხრები აიჩეჩა და ყურადღება დედასავით ლამაზ ხუთიოდე წლის ბიჭს მიაპყრო, რომელიც დედის კაბას ისე ჩაფრენოდა, თითქოს ვინმე მის წართმევას აპირებდა. პატარა ცნობისმოყვარეობით უცქერდა სტუმარს. ჟღალთმიანი ბავშვს მიახლოვდა, ხელში აიყვანა და მიეაღერსა. თან ეკითხებოდა, რამდენი წლის ხარო, მალე სკოლაში წახვალ და დედიკოს უნდა დაუჯერო, კარგად უნდა ისწავლოო. ყველანი ეზოში გამოეფინენ.

– სახლში შევიდეთ, ხალხო, ნამგზავრ სტუმარს ასე ვინ ხედავს, მომჭერით თავი და ეგაა, – თქვა საკმაოდ სიმპათიურმა მხცოვანმა მამაკაცმა. ჟღალთმიანმა მოხუცს გახედა და ფიქრმა გაუელვა, ახლა ასე გამოიყურება და ახალგაზრდობაში, ალბათ, ბადალი არ ეყოლებოდაო. წამიერად წაიოცნება, ნეტა, მეც ასე ლამაზად დავბერდეთ.

– უი, მომიკვდეს თავი, – შეიცხადა ირინემ და ისევ სახლში შევარდა.

– რა გვეჩქარება, ბატონო, სახლში შესვლა, თქვენი თვალი შეჩვეულია ამ სილამაზეს, მე კი მინდა, კიდევ ცოტა ხანს დავტკბე ამ პატარა ნალკოტის ცქერით. მაშინ ვერ მოვასწარი ყველაფრის ნახვა უდროობის გამო. ეს ვარდები სულ აყვავებულნი როგორაა, კაცო? – მისწვდა და დაყნოსა, – რა საამური სურნელი აქვს, გაგაბრუებს კაცს.

– აქ სხვადასხვა ჯიშის ვარდი ერთ მწკრივში მიჯრითაა დარგული და მორიგეობით ყვავილობს. უცხოს ეგონება, მარად მოყვავილე ბუჩქიაო, – უპასუხა გვიმ და ფაქიზად გადაუსვა ხელი აყვავებულ ვარდებს. სტუმარი ისევ ეზოს ათვალაიერებდა. მორიგეობით ხან ერთ მსხმოიარე ხეს შეავლებდა თვალს და ხან მეორეს.

– ეს რა ჯიშის მსხალია, ორშიმოებევით რომ ჰკიდია ხეს?

– ჯიშის რა მოგახსენო, მაგრამ გემო, მართლაც, საამო აქვს. დიდხანს რჩება ხეზე, ლამის პირველი თოვლის მოსვლამდე, სიმწიფემდე ჯერ კიდევ ბევრი აკლია, მაგრამ რომ დამწიფდება, უკეთესს ვერ ინატრებს კაცი. – პასუხობდა გივი. სტუმარს კიდევ უნდოდა ეზოს სხვა კუთხისთვის თვალის შევლება, მაგრამ ირინემ აღარ დააცადა, – ეგ ხეები არსად გაგექცევათ, შინ შემოდით, ყველაფერი უკვე მზად მაქვსო.

მას შემდეგ ჟღალთმიანი კიდევ არაერთხელ ეწვია გივის ოჯახს. ყველანი კარგად გაიცნო და ყველას შეაყვარა თავი. განსაკუთრებით მათ პატარა ვაჟს. მისვლისთანავე გამოექანებოდა ხოლმე და კისერზე ჩამოეკიდებოდა, კუდში დასდევდა და არ სცილდებოდა. უსაჩუქროდ არასდროს მიდიოდა, ყველას ასაჩუქრებდა, განსაკუთრებით პატარას. ერთ დღესაც გვიმ და

ირინემ მორიდებით უთხრეს, თუ არ გვიუკადრისებთ, მეგობრული ურთიერთობა ნათესაურში გადავზარდოთ, იქნებ ბავშვი მოგვინათლოთო.

– კეთილო ხალხო, – გაუხარდა ჟღალთმიანს, – ეს ჩემთვის დიდი პატივია. ნათლობაზე უარს როგორ გეტყვით. მართალი გითხრათ, მეც ვფიქრობდი ამაზე, მაგრამ ვერ გავბედე, შემომეთავაზებინა. ნათლობა ხომ უმნიშვნელოვანესი და საპასუხისმგებლო დღეა ადამიანის ცხოვრებაში. ნათლია ღვთის წინაშეა პასუხისმგებელი ნათლულის სულიერ აღზრდაზე.

– არა მგონია, თქვენზე უკეთ შეძლოს ვინმემ ამის გაკეთება, – თქვა ცრემლმორეულმა ირინემ.

– ერთი თხოვნა მეც მექნება, ხალხმრავალ წვეულებას ნუ გავმართავთ, გაჭირვებული დროა და ხალხს ნუ გავაღიზიანებთ.

ნათლობა მაინც უხვსტუმრიანი გამოვიდა. ჟღალთმიანი ყველას აოცებდა თავის ხელგაშლილობით. ძვირფასი საჩუქრით დააჯილდოვა პატარა. არც დიასახლისი დაინწყებია. ულამაზესი კულონი – ხელოვნების ნამდვილი ნიმუში თავის ხელით ჩამოკიდა ყელზე, რომელიც გველივით ჩასრიალდა ფიქალივით თეთრი მკერდის ღრმულში. ქალს სახე აელენა, მაღლიერებისაგან ცრემლიც კი მოაწვა თვალზე. იმ დღის შემდეგ ჟღალთმიანი ცდილობდა, სურვილის თვალით არასოდეს გაეხედა მომხიბვლელი დიასახლისკენ და აღარც მანქანით მისულა.

დრო თავის მდინარებას მიჰყვებოდა, ზოგისთვის ჩქარა გადიოდა, ზოგისთვის – ტაატით და მოსაბეზრებლად. ჟღალთმიანი ხან გამოჩნდებოდა და ხან გადაიკარგებოდა. და როცა გამოჩნდებოდა, ხალისი შემოჰქონდა არა მარტო გივის ოჯახში, არამედ სამეზობლოშიც. თბილად მოიკითხავდა ხოლმე ყველას და დაამატებდა, ხომ არაფრით შემიძლია, დაგეხმაროთო. უბანში კარგახანს სხვა სალაპარაკო არაფერი ჰქონდათ, – ნეტავ, ეგეთი ნათლია ჩვენც შეგვახვედროს ღმერთმაო. ზოგიერთი შურგაკენწილი კი იტყოდა, ტყუილად არავინ არაფერს გაგიკეთებსო. ჟღალთმიანი კი ისე გაუშინაურდა ოჯახს, აღარც დაძახება სჭირდებოდა და არც კარზე დაკაკუნება. და არასოდეს უსაჩუქროდ არ მოდიოდა.

ამჯერადაც სათამაშო მანქანა ჩამოუტანა პატარას, რომელსაც ნამდვილი მანქანასავით საჭეც ჰქონდა და პედლებით გადაადგილდებოდა. ბავშვის სიხარულს საზღვარი არ ჰქონდა, მეზობლის ბავშვებს დაუძახა და იყო ერთი ჟრიამული ეზოში – ხან ერთი იჯდა საჭესთან, ხან მეორე, დანარჩენები კი ყვილხვილით მისდვდნენ უკან. ოქროსკულულა ნათლულს ხელი ჩაეჭიდა ნათლიისთვის და გახარებული უცქერდა გამხიარებულ ბავშვებს. ნათლია რაღაცა გარეგნულ მსგავსებას ხედავდა მასში, თმაზე ხელს გადაუსვამდა ხოლმე და იტყოდა, თმით ხომ მაინც მგავსო და უზომოდ ანებივრებდა. უფროსებიდან ეზოში არავინ ჩანდა. გაუკვირდა, რომ არავინ გამოვიდა და ნათლულს ჰკითხა:

– სადაა დედიკო?

– ბაბუასთან, ავადაა ბაბუა. – უპასუხა პატარამ ისე, რომ თანატოლებისთვის თვალი არ მოუცილებია. ჟღალთმიანმა მიატოვა მოჟრიამულე ბავშვები და სახლში შევიდა. ოჯახის ნათლიას დიასახლისი გამოეგება, შეწუხებული სახე ჰქონდა. ჟღალთმიანმა ჩვეულებისამებრ სიყვარულით მოიკითხა და ბოლოს ჰკითხა:

– რა დემართა ბაბუას, რა სჭირს?

– უჰ, – შეიცხადა დიასახლისმა, – მთლად გამოვშტერდი, სკამიც კი არ შემოგთავაზე. ჩამოჯექი, ძმაო, ჩამოჯექი, – და სკამი გამოუნია.

ჟღალთმიანი ჩამოჯდა. ირინემ კი თხრობა დაიწყო:

– რაღაც უცნაური სენი შეეყარა, ჩამოხმა, მახსოვრობა დაუქვეითდა, ითიშება, სულ გალიზიანებულია, აუტანლად ჭირვეული გახდა. ძლივს ველაპარაკებო. გვითხრეს, თავში აქვს პრობლემებიო და სასწრაფო ოპერაციაა საჭიროო. მოგეხსენებათ, რამხელა სახსრებთან არის ეს ყველაფერი დაკავშირებული. გვიც ფულის საშოვნელადაა წასული. არ ვიცი, რა გვეშველება. მაგის საცოდაობით ვკვდებით, – ცრემლი გადმოღვარა შეწუხებულმა ქალმა.

ჟღალთმიანი წამოდგა მხრებზე ხელი მოხვია და შეეცადა დამშვიდებას.

– ნუ გეშინია, გამოსავალი აუცილებლად გამოჩნდება.
– ბავშვსაც კი გაურბის, – ფშლუკუნს აგრძელებდა ქალი. –
ბავშვმა რალა დაუშავა.

– დანყნარდით, ტირილი რას უშველის, – და ლამაზ პირი-
სახეზე ცრემლები მოუწმინდა. – მოვიდეს გივი და ერთად
გადავწყვიტოთ, როგორ მოვიქცეთ. ცოცხალი ადამიანი გამო-
სავალს ყოველთვის ნახავს. გაღიზიანება და ნერვიულობა
საქმეს უფრო გააფუჭებს. დაველოდოთ გივის. მე ავალ, მოხუცს
მოვინახულებ.

შესაბრალისად გამოიყურებოდა სნეული. მოეფერა და
გაამხნევა. არც ღიმილი დავინწყნია და არც ჩვეული იუმორი.
ყველა ღონეს მოვიხმარ და აუცილებლად გამოკეთდებიო, –
დააიმედა. მოხუცს ცრემლი მოერია და იმედის სხივი გაუკრთა
თვალში.

– ქალების ბრალია ეგ ყველაფერი, ქალების, – თვალი
ჩაუკრა ჟღალთმიანმა.

– რა ქალების, კაცო, – გამოცოცხლდა მოხუცი.

– ახალგაზრდობაში, ალბათ, მოსვენება არ გექნებოდა,
შენისთანა ლამაზი კაცი აქ მეორე არ შემხვედრია. – გულს
უკეთებდა ნათლია.

– შენ რომ არ თქვა ისეთი, ხომ არ იქნება. ეგ ქალები რალამ
გაგახსენა, – ღიმილი გაუკრთა დამჭკნარ სახეზე მოხუცს.

ჟღალთმიანს ქვემოდან საუბარი შემოესმა, ცოლ-ქმარი
საუბრობდნენ.

– ნათლია მოვიდა და ბავშვს ისეთი საჩუქარი მოუტანა,
სიხარულით აღარ არის. ნამეტნავად გვინებოვრებს, როგორ
უყვარს, როგორ ეფერება. ბავშვიც რომ არ სცილდება?

– ბავშვები გულწრფელები არიან, სადაც სითბოს ნახავენ,
იქით მიუწევეთ გული. ამ კაცს კი სითბო არ აკლია. მეც ვნახე
საჩუქარი, მთელი უბნის ბავშვები შეყრილან და ერთობიან,
მართლაც ზღაპრული სათამაშოა.

ირინე მაგიდის გარშემო ტრიალებდა, სუფრას შლიდა და
თან ქმარს ელაპარაკებოდა.

– ღვინო არა გვაქვს, იქნებ ჭური მოგეხადა, არა ცოტა

კი გვაქვს, მაგრამ ხომ იცი, როგორ უყვარს ქურიდან ახლად ამოღებული ღვინო.

– ახლავე, ახლავე, – დაფაცურდა გივი, – რა დიდი საქმე ეგ არის. გამოვიცვლი და გავალ.

დიასახლისმა ქიქები მაგიდაზე ჩამოაწყო და სანამ ქმარი ფაცი-ფუცობდა, ჰკითხა, – ფული თუ იშოვეო. გივიმ მხრები აიწურა და ნაღვლიანად უპასუხა, – სამწუხაროდ, ვერაო. ყველას უჭირს, ამდენ ფულს სად იშოვის ახლა კაციო. აღარ ვიცი, რა გზას დავადგეო.

ქალი მოწყვეტით დაეშვა სკამზე. ჟღალთმიანმა მოხუცს მოუბოდიშა, კიბეზე სწრაფად დაეშვა და გივის გასძახა:

– არ გინდა, გივი, ნუ შეწუხდები. არავითარი ღვინო, მეჩქარება. საქმეზე მივდიოდი და ბავშვის სანახავად შემოვირბინე, შემთხვევით ჩამივარდა ხელში ეს სათამაშო მანქანა, ვიცოდი, ძალიან გაუხარდებოდა. მთავარზე მინდა გესაუბროთ. იცით, რომ უზომოდ მიყვარს ეს ოჯახი, ისიც იცით, რომ თქვენთვის უკან არაფერზე დავიხვევ, მეც მინდა, რაღაც წვლილი შევიტანო თქვენი სატკივარის მოგვარებაში, იმედია, ენდობით ჩემს გულწრფელობას. – მერე ღიმილით დააყოლა, – მართალია, თავორმა კი თქვა: გულწრფელობა მაშინაა ადვილი, როცა სრული სიმართლის თქმას არ აპირებო, მაგრამ მე არაფერი მაქვს თქვენთვის დასამალი და თქვენც კარგად ხედავთ ამას. ახლა იმას ვფიქრობ, რა შემოიძლია, თქვენთვის გავაკეთო, რით დაგეხმაროთ. ამ ეტაპზე ჩემი ფინანსური მდგომარეობა რთულია, მაგრამ არა უიმედო. რაც ფული მქონდა, საქმეში დავაბანდე. პროდუქციის უმეტესი ნაწილი ნისიად მაქვს გაცემული და კაცმა არ იცის, როდის შემოიტანენ. ზოგს საერთოდ არ მოაქვს იმიზეზებენ, გავკოტრდიო. და არის ერთი ვაი-უშველებელი და გარჩევები. დალაგებული ქვეყანა რომ იყოს. კანონი მოაწესრიგებდა ყველაფერს. მანქანაც გავყიდე, ასე რომ, დროებით უფულოდ ვარ. ღმერთია მოწმე, გულწრფელად გეუბნებით. ამ საქმის გადადება არ შეიძლება, თუ არ ვუშველეთ, მდგომარეობა დამძიდება. მე ამ ეტაპზე, კიდევ ვიმეორებ,

მატერიალურად ვერ გეხმარებით, მაგრამ რჩევა შემიძლია მოგ-
ცეთ, თუ, რა თქმა უნდა, თქვენთვის მისაღები იქნება.

ჟღალთმიანი ჩაფიქრდა, თითქოს ჭოჭმანობდა, თითქოს
უჭირდა თქმა. მერე ირინეს მიაპყრო თავისი ზღვასავით იდუმალი
მზერა და მიმართა:

– ამ შემთხვევაში ყველაზე მარტივი გამოსავალია, შენი
ძვირფასეულობის ნაწილი დავალომბარდოთ. ავიღებთ საჭირო
თანხას და მოხუცს გადავარჩინებ. ძვირფასეულობის დაბრუნე-
ბაზე პასუხისმგებელი მე ვარ. იმედია, ჩემი საქმეც გამოსწორ-
დება და მე დავიხსნი თქვენს სამკაულებს. – შეეყოვნება, რომ
შეამჩნია, ფეხზე წამოდგა და დინჯად განაგრძო: – ნათქვამია,
ადამიანი იმას ხედავს, რაც თვალში ხვდება, ღმერთი კი გულს
ხედავსო. ღმერთს დავიმონწმებ ისევ, გულწრფელად გელა-
პარაკებით, სხვა გამოსავალს ახლა მე ვერ ვხედავ, დრო ახლა
ჩვენს საწინააღმდეგოდ მუშაობს. იფიქრეთ და გადაწყვიტეთ.

ისევ სიჩუმემ დაისადგურა. ბოლოს ირინემ თავი წამოსწია
და თქვა:

– სხვა გამოსავალი მართლაც არ გვაქვს. კაცის სიცოცხლე
ბენჯზე კიდია.

ბევრი აღარ უმსჯელიათ. ირინე მეორე ოთახში გავიდა და
მალევე დაბრუნდა სამკაულებიანი მომცრო ყულაბით ხელში.
ყულაბა ჟღალთმიანს გაუწოდა და ცრემლიანი თვალები
შეანათა. კაცს გააჟრჟოლა, თვალი მოაცილა და სწრაფად თქვა,
ფულს ორ დღეში მოგანვდითო. სტუმარი ჭიშკრამდე მიაცილეს
მასპინძლებმა. გასვლისას ჟღალთმიანმა ერთი კიდევ გამოხედა
ცოლ-ქმარს, გაუღიმა და კარი გაიხურა.

* * *

სიცხისაგან დაოსებული მალაზიის მომსახურე პერსონალი
სულის მოსათქმელად რიგრიგობით გამოდიოდა ხოლმე ეზო-
ში. მოსახვევიდან შუქაბდღვრიალებული უცხოური მარკის
ავტომანქანა გამოჩნდა და მალაზიასთან გაჩერდა. საიდანაც
უკანასკნელ მოდაზე ჩაცმული შავპიჯაკიანი და შავსათვალისანი
მამაკაცი გადმოვიდა. თეთრპერანგს გემოვნებით შერჩეული

ჰალსტუხი უმშვენებდა. ხელში დიპლომატის შავი ჩანთა ეჭირა. მანქანის კარმა დაინკაპუნა და დაიხურა, რომელზედაც ინგლისურად ეწერა „კრაისლერ ბარონი“. მგონი, ვილაც ბარონი გვეწვია, ვის არ გადაეყრები მაღაზიაში, – გაიფიქრა სულის მოსათქმელად გამოსულმა ეკამ. მამაკაცი ეკას მიუახლოვდა, თავი მდაბლად დაუკრა და მიესალმა:

– როგორ ბრძანდებით, ქალბატონო ეკა!

ეკა დაიბნა, აინურა, თვალები აახამხამა და ენის ბორძიკით მორიდებით უთხრა: გმადლობთ, კარგადო. მისმა დაბნეულობამ ღიმილი მოჰგვარა მამაკაცს, მერე კიდევ ცოტა ხანს უცქირა ღიმილით, თავი გააკანტურა და სათვალე მოიხსნა. ახლაც ველარ მიცანიო, და გულიანად გადაიხარხარა.

– შეენ! შეენ! შენ ხარ?! – რამდენჯერმე გაიმეორა აღტაცებულმა და აკისკისებული ყელზე ჩამოეკიდა. მოურიდებლად ეხვეოდა და ფეხებს ჰაერში ასავსავებდა. მერე მოწყდა და გახარებული მაღაზიაში შევარდა. – ბარონი გვეწვია, ბარონი გვეწვიაო, – გაიძახოდა და დახლებსა და ვიტრინებს შორის დარბოდა. ხმაურზე ზორბამაც გამოყო თავი კაბინეტიდან:

– რა მოგივიდა, გოგო! ხომ არ გაგიჟდი! რა ბარონი, რის ბარონი?

– გადი გარეთ და თავად ნახავ, – ნიშნისმოგებით თქვა ეკამ.

ყველანი ეზოში გამოიკრიფნენ. ეკა კი ვერ ისვენებდა, ხომ გეუბნებოდით, აუცილებლად გამოჩნდება-მეთქი. ზორბას არ გაჭირვებია ჟღალთმიანის ცნობა, ცოტა ხანს უმზირა და უკან-მოუხედავად მაღაზიაში შევარდა.

– აბა, რა გეგონა, ჩემსავით ყელზე ჩამოგეკიდებოდა? სად დაიკარგე! ასე როგორ შეიძლება! – უსაყვედურა დასერიოზულეულმა ეკამ. – წადი ახლა და მოუბოდიშე, როგორც გინდა, შემოირიგე. გვცოფავს და გვჭამს, თითქოს ჩვენი ბრალი იყოს რამე.

– გეყოფათ, დამთავრდა ცირკი, საქმეს მიხედეთ! – შემოუძახა ეკამ თანამშრომლებს. – ხალხი გველოდება, ესენი თვითონ გაარკვევენ თავიანთ საქმეს.

ჟღალთმიანი მაღაზიაში შევიდა, გაცდა ვიტრინებს და

ზორბას კართან შეჩერდა, ერთი გაფიქრება გაიფიქრა, დავაკაკუნო თუ არაო. არ დაუკაკუნებია და მოურიდებლად შეაბიჯა. ზორბა ფანჯარაში იხედებოდა, არ შემობრუნებულა.

– მესმის შენი, ჩემო კარგო, – თბილად დაიწყო ჟღალთმიანმა, – ვიცი, არ მოვიქეცი მაინცდამაინც სწორად. მართალია, როგორმე უნდა შემეტყობინებინა, მაგრამ ვერ მოვახერხე, გადაუდებელი საქმე მქონდა, ჩემი ჩამოსვლით კი ის საქმე გაფუჭდებოდა. მოვაგვარე და ჩამოვედი. შენ რას ფიქრობდი, დავიკარგებოდი? ან ფულს აგახევდი? ჩემო კარგო, მე შენთან დიდი გეგმები მაქვს. წინ დიდი საქმეებია, რომელსაც მარტო მე ვერ მოვერევი. ის ფულიც ჩამოგიტანე თავისი პროცენტებით, როგორც შეგპირდი.

ჟღალთმიანმა დიპლომატის ჩანთა მაგიდაზე დადო, საკეტი გააჩნაკუნა და გახსნა. ჩანთა სავსე იყო ფულით.

– მე საქმის კაცი ვარ და არა ვილაც ჟიგოლო. – ვერანაირი რეაქცია რომ ვერ შეამჩნია ზორბას, კიდევ უფრო დატკბა და ლამის ენის მოჩლექით უთხრა, – კარგი, გეყოფა, შევრიგდეთ. ასეთი იყო საქმის ვითარება.

ჟღალთმიანი ზორბას მიუახლოვდა და ხელი გადახვია. ქალმა გველნაკბენივით მოიშორა ხელი, ისევ ფანჯარაში იცქირებოდა და უაზროდ გაჰყურებდა ქუჩას. მერე მხრები აუცახცახდა და ხმამაღლა ატირდა.

– როგორ შეგეძლო, როგორ! ერთი სიტყვა მაინც როგორ არ მომანვდინე, რა არ ვიფიქრე, თუ ცოცხალია, ხმას რატომ არ მანვდის-მეთქი. კარგა ხანია, გამოგიგლოვე, გამოგიტირე და დაგმარხე. ბიძაშენმაც ვერაფერი მითხრა.

– არ შეიძლებოდა ჩემი გამოჩენა, საყვარელო, საქმეს ჭირდებოდა ასე. მე დიდ საქმეს ვარ შეჭიდებული. ფულს კარგად ვშოულობ, მაგრამ უფრო დიდი ფულია საჭირო.

ჟღალთმიანი ისევ მიახლოვდა ქალს, ხელები შემოხვია და თავი მხარზე ჩამოადო. ქალი გაყურდა. მერე შემობრუნდა და აზლუქუნებული მკერდში ჩაეკრა. ცრემლებს ღვრიდა, ზურგზე მუშტებს უბრაზუნებდა და გაიძახოდა, – არ უნდა მიგეტოვებინე ამდენ ხანსო.

ის ღამე სიყვარულში გაატარეს. მეორე დღეს ჟღალთმიანმა დამცხრალი და დამშვიდებული ზორბა გვერდზე მოისვა და საუბარი გაუბა:

– ამ ჩანთაში დიდი ფულია, მე რამდენიმე დღით ისევ გავალ. კიდევ მჭირდება ფული. ძალიან დიდ საქმეს შევეჭიდე შენი დახმარება დამჭირდება, იქნებ შენც დამიმატო, ან ვინმეს გამოართვა. ამ საქმეს რომ მოვრჩებით, მერე ამოსუნთქვის საშუალება მოგვეცემა. ფული ბევრი გვექნება და დასვენებაც არ გვანყენს. ჰა, რას იტყვი? რა მოხდება, ჩვენც რომ გავინავარდოთ სადმე? მოიცა, მოვიფიქრო, – თავი მოიქექა, თვალე-ბი მოჭუტა და მერე მხიარულად თქვა, – მაგალითად კანარის კუნძულებზე. ხო, კანარის კუნძულებზე. გვანყენს თუ რა? რითი ვართ სხვაზე ნაკლები. მოვწყდეთ ამ ქაოსს და ახალი მიზნები და გეგმები დავისახოთ.

ქალიც აჰყვა ოცნებაში:

– რომ გაიგებენ, არ დასკდებიან შურით?

– ახლა ერთი დღით გავალ, ფულს შენ დაგიტოვებ, სად ვიარო ამდენი ფულით. ფული განსაცდელია. ადამიანი არ უნდა ეძებდეს განსაცდელს. ის თვითონ მოვა, როცა საჭირო იქნება. და მთავარი, არ უნდა შეგეშინდეს, განსაცდელი განრთობს და ჭკუას გასწავლის. ოღონდ კიდევ ვიმეორებ, შენ არ უნდა შეყო თავი ძალით განსაცდელში. – კიდევ ბევრი იფილოსოფოსა ჟღალთმიანმა და ბოლოს უთხრა, – აქ ორი ტელეფონია. ერთი ჩემთვის, ერთი შენთვის, ახალი ხილია, ერთეულებს აქვთ მხოლოდ. ნებისმიერ დროს შეგიძლია, დამიკავშირდე. ნავედი ახლა, დაფაცურდი, მარიფათი არ გაკლია, რაც მეტი – მით უკეთესი.

ორი დღის შემდეგ ჟღალთმიანმა თავის ფულს ზორბას მოგროვილი დაამატა და ქალაქიდან გავიდა. არც დამშვიდობებია – ვერ ვიტან ზედმეტ სენტიმენტებსო, გააზრებას ვერ მოასწრებ, ისე მალე დავბრუნდებიო... მას შემდეგ ზორბას ჟღალთმიანი აღარასოდეს უნახავს.

პოლიტიკურმა არეულობამ ქვეყანაში პიკს მიაღწია. ასობით პარტია გამოიჩეკა, ყველა ხელისუფლებაში მოსვლას ცდილობდა, უმეტესად ყალბი და პოპულისტური დაპირებებით. დროშაზე ყველას დემოკრატია ეწერა ფარად. „საჭიროა დემოკრატიული გარდაქმნები“, „სიტყვის თავისუფლება“, „გამოხატვის თავისუფლება“ და სხვა ბევრი ბუნდოვანი ლოზუნგები, რომლებიც საც თვითონაც არ სჯეროდათ, ან არ ესმოდათ. მიტინგებზე გაჰყვიროდნენ ევროპული ღირებულებების შესახებ – ევროპის გარდა ჩვენ სხვა გზა არ გვაქვსო. თავიანთი საკუთარი განვითარების გზაზე კი არავინ ფიქრობდა. პოლიტიკაში მოსვლა დიდ დივიდენდებთან იყო დაკავშირებული. ევროპისკენ ყველას უნდოდა, მაგრამ შრომისადმი ევროპული დამოკიდებულება არავის. სამაგიეროდ სხვა, ქართულ ზნეობისთვის მიუღებელ ღირებულებებს უხვად დაენაფნენ: სქესობრივი თავისუფლება, ტრანსგენდერობა, ერთსქესიანთა ქორწინება და სხვა მრავალი ქართული მენტალობისათვის მიუღებელი მოძღვრებები. შეიძლება ბევრ მათგანს შინაგანად თვითონაც არ მოსწონდა, მაგრამ დიდი ფულის შოვნა შეიძლებოდა. დასავლეთიდან ჩამოსული ზოგიერთი ემისრებისაგან დამოძღვრებულები გაჰკიოდნენ ტოლერანტობაზე. შუა საუკუნეების ინკვინიზაციამ ევროპაში ასიათასობით სხვადასხვა მოდგმის, ჯიშისა და რწმენის ადამიანის სიცოცხლე შეინირა. ქართველები კი თავიანთი შემწყნარებლური ბუნებიდან გამომდინარე თანაარსებობდნენ ებრაელების, სომხების, მუსულმანებისა და სხვა აღმოსავლელ ხალხთან ერთად და არც მათ სალოცავებს ანგრევდნენ, არც კოცონზე წვადნენ მრწამსის გამო. გვესწავლება კი ჩვენ ტოლერანტობა – იგივე შემწყნარებლობა? მსოფლიოს მრავალ ქვეყანას მძიმე ცოდვად აწევს ამ შეუწყნარებლობის გამო გადაშენებულ-გადაჯიშებული ხალხების ტკივილიანი ისტორიები. უამრავ სატკივართან ერთად მიძინებულმა სეპარატიზმმაც გაიღვიძა. ყველა მეზობელს ტერიტორიული პრეტენზია გაუჩნდა. ქვეყანას ქაოსი მართავდა. ღმერთი დაივიწყეს და სალოცავად მამონა გაიხადეს. დრო იხელთეს და გავლენის მოსაპოვებლად

კრიმინალურმა დაჯგუფებებმაც დაუნდობელი ომი გააჩაღეს ერთმანეთთან. უამრავი ახალგაზრდას სიცოცხლე შეინირა ამ გარჩევებმა. ქვეყანა დღითი დღე უმოწყალოდ იძარცვებოდა და ლატაკდებოდა. ჯართით, სპილენძით, ჩარხებით თუ მანქანა – დანადგარებით დატვირთული მანქანები საზღვრებს მიანყდნენ. აგურ-აგურ იშლებოდა შენობები. ხალხი, უბრალო მასა კი ფიზიკური გადარჩენისთვის იბრძოდა, სახელმწიფო ინსტიტუტები მოშლილიყო. სამართლდამცავები კი მიძინებულნი. უზნეოთა და სულგაყიდულიანებისათვის ხელის მოთბობის დრო დამდგარიყო. სამართალს ძნელად თუ იპოვიდა კაცი. მოსამართლის ფუნქციები კრიმინალურმა ბოსებმა აიღეს ხელში.

ჟღალთმიანი პერიოდულად შეირბენდა ხოლმე თავის დამრიგებელთან, რომელიც ბოლო დროს ძალიან დაკავებული და მოუსვენარი გამხდარიყო. რალაც დიდი ნახტომისთვის ემზადებოდა და ჟღალთმიანს დიდ ყურადღებას ვეღარ უთმობდა. ჟღალთმიანმაც აიშვა. უამრავი ბრიყვი თევზი გააბა მახეში. თევზაობისას ფეხებიც ხშირად უსველდებოდა. რამდენჯერმე სასტიკად სცემეს. პატარა ხანს ციხეშიც იჯდა. კოჭოიას პირით შეუთვალა დამრიგებელმა, ყველაფერი მიატოვე და ჩამოდიო.

– რა უნდა, ხომ არ იცი? – ჰკითხა კოჭოიას.

კოჭოია გაიღრიჭა:

– შენს ჭკუაზე რომ დალაყუნობ და დაფშვიტინებ, აბა, რა გეგონა! ჩახვალ და წაგიკითხავს „გამზრდელს“.

ცივად შეხვდა დამრიგებელი და მკაცრად გააფრთხილა:

– კიდევ ერთი ეგეთი თავნებობა და შედეგი იქნება უმკაცრესი. ბევრი რამ გახდა შენთვის ცნობილი, ბევრის მცოდნე და ენაჭარტალა მოწმეები კი არავის ჭირდება. რამდენჯერ გაგაფრთხილე, ჩემი სახელი არსად ახსენო-მეთქი. ბოლო გაფრთხილებაა, არანაირ საქმეს აღარ გაეკარო. ახლა კი ყურადღებით მომისმინე. აქეთ მოინიე, ამ სურათს დააკვირდი კარგად, – და სურათი გაუწოდა. – გაზეთები მისი სურათებითაა აჭრელებული. ცნობილი მუსიკოსი და მომღერალია. ტაბახმელაზე აქვს აგარაკი. უნიკალურ ვიოლინოს ფლობს, რომლის

საფასური განუსაზღვრელია, მოკლედ, ანტიკვარია. ეგ ვიოლინო უნდა ამოვიღოთ.

ჟღალთმიანს პირი გაცემებისაგან ღიად დარჩა, – ნუთუ მე მანდობს ამხელა საქმეს?! კიდეც შეეშინდა და კიდეც გაუხარდა.

– დამუწუნე პირი და ყურადღებით მომისმინე. კერძო დაცვა ჰყავს აყვანილი, კარგად შეიარაღებული. იარაღით ვერაფერს გავანყობთ და არც ვარ ბრძოლის მომხრე. სისხლი არა არის ჩემი საქმე. მე სხვა მიზნები მაქვს. მოკლედ, კარგად უნდა შეისწავლო მეზობლები, უნდა გაარკვიო მისი ხასიათის ყველა დეტალი. დაიმახსოვრე ყველა წვრილმანი – მისი ქცევები, გამონათქვამები, დაიხმარე ვინც გინდა. მე დაგაფინანსებთ.

ჟღალთმიანი ბოლომდე მაინც ვერ ჩანვდა საქმის არსს, – კი ბატონო, დავუშვათ, შევისწავლე ყველა წვრილმანი. მაგრამ სახლში როგორ შევალწევთ. დამრიგებელი მიუხვდა ჩანაფიქრს, გაელიმა და მოკლედ მოუჭრა:

– მაგასთან ერთად იმ მუსიკოსის ორეული უნდა ვიპოვოთ. მიხვდი?

ჟღალთმიანი ყველაფერს მიხვდა.

– ვიპოვით ორეულს და მორგებული გასაღებით დღისით მზისით ადვილად შევალწევთ სახლში. მარტივია ხომ?! ერთი შეხედვით მარტივია, მაგრამ ამასთან ერთად ურთულესი. ერთი პატარა შეცდომა და ციხე გარანტირებულია. გარდა მეზობლებისა, უნდა დავადგინოთ, დაცვის რომელ წევრთან აქვს ყველაზე კარგი დამოკიდებულება, მისი ოჯახის შემადგენლობა, ყველა წვრილმანს დიდი მნიშვნელობა აქვს. ეს დავალება სხვასაც მივეცი, მოვავროვებთ კანდიდატებს და მათ შორის საუკეთესოს ამოვარჩევთ და გავწვრთნით. მე ბევრი მაქვს ამაზე ნაფიქრი. ყველაზე რთულია, მაგრამ ყველაზე საუკეთესო. დიდ ფულს მოიტანს. პოლიტიკაში შესვლა არ არის ადვილი. წარმატების მოსაპოვებლად დიდი ფულია საჭირო, თუ წარმატებით დამთავრდა ყველაფერი და, ალბათ, ასეც იქნება, ოკეანის კუნძულები გარანტირებული გაქვს.

სადღაც გონების კუნჭულში ზორბა წამოტიტივტივდა...

– ოცნებებს თავი დაანებე და მომისმინე, მაგ ოცნებასაც

აგისრულებ, მაგრამ თუ ჩავისვარეთ, მეორე საგზურიცაა აქვე ახლოს, უფასოდ, ორთაჭალა ჰქვია მაგ კურორტს. ყველაფერი გითხარი, ამოცანა ნათელია. ახლა გამოჩნდება, სწორად ჩავყარე ფული შენს აღზრდაში, თუ ქარს გავატანე.

სათქმელი რომ დაამთავრა, დამრიგებელი მოეშვა და შინაურულად, თითქმის მეგობრულად გაუღიმა:

– შენზე ამბობენ, კონიაკი უყვარსო. ამოუსუნთქავად შეუძლია ერთი ბოთლის გადაკვრაო. ჩამოასხი, დალიე და მეც დამალევი. იმასაც ამბობენ, სისხლძრღვებს აფართოებსო და გონებასაც ამშვიდებსო, შენს ტვინს ახლა გავარჯიშება არ აწყენდა.

ჟღალთმიანს არაფერი უთქვამს, ბოთლს დასწვდა, ჩაის ჭიქაში კონიაკი ჩამოასხა და უთქმელად გადაკრა.

მიდიოდა ჟღალთმიანი და ფიქრობდა, – მე მეგონა, მენდობოდა, მას კი ყველა ჩემი ნაბიჯის შესახებ სცოდნია. ნეტავ, გივის ოჯახის შესახებაც იცის? ეცოდინება, რა თქმა უნდა. ფულს ტყუილად ჰაერში არავინ ისვრის. თვითონვე არ ამბობდა – „დავერიაი ნო პრავერიიაი“. ესე იგი, ყველაფერი იცის. დაჭერასაც გადამარჩინა, რამდენიმეთვიანი ციხეში ყურყუტიც მაგის მოგონილი ხომ არ იყო ნეტავ? ამოუცნობია, ვერაფერს გაუგებს კაცი. ყველანაირი საბრძოლო ნათლობა მიმალებინა. ნუთუ ამდენ ხანს ამ საქმისთვის მამზადებდა? ეს ჩემი თავისუფალი განავარდება ერთგვარი მოთელვა იყო მაგისთვის ალბათ. არა, ნდობა უნდა გავუმართლო, დიდი საქმე კი ამკიდა, ძალიან საპასუხიმგებლო. დაიწყე ფიქრი, მის ნაცნობებებში დაახლოებით ვინ შეიძლებოდა, დამსგავსებოდა მუსიკოსს. ტვინი ვერ აზროვნებდა, გაყინულივით იყო. კონიაკმაც არ უშველა, ვერავინ გამოჩხრიკა. ასე ადვილი არ იქნება ამ საქმის კარგად დამთავრება. თითქოს ციხის სუნიც იგრძნო. მაინც რა საშინლად ყარს იქ ყველაფერი! აბეზარი და უსიამო ფიქრი თავიდან მოიშორა. მერე ისევ წაიოცნება, თუ ყველაფერი კარგად დამთავრდა და მთავრობაში მოკალათდა, ნეტა მე სად მიმიჩენს ადგილს? ჰე! მეოცნებე! ხომ გაგიგონია, ჯერ გადახტი და ჰოპლა მერე დაიძახეო. კარგი ნათქვამია,

ჯერ გადავხტეთ. ახლა გივი და მისი ოჯახი წამოუტივტივდა, – ნეტავ, როგორ არიან, მოხუცი თუ გადარჩა, ბავშვი? გაუკვირდა, არ ეგონა, მის გაქვავებულ გულს ოდესმე რაიმე გრძნობა თუ შეარხევდა.

ულალთმიანი დიდი მონდომებით შეუდგა დავალების შესრულებას. ყველა კუთხე-კუნჭული მოიარა აღმოსავლეთ-სიცი და დასავლეთსიცი. ვერც ნაცნობებში და ვერც ნაცნობების ნაცნობებში ხელჩასაჭიდი ვერავინ ნახა. დრო, რომ ტყუილად არ დაეკარგა, კოჭოია იხმო.

– ნადი და მომღერლის სახლთან ახლოს ბინა იქირავე, დაუახლოვდი მეზობლებს ისე, რომ საეჭვო ვერაფერი შეგამჩნიონ. იმოქმედე თავაზიანად და ზრდლობიანად. ვითომ სხვათა შორის იკითხე მომღერლის შესახებ. ისიც ჩაურთე, საამაყო ასეთი მეზობლის გვერდით ცხოვრება-თქო. დაადგინე და დაწვრილებით შეისწავლე მისი ხასიათის ნიშან-თვისებები, მისი გატაცებები, საუბრის მანერა, შესტიკულაციები, მიხვრა-მოხვრა. რას ჭამს, რას სვამს, მისი დამოკიდებულება ქალებთან. მოგვიანებით მეც ჩამოვალ. ვისაც ენდობი, ისიც დაიხმარე. რამე სისულელე არ ჩაიდინოთ, ზედმეტი არაფერი წამოგცდეთ და არ გაიშიფროთ.

კოჭოიამ მისი ინტელექტისა და შესაძლებლობის ფარგლებში თავის თანამოაზრესთან ერთად ყველაფერი შეისწავლა. მისი ბოლო ქალის შესახებაც. ისიც კი დაადგინეს, თუ რომელ მხარეს იძინებდა. მალულად, სხვებს თვალში რომ არ მოხვედროდა, დაზვერეს და კარგად შეისწავლეს მომღერლის ეზო და მისი მომიჯნავე ტერიტორიები. საქმის ჩავარდნის შემთხვევაში ყველაზე მოკლე გასაქცევი გზა. გასაკვირი არაა, მომღერალს ქეიფი და მოლხენა რომ ჰყვარებოდა. მიუხედევად დიდი პოპულარობისა, ის არ თაკილობდა უბრალო ხალხთან, მეზობლებთან მოლხენას და დროს ტარებას. ქეიფის დროს რა არ წამოგცდება კაცს! გამორჩეულად ჰყვარებია ნადირობა. ყველაფერი რომ მოახსენეს, ბოლოს თვითონაც ჩავიდა. ბინა იქირავა მომღერლის სახლთან ახლოს. დაუახლოვდა მეზობლებს, გაეცნო, როგორც ბიზნესმენი. აწყობდა სალამოებს და ყველას პატი-

ჟებდა. ცდილობდა, დაეთრო ისინი და სიმთვრალეში წამოცდენილი ხასიათის სხვა ნიშან-თვისებებით სრულყოფილად დაეხატა მუსიკოსის პორტრეტი. იცოდა, რომ ამ საქმისთვის ყველა წვრილმანს უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა. ბევრიც გაიგო და ბევრიც შეისწავლა. დაუოკებელმა აზარტმა შეიპყრო, აინტერესებდა თავისი შესაძლებლობები, ემზადებოდა და გატაცებით ვარჯიშობდა. ბაძავდა სიარულში, მიხვრა-მოხვრაში, ჟესტიკულაციაში. ერთი გაფიქრება ისიც კი გაიფიქრა, მე ხომ არ მოვირგო ორეულის როლიო, მაგრამ პარამეტრებში ვერ ჯდებოდა. ის მაღალი იყო, თაფლისფერთვალეებიანი, გრძელი შავი თმით და სპორტული აღნაგობით. თვითონ კი ცისფერთვალეა, „რიჟა“, შედარებით დაბალი და შევსებული. მიუხედავად იმისა, რომ კანდიდატი არ ჩანდა, ვარჯიშს მაინც გულმოდგინედ აგრძელებდა, რათა როცა გამოჩნდებოდა, ორეულისთვის შეესწავლებინა ყველაფერი. ეს მისი ყველაზე მთავარი საქმე იყო, ყველაზე რთული და საპასუხისმგებლო. იცოდა, რომ მართო ფიზიკური მსგავსება დიდ შედეგს ვერ მოიტანდა, საჭირო იყო მსახიობური ნიჭით დაჯილდოებული ორეულის პოვნა. მაგრამ მიუხედავად დიდი მცდელობისა, კანდიდატი არსად ჩანდა. ვერსად მიაკვლია. ბოლოს ეჭვებმა დაუწყო ღრღნა, რომ ვერ ვიპოვო, ან თუ ვიპოვი და უარი რომ მითხრასო. არა უარს, როგორ მეტყვისო, იმშვიდებდა თავს. ეჰ, ნეტავ მაპოვნონა, თუ არა ქრთამი ჯოჯოხეთს ანათებსო და ხომ წარმოგიდგენია, მინიერ ჯოჯოხეთს როგორ გააბრდღვრიალებსო. თავს კი იმშვიდებდა, მაგრამ შინაგანი ლელვა და ფორიაქი მაინც არ ასვენებდა. ლამის ფარხ-მალი დაყარა, მოეშვა. ცოტა ხანს სხვა რამეზე თუ არ გადავერთე, შეიძლება გავგიჟდეო. დიდხანს ვერ გაძლო ასეთ მდგომარეობაში და განსატვირთად ისევ დროსტარებაში გადაეშვა – ღვინო, დუდუკი და ქალები ხომ მისი ცხოვრების ნაწილი იყო. გართობით კი ერთობოდა, მაგრამ მთავარიც არ ავინყდებოდა, მე უნდა ვიპოვო და დაუემტკიცო, რომ ჩემში არ შემცდარაო.

ამ განამანია-ხეთქებაში მისდა გასაოცრად ისევ გვივის ოჯახი აეკვიატა... ბავშვი... განსაკუთრებით კი მისი მომხიბვლელი

ნაცრისფერთვალემა დიასახლისი, რომლის ხმის გაგონებაზე ჟრუანტელი დაუვლიდა ხოლმე ტანში. მერე მოხუცსაც მისწვდა ფიქრით. ნეტავ, თუ გადარჩაო, აეკვიატა და ლურსმანივით ჩაეჭვდა. აბეზარი ფიქრით განამებულმა თავის თავს შეუკურთხა – შენ და სენტიმენტები! მაგის დროა ახლა? ამხელა საქმე გაქვს ნამოკიდებულო.

ფორმიდან რომ არ ამოვარდნილიყო და მთლად არ მოდუნებულიყო, ჟღალთმიანი პატარ-პატარა გამოვარდნებს მაინც აწყობდა ხოლმე. ახლაც ოჩამჩირეში მიდიოდა თავის ორ თანამზრახველთან ერთად. ზესტაფონს რომ მიუახლოვდნენ, კლდეეთის ასახვევთან მანქანა გააჩერეს. გადმოვიდნენ.

– ურიგო არ იქნებოდა, სადმე ნაგვეხემსა, – თქვა ერთმა.

– მე მეგულება ასეთი ადგილი, – უპასუხა ჟღალთმიანმა. გაახსენდა, გვიხთან რომ მიდიოდა ხოლმე, ქალაქიდან ერთ კილომეტრში გზის პირას ნაქები საპურმაროლე იყო. ადრეც აპირებდა იქ შესვლას, მაგრამ ვერასდროს მოახერხა. ახლა კი მშვენიერი საბაბი ჰქონდა და არც ეჩქარებოდა. ბიჭებს უთხრა, აქვე ახლოს კარგი ადგილია და იქ წავიდეთ, ვისადილოთ, ცოტა დავისვენოთ და მერე გავუდგეთ გზასო.

ჭამაზე ფიქრით გართული წარსულს გადასწვდა: – დიდი უცნაური ხალხი ვართ ქართველები. გაჩენის დღიდან დაღბნილი ცხოვრება არ გვქონია პატარა გამოჭიატების გარდა. მდიდარი და მსუყე ქვეყანა იყო და კარგი საკბილო მტრებისათვის, მაგრამ სამზარეულოს მრავალფეროვნება, სიმღერისა და მოლხენის კულტურა უზადო გვაქვს და მსოფლიოში ბევრი ვერ შეგვედრება. როდის ასწრებდნენ ნეტავ... ახლაც ამ ვადადარიაში ვილაც ჭკვიან და მეურნე კაცს კარგი მუხლჩასახრელი და სათავდავინეებო ადგილი მოუწყვია. ვისაც არ ეზარებოდა, ყველა იქ შედიოდა, – ფულიანიც და უფულოც. იყო ერთი განევე-გამონევა. შეიარაღებული კაცების რუზრუზი. გვიანობამდე ისმოდა დოღგარმონისა და ხმამალალი შემოძახილების ხმა. მეპატრონეს ხან ართმევდნენ და ხანაც ორჯერ და სამჯერ მეტსაც უტოვებდნენ. ისიც შეეჩვია ყველაფერს და არც წაგებაში იყო. საკვირველი კი ის იყო, რომ ამ რიარისასა და განუკითხაობაში დაწესებულებას

ქალი ხელმძღვანელობდა. საოცარია პირდაპირ, ამ ბოლო დროს როგორ მომრავლდნენ მამალი და უნარიანი ქალებიო. მეხსიერებაში ზორბაც ამოატივტივა თავისი მჩხვლეტავი მზერით. რას იზამ, თავის საქციელზე ყველა თვითონ აგებს პასუხს. შუბლზე ხელი მოისვა, თვალებიც კი დახუჭა, თითქოს მეხსიერებიდან მის სამუდამოდ ამოშლას ცდილობდა.

ჟღალთმიანი თანამოაზრეებთან ერთად შენობაში შევიდა. სამხედრო ფორმა ეცვათ და შეიარაღებულნი იყვნენ. კართან ახლოს კუთხეში, ფანჯარასთან ადგილი შეარჩიეს, ავტომატები კედელზე მიაყუდეს და მაგიდას მიუსხდნენ. მოსამსახურე ბიჭი მიუახლოვდა და ჰკითხა, რას მიირთმევთო.

– ყველაფერს, რაც საუკეთესო გაქვთ, – დაიწყო რიხიანად ჟღალთმიანმა, – გაითვალისწინე, ძამია, ბევრი დრო არ გვაქვს, ოჩამჩირეში მივდივართ. ომია, ძმაო, ომი! ქვეყანა სისხლისგან იცლება და შველა უნდა. ქვეყნისმოყვარე ყველა თავმომწონე კაცმა დღეს თავისი წვლილი უნდა შეიტანოს, ყოფნა-არყოფნის საკითხია.

ჟღალთმიანმა სკამი გამოაჩოჩა, მაგიდას ოდნავ მოშორდა, ფეხი ფეხზე გადაიდო, ხელები მუხლებზე დაიწყო, თვალები ოდნავ მოჭუტა და ბიჭი კარგად შეათვალიერა, ახედ-დახედა და განაგრძო.

– შენ კი, ამოდენა ვაჟკაცს, იმის მაგივრად, იარაღი აგელო ხელში, წინსაფარი ჩამოგიკიდებია გულზე და ხელში ქაფქირი გიჭირავს, მაგ საქმეს ქალებიც მიხედავენ, მოისროლე ეგ წინსაფარი, მიატოვე ყველაფერი და ჩვენ გამოგვეყვი. იარაღს იქ გიშოვით. – გაკვირვება და დაბნეულობა, რომ შეატყო ბიჭს, თავი გადაიქნია. – არა, არა, ასე არ იქცეოდნენ ჩვენი წინაპრები. – სიმკაცრე და ბრაზი გამოუჩინა ხმაში ჟღალთმიანმა. ბიჭი კიდევ უფრო აინურა და განითლდა. – ხომ გითხარი, ყველაფერი საუკეთესო-მეთქი! რალას დგახარ, გაინძერი! – თავის სტიქიაში იყო „რიჟა“.

ბიჭი უთქმელად წაფრატუნდა სამზარეულოსკენ.

– დაანებე, ბიჭო, მაგ ბავშვს თავი, რომელი ქრისტე

ღმერთი შენ ხარ, შენს ნათქვამზე რომ მიატოვოს ყველაფერი და გამოგეკიდოს.

– ვინაა, ბიჭო, ბავშვი? სულ ცოტა თვრამეტი წლის ხომ მაინც იქნება, მაგის ხნისა და მაგაზე ნაკლები ასაკის ქვეყანას მართავდნენ. არ მინდა ახლა ისტორიის წიაღსვლებში გადავეშვა.

– თავისას არ იშლიდა ჟღალთმიანი.

– გეყოფა, შარსა და დავიდარებას ვჯობია, ვისადილოთ და მალე წავიდეთ აქედან. აცადე ბავშვს, იქნება ეგაა მაგის მონოდება. თანაც ხომ იცი, იქ ვინ გველოდება.

– გველოდება და გველოდოს, – არხეინად და უდარდელად თქვა ჟღალთმიანმა.

სულ მალე ბიჭმა ისეთი სუფრა გააწყო, ვერ წარმოიდგენდი, რომ ქვეყანაში ანარქია, ქაოსი, განუკითხაობა და შიმშილი დაქსიტივებდა. კარგად დანაყრდნენ და კარგადაც შეზარხოშდნენ. განსაკუთრებით ღვინო მოეწონათ.

– მოინი, ძამია, აქეთ. ხომ არაფერი გწყენია ჩემგან? – დატკბა ჟღალთმიანი, – ერთი ეს მითხარი, ღვინო საიდან მოგაქვთ?

– გივისგან, – უთხრა ბიჭმა.

– კი არ გამიკვირდა, კაცო, რა ნაცნობი გემო აქვს-მეთქი? დიდებული კაცია გივი და დიდებულ ღვინოს აყენებს. კარგად ვიცნობ მის ოჯახს. – მერე ისევ ბიჭს მიუბრუნდა და როგორც ახლობელსა და გულშემატკივარს, მზრუნველად უთხრა, – ამ დროს რა ვუთხარი, თორემ ახლა შენ ნიგნი უნდა გეჭიროს ხელში და მეცადინეობდე. ცოდნას დიდი ძალა აქვს, ოღონდ სიფრთხილით უნდა მოპყრობა. კარგი ნათქვამია – „ჭკუა უხმარ არს ბრყევთათვის ჭკვა ცოდნით მოიხმარებისო“. ეჰ! რა წინაპრები გყავდა. – დანანებით გადააქნია თავი. – ახლა კი რას დავემსგავსეთ. კაცი, რომელიც საშოვარზეა გამოსული მხოლოდ კუჭის ამოსაყორად, ის კაცი და ის საზოგადოება ვერაფერს ფასეულს ვერ შექმნის. როდის შეიქმნა ყველა დროის ყველაზე საუკეთესო მაღალმხატვრული ლიტერატურული ნაწარმოები, ფაქტობრივად მეორე სახარება? ქართული სახარება! რომელმაც თავი დაუდო ევროპულ რენესანსს? ევროპელებს მაშინ ამისთვის არ ეცალათ,

მჩიბაობდნენ რალაცეებს. ეჰ, – ისევ გადაიქნია თავი ქადაგად ქცეულმა და წარბები მაღლა აზიდა. – საოცარი რამ არის, როგორ შეძლო ადამიანის გონებამ ასეთი ნაწარმოების შექმნა, ტყულად კი არ ამბობენ ღვთის ხელი ურევიაო. სანამ კითხვას შეუდგები, ჯერ სათაური გნუსხავს „ვეფხის-ტყა-ოს-ან-ი“, – თქვა დამარცვლით, – „ვეფხისტყაოსანი“! ნახე როგორ ჟღერს, სათაურიც კი პოეზიით არის გაჟღენთილი. – წაოცნებებულმა თავი უკან გადასწია და სიგარეტის ბოლით დანისლულ ჭერს გახედა. – ხო, თქვენ გეკითხებით! – განაგრძო სიბრძნის ფრქვევა და ორატორობა ჟღალთმიანმა, თითქოს სტუდენტებით სავსე აუდიტორიის წინაშე იდგა და ლექციას კითხულობდა. კარგად იცოდა, რომ პასუხს არავინ გასცემდა და თვითონვე უპასუხა, – როცა ქვეყანა ერთიანი და ძლიერი იყო. მოიწი აქეთ, მოიწი. ჩამოჯექი, – და სკამი გამოუწია. რალაც უჩვეულო სიტბო გამოერია ხმაში ჟღალთმიანს. – დაჯექი, ძამია, დაჯექი, – და მხარზე ხელი გადახვია. – მომეწონე, კარგი ბიჭი ჩანხარ, ბეჯითი და მარჯვე. თუ ცოცხალი გადავრჩი, არ დაგტოვებ უყურადღებოდ. მჭირდება მე შენნაირი ხალხი. უსიტყვოდ და გუმანით რომ შეუძლია, გამოიცნოს პატრონის სურვილები. – მერე ყურადღება ისევ ბიჭებზე გადიტანა. – მორჩა. გვეყოფა. დროა საქმეს მივხედოთ, – და ფეხზე წამოდგა.

ყველანი წამოიშალნენ და გასასვლელისკენ გაემართნენ. კართან რომ მივიდნენ, ლოყებანითლებულმა ბიჭმა ჟღალთმიანს მიმართა:

– ბიძია, ფულს ვინ გადაიხდის! თქვენ რომ წახვიდეთ და ფული არ გადაიხადოთ, გამაგდებენ მე სამსახურიდან. მე ფული საიდან მოვიტანო! სახლში ყველა უმუშევარია.

ჟღალთმიანი შემობრუნდა.

– შენ, ძამია, ლაპარაკიც გცოდნია, თანაც შთამბეჭდავი და გულში ჩამწვდომი, მაგრამ ჩვენი გადახდილია, ჩემი ქვეყანა იხდის, ჩემი სამშობლო, რომლისთვის მე სისხლი უნდა ვღვარო. გესმის, პატარავ?

კართან შეყოვნებული ჟღალთმიანი ბიჭისკენ წამოვიდა და თვალეში ჩააცქერდა, ცრემლის გუბე გასასხლტომად მზად

იყო. ჟღალთმიანმა მხრებზე ხელი მოხვია და ჰკითხა, უფროსები სად არიანო. ბიჭმა კარისკენ მიუთითა.

– ბიჭებო, თქვენ გარეთ დამელოდეთ, მე ახლავე გამოვალ, – და სანამ მითითებული კარისაკენ გაემართებოდა, ბიჭს უთხრა: – ცრემლი არ არის კაცის საქმე, გახსოვდეს! მხოლოდ ცოდვით დამძიმებული მონანული კაცის ცრემლია სათნო და მისაღები.

ჟღალთმიანმა კარი შეაღო. მომცრო ზომის ოთახს ერთი ფანჯარა და საკმაოდ შთამბეჭდავი რკინის გისოსები ამკობდა. ფარდა ბოლომდე არ იყო განეული და კარგად მოჩანდა ეზო და მიმდებარე ტერიტორია. ჟღალთმიანის თანამეინახენიც თვალთახედვის არეში იყვნენ, იარალი ხეზე მიეყუდებინათ, იქვე გაშლართულიყვნენ და ოხუნჯობით თავს იქცევდნენ. ოთახში დივანი, მაგიდა და რამდენიმე საკამი იდგა. დაუცლელი ლუდის ბოთლები, მაგიდაზე უხვად მოფენილი ფულებიდან გასაფრენად გამზადებული მცირე ზომის ბალისტიკური რაკეტებივით იმზირებოდნენ. მაგიდის წევრები მომენტალურად წამოიშალნენ. სუფრის წევრებიდან ორი წვეროსანი იყო, ერთი პირტიტველა ვაჟი, საკმაოდ გრძელი თმით და ორმოცგადაცილებული ჭკნობაშეპარული, მაგრამ ჯერ კიდევ საკმაოდ მომხიბვლელი ქალი. პირტიტველამ მომენტალურად იარალს წაატანა ხელი. ქალმა ხელით ანიშნა თანამეინახეებს, რომ დამსხდარიყვნენ. ჟღალთმიანს ცოტა არ იყოს გაუკვირდა ქალის სიმშვიდე, – არავითარი შიში და ფორიაქი არ იგრძნობოდა მის ქმედებაში.

– შიშმა გაგაკეთებინა შენ ეგ, ყმანვილო, შიში ცუდი მეგზურია და ხშირად კლდეზე გადამჩხი. როგორ ფიქრობ, მე აქ უსაფრთხოებით უზრუნველყოფილი რომ არ ვყოფილიყავი, ასე თამამად შემოვიდოდი? თავზეხელაღებულს კი მეძახიან, მაგრამ არც იმ დონეზე ვარ თავზეხელაღებული, რაღაც „პუსტიკისთვის“ უსახელოდ მოვისწრაფო სიცოცხლე. გაიგე, ბიჭო! თუ გაიგე, მერმისისთვის გაითვალისწინე. ეს ქალბატონი კი, როგორც ჩანს, ჭკვიანი და გამოცდილია, წამსვე მოწვა.

– დაბრძანდით და ნუ მიაქცევთ ყურადღებას, ჯერ ახალგაზრდაა, გამოუცდელი, მაგრამ ალლოიანია და ყველაფერს

მალე ითვისებს. იმედია, გაითვალისწინებს თქვენს რჩევას, – გამოექომაგა პირტიტველას ქალი.

ულალთმიანმა ჯიბეებიდან ხელები ამოიღო და ჩამოჯდა. ახლოს მიინია მაგიდასთან, იდაყვებით დაეყრდნო, ხელებში თავი ჩარგო და მოუსვენარი თვალებით მაგიდის ყველა კუთხე-კუნჭული მოჩხრიკა.

– როგორც ვატყობ, სეკას თამაშობთ. საკმაოდ დიდი ფული მოგროვილა.

– კი, საკმაოდ, – დაუდასტურა ქალმა. – უკვე მესამე დარიგებაზე სეკაა, ახლა მეოთხედ უნდა ჩამოვარიგოთ.

ულალთმიანმა სახიდან ხელები მოიცილა და მაგიდაზე დააწყობა.

– თუ წინააღმდეგი არ იქნებით, თქვენის ნებართვით, მხოლოდ ერთ ხელს ვითამაშებ, – თანხმობას არც დალოდებია და დააყოლა, – ცოტა ხნით თქვენს ადგილზე დამსვით ქალბატონო.

ქალი უსიტყვოდ წამოდგა, ადგილი დაუთმო. ულალთმიანი მოხერხებულად მოკალათდა.

– ვინ არიგებს?

– მე უნდა დამერიგებინა, – უპასუხა ქალმა.

– რადგანაც თამაშის ნება დამრთეთ, თუ შეიძლება, თქვენს მაგივრად მე ჩამოვარიგებ. – ქალმა უსიტყვოდ გაუწოდა კარტი, ულალთმიანმა გამოართვა, ხელში შეათამაშა, მერე რამდენჯერმე აჭრა და აჩეხა, ელვისუსწრაფესად აკეთებდა ყველაფერს, ისე რომ თვალსაც ვერ შეასწრებდი თითების მოძრაობას. მოთამაშენი დაძაბულნი აკვირდებოდნენ მისი თითების მოძრაობას და სიგარეტს სიგარეტზე აბოლებდნენ. ბოლოს შეჩერდა, მოთამაშეებს სათითაოდ მზერით ჩამოუარა, დაჟინებით და დაყოვნებით უცქერდა თვალებში, თითქოს ნუსხავდა და კარტი ჩამოარიგა. ფსონი კიდევ გაიზარდა და ფულმაც იმატა. დაძაბულობამ პიკს მიაღწია. ყველამ სათითაოდ გახსნა კარტი. თამაში ულალთმიანმა მოიგო. ქალმა შვებით ამოისუნთქა. მოგებული ფეხზე წამოდგა, ფულისკენ არც გაუხედავს, ფანჯარასთან მივიდა და ეზოს გახედა. ბიჭები ისევ ხის ქვეშ იხსდნენ და მოთმინებით ელოდნენ მას. აჭარხლებულმა ქალმა ნახევარი

შესთავაზა. კაპიკიც არ მინდა, შენი იყოსო, ომში მივდივარ და ფულს რა თავში ვიხლიო, ერთს კი გთხოვთ, იმ ბიჭს მიაქციეთ ყურადღება, თუ ცოცხალი დავრჩი, უკან მობრუნებისას შემოგივლითო. ჟღალთმიანი ფანჯარას მოშორდა, კარი გამოაღო და დარბაზში გამოვიდა.

– ყმანვილო, ჩვენი გადახდილია, ნუ გეშინია, არავინ გაგიშვებს სახლში. – სანამ ეზოში გამოვიდოდა, კიდევ ერთხელ მიუბრუნდა ბიჭს, – რამდენი წელია, რაც აქ მუშაობ?

– რაც გაიხსნა, იმ დღიდან.

– კიდევ რამდენი წელი უნდა იმუშაო, მწვადის შეწვა რომ ისწალო? – მერე დაუყვავა, – კარგი, კარგი, რამდენიც უნდა ეცადო, კახელივით მანც ვერ შეწვა.

* * *

ვნებადამცხრალი დღე გადიოდა. მთის წვერს ნათლის შარავანდედით დასდგომოდა ვეება ცეცხლოვანი დისკო. მთელი დღის ნაჯაფი მალე მთას ამოეფარებოდა და დამშვიდობების ნიშნად ხელს დაიქნევდა. მთვარე კი ვეება სარკედ ქცეული ოკეანის წინ თავს იკობტავებდა და პატარძალივით მოკაზმული სამორიგეოდ ემზადებოდა... ის-ის იყო გივი წინკარში უნდა შესულიყო, როდესაც მის ჭიშკართან მომცრო ზომის ფორდის მარკის სატვირთვო ავტომანქანა გაჩერდა. მძღოლმა რამდენჯერმე მიასიგნალა, მერე რკინის კარზე დააბრაახუნა. გივი შემობრუნდა და ჭიშკრისკენ გაემართა. საიდლანაც ძალლი გამოვარდა და მასზე უწინ გაჩნდა ჭიშკართან. დაჯდა და პატრონის მოლოდინში კუდს აქიციინებდა. გივიმ კარი გამოაღო. კართან უცნობი მამაკაცი იდგა. გივი გაკვირვებული უტქერდა.

– ბატონო გივი! ერთმა ჩემთვის უცნობმა მამაკაცმა თქვენთან პურმარილი გამომატანა, თვითონაც მალე გეახლებათ. უცნობმა გივის გონზე მოსვლაც არ აცალა და მანქანის გადმოტვირთვა დაიწყო. რა აღარ იყო: ოკლიტრიანი შტოფი წითელი ღვინით სავსე, შემწვარი გოჭები, ქათმები, ხაჭაპურები და სხვა უამრავი ნუგბარი, ნამცხვარები და უზარმაზარი ტორტი, ლიმონათები, ბორჯომი და ბევრი სხვა რამ, რომელიც

ლამაზად იყო შეფუთული და არ ჩანდა. გივი დამუნჯებულიყო და ხმას ვერ იღებდა. როგორც უეცრად გამოჩნდა, ისე უეცრად გაუჩინარდა უცნობი. ხომ არ მეჩვენებო, – გაიფიქრა გივიმ და თვალები მოიფშვნიტა. ძლივს გადადგა რამდენიმე ნაბიჯი. ძალლი კი კარს არ სცილდებოდა, ყეფდა და კარს ფხოჭნიდა. რალაც ფარსაგი არ უნდა იყოს ჩვენს თავსო, – გაიფიქრა გივიმ.

ძალლის ყეფაზე ირინემაც გამოიხედა, გამოვიდა წინკარში და გაოცებული უყურებდა ეზოში მოფენილ ხორაგს.

– რა ხდება, გივი? მგონი, კართან ვილაცა არის, ძალლმა ჩამოიღო ჭიშკარი.

დამუნჯებული გივი ისევ კარისკენ გაემართა და სანამ სახელურს მისწვდებოდა, კარი გაიღო... მის წინ თავგადაპარსული ჟღალთმიანი იდგა. მოულოდნელობისაგან კაცი კინალამ წაიქცა. ირინემ გულზე მიიღო ხელი და რომ არ წაქცეულიყო, მეორე ხელი მოაჯირს წაატანა. იქვე ჩამოჯდა. მხოლოდ ძალლი მხიარულობდა, ახტებოდა ჟღალთმიანს და ელაქუცებოდა. ჟღალთმიანი გივის მიუახლოვდა და ხელი გამოსდო, ნებანართმეული და დაბნეული კაცი დასაკლავი კრავივით გაჰყვა ნათლიას. როცა ირინეს მიუახლოვდა, ჟღალთმიანმა გივის ხელი გაუშვა, ქალის წინ მუხლზე დაიჩოქა და თავდახრილმა მხოლოდ ორი სიტყვა თქვა: ციხეში ვიჯექი.

ქეიფმა დილამდე გასტანა. გივიმ მეზობლებსაც დაუძახა – კონიასა და ერმილეს, კარგი ხმები ჰქონდათ და კარგადაც მღეროდნენ. არც ჟღალთმიანი იყო უსმენო და სახელდახელოდ შესანიშნავი ტრიო ჩამოაყალიბეს. ნათლიამ კი მოუთხრო, თუ როგორ შეეცილნენ ბიზნესში, როგორ მოინდომეს წილში ჩაჯდომა, როგორ შეუთითხნეს საქმე, წაართვეს ფული, ბიზნესი და დიდი ნაცნობობით მხოლოდ ორი წლით გამოამწყვდიეს ციხეში. ამ ამბით შეძრწუნებული ირინე ცრემლმორეული დასტრიალებდა ჟღალთმიანს, ხან თეფშებს უცვლიდა, ხან კერძებს სთავაზობდა და მოთქვამდა: – იმ უღმერთოებმა როგორ დატანჯეს სანყალი ბიჭიო.

ჟღალთმიანი კი მისთვის ჩვეულ სტიქიაში იყო.

– კაცი ყველგან კაცად უნდა დარჩეს, ციხე იქნება ეს, თუ

მაღალი საზოგადოება. ციხე ერთგვარი გამოცდაა, შეიძლება კი მაღალი ზნეობრივი პრინციპების შენარჩუნებას? ადამიანის ბუნება ყველაზე კარგად სულიერი და ხორციელი შექირავების დროს წარმოჩინდება. განსაკუთრებით შიმშილის დროს. არავინ იცის, რას მოიმოქმედებს მშვიერი კაცი, ერთი ლუკმა პურისთვის შეიძლება ყველაფერზე წავიდეს. ამის უამრავ მაგალითს შევეხსნარი მე იქ. ციხე ერთგვარი კოლექციონერია, ადამიანური მანკიერებების შემგროვებელი და აღმნუსხავი. და ნურავინ ნურაფერს დაიქადნის. შეიძლება, გონებისთვის მიუწვდემელი რამეც კი ჩაიდინო. ციხეს თავისი დაუნერული კანონები აქვს და ყოველგვარი გადაცდომისათვის სასტიკად ისჯები. ყველა ჯურის დამნაშავე იჯდა იქ. გინდა თუ არა, ვინმეს აუცილებლად დაუახლვდები. ერთი გამოუსწორებელი თაღლითი იჯდა ჩემ გვერდით, საოცარი იუმორის მქონე. ასე სიცილ-ხარხარში ატყუებდა ხალხს. ყველას ყველაფერს პირდებოდა და არავის არაფერს უსრულებდა. ბიჭო, იციან მატყუარა და გადამგდები რომ ვარ, მაგრამ მაინც მენდობიანო. და რასაც მე ვაკეთებ, ამას მე კი არ ვაკეთებ, ეშმაკი მაკეთებინებსო, ზურგზე მაზის და ის მკარნახობსო. იცინე, შენ, იცინე, სანამ თვითონ არ გამოცდი, მანამ სასაცილოდ მოგეჩვენებაო. მე ჯერჯერობით ვერ მოვიცილე, აქაც კი შემომყვა და უმრავ სისულელეს მაკეთებინებსო. ისე, გულახდილად რომ გითხრა, არც მისი ბრალია ყველაფერი, რასაც ვაკეთებ, დიდ სიამოვნებას მანიჭებსო. მრავალ სხვადასხვა ჯურის დამნაშევესთან ერთად შინაური ფრინველების ქურდიც იჯდა ჩვენთან ერთად საკანში. ყველა სახის ფრინველს იპარავდა, რაც კი ხელში მოჰყვებოდა, ქათამი იქნებოდა თუ ინდაური. ბატების ქურდობის დროს ჩავარდა. ისეთი გნიასი ატეხეს ბატებმა, პატრონს გაეღვიძა, ეგონა, მელა თუ შევარდა საქათმეში და თოფით გამოვარდა. სახედასისხლიანებული და სკინტლში ამოგანგლული მეზობელი რომ შერჩა ხელში, სიცილისაგან კინალამ ჩაბჭირდა, თურმე ჭუჭულები ჰყოლია და უცხო კაცი რომ დაინახეს, დაესივნენ და სულ ერთიანად დაასისხლიანეს. არ ვიცოდი, კაცო, ბატებს თუ ასეთი კბენა შეეძლოთ. და მოდის ერთ დღეს ეს ქათმისპარია და მეუბნება:

როგორც ქათმისპარიას ამრეზით მიყურებენ, ამ თაღლითსა და აფერისტს კი პატივისცემით, არადა ჩემზე უარესია. არ ენდო, თუ ჯერ არ მოუტყუებია, ან აუცილებლად მოგატყუებს. სიცრუისა და თაღლითობის დიდოსტატია. გასაკვირია პირდაპირ, ყველას ატყუებს, მაგრამ ყველა უცინის. ყველანაირ საქმეზეა წამსვლელი. ერთ საღამოს ქუჩაში დალაყუნობდა და მორიგ საკბილოს ეძებდა. ერთმა ჯიხურის პატრონმა დაუძახა: გეტყობა, უსაქმურად ხარ, მოინი აქეთ, საქმე უნდა მოგცეო. შენ რა საქმე უნდა მომცე, რომელი საქმოსანი შენ მყავხარო. მოინი აქეთ, მოინი და ყური მიგდეო. იმ ჯიხურს ხომ ხედავ, მოპირდაპირე მხარეს რომ დგას, გადანვი ამაღამ და ასი დოლარი შენიაო. ბაზარი არ არისო, ოღონდ ფული ნინასწარო. ჯიხურის პატრონმა მისცა ასი დოლარი. დავალება პირნათლად იქნება შერულებულიო. ეს თაღლითი და აფერისტი ახლა მოპირდაპირე მხარეს გადავიდა და მეორე ჯიხურის მეპატრონეს ეუბნება: იმ ჯიხურის პატრონმა ასი დოლარი მომცა, ამაღამ შენი ჯიხური უნდა დავწვავო. ესე იგი, ჩემი ჯიხური უნდა დანვა! მაშ კარგი! აჰა, შენ ორასი დოლარი და მისი ჯიხური გადანვიო. როგორ ფიქრობ, რას მოიმოქმედებდა ეს თაღლითი? მაინცდამაინც დიდი ყურადღებით რომ არ ვუსმენდი, შემამჩნია და მითხრა, ორივე გადანვა, კაცო, ორივეო. მერე ამბობდა, პირნათელი ვარ ორივესთანო. ფული გადამიხადეს და დავალება შევასრულეო. გამეღიმა, პრინციპში, მართალია-მეთქი. იცინე, შენ, იცინე, ეგ რა არის, ისეთი რამეები აქვს ჩადენილი, ნორმალურ ჭკუათმყოფელ კაცს თავში რომ არ მოუვაო. ამას მეღაპარაკება ქათმის ქურდი. გულის გადასაყოლებლად გავამხნევე, მაინც რა ჩაიდინა-მეთქი. კაცო! საკუთარი ბიძა მოპარული კუბოთი დამარხაო. გაკვირვებისაგან კინალამ ნარიდან გადმოვვარდი. რა-მეთქი?! გაგიკვირდა ხომ? ყველას გაუკვირდებოდა, მე კი ის მიკვირს, რამ მოაფიქრებინა. მაგან არც შინაური იცის და არც გარეული, ფულის დანახვაზე გონება ეკეტება და ყველაფერზე წამსვლელი არისო. მაგას ბიძა გარდაეცვალა და ახლობლებმა ფული მისცეს კუბოს დასამზადებლად. ეს კი, მივიდა მეკუბოვესთან და უთხრა: – აი ამ კუბოს წასაღებად მოვედიო და გამზადებულ

კუბოზე მიუთითა. იმ კაცს ეგონა, შეკვეთილი კუბოს პატრონი თუ იყო. ან როგორ მოიაზრებდა, თუ ვინმე კუბოს მოსაპარად მოვიდოდა. მერე რომ ჰკითხეს, ასეთი გაუგონარი საქციელი როგორ ჩაიდინეო! არ იცი, რა უპასუხა? – არ იყო ეგ კაცი მეტის ღირსიო. მაგ არაკაცმა საკუთარი ახლობელი, ახალგაზრდა გოგო გააუბედურა და მომავალი დაუნგრიაო. ის კი არა, ეგეთი კაცი საერთოდ არ უნდა დამარხოო. ტურებს, და მგლებს უნდა აძიძგინო მაგის გვამიო. ხედავ, შენ! რაღაც მორალური პრინციპები მაინც ჰქონია-მეთქი. რა პრინციპები, კაცო – ფულია მაგისთვის ყველაზე მთავარი პრინციპი. აქ რომ შემოვიდა, პირველი ის იკითხა, სეკას ვინ მეთამაშებაო! უთხრეს, ჩვენ ფული არ გვაქვსო. აბა, ვის აქვს ფულიო. აი იმასაო და ქურდზე მიუთითეს. მივიდა მასთან და ეუბნება, სეკა მეთამაშეო. მე რატომ უნდა გეთამაშოო, კითხვა შეუბრუნა ქურდმა. შენ მეტს ფული აქ არავის აქვს და აბა, ვის ვეთამაშოო. ყოვლისმნახველი ქურდიც კი გადარია ამის თავხედობამ. მომაშორეთ ეს „ნაგლი“ აქედან, სანამ ცოცხალი არისო. ამის მერე მაგის სახელია „ნაგლია“. მოდის შენთან კაი კაცივით და გეჭუქუჭუქება. მე კუბო მაინც არ მომიპარავს საკუთარი ბიძისთვის, ესენი კი მაგას ეტორღილუებიანო. შნო უნდა მაგას, შნო, შე ქათმის ქურდოო, და პანდური ამოჰკრა წამოპარულმა ნაგლიამ. ჩემთან ერთად სხვებიც ისმენდნენ ამ საუბარს და ბევრიც იხორხოცეს.

მონათხრობმა სუფრაზე ზოგს გაცემა და ზოგს ღიმილი მოჰგვარა. ერმილემ კი გადაიხარახარა, თავისი პრინციპების ერთგული ყოფილაო, მარა კუბო მაინც რამ მოაპარინაო, და ისევ გადაიხარახარა. გადახარხარებამ მოულოდნელად ლუკა გაახსენა – რავა დავკარგე სიყრმის მეგობარიო, იმან იცოდა ასე გულიანი გადახარხარება, გულწრფელი და ალალი. გაახსენდა და სევდა მოერია. მონყდა სუფრას და გონებით სად არ იხეტიალა. მერე მომღერლის სახე აეკვიატა, უფრო მოიწყინა და გაირინდა. – სად ჯანდაბაში ვიპოვო ორეულიო, ისევ ლუკა წამოუტივტივდა და უცებ თითქოს ათასი ვარსკვლავი აფეთქდა ერთად და მისი გონების ყოველი კუთხე-კუნჭული გაანათა. მომღერლის ტყუპისცალიც გამოჩნდა, უღიმოდა და მისალმების ნიშნად ხელს

უნევდა. მის წინ ლუკა იდგა. თფუ, აქამდე სად იყავი, შე დები-ლო! ცხვირწინ გყოლია და შენ კი დასალიერში ეძებდიო. არა და როგორ ჰგავს?! აღნაგობა გინდა, შეხედულება, ცოტა თმა კი აქვს შეთხელებული, არც სმენა აქვს, მაგრამ მერე რა, პარიკი და მისი ჯანი, სიმღერით კი ქუჩაში ვინ ამღერებს, თუ სიტუაციამ არ მოიტანა, საერთოდ არ ამოვალებინებ ხმასო. ისე გაუხარდა თავისი აღმოჩენა, კინალამ დავლური დაუარა. დისახლისი კი სუფრას დასტრიალებდა, ყველას თვალეში შესციცინებდა, მაგრამ გულში ხანდახან გაკრავდა ხოლმე, ნუთუ სამუდამოდ დამეკარგა ჩემი სამკაულებიო, ახლა ეს გაკოტრებული და უფულო როგორ დაიხსნის ძვირფასეულობასო. ბედს შეგუებუ-ლი მაინც თავს იმშვიდებდა, – არა, მოხერხებული კაცია, რამეს იღონებსო, ამის იმედი რომ არ ჰქონდეს, ან მოტყუება უნდოდეს, აქ როგორღა მოვიდოდაო.

ჟღალთმიანმა კატეგორული უარი განაცხადა დარჩენაზე, ჩემს გაუბედურებულ საქმეს მიხედვა უნდაო. ყველაფერი ისევ ნულიდან უნდა დავიწყოო. ტაშ-ფანდურით გააცილეს სტუმარი ჭიშკრამდე. კართან ერმილემ და კონიამ კიდევ ერთხელ წაუმღერეს: „ჩემი გული, შენი გული, ჯაჭვით არის გადაბმული“. სტუმარიც აჰყვა, მაგრამ შუა გზაზე შეწყვი-ტა სიმღერა, მოუბოდიშა მომღერლებს, გადაკოცნა და გივის მიუბრუნდა, მკლავში ხელი გამოსდო და ყურში ჩაუჩურჩუ-ლა: ვიცი შენი მეუღლის გულისტკივილი, ქალია და ქალისთ-ვის რამხელა მნიშვნელობა აქვს სამკაულებსო. არა ვარ უპირო კაცი, სამკაულებს აუცილებლად დავაბრუნებო.

გათენებას ბევრი აღარ აკლდა. ცისკრის ვარსკვლავი მომატებულად კაშკაშებდა, ტოროლამაც შეუნკრიალა ცას, მამლებმა ყივილს მოუხშირეს და ქათმებმა კრიახს. ღამენათევი ძაღლები ბოლო ძალას იკრებდნენ და მილულული თვალებით მაინც მხიარულად ეგებებოდნენ ახალი დღის დაწყებას. ჟღალ-თმიანს ერთგული მეგობარივით ადევენებოდა მისივე ჩრდილი და გამხიარებულნი მტკიცე ნაბიჯით მიუყვებოდნენ გზას.

ამ ამბიდან არც თუ ისე ბევრი დრო იყო გასული, როდესაც გივის სახლ-კარს ახლად წვერალერებული ჭაბუკი

მიადგა. ჭიშკართან ცოტა ხანს შეყოვნდა და მერე მორიდებით დააკაკუნა. პატარა პაუზის შემდეგ შიგნიდან გამოსძახეს: კარი ღიაა, შემოდით!

ჭაბუკი ეზოში შევიდა და იქვე კართან შეჩერდა. სტუმარს გივი გამოეგება. შემოდი, კაცო, რას დამდგარხარო. ახალგაზრდას მღელვარებისაგან სახე ასწითლებოდა და ბიჯს არ დგამდა წინ, ერთ ადგილზე მოუსვენრად წრიალებდა. როგორც იქნა ხმა ამოიღო და დატუქსული ბავშვივით ერთიანად აჭარხალებულმა მოწინებით მოახსენა: გივი ბიძია, ამ რამდენიმე დღის წინ ჩვენთან რესტორანში ერთი წარმოსადეგი და შეხედული მამაკაცი მოვიდა. გვითხრა, გივის ოჯახის ნათლია ვარო. გივის რუსეთიდან სტუმრები ეწვია, გამოვლით არიან, ბევრი დრო არ აქვთ, სახელდახელოდ კარგი პურ-მარილი გაამზადეთ და მანქანაში ჩამინყვეთ, რომ სათანადო პატივი ვცეთო. ჩვენც ყველაფერი მოვამზადეთ, მანქანაში ჩავუტვირთეთ და იმ კაცს გამოვატანეთ. გივის ხომ კარგად იცნობთ, თავს არ შეირცხვენს, ერთი-ორად გადაგიხდითო. რომ არ ეჩქარებოდეს სტუმრებს, გივის ოჯახს პურ-მარილის გამლა არ ესწალება და არც თქვენ შეგანუხებდათო. აგერ უკვე ამდენი დრო გავიდა, თქვენც არ გამოჩნდით, და ამიტომ შეგანუხეთ.

გივი გაირინდა, სახე აუფორაჯდა, მერე ფურცელივით გაფითრდა, ბიჭს ამღვრეული თვალები შეანათა და ხმის ამოუღებლად გულნასული მონყვევით დაენარცხა მიწაზე.

* * *

– აი, ასეთია ჩემი ისტორია. – ჩაათავა ამბის მოყოლა ელევთერმა. სიჩუმე ჩამონვა. ხმას არც ერთი არ იღებდა. მონათხრობმა ლუკა დაამუნჯა. ელევთერიც გარინდულიყო. როდის, როდის, კონიაკის ბოთლს მისწვდა, პირთამდე აავსო ჭიქა და სულმოთქმელად გადაჰკრა, არც არაფერი მიუყოლებია.

– ხმას აღარ ამოიღებ, ბიჭო?! – სიჩუმე დაარღვია ელევთერმა, – ნუთუ სათქმელი არაფერი გაქვს, ან კითხვა მაინც არ დაგებადა?

ლუკა ფეხზე წამოდგა, მაგიდას შემოუარა, ტილოებთან

გაჩერდა, კიდევ ერთხელ შეავლო თვალი და კრანახის „მაჭანკალზე“ შეაჩერა მზერა. დიდხანს უცქერდა დაჟინებით, მაჭანკალი კი თითქოს დაცინვით ეუბნებოდა, აბა, რა გეგონა შენ! ამ წუთისოფელში ყველაფერი იყიდება და არც შენ იქნები გამონაკლისიო. ელფეთერსს ბრაზი მოჰგვარა მისმა ღუმილმა და გალიზიანებულმა ჰკითხა:

– რას მიშტერებიხარ ამ სურათებს, ამოიღე ხმა!

ლუკა შემობრუნდა და ურეაქციოდ, ყასიდად ჰკითხა:

– ვისია ეს სურათები! რომელია ორიგინალი!

– ყოველ შემთხვევაში, რომელსაც შენ მიშტერებიხარ, ორიგინალია.

– ერთი ამბავია ამ ტილოზე ატეხილი, მუზემიდან გაიტანესო უცხოეთში. მაინც ვისია?

– რალა აზრი აქვს დამალვას, მე უკვე ყველაფერი გითხარი. ჩემი დამრიგებლისაა, აქ ერთგვარი სამალავია და არც არავის მოსდის აზრად, თუ ორიგინალეობა. შესაფერის მომენტს ელოდებიან უცხოეთში გასატანად. ეს უკვე ჩემი დონე არ არის, მე ამ საქმეს ვერ შევწვდები. ასეა, ის, რაც ყურის ძირშია, დასაღიერში ვეძებთ ხოლმე.

– ახლა ეს მითხარი, ჩემთან რამ მოგიყვანა. ოღონდ არ მითხრა, სიყვარულმა და მონატრებამო. შენი ნაამბობიდან ცხადია, რა არის შენი სიყვარული.

– არც მთლად ეგრეა საქმე, შენ რომ ფიქრობ. სიყვარულმაც და საქმემაც. სიყრმე ხელშეუხებელია, უხინჯო, წმინდა. და არც ყველა ადამიანური გრძნობა დამჩლუნგებია მთლად.

– ეს ღამის თავგადასავალი რალა საჭირო იყო?

– ერთ მნიშვნელოვან საქმეზე მჭირდები და გამოგცადე. ხომ ხედავ, არცთუ ისე ადვილი ყოფილა ცდუნებისაგან თავის შეკავება. ჩემთვის ყველაზე მთავარი ცდუნება ფულია, როგორც შენ აღნიშნე.

– და არა მარტო ფული, ხომ?

– არა, ყველაფერი მაინც ფულს უკავშირდება, პირველი ბარიერის გადალახვა ყველაზე რთული, სანამ ჯერ კიდევ სინდისი განუხებს, ზოგი შუბლის ძარღვს ეძახის, მე აღარ

მანუხებს და ეს ძარღვიც არ დამყოლია. ასე ვუთხარი ერთხელ ბიძაჩემს.

– მაინც რამ მოგიყვანა ჩემთან? მე ჯერ სინდისი ისევ მანუხებს.

– რამ მომიყვანა და მეგობრობამ. ამ ერთხელ უნდა დამეხმარო, ამ ერთხელ და უკანასკნელად. შენ მეტი ამ საქმეს ვერავინ გააკეთებს. შენ ხარ ერთადერთი და შეუცვლელი.

– და მაინც, რა საქმეა ასეთი, შეუცვლელი რომ ვარ?!

ელეფთერმა დანვრილებით უამბო ლუკას ყველაფერი ორეულის შესახებ, თუ როგორ გადაატყავა მთელი საქართველო და ამდენი ძებნის შემდეგ, როგორ იპოვა შესაფერისი კანდიდატი. უტიფარმა თხოვნამ ისე შეაძრწუნა ლუკა, კარგა ხანს ხმა ვერ ამოიღო.

– არ მეგონა, შენი ნაამბობის შემდეგ, თუ რამე გამიკვირდებოდა. ასეთის მოფიქრება, ალბათ, თვით ეშმაკსაც კი გაუჭირდებოდა.

– და შენ ფიქრობ ეშმაკი გარე-გარე დაძრწის? ის ყველა ჩვენთაგანშია, ერთი პატარა მოდუნება და მისი ნების აღმსრულებელი ხდება. ყველა მიწიერზე შეყვარებული მისი მონაა. მე, დიდი ხანია, მის ნებაზე დავდივარ და უზარმაზარ სიამოვნებას ვიღებ მისგან.

– რა იმედით მოხვედი ჩემთან და რატომ ფიქრობდი, რომ დაგთანხმებოდი?

– მეგობრობის იმედით, მეგობრობა უველაზე დიდი გრძნობაა, მეგობრობა და სიყვარული ურთიერთგადაჯაჭვულია.

– ამხელა ცინიზმი... სხვას რომ მოეთხრო ეს ამბავი, არ დავიჯერებდი და გამელიმებოდა.

– არაფერია აქ სასაცილო, მხოლოდ ერთხელ დამჭირდი. დიდ ფულთანაა დაკავშირებული და საქმის წარმატების შემდეგ ყველაფერს შევეშვები, უცხოეთში წავალ და თან შენც გაგიყოლებ. რამდენიმე ხნის მერე ჩამოვიდეთ და დიდი ბიზნესი გავაკეთოთ. ეს საქმე შენ უნდა გააკეთო. ჩვენი მეგობრობაა ყველაფრის საწინდარი. რომელი ერთი მაგალითი მოგიყვანო. შორს რომ არ წავიდე, გაიხსენე „ვეფხისტყაოსანი“.

ვიცი, მარტო წაკითხული კი არა, კარგად ნასწავლიც გაქვს. მეგობრის გულისთვის ავთანდილმა მომაკვდინებელი ცოდვის ჩადენაზეც კი არ დაიხია უკან, მომაკვდინებელი ცოდვა, გე-სმის?! ფატმანისაგან სასიყვარულო წერილის მიღებისას პირველად კი გაიკვირვა, „რა უთქვამს, რა მოუჩმახავს, რა წიგნი მოუწერიაო“.

– რა ცოდვა, კაცო, – შეაწყვეტინა ლუკამ.

– ტარიელის გამო, მისი სატრფოს პოვნის გამო, მეგობრობისა და სიყვარულის გამო, საკუთარ შეყვარებულს, საცოლეს უღალატა, უდანაშულო კაცი ღორივით დაკლა, ბექდიანი თითიც კი წააჭრა, როგორც მტკიცებულება და ბოზანდარა ფატმანს ჩაუგორდა ლოგინში.

– საჭირო ინფორმაციის მისაღებად.

– არ მითხრა ახლა, არ უმრუშიაო. ასე წერია პირდაპირ – „დაიწყეს კოცნა, ლაღობა წყლიანიო“... კოცნა-ლაღობით იწყება ყველაფერი, თუ არა შენც გამოსცადე შენს თავზე.

– რას არ მოიფიქრებს კაცი უმგვანო საქციელის გასამართლებლად! კონტექსტიდან გლეჯ იმას, რაც შენ განყოფილხარ. ბარემ ისიც თქვი, რაც უფრო ქვემოთ წერია: „კაცსა დასვრის უგულობა და დიაცსა ბოზი ნაცი“-ო. და კიდევ, გაიხსენე სახარება, რომელიც თუ შენს ნათქვამს დაუჯერებთ, თითქმის ზეპირად გაქვს ნასწავლი: „უკეთუ თვალი შენი მარჯვენე გაცდუნებდეს შენ, აღმოიღე იგი და განაგდე შენგან“. ალბათ, არ დაგჭირდება ჩემგან განმარტება, თუ რა იგულისხმება.

– კარგი, კარგი, – აღარ დაამთავრებინა ელფთერმა, – აღარ გვინდა, გვეყოფა, მე ჩემი სათქმელი გითხარი, საკმაო არგუმენტებიც მოგიყვანე, ათი დღე თავისუფალი ხარ. იფიქრე, დრო ბევრი გაქვს.

ჟღალთმიანს მეტი აღარაფერი უთქვამს, წამოდგა, კარი გაიხურა და გავიდა.

* * *

მუდმივად ცვალებად სამყაროში კაცმა არ იცის, თუ რა სიურპრიზს უმზადებს მომდევნო დღე. სიურპრიზები შეიძლება

სასიხარულოც იყოს და თავზარდამცემიც. ისე კი მედლის ორი მხარეა. ლუკასთან ბოლო შეხვედრის შემდეგ ელეფთერი ქეიფსა და დროსტარებაში ატარებდა დღეებს. დარწმუნებული იყო და რატომღაც ეჭვიც არ ეპარებოდა ლუკას თანადგომაში და მხიარულობდა. ახლაც იმავე რესტორანში ილხენდა. მუხლებზე ორი ნახევრად შიშველი გოგო ესვა, ხითხითებდა, ხან ერთს უღიგინებდა და ხან მეორეს და თან აიძულებდა, მისთვის რიგრიგობით ეკოცნათ. ნეტარებდა მომავალი უზრუნველი ცხოვრების განცდით. თითქოსდა საოცნებო ინსტრუმენტი ხელში სჭეროდა. დოლ-გარმონი ჰქონდათ გახურებული: „წავალ და გაგიფრინდები“. უკანასკნელ ხმაზე გაჰკიოდა თავლაპლავა ასაკოვანი მომღერალი.

– მუზიკა, სტოპ! – შეაწყვეტინა დაკვრა ალაჟღაჟებულმა ელეფთერმა, – გოგოებო, თქვენ ცოტა ხნით ჩამოხტით, – ფეხზე წამოდგა, ხელები მუსიკოსებისკენ გაიშვირა და აღგზნებულმა დაიწყო, – რას მიქვიან, წავალ და გაგიფრინდები, ცუდ განწყობაზე მაყენებს მე ეგ სიმღერა. ვერავინ ვერსად წავა და ვერც გაფრინდება უჩემოდ. მაგას გირჩევენიათ, ჩემი ჰიმნი დაუკრათ. ხო, ჩემი ჰიმნი არ მოგწონთ თუ რა. ხომ იცი შენ, მიდი, მიაწეკი, – და თავლაპლავას გახედა, – გოგოებო, თქვენს ადგილებზე დაბრუნდით! – მბრძანებლობდა სუფრის უფალი.

თავლაპლავამ გარმონივით განელილ ტუჩებს ძლივს მოუყარა თავი და წამოიწყო: „მასვი, მაჭამე, მალხინე“, მეგარმონის თითებმაც არ დააყოვნა და ასრიალდა კლავიშებზე, არც მედოლეს შეურცხვენია თავი, შეუნთო ცეცხლი – „მასვი, მაჭამე, მალხინე, მამხიარულე, მაძინე, თუ კიდევ რამე მოგთხოვოო“... თავს არ ზოგავდა მომღერალი, ელეფთერი კი თავის კანტურითა და გოგონების უკანალზე ხელის ტყაპუნით ადევნებოდა დოლის რიტმს. ის იყო უნდა ჩაემთავრებინა მომღერალს შეკვეთა, რომ კოჭოიამ კარი წიხლისკერით შეაღო და დაიღრიალა: შეწყვიტეთ ღრეობა!

ელეფთერს გაკვირვებისაგან თვალები შუბლზე აუვარდა, უნდოდა ერთი მაგრად შეეკურთხებინა, მაგრამ კოჭოიამ კიდევ უფრო ხმამაღლა შეჰყვირა და მაგიდაზე მუშტი ისეთი ძალით

დასცხო, რომ თეფშები მაგიდას მოსწყდა, აფრინდა, იატაკს დაენარცხა და უწვრილეს ნაწილებად დაიშალა.

– სასწრაფოდ გაყარე „რიჟა“ ესენი აქედან! – მბრძანებლურად ბოლო ხმაზე შეუყვირა ელევთერს. ელევთერს გულმა რეჩხი უყო. ასეთი კოჭოია მას თავის დღეში არ ენახა. რაღაც უბედურების მოლოდინში გაისუსა, ხმა არ ამოუღია. მხოლოდ ხელით ანიშნა სუფრის წევრებს, ოთახი დაეტოვებინათ. თანამეინახეებმა ფაცხა-ფუცხით დატოვეს ოთახი.

– შე მუნჯო, – დაუყვავა და დაუტკბა ერთბაშად გამოფხიზლებული, – დამშვიდდი, დაჯექი და მიაბე, რა ხდება ჩვენს თავს, ყვირილით გაკეთებული საქმე მე ჯერ არ მინახვს. ქვეყანა დაინგრა? რაღაც ხმები არ გამიგია, – ღიმილის მორგებას შეეცადა ელევთერი.

კოჭოია სკამზე მიესვენა და როდის-როდის ძლივს ამოლერდა:

– ხო, დაინგრა. ჩვენი მამამთავარი მოკლეს.

– რაო! – ფეხზე წამოვარდა ელევთერი, მოულოდნელი ამბით შეძრწუნებულს გონება დაებინდა და არ იცოდა, რა მოემოქმედა.

– ხო, ჩვენი მარჩენალი, დამრიგებელი და მასწავლებელი მოკლეს მოსკოვში, – თავი ჩაღუნა და ქალივით აზღუქუნდა კოჭოია. ცოტა ხანში ისევ ფეხზე წამოვარდა, მუშტებით ცრემლიანი თვალები მოისრისა და უკვე შედარებით მშვიდად განაგრძო, – მოკლეს. ჩაიფუშა, წყალში ჩაგვეყარა ყველაფერი.

ელევთერის გონება კი სრულ ქაოსს მოეცვა: აქა-იქ ორეულეები დახტოდნენ მანჭვა-გრეხვით, ეს რამდენი ყოფილან აქამდე, როგორ ვერ შევამჩნიეო. ლუკამაც ჩამოუქროლა და სანამ თვალს მიეფარებოდა, სიბრალურით შემოხედა, თავი გადაიქნია და შორეთში ჩაინთქა. არც ზორბას დაუხანებია, დიდხანს დედის გინებით, და მუშტებით მოინევდა მისკენ. შორს, ჰორიზონტს მიღმა ოსებიც გამოჩნდნენ მრისხანე სახეებით. მხოლოდ გივი, მისი მეუღლე და ნათლული შესცქეროდნენ დანანებით და თითქოს ეუბნებოდნენ: ადრე თუ გვიან ყველას მოუწევს თავის საქციელზე პასუხის გებაო...

– ჰე, ბიჭო, ჩამოდი მინაზე. აწი როგორ მოვიქცეთ?! –

შეაჯანჯღლარა კოჭოიამ. ელეფთერმა თავზე ხელი რამდენჯერმე გადაისვა, თითქოს ხელის მოსმით შეეძლო უსიამო აჩრდილების ჩამოშორება. ხო, როგორ მოვიქცეთ. ელეფთერი სკამზე ჩამოესვენა, ცოტა ხანს გარინდებული იჯდა, მერე ცნობიერება დაბრუნებულმა კოჭოიას გასაკვირად მშვიდად თქვა:

– პირველ რიგში, ოჯახი უნდა მივინახულოთ და მივუ-სამძიმროთ. დანარჩენს დრო გვიჩვენებს. როგორ გვასწავლიდა განსვენებული! ყველა სიტუაციიდან შენთვის ყველაზე სასრგებ-ლო გამოსავლით უნდა გამოხვიდეო. სრული ჭეშმარიტებაა და ჩვენც ასევე მოვიქცევით.

* * *

საკმაოდ რეზონანსული გამოდგა ცნობილი ავტორიტეტის სიკვდილი. ჟურნალ-გაზეთები აჭრელებული იყო მისი ფო-ტოებით. უამრავი ჭორ-მართალი ინერებოდა. ზოგი რას ამბობდა და ზოგი რას. ერთნი ამბობდნენ, პოლიტიკაში მოსვლის მცდელობა არ აპატიესო, მეორენი – კრიმინალურ გარჩევას შეეწირაო. ბევრი კიდევ – საკუთარმა ცოდვებმა იმსხვერპლაო. ასე იყო, თუ ისე, კარგა ხანს ჰქონდა პრესას და საზოგადოებას სალაპარაკო. მერე ეს ამბავიც მივიწყეს.

წუთისოფელი თავის ცოდვამადლიან დღეებს მიაგორებდა. ქვეყანაში ახლის სიომ დაქროლა და რალაც მნიშვნელოვანი ცვლილებების მოლოდინში გაირინდა. უმაღლესი ხელისუფა-ლი, რომელსაც თითქოს ხელისუფლების დაკარგვის არანაირი საფრთხე არ ემუქრებოდა და მისი შენარჩუნების ძალაც ჰქონდა, მოულოდნელად გადადგა. გატანჯული ხალხი, უკვე მერამდე-ნედ, მოთმინებით ელოდა ახლი ხელისუფლებისაგან ქვეყნისა და ხალხისათვის მნიშვნელოვან ცვლილებებს. თითქოს კარგად დაიწყეს, კრიმინალებიც შეავიწროვეს...

დამრიგებლის გარდაცვალების შემდეგ ელეფთერი კარგა ხანს იყო დაბნეული და საგონებელში ჩავარდნილი. არ იცო-და, რა გზას დასდგომოდა. ოცნება მილიონის შეძენისა და გამდიდრებისა საპნის ბუშტივით გაქრა. როდის-როდის გა-მოერკვა და ინერციით ისევ ძველებურად განაგრძო თავის

„მოდვანეობა“. ახალ ცხოვრებას ალლო ვერ აუღო, უმეტესად უროდ დარჩენილმა აიშვა, სიფხიზლე მოუდუნდა, დაივიწყა გარდაცვლილის ყველა დარიგება და მთლიანად ინსტინქტების მონა გახდა. აღარც ძველი მეთოდები ჭრიდა. სახელიც გაუფუჭდა და საასპარეზო არეალიც შეუვიწროვდა. თამაშობდა და აგებდა. ისე გაუჭირდა, სახლიდან დაიწყო ნივთების გამოტანა და გაყიდვა. გასაცოდავებული მამამისი ამბობდა, კოვზით მოგროვილი ჩამჩით გააქვსო. ერთხელაც წააგო, ვერ მიიტანა, მერე როგორც გადამგდები, ეგრეთ ნოდებულები, „ფუფლოვმიკი“ გახდა. თავისიანებმაც მოიძულეს და მოიკვეთეს. ცემდნენ, არც პოლიცია აკლებდა ხელს. ერთ-ერთი საქმის გარჩევისას ტყვიაც დაახალეს, მუხლი გაუხვრიტეს, ძლივს გადაურჩა სიკვდილს, მას მერე დაკოჭლდა. გამოკეთდა თუ არა, ისევ ჩვეული საქმიანობა გააგრძელა. იმ უამრავ შერქმეულ სახელს „კოჭლი ნაგლიაც“ დაემატა. ნაგლიას ისედაც ეძახდნენ. მისი საქციელიდან გამომდინარე, სახელი ზუსტად ასახავდა მის შინაარსს. არ ისვენებდა და კიდევ ერთხელ ამოჰყო თავი ციხეში. შენ წარმოიდგინე, გაპარვა მოახერხა. მომხდარის შესახებ მამამისმა არაფერი იცოდა. ერთხელაც მოსანახულებლად ჩამოსულს უთხრეს, გაიპარაო. გაგიჟდა კაცი. საოცარი იუმორი ჰქონდა იმ სულგანათლებულს, გადაირია: თქვე ბედოვლათებო და დოცლაპიებო, ციხიდან როგორ გაგეპარათო. ეს იყო ერთადერთი ადგილი სადაც მისი ნახვა და მასთან საუბარი შემეძლოო. ციხეა თუ საქათმე, ფეხს არ მოვიცვლი, სანამ არ მომიყვანთო. ეს ის პერიოდია, როცა ერთი ხელისუფლება მიდიოდა და მეორე მოდიოდა... შეუთვალეს, მოდი ჩაგვბარდი, ერთ თვეში ამნისტია შეგეხებაო. მართლაც, ჩაბარდა და მალე გაათავისუფლეს. როგორც ხშირად თვითონ იტყოდა ხოლმე, ბოროტი ჰყავდა მართლაც შეჩენილი, საბოლოო დაღუპვას ბევრი აღარ აკლდა. ტყვიამაც კი ვერ დაოოკა, განწირული იყო. გასაკვირია, მაგრამ სათავისო საკბილოს, მაინც შოულობდა. ისევ ჩავარდა და უკვე საბოლოოდ. სულ უბრალო საქმეზე; მეზობელი გაქურდეს, სხვათა შორის, ორგანოს თანამშრომელი იყო. მივიდა და ეუბნება: მომეცი სამასი დოლარი და „ვაზვრატს“ გავაკეთებო. იმანაც

მისცა, მიუხედავად იმისა, რომ კარგად იცნობდა, რისი მიმტანი იყო ელფეთერი, ან როდის მიუტანია ვიმესთან რამე. ის ფულიც, როგორც სხვა მრავალი, ქალებსა და დროსტარებაში დახარჯა. უჩივლეს და დაიჭირეს. იქ კი მისგან გამწარებულმა ხალხმა ვილაცები მოისყიდეს და სასტიკად აცემინეს. ისე, რომ გრძნობა დაკარგა და ველარც მოაბრუნეს. ერთი ღამე ციხის სავადმყოფოში იწვა გათიშული. მერე წმინდა მიხეილის სახელობის საავადმყოფოში გადაიყვანეს. ჩაუტარეს საჭირო პროცედურები, გადაუღეს სურათები. მდგომარეობა უიმედო იყო – არც ერთი ნათელი წერტილი. ტვინის ადგილას უზარმაზარი შავი ლაქა ჩანდა სურათზე. ექიმებმა ხელები გაასავსავეს – არ გადარჩებაო, მოემზადეთ წასასვენებლადო. ისეთი სიტუაცია იყო, სოფელში სკამებსა და მაგიდებს აგროვებდნენ ქელებსისთვის. ერთი ღვთისნიერი, ღვთისმოშიში და კაცთმოყვარე ნათესავი ჰყავდა, თამაზი, – არ გამორთოთ აპარატიდან, ხარჯებს მე დავფარავო. როგორც ამბობენ, იმ ნათესავმა სამთავროს დედათა მონასტერში სამჯერ გადაუხადა ჯანმრთელობის პარაკლისი. სამი დღის შემდეგ ისევ გადაუღეს სურათი და ოი, საოცრებავ. ტვინი ნელ-ნელა იწმინდებოდა. არ ვიცი, უბრალო დამთხვევა იყო, თუ პარაკლისის შედეგი. გაოცებულნი იყვნენ ექიმები, ამნაირი ჩვენს პრაქტიკაში არ გვექონიაო. გაჩნდა იმედი, მაგრამ ამას ზედ კიდევ ერთი უბედურება დაერთო – რეანიმაციულ განყოფილებაში რალაც ვირუსი გაჩნდა, რომელიც პაციენტებს მუსრს ავლებდა. განყოფილების გამგემ პაციენტის ახლობელს უთხრა: გადაიყვანეთ აქედან, არც ერთი წუთით არ დააყოვნოთ, სასწრაფოდ გადაუდებელი ოპერაცია ესაჭიროება. ვერაფერს გამოვრიცხავთ, შესაძლოა, გადარჩესო. მერვე სავადმყოფოში ჩაუტარდა ოპერაცია. და კი ხედავ, ცოცხალია დღეს! მაგრამ სავალალო დიაგნოზით – ინტაკრანიალური ანევრიზმის კლიპირების შემდგომი მდგომარეობა, პოსტიმპიური ენცეფალოპათია დარბილების მრავლობითი კერებით კოგნიტურ-მნესტიური და ქცევითი დარღვევებით. გაგიკვირდება, ალბათ, რამ დაგამახსვრა დიგნოზიო. მე მიმყავდა მაგის საქმე, არაერთხელ მომიწია სხვადასხვა პროცესებზე დიაგნოზის

წაკითხვამ და შენ წარმოიდგინე, დამამხსოვრდა კიდევ. მკურნალი ექიმი ამბობდა, თანდაყოლილი ანევრიზმა ჰქონია, როგორც ჩანს, ცემამ დააჩქარა პროცესიო. ტვინის მთლიანი მასის ერთი მეოთხედი ფუნქციონირებს, დანარჩენი მკვდარია. და კი ხედავ, რა დღეშიცაა. ციხიდან განთავისუფლების შემდეგ დიდხანს იმკურნალა, ახლაც მკურნალობს და სიცოცხლის ბოლომდე მოუნევს მკურნალობა, ბევრი სხვა დავადებებიც აწუხებს. ყველას უკვირს, ცოცხალი რომაა.

ამოუცნობია, ჩემო ძმაო, ადამიანის ბუნება და მისი შესაძლებლობები. ეს ამბავი ლუკამ მომითხრო. ბევრი რამ საქმიდანაც შევისწალე, სხვა უამრავი ეპიზოდიცაა, რომლებზეც სხვა დროს გიამბობ, თუ დაგაინტერესებს. კიდევ ვიმეორებ, ამოუცნობია ადამიანის ბუნება-მეთქი. არც სიაგვაცეს აქვს საზღვარი. ნუ განიკითხავო, გვასწავლიან, არ განვიკითხავ, მაგრამ მიკვირს, საიდან მოდის ადამიანს ასეთი, ყველა მორალურ ნორმებს აცილებული აზრები და ქმედებები, რომელიც, პავლე მოციქულს თუ დავესესხებით, თვალს არ უნახავს და ყურს არ სმენია. ლუკა და ელეფთერი ჩემი დედუღეთიდან არიან. ხომ იცი, როცა კაცს გაუჭირდება, ყვავი ჩხიკვის მამიდას გამონახავსო. მომაკითხეს ელეფთერის მშობლებმა და დახმარება მთხოვეს. სოფელშიც ვიყავი მათთან. განვაახლეთ ძველი ნათესაური ურთიერთობები. ლუკა ბოლოს მთაში, ზემოთ რომ მონასტერია, იქ ვნახე. ღრმა სინანულში იყო, ფეხშიშველი ამოსულიყო ბარიდან და ფეხები სულ ერთიანად დასისხლიანებული ჰქონდა... დავახლოვდით. ერთი კვირა დარჩა, განმარტოვებოდა ხოლმე და სულ ლოცულობდა. მერე წავიდა, როგორც მითხრეს, გერმანიაში, ახლაც იქ არის, სემინარიას აღარ მიბრუნებია. ერთხელ ელეფთერს ვკითხე, შიშის გრძნობა თუ გაქვს, ცოდვების უფრო გეშინია, თუ სიკვდილის-მეთქი. დიდი ჭოჭმანის გარეშე მიპასუხა, – ერთი და იგივეა ეგო. მერე დაუმატა, სიკვდილის ცხოველსაც კი ეშინიაო. ისე, მე მაინცდამაინც დიდად არ განვსხვავდები ცხოველისგან, მეც ინსტინქტების მონა ვიყავიო. საუბარი გამიბა. ხან სულელსა და ჩერჩეტს მეძახდა, ხან თითქოს დაბრძენდებოდა. მერე ატირდა, ამ ბოლო დროს ხშირად ტირის ხოლმე და ხშირ-

ად ახსენებს ვილაც მათხოვარს. ისე კი კარგი იქნებოდა, უფრო ადრე რომ ჩაერთყათ ჩემთვის თავშიო. შენ როგორ ფიქრობ, ღმერთს რომ ჩემი სიკვდილი სდომებოდა, საოპერაციოში არ მომკლავდაო?! ერთი რამ დაიმახსოვრე, არ არსებობს გამოუვალი მდგომარეობაო. მერე ცოტა ხანს ჩაფიქრდა თავისი უცნაური თვალეები მომაპყრო და მითხრა: – ვიცი, ეკლესიას ხშირად სტუმრობ, ლოცვებს კითხულობ და ეზიარები. ხომ ამოგიკითხავს, რა ცოდვებს დასტირიან წმინდანები, მარიამ მეგვიპტელიც გემახსოვრება, ნურც კვიპრიანე კართაგენელს დაივინყებ, ბოლოს და ბოლოს, დემონების მამამთავრის მოადგილე იყო მიწაზე, მაგრამ მაინც ცხონდა და წმინდანიც კი გახდა. ასე რომ, იცოდე, ჩერჩეტო და სულელო, შანსი ყველას აქვს და არც მე ვარ გამონაკლისიო. ისე, შენც არ მავინყდები, სანთლებს გინთებ ხოლმე და არც შენ დაგეზაროს, მომიხსენე ლოცვებშიო. წამოდგა, კარგა ხანს მიცქირა დაჟინებით თავისი იდუმალი და გამოუცნობი მზერით – დისო, დისოო, გაიმეორა მაშინდელივით, ჩემთვის სრულიად არაფრის მთქმელი ორი სიტყვა, გადამეხვია, გადამკოცნა, – მიყვარხარ, შე სულელო და ჩერჩეტოო. მერე შებრუნდა, ისევ გაიმეორა – დისო, დისოო, გასვლისას კიდევე ერთხელ მომიბრუნდა, ელვასავით მტყორცნა მზერა, და ჩემს გასაგონად ჩაილიღინა – საკვირველ არიან უფალო საქმენი შენოო. უდავოდ ნიჭიერი და ამოუცნობი კაცია, ერთი ღმერთმა უწყის, როდის თვალთმაქცობს და როდის არის გულწრფელი. მე მაინც მებრალება. ნიჭი სამიში რამეა, თუ დროულად არ მისცემ საჭირო მიმართულებას, შეიძლება, დაგლუპოს.

დაგვთენებია კიდეც, ჩემო მეგობარო, ხუთის ნახევარია, ღამის ლანდებიც იკრიფებიან ნელ-ნელა, მზეც აღარ დააყოვნებს დიდხანს ამობრძანებას. ხედავ?! ჩიტებიც გამოდიან ასპარეზზე. აქა-იქ უკვე ჟღურტულეებენ, ჭიკჭიკებენ და ასე ეგებებიან მისი უდიდებულესობის, დღის მობრძანებას. ჩვენც ხომ ბუნების ნაწილი ვართ, გვირგვინი ბუნებისა, ავდგეთ და ტაშით შევეგებოთ ღვთის დიდ წყალობას – ნათლის მობრძანებას. სევდიანი სახე გაქვს, ჩემო გიორგი, შთბეჭდილებებით დამძიმებულს, ალბათ, კარგა ხანს შეიძლება მოსვენებაც დაგეკარგოს. როგორ

არის იმ ფილმში? – „ადინ უმნი ვემ სკაჟუ“ – მორიგი დღის ენერგიულად შესახვედრად და საბოლოოდ გამოსაფხიზლებლად აგერ ქვემოთ ყავახანაში შევიდეთ და თითო ფინჯანი ყავაც მივირთვათ. ასე იყოს, ჩემო პროკურორო. ადვოკატობა არ მაკლდა!? ახლა კიდევ – პროკურორო. სახელმილიანი მეგობრები ბაას-ბაასით თავქვე დაუყვნენ მიკლაკნილ-მოკლაკნილ გზას.

2018 წელი, თბილისი

შატალაძე

ძახილი

ქანილი

ხეთა ტოტებში გაბნეული მთვარის სხივებით დახატული შიშისმომგვრელი ლანდები თანდათანობით იცრიცებოდა და ქრებოდა. ღამენათევ ვარსკვლავებს თვალები ელულებოდათ. რიჟრაჟის გრილმა ნიავმა ააშრიალა მთვლემარე ბუნება. ხის ტოტებზე დაყუნცული ფრინველიც შეაქანა და გამოაფხიზლა. მსხლის ტოტს მოსწყდა ყვითელნისკარტა შაშვი, მიწის პირს აეკრა ფრენით და აჭახჭახებული კუნელს მოექცა კენწეროზე. ღამენათევმა მამალმაც ფრთების ფათქუნით ბოლო ხმაზე შეჰყვივლა, საქათმის ბინადარნი ააკრიახა და ვალმოხდილი ქანდარაზე ჩაიქინდრა. ბახულამაც ერთი-ორი შეჰყვივა, სანამ თანამოდმენი კანტი-კუნტად ხმას შეაშველებდნენ, ეზოს შემოურბინა და ხუხულაში შეძვრა.

მზის ამოსვლას ბევრი აღარაფერი აკლდა. ძილ-ბურანში მყოფი თომა ჩიტების გალობა-გადაძახილმა გამოაფხიზლა. ასაკის შეუფერებლად მკვირცხლად წამოხტა, მაგრამ წაბარბაცდადა, ისევ სანოლზე ჩამოჯდა. ავიწყდებოდა ექიმის არაერთი გაფრთხილება – შენი წნევის პატრონი ჯერ წამოჯექი, ერთი-ორი ღრმად ამოისუნთქე და მერე დინჯად შეუდექი საქმიანობასო. თომას წნევა სტაბილურად მაღალი ჰქონდა. ვერაფერი მოუხერხა. ბოლოს ხელი ჩაიქნია, რაც იქნება, იქნებაო.

დღე – ახალი, საზრუნავი – ძველი. ასეა მას შემდეგ, რაც ქალაქი დატოვა და ისევ სოფელს დაბრუნდა. ისე, მთლად მონყვეტილი სოფლისაგან არასოდეს ყოფილა. ობლად გაიზარდა. ძირითადად ბებია და ბაბუა ზრდიდა. სოფლური ცხოვრების წესი მისთვის უცხო არ იყო. მძიმე დრო დაემთხვა ბავშვობას – ომი, შიმშილობა, უსახსრობა. ბაბუის თოხმა

გადაარჩინა. სოფელ-სოფელ დადიოდა სათოხარში ბაბუა – სულგანათლებული დიანოზი. ბევრჯერ უბით მოუტანია მჭადი. უპატიოსნესი კაცი იყო, სოფლის მერიქიფე და თავდაუზოგავი მშრომელი. დიდმა ჯაფამ და ოფლის ღვრამ ბაბუას თვალები დაუზიანა, ბოლოს მთლად წაერთვა თვალისჩინი.

თომა შრომას პატარაობიდან მიაჩვია ბაბუამ. რომ წამოიზარდა, ტყიბულს მიაშურა მეშახტის პროფესიის დასაუფლებლად. მძიმე იყო მისთვის მინისქვეშ მუშაობა, ვერ გაუძლო და გამოიქცა. ამისთვის კინალამ საპყრობილეში მოხვდა. მძიმე და მკაცრი კანონები იყო მაშინ. ვიღაც ღვთისნიერმა კაცმა წააშველა ხელი. თავის თავზე აიღო მეურვეობა და ზესტაფონის ფეროშენადნობ ქარხანაში მოაწყო. იქ დავაჟკაცდა, კვალიფიციური მდნობელი გახდა და ქვეყანამაც გაიგო მის შესახებ. აჭრელებული იყო გაზეთები მისი ფოტოებით. მიუხედავად ფეროს ჯოჯოხეთური პირობებისა, ბოლომდე გაძლო. კარგი პენსიაც დაუნიშნეს. არაადამიანური ჯანმრთელობის მქონე იყო. რკინის კაცს ეძახდნენ, მაგრამ რას იზამ, რკინასაც გასდის ხოლმე ყავლი. უქმად ყოფნა დიდხანს ვერ შეძლო. მამაპაპისეულ სოფელს დაუბრუნდა და იქაურ საქმიანობას შეუდგა.

ზღურბლზე გადმობიჯებულს ბახულა შეეფეთა. ანკმუტუნდა, ხან მუხლებზე შეახტა, ხან ფეხებში გაუნვა. მერე წინ გავარდა ყეფით. ეზოს ჭიშკრიდან სახლში შესასვლელ კიბემდე ციცქა-ცოლიკოურის ტალავერი ფარავდა. ალაგ-ალაგ იზაბელა და კიდევ სხვა უცნობი ჯიშის ვაზი ხარობდა. ციცქა-ცოლიკაურს აკლდა მნიფობა. იზაბელა ანუ ადესა, როგორც სოფელში ეძახდნენ, გადამნიფებულიყო, ჭკნობაში შესულიყო და მარცვლები ცვიოდა. ჩიტები გამორჩევით გადამნიფებულ ადესას ეტანებოდნენ.

– წელს ყურძნის კარგი მოსავალი მექნება. კარგა ხანია, ასეთი მოსხმული ვაზი აღარ მახსოვს. ნეტავ, რისი ნიშანია? ერთი, ი, ბიჭი ჩამოვიდეს და ყველას ერთად მოვაქცევ საწნახელში.

თომამ, როგორც ყოველთვის, ახლაც, პირველ რიგში, ბოსელს მიაშურა. კარის ჭრიალზე ძროხამ, რომელსაც ლამაზას ეძახდნენ,

თავი მოაბრუნა, კუდით აბეზარი ბუზები მოიგერია, ენით ნაწილი გვერდი მოიფხანა და თომას შეჰბლავლა.

– რაო, მოგმივდა, ლამაზა?

ლამაზამ ბრიალა თვალები თომას შეანათა და ხელებში დაუწყო ცქერა – სასუსნავი ხომ არაფერი მომიტანაო. თომა ძროხას რქებში ნაეტანა, შუბლი მიუქექქ-მოუქექქა, მერე კისერზე მოუთათუნა ხელი და მოფხანა. ლამაზა გაირინდა, ალერსს მინებდა. გეყოფა, ჩემო ლამაზო, ახლა საქმე. თომამ თოხს ხელი წამოავლო და ენერგიულად შეუდგა ბოსლის დასუფთავებას. მერე მცირეოდენი თივა ჩაუყარა ძროხას ბაგაში და გარეთ გა-მოვიდა.

მზე სანახევროდ შემოჯდომოდა გაღმა მწვერვალს. თომამ ღრმად შეისუნთქა შემოდგომის გრილი ჰაერი და საქათმისაკენ გასწია. გამოალო საქათმის კარი. ქათმები კრიახით მიანყდნენ და ეზოს მოეფინნენ. მამალმა კიდევ ორჯერ იჯერა გული ომახიანი ყვილით და ქათმებს დაერია. ხან ერთი დაქოჩრა ხან, მეორე. თომამ სიმინდისა და პურის ერთმანეთში არეულ მარცვლებზე მიიპატიჟა ქათმები. ქათმებში ბელურებიც გაერივნენ, რამაც შინაური ფრინველების უკმაყოფილება გამოიწვია, ბელურებს გამოენთნენ. ისინი კი არ ეპუებოდნენ, სკუპ-სკუპით ადგილს ინაცვლებდნენ და პურის მარცვლით იგსებდნენ პანანინა ჩიჩახვს. ყველა სულდგმული რომ ადამიანს ეტანება! რა იქნებოდა სამყარო ადამიანის გარეშე? ეჰ, რა დროს ფილოსოფიაა – თომამ კარალიოკის ხეს გახედა, რომელსაც ნაყოფის სიმძიმისაგან ტოტები ძირს ჰქონდა დაწეული. ბავშვები ჩამოვლენ და ეს ხეც ამოისუნთქავს. საქმე, საქმე, ჩემო თომა – ძველებურად ენერგიულად გასწია სამზადისაკენ. გზად მიმავალს ჩიტმა გადაუფრინა ჭიკჭიკით და სამზადისთან ახლოს ვაშლის ტოტზე დაფრინდა. იგი ულამაზეს ფერებში განყობილი ბუმბულით ზღაპრულ ფრინველს წააგავდა. გული ყვითელი ჰქონდა, ფრთები და ქოჩორი ნაირფერად დაწინკლული. თომა შინ შევიდა, წყალში ქატო გააზავა, საჭმლის ნარჩენებიც დაუმატა და ჯოხით მოურია. ლამაზასათვის მზად იყო საგემრიელო, რომელიც ძალიან უყვარდა და რძესაც ბლომად იძლეოდა.

თომამ ვედროებს ხელი წამოავლო ეზოში გამოვიდა. უცნაური ფერის ფრთოსანი ახლა ტალავერზე იჯდა და საამოდ ჭიკჭიკებდა. რაო, ჩიტო, რისი თქმა გინდა, რა უნდა შემატყობინო? – მიდიოდა თომა და ჩიტიც ფრენით მიჰყვებოდა. ბოსლის კართან კაცი შეყოვნდა. ჩიტიც კარალიოკის ხეზე დაფრინდა და გალობა გააგრძელა. თომა გააოცა ფრინველის საქციელმა. ნეტავ, მესმოდეს, ჩიტო, შენი ენა, ბებიაჩემი ეფემია ჩიტის ძახილზე, ასე იტყოდა ხოლმე, შენს პირს შაქარი, კაი ამბავი ჩიტოო...

თომა ბოსელში შევიდა, ლამაზას ზურგზე ხელი გადაუსვა, მერე პატარა სკამი ძროხის ფეხებთან მიაჩოჩა და ჩამოჯდა. ვედრო ძროხას ფეხებს შორის ჩაუდგა, ცური გაუსუფთავა და წველას შეუდგა. აჩხრიალდა რძის ნაკადი ვედროში. თომა ფიქრებს მიჰყვა: ცხოვრება რას არ გაგაკეთებინებს კაცს. ვერასოდეს წარმოვიდგენდი, თუ ამ სიბერეში ძროხის წველა მომიწევდა. ქალი დამეჩაგრა. ათასმა სნეულებამ დარია ხელი, თორემ რომელი მწველავი მე ვარ. ძლივს შევიჩვიე ძროხა. შემოდგომაა, ყველაფერს ხელი სჭირდება. მარტო კაცისათვის ძნელია. ჯაფით დამძიმებული წლებიც თავისას შვრება. ექიმმა – ხუთ კილოზე მეტი არ ასწიოო. ცოცხალ კაცს გულხელდაკრეფილი რა გაგაჩერებს, მით უმეტეს, სოფელში. ჩანოლილი კაცი მკვდარია. ეჰ, გულს, რომ სხეული მოჰყვებოდეს, მაშინ რა მიჭირს. ძროხის ფეხის გაქნევამ ფიქრებიდან გამოიყვანა. შეუწყრა ლამაზას, ქაჩაჩში წვდა და ფეხი გაასწორებინა. წყალში არ ჩამიყარო ყველაფერი, რა დროს ფეხის ქიცინია; ცოტაც და გაგათავისუფლებ, შენ საგემრიელოსაც მოგართმევ. – თომამ რამდენჯერმე ძალუმად ჩამოქაჩა ცურზე. წამოდგა და აქაფქაფებული რძით სავსე ვედრო კარებთან მიდგა. ლამაზას ბაგაში წყლითა და ქატოთი შეზავებული სავსე ვედრო ჩაუდგა. ლამაზამ დრუნჩი ვედროში ჩაკრა და მოუთმენლად დაიწყო ხვრეპა. თომამ რძით სავსე ვედროს ხელი წამოავლო, პარმალზე გადასვლისას ნაბარბაცდა, ხელი შეაშველა გაღებულ კარებს, ვედრო ფრთხილად დადგა და იქვე ჩამოჯდა. ესლა მაკლდა ამდენი საქმის პატრონს. რა დროს ავადმყოფობაა – მაჯაზე ხელი მოიკიდა. ისეთი ფეთქვა ჰქონდა, პულსი ვერ დაითვალა. ეჰ, თომა, თომა, სიბერის

ავადმყოფობაა ეგ ყველაფერი. ძლივს წამოინია, მუხლებმა ტეხვა დაუწყო. ბაბუა იტყოდა ხოლმე, სიბერეს პირველად მუხლები გრძნობსო. ასეცაა, ჯერ მუხლები, მერე კიდევ ბევრი სხვა რამ, – გააგრძელა ფიქრი.

რამდენიმე დღის წინ სიზმარი ნახა უცნაური: ყველა გარდაცვლილი ახლობელი ერთად შეკრებილიყო. თამადად აირჩიეს. თამადობა, იცოცხლე, შეეძლო, ღვინოსაც კარგად სვამდა. სიზმარს მაინცდამაინც არ ანიჭებდა დიდ მნიშვნელობას, მაგრამ მაინც არ ესიამოვნა მიცვალებულთა საზოგადოება. დროისათვის უდროება არ არსებობს. დროს ყველაფერი ემორჩილება. დრო მუდმივი, მარადი და შეუბრალებელია. სიკვდილიც დროის შემადგენელი ნაწილია – უფიქრია ამაზეც. არის რაღაც შიშიც, ინტერესიც შეუცნობლისა. ისე, კი იტყოდა ხოლმე – კი, არ მეშინია, მეზარებაო, უამრავი ხალხი უნდა შენუხდესო, თუ მართლა გარდავიცვლები, ხომ კარგი, თუ არა და რას ტოვებ? – სახელს, ჩემო თომა, სახელს. ურწმუნოების ეპოქაში გაიზარდა. ის დრო იყო, ეკლესიებს რომ ანგრევდნენ და მღვდლებს პარსავდნენ. მამამისი კოლმეურნეობას ხელმძღვანელობდა და წითელი პარტიული ბილეთი ედო ჯიბეში. წინააღმდეგი იყო მისი მონათვლისა – ციმბირს უკან დამატოვებინებო. მაგრამ ბებია ჰყავდა საოცრად მორწმუნე. დროთა ცვლას მასზე არ უმოქმედია, – სულ არ მაინტერესებს, შენი პარტია, ბავშვს მოუნათლავად ხომ არ დავტოვებო. ჩუმად მოანათვლინა. გაუგეს. ციმბირი არა, მაგრამ პარტიიდან გარიცხეს და სამსახურიც დაატოვებინეს. მიანება ფიქრს თავი, საქმე არ იცდიდა, ყანაში იყო გადასავლელი. ბალახი უნდა მოეთხარა, მოემარაგებინა ზამთრისათვის.

თომამ მეზობელ ეზოში რძალს გადასცახა:

– ჟუჟუნა, გცალია?

ქალმა სამზადისიდან გამოიხედა, წამოვიდა, თან გზადაგზათმას ისწორებდა.

– დილა მშვიდობისა, თომა!..

– მშვიდობა მოგცეს ღმერთმა.

– რამე ხომ არ გიჭირს?

– არაფერი ისეთი, თუ ქალი ხარ, რძეს მიმიქციე შენებურად

ყურადღება. ყველს ვუგროვებ ბავშვებს. კი იცი, ეგ საქმე მაინცდამაინც კარგად არ მეხერხება. მე გადაღმა ყანაში გადავალ. ბალახი მაქვს გამოსაღები, ძროხასაც იქ წავიყვან.

– შენები როდის ჩამოდიან, თომა?

– არ ვიცი ზუსტად. კი იცი, ქალი ქუთაისშია, მკურნალობს. ბიჭმა თქვა, ჩამოვალო. ამ საქმეს რომ მოვრჩები, ხვალ წისქვილში მინდა წავიდე, ახალი სიმინდი უნდა დაფუქვა. კარგი გამხმარია. რაფში წავალ, წყლის წისქვილზე დაფუქული კარგი გამოდის. ბავშვობიდან მახსოვს იქ დაფუქული სიმინდის გემო.

– იმ სიშორეს რა წავიყვანს. ჩვენც ხომ გვაქვს ელექტროწისქვილი, პატარაა, მაგრამ თავის საქმეს აკეთებს.

– კარგი, თავი ნუ მოგიკვდება, სად წყლის წისქვილი და სად ელექტრო. წყლის წისქვილზე დაფუქული ცხიმინობას ინარჩუნებს, ელექტრო კი აშრობს. ხომ იცი, როგორ უყვართ პატარებს ცხელი მჭადი და ჭყინტი ყველი?

ჟუჟუნას გაეცინა.

– ერთი მითხარი, ვის არ უყვარს?

– ჰო, ყველანი ჩამოვლენ ალბათ. პატრა ხელს წამიკრავენ საქმეზე, ყურძენსაც დავკრფეთ და მივუჩინეთ თავის ადგილს. მე კი, ხედავ, დავბერდი და ძველებური ჯანიც წლებს გაჰყვა.

– კაი, ახლა, თომა, შენი დამღლევი კაცი არ არის ამ სოფელში, – გული გამოუკეთა ჟუჟუნამ.

– ეგ წარსულში იყო, წარსულში.

მოსაუბრეებს ჟუჟუნას ქმარი, ბადრია მიუახლოვდა, თომას მიესალმა.

– ბადრი, რავა ხარ, რას შვრები, რა ქენი, ჩაათავე სამუშაოები?

– ნაწილობრივ, თომა, ნაწილობრივ. ერთ ნაჭერზე სიმინდი დამრჩა ასაღები და მერე ყურძენია მოსაკრეფი.

– აბა, ჯერ შენ შუა ტყავებაში ყოფილხარ.

– ასეა, ასე.

– ბიჭო, მურთაზა რას შვრება. ეგეც, მარტოხელაა. უკუღმართმა დრომ, ხედავ, როგორ დააცარიელა სოფელი.

– მურთაზას რა უჭირს, რაც ქალი გაუშვა საბერძნეთში,

იმის მერე ველარ იცნობ. ადრე პრიმას აპლაკუნებდა, უღვაშ-
გაყვითლებულს ბოტკინის ფერი ედო. ახლა, ჩემო ბატონო,
უცხოურ თუთუნს ექაჩება და ლამის ჰალსტუხით იაროს ყანაში.

– ნუ იცი, შენ, ბიჭო, ყველაფრის გამასხარავება.

– რა გამასხარავება, სიმართლეა, ჩემო ბატონო. მაგი კი
არა და, ვფიქრობ, ჩემი ქალიც ხომ არ გავეშვა. მარა მაგის
მარიფათი და შნო ვინ მისცა. გამოიჩინს კი სამაგისო ფხას?

– გაგისკდეს მინა, შე, მინადასაყრელო და ენამყრალო.
ნეხვსა და ტალახში ზელვას იქ წასვლა არ ჯობია? – არ შეანია
ჟუჟუნამ, კიდევ ერთი მიანყევლა და სამზადისისაკენ გასწია.

თომამ დილის საქმე მოთავებულად ჩათვალა და ბოსლი-
საკენ გაეშურა. ლამაზამ ისევ შეჰბლავლა და თივის ხრამუნი
განაგრძო.

– აბა, ნავედით, ლამაზო, – თომამ ძროხა გამოიყვანა და
ყანისკენ გაუდგა გზას. წინ ბახულა მიდიოდა, უკან ლამაზა.

სოფლის შუაში, უძველეს ქასთან, ქვის ლოდისაგან გრძელი
სკამი გამოეთალათ წინაპრებს. ყანა-ვენახებიდან დაბრუნებული
გლეხები შეიკრიბებოდნენ ხოლმე ქასთან, ცივი წყლით გულს
გაიგრილებდნენ და ენასაც მოიქავებდნენ ხოლმე. ათასგვარ
ჭორებს მიმოიხილავდნენ, პაპიროსს გააბოლებდნენ და სახლებ-
ისაკენ გაეშურებოდნენ. კარგი მუხლის ჩასახრელი ადგილი იყო.
თომამ შორიდანვე შენიშნა მეზობელი – გუჯა, რომელიც ქვაზე
ჩამომჯდარიყო, პაპიროსს აბოლებდა და იპურჭყებოდა.

– დილა მშვიდობისა! – ფეხზე წამოუდგა გუჯა.

– მშვიდობა მოგცეს ღმერთმა! – სალამი დაუბრუნა თომამ.

– ბევრი რამ გამიგონია, მომისმენია, მაგრამ ძროხა რომ
უბანროდ დაჰყავდეს, შენს მეტი არ მინახავს. რა სწავლა-განათ-
ლება ჩაუნერგე ასეთი, ეს ძროხული ბუნება როგორ დააკარგ-
ვინე, კაცო, როგორ გაზარდე? მე კი არა, მთელ სოფელს უკვირს.
არ იქცევა ეგ ძროხა ცხოველივით, – ჩამოარაკრაკა გუჯამ.

მართლაც, უკვირდათ სოფელში პირუტყვის უცნაური
საქციელი. პატრონს სულ უკან დასდევდა, ბანარს თაკილობ-
და. თომაც არ აბამდა. საბალახოზე თომა ჩრდილს მოძებნიდა

ხოლმე და წიგნის კითხვით გაჰყავდა დრო. ლამაზა კი მის გარშემო დიდ წრეზე ბალახობდა. ერთი დაძახება იყო საჭირო, რომ მასთან მიერბინა. თომა თვითონ შეესწრო მის გაჩენას. დედამისმა მინდორში გააჩინა, თვითონ კი დაილუპა. ასეც ხდება ხდება ხოლმე. ბავშვივით ატატებული მოიყვანა შინ და სანოვარათი ზრდიდა. არაფერს აკლებდა – რძე, მჭადი, პური, კანფეტსაც კი აჭმევდა ხოლმე. წამოიზარდა ლამაზა და კუდში დასდევდა პატრონს.

– სიყვარულით გავზარდე, გუჯა, სიყვარულით, ასეა ეს. რას აკეთებ აქ?..

– ვისვენებ, – მოკლედ მოჭრა გუჯამ.

– რა დროს დასვენებაა, შე კაცო, ყველა სამუშაოზეა გაკრეფილი.

– სად წავა ერთი სამუშაო?

– შენ, როგორც გეტყობა, უკვე კარგად ხარ.

გუჯა ღვინის ზომაზე მეტად მოყვარული იყო. სმას გაეზარმაცებინა, რაც კარგად ეტყობოდა მის ჯანმრთელობასა და სახლკარს. ახალგაზრდა კაცი ებრალებოდა თომას.

– ჩემო თომა, სანამ ხარ, კარგად უნდა იყო. სამუშაოსაც ეშველება. წამეხმარებიან ახალგაზრდები და გავაკეთებთ გასაკეთებელს. თანაც ვიპურმარილებთ. მარტოკაცი არაფერში ვარგა.

– არც სხვისი მოიმედობაა მაინდამაინც კარგი საქციელი, – უთხრა თომამ.

ლამაზამ შეჰბლავლა და თომას მსუბუქად ურქინა. თითქოს ეუბნებოდა, რა აზრი აქვს მაგასთან ლაპარაკსო.

– აბა, შენ იცი, გუჯა, ხომ ხედავ, ლამაზა არ მასვენებს? ჩვენ წავედით...

გუჯამ თვალი გააყოლა წასულებს. კიდევ ერთი ნაფაზი დაარტყა, თავი გადაიქნია და სახლისაკენ გაემართა, თან ჩაიბურღლუნა:

– საკვირველია, პირდაპირ, ძროხა ძალღივით როგორ დასდევს, იქნებ ენაც ამოადგმევინოს.

ცოტა ხნის შემდეგ თომა თავის ნაკვეთს მიადგა.

– აბა, შენ იცი, ლამაზა, კარგად იბალახე, ბევრი რძე გვესაჭიროება, სტუმრებს ველით, ხომ იცი?

ლამაზა უკვე შედგომოდა თავის საქმეს, ენერგიულად ძოვდა ყანაში შემორჩენილ შემხმარ ბალახს.

ვერაფერი დაუკლია ჩემი ჩალის ჩერგილებისათვის ქარს. მყარად დგანან. გადავიტან და ბადრიას მოვიხმარ ზვინის დასადგმელად – თომა ჩაიძუხლა, ნამგალი მოიმარჯვა და ყანაში შემორჩენილ ბალახს გამოუსვა – ზამთარი გრძელია, ცოტას შემეფარება, მარტო ჩალა არ იკმარებს, ფიქრობდა იგი. ისევ სიზმარი აეკვიატა, ვერ ამოიგდო გონებიდან. მერე ვაჟი გაახსენდა, რამდენჯერ უსაყვედურა მამას, რომ დახობიალობ მაგ ყანაში, რამე რომ დაგემართოს, რას იტყვის ხალხიო? იტყვიან, მშრომელი კაცი იყო, პასუხობდა ხოლმე თომა. ჩემზე რაღას იტყვიან? – გადააყოლა კაცი ერთ ჭირიან ძროხასა და ერთ მტკაველ მიწასო, უკმაყოფილო იყო ვაჟი... ეჰ, რა იცით თქვენ მიწის.

გაშუადღევდა. შემოდგომის მზე მწარედ იკბინებოდა. არ გაავდარდეს ეს დალოცვილი. ჩამილპება ყველაფერი. დაიღალა მუხლებზე დგომითა და ნამგლის ქნევით. ეჰ, ჩემო ჯანო და ღონეო. ფეხზე წამოდგა. იმერული ქუდით შუბლი მოინმინდა და ჩერგილისკენ გაემართა. ჩრდილის მხარეს ჩამოჯდა, ზურგით ჩერგილზე მიესვენა და შუბლი მოინიავა. მერე ჰორიზონტს გახედა, შორს სკანდის ციხე და მუხურის მთები მოჩანდა... თომამ ხელი ასწია, ერთი კი დაიძახა, ლამაზაო, და ხელი ნათოფარივით მონყვეტილი ჩამოუვარდა, ჩერგილიდან ჩამოცურდა და გულაღმა გაიშოტა. მეყსეულად მოირბინა ძროხამ თომასთან, სახეზე ხაოიანი ენა აუსვა, მერე შებღავლა, რქებით გვერდზე მიანვა. თომამ ვერც წამონევა, ვერც ხმის ამოღება შეძლო. შორს უცნაურად აჭრელებული ფრინველი შენიშნა. ბახულაც დაღანდა, რომელიც ყეფით თავს დატრიალებდა. გარშემო ყველაფერი გამუქდა და სიბნელეს შეერწყა.

ლამაზამ თომას თავი მიანება, ტლინკები ყარა, ჩერგილს დაეძგერა, გადააყირავა და ბლავილით სირბილს მოჰყვა. ფერდობზე მომუშავე კოლიამ შუბლი მოიჩრდილა, ყანაში მორბე-

ნალ საქონელს გახედა. რალაც ხდება, ფარსაგი არ უნდა იყოს მის თავსო, გაიფიქრა. პირჯვარი გადაინერა და თავქვე დაეშვა.

* * *

თავდაუზოგავად გარბოდა. ოფლისაგან თვალები ეწვოდა, აქოშინებულს ფილტვები დასკდომაზე ჰქონდა. თითქმის ველარ სუნთქავდა, უკან მოხედვა არ უნდოდა, ცხენების ფლოქვების თქარათქური ისედაც ყურებს უხეთქავდა. ვერ გავასწრებ, დამენვეიან... მაინც ვერ მოითმინა, უკან მოიხედა, მზის სხივებისაგან ალაპლაპებული მუზარადიანი მხედრები ქვებით მოსდევდნენ, ცოტაც და ააგებდნენ შუბის წვერზე. უკანასკნელი ძალა მოიკრიბა და ზღვასავით აბიბინებულ სიმინდის ყანაში შევარდა.

ნანვიმარ სიმინდის ყანას მცხუნვარე მზის სხივები ორთქლის ბუღში ხვევდა. დამძიმებული ჰაერი ისედაც სუნთქვამეკრულს სულს უხუთავდა. სიმინდის სველი ხაოიანი ფოთლები სამართებელივით უსერავდა სხეულს. ღვარად მომსკდარი ოფლი ნაჭრილობევს ცეცხლს უკიდებდა. ძლივს გააღწია ყანის ბოლოს. კი არ სუნთქავდა... ხრიალებდა. გასაქცევიც არსად ჩანდა... მარჯვნივ გადმომხობილი დასუროებული კლდე, უკან – სიმინდის ყანაში მოშლივინე შუბოსანი მხედრები. წინ და მარცხნივ – კლდის პირი, გამეჩხერებული ძელქვის ხეებით. ნუთუ დასრულდა ყველაფერი?! ახედა ზეცას... ცის კაბადონზე ნაფლეთი ღრუბელიც კი არ ჩანდა, სილაჟვარდემი ჩანთქმულიყო ზეცა...

მხედრებამდე ერთი ხელის განვდენა იყო დარჩენილი. შუბის წვერი ავისმომასწავებლად ციალებდა. კლდის მიღმა ატალახებული და მოდიდებული ძუსა მოქუხდა... ფიქრის დრო აღარ იყო. კლდის ქიმზე შემდგარმა ერთი კიდევ მოიხედა უკან და მდინარეში გადაეშვა... ნამები უკლდა ჩანთქმას. რალაცამ ხელები გააშლევიანა, გააშლევიანა და ჩანთქმის მაგივრად წყლის ზედაპირს ფრინველივით აეკრა. ფრთებივით მოიმარჯვა ხელები და ზეცაში აიჭრა. წონადაკარგული სხეული სივრცეს დაეპატრონა. აიქნია ხელები, კამარა შეკრა და ძელქვებისაკენ

გაფრინდა. ძელქვებთან ფრენა შეანელა, გახვევებულ მხედრებს ზემოდან ომახიანად დასჭყეა, – ეჰეჰე, აბა, რა გეგონათ!!!... თავზარდაცემულმა მხედრებმა საჭურველი მოისროლეს, ცხენებს ქუსლი ჰკრეს და სიმინდის ყანაში დურთეს თავი.

გალაღებულმა ერთხანს ფრენით მისდია დაზაფრულ მხედრებს, შემდეგ კი ცის თალს შეეჭიდა. ზემოდან საამო სანახავი იყო ცისქვეშეთი, სხვადასხვა ფერად მოხატულ ხალიჩას ჰგავდა. რაც უფრო ზემოთ მიიწევდა, მით უფრო შეუმჩნეველი ხდებოდა საზღვრები ბალბოსტნებსა და ეზო-კარმიდამოებს შორის. მდინარე ძუსა ძაფივით დანვრილებულიყო. რამდენიმე ხნის შემდეგ აღარც წყალი ჩანდა და აღარც მინა, მხოლოდ უსაზღვრო ცა გადაშლილიყო. აღარ ფრენდა, სხეულსაც ვეღარ გრძნობდა. უკიდევანო სივრცე და გაფაციცებული გონება. სცადა გადაადგილება, გამოუვიდა. დიდხანს მიდიოდა. სილაჟვარდე გაქრა. თოვლზე უსპეტაკესი სითეთრე გამეფებულიყო, ნეტარების მომგვრელი იყო ეს სითეთრე. სვლა განაგრძო. შორს მანათობელი სვეტი შენიშნა. მზესავით ანათებდა, მაგრამ არა მწველად. რაც უფრო უახლოვდებოდა, მით უფრო უჭირდა თვალის გასწორება. უცნაურ ნათებას საოცარი სურნელიც დაერთო, გამალაღებელი, თავბრუდამხვევი და ჟრუანტელის მომგვრელი. წინსვლასთან ერთად სურნელიც ძლიერდებოდა და ნათებაც. ჯიქურ მოინდომა უსპეტაკესი სვეტისათვის თვალის გასწორება. თავი ასწია და... საყრდენიც გამოეცალა, დამძიმდა თითქოს, განსხეულდა. დამძიმებული სხეული ადგილიდან მოწყდა, უსწრაფესად იწყო ვარდნა. შხუილით მიფქროდა ძირს. ნათელს გაცრეცილი ბინდის ფერი ენაცვლებოდა. სხივი კონასავით ჩაშვებულიყო მრუმე უსასრულობაში. ხელით წაეტანა, ჩაეჭიდა და თავი შეიმაგრა. სხივის კონა ფეხებსქვემოთ ეშვებოდა უსასრულობაში და თანდათან მკრთალდებოდა. დამძიმებული სხეული სხივის კონაზე ქანაობდა... და იყო კიდევ შიშნარევი, გაფაციცებული გონება.

ხელებმა წვა დაუნყო. სისხლის წვეთებიც გამოჩნდა, ნამდვილი, წითელი სისხლი, ამაზრზენი სუნით, რომელიც თანდათან მატულობდა. ზემოთ, სინათლისკენ მოინდომა აჩოჩება.

ვერ შეძლო. თითებმაც უმატეს წვას. მიმოიხედა, გაცრეცილ სიმრუმეში რალაც კონტურები გამოიკვეთა. თვალი შეაჩვია სიმრუმეს. გაურკვეველი ხმები ისმოდა. სამოსშემოფლეთილი, გადამტვრეულ შუბს დაყრდნობილი ცალფეხა მეომარი მისკენ ხელს იხვერდა და ილანძღებოდა: – სად არის ჩემი ვადაჯვრიანი ხმალი? გაყიდეთ ხომ, თქვე სატანის მოციქულებო, გეშინოდეთ! არც მიწა მიგიღებთ, არც ცა, არა მიწა, არა მამული, თქვე იქედნეს ნაშობნო.

დამძიმებული სხეული ქვემოთ მიცურავდა. ტკივილიც გაუსაძლისი ხდებოდა. უფრო და უფრო უძნელდებოდა მოქანავე სხეულის შეკავება. გაცრეცილი მიდამო სიმყრალის სუნით ივსებოდა. დამწვარი გოგირდის, ლპობისა, და ხრწნის ერთმანეთში არეული სუნი სუნთქვას უკრავდა. თავის შეკავება ვარდნისაგან უდიდეს ძალისხმევას მოითხოვდა. დაბლა, მიღმეთში, ცეცხლის ალიც გამოჩნდა, ცხოველურმა შიშმა შეიპყრო.

მკრთალი ალის შუქზე შიშველი სხეულები დალანდა. ნათება ცეცხლისა ძლიერდებოდა. ბნელეთს ავბედითი წითელი ფერი ელაცეცებოდა. შიშველი სხეულები უკვე კარგად ჩანდა. ქალები იყვნენ, ყველანი ერთსახოვნად მოეჩვენა. მაღალი მკერდით და სხვა ქალური სამშვენისებით. შეეცადა, ვინმე ამოეცნო და ამოიცნო – მისი ცხოვრების დიაცები...

...სარეცელზე ახალგაზრდა ქალი გართხმულიყო, წელზემოთ შიშველი, გვირილის ფურცლისფერ მუცელს ამაყად გადმოჰყურებდა, მაღალი, ოდნავ გვერდზე გაქცეული, ულამაზესი, ჯერ კიდევ მოუტეხავი მკერდი. დარცხენილი ძუძუსთავები ამაოდ ცდილობდნენ მკერდზე ჩამოშვებულ თმაში დამალვას. კაკუნი. შველივით წამოვარდნა. შიშველ ტანზე უსწრაფესად გადაიცვა ჭვირვალი სამოსი და აღანძული ფანჯარას აეკრა. კაკუნი განმეორდა.

- გიო! – სახლის პატრონი ეძახდა მდგმურს.
- დიახ, ქალბატონო ნათელა.
- ტელეფონზე გეძახიან.

წამიერად გამკრთალი ცხადება უმწვავესმა ტკივილმა გაფანტა. შიშველი სხეულები უმახინჯეს მაჯლაჯუნებად გა-

დაქცეულიყვნენ. ზემოთ აიხედა, ნათელი თალი ჭურის ყელის ოდენა გამხდარიყო. სხივის კონა ხელებს შორის თითქმის გალეულიყო. ისევ მოინდომა ზემოთ აცოცება, ამაო იყო ნადილი... სხივის ფენაც გამქრალიყო... და მოსწყდა... შვილოო! მამის განწირული ხმა შემოესმა... მამი, შეჰკვივლა თვითონაც და ჩაინთქა...

* * *

– სად გარბიხარ, კაცო? – შემოესმა მეუღლის ნამძინარევი ხმა. ჯერ კიდევ ბურანში მყოფი კარებს მივარდა.

– სად გარბიხარ, კაცო, არ გესმის? – შეშფოთდა ქალი.

– მამაა კარებთან, მეძახის.

– რა მამა, ადამიანო, ღამის სამ საათზე მამაშენს სოფლიდან ვინ ჩამოგიყვანდა?

მინც გააღო კარები და გაიხედა... ცის ქვეშეთს ღამის სიჩუმე ენანავებოდა – ბნელი შეჭიდებოდა ნათელს...

უკან მობრუნდა და სანოლში ჩანვა. ხმამალლა თქვა, ხვალ უსიკვდილოთ სოფელში უნდა ნავიდე, არ მგონია, იქ ყველაფერი წესრიგში იყოსო. გათენებამდე ჯერ კიდევ ბევრი დრო იყო...

ძილგატეხილი ფიქრებმა წაიღო...

ბოლო დროს სულიერად გაძარცვულად გრძნობდა თავს. უპატრონო ძალღვივით ადევნებოდა წუთისოფელს, უმისამართოდ, აღარც მიწის ენაღვლებოდა, აღარც ცის. რაღაც უხილავი ძალა ეწინააღმდეგებოდა. გატანჯა, დაღალა, გაასავათა ამ ბრძოლამ. უგულო გახდა. სამყაროს ორომტრიალი მის გულს არ ეკარებოდა. საერთოთ დაკარგა განცდა – არა სიხარული, არა მწუხარება, არა ტკივილი, ქვად ქცეულიყო მისი გული. რეალობა, ცხოვრება გვერდს უვლიდა. მის შუაგულში იყო, მაგრამ უკაცრიელი კუნძულივით, მარტო. გრძნობდა, უცნაური სენის ძალას. დინებას მიჰყვებოდა შეწინააღმდეგობის უნარგამოცლილი. თავი ფუტკრის სკასავით უზუზუნებდა. ფიქრების წვიმას გონება ცხრილავდა. მოუხელთებელი აზრები გონების ფსკერზე ფეხს ვერ იკიდებდნენ და უკვალოდ ქრებოდნენ. ერთი წუთობა ჩასთვლიმა. მალევე გამოელვინა – სჯობია, პირველ რეისს

გავყვე. ჩაიცვა, ბავშვებს ისევ ეძინათ. ცოლს გადასძახა, წავედიო და კარები გაიხურა.

ავტოსადგური ქალაქის გარეუბანში მდებარეობდა. მიუხედავად სისხამი დილისა, სადგური ხმაურით შეხვდა. კისერზე ხონჩაჩამოკიდებული ქალები სხვადასხვა სასუსნავს სთავაზობდნენ მგზავრებს. ზოგს პირდაპირ ქუჩაში, ზოგს მიკროავტობუსებში. ახლად გაღვიძებულნი ზანტათ მიმოდოდნენ. ნაწილი სიგარეტს აბოლებდა უსაგნო საუბარში ჩართული, ნაწილი მზესუმზირას აკნატუნებდა და იფურთხებოდა.

თხუთმეტიოდე წუთი იყო დარჩენილი გასვლამდე, როცა შევიდა ავტობუსში, შუა ადგილას სავარძელში ჩაეშვა. მანქანის შევსებას რამდენიმე მგზავრი აკლდა. ერთი მის გვერდით და უკანა სკამებზე.

წვერმოშვებულმა მძლოლმა ავტობუსში შემოიხედა, მგზავრები შეათვალიერა, ახალგაზრდა გამომწვევად ჩაცმულ ქალბატონს სკამებს შუა დაედო ჩანთა და ზომაზე მეტად მოშიშვლებული მუხლებით გასავლელს კეტავდა.

– ქალბატონო, მომეცით ეგ ჩანთა, საბარგულში შევინხავ. ნუ გეშინიათ, არაფერი დაგეკარგებათ.

ქალმა უსიტყვოდ გამოაცურა ჩანთა და ისედაც წამოწეული კაბა კიდევ უფრო ზევით გაექცა. მოჭარბებულმა სიშიშვლემ ზოგიერთის ყურადღება მიიქცია, ზოგიერთმა თავის გადაქნევით თვალი აარიდა. მძლოლმა ჩანთა დაითრია, ავტობუსიდან ჩავიდა და ჩაილაპარაკა, ცოტაც მოითმინეთ, თუ ვინმე შემოგვემატა ეგრევე გავალთო.

გიომ მგზავრები შეათვალიერა – მძლოლის მხარეზე პირველ რიგში ხანში შესული ქალი და მამაკაცი ისხდნენ, ალბათ, ცოლ-ქმარი. მათ უკან ახალგაზრდა, სანდომიანი სახის შავებში ჩაცმული ქალი და მოზარდი გოგონა. ეჰ, როგორ გამრავლდნენ შავოსანი ქალები. შემდეგ მუხლებმოშიშვლებული ქალი და შუახნის ქალბატონი. მერე კიდევ ორი კაცი. მათ უკან, ბოლო გრძელ სკამზე იყო თავისუფალი ადგილი. მგზავრების თვალიერება გიოს ხმაურმა შეანყვეტინა. ორი ახალგაზრდა მძლოლს ევაჭრებოდა მგზავრობის საფასურზე. ისინი მოურიდებლად, ხმაურია-

ნად ირჯებოდნენ, ეტყობოდათ, კარგად შეზარხოშებულები იყვნენ.

– ძამია, ქუთაისში ხომ მიდიხარ, ჩვენც ზესტაფონამდე გამოგყვებით, მეტი არ გვაქვს, შემოგვეხარჯა, დაბადების დღეს აღვნიშნავდით დილამდე.

მძლოლმა გაურკვევლად ჩაიბუზღუნა და ორმა ახალგაზრდამ ავტობუსში შემოაბიჯა.

– დილა მშვიდობისა, მგზავრებო, ხომ კარგად მყავს თქვენი თავი, კი ხომ? ღმერთმა კარგად გამყოფოთ. ხმაურის ნუ შეგეშინდებათ, ხმაური სიცოცხლეა, ხალხო, ბიჭო, სიცოცხლის სადღეგრძელო დავლიეთ? ისე, რას გეკითხები, ასეთ სადღეგრძელოს როგორ გამოვტოვებდით, ცოტა ნასვამები ვართ და იმიტომაც ვართ ხასიათზე, – შენ, დაიკო, – მუხლებმომიშვლებულისკენ გაიხედა ერთმა მათგანმა, წითურმა საშუალო სიმაღლის მოკლედშეკრეჭილთმიანმა, – გაგეხადა, ბარემ, შე დალოცვილო.

ესლა მაკლდაო, გაიფიქრა ქალმა და ფანჯრისკენ მიაბრუნა თავი.

– ბიჭო, რა შენი საქმეა, ვის რა აცვია? დავსხდეთ ჩვენს ადგილზე, – შეეპასუხა საკმაოდ უსახური თანამეინახე, – ამის ამბავი, რომ ვიცო, გამხვევს ახლა შარში.

მერე ხელი ჰკრა ბოლო სკამისაკენ წითურს. ის კი ოჩანი ხარივით მიაბოტებდა. მუხლებმომიშვლებული კაბის ბოლოს მიწვდა და რაც შეეძლო, დაქაჩა.

– მაგას დაქაჩვა კი არა, დაგრძელება უფრო მოუხდება, მაგრამ რად გინდა, ჭკუა მწყრალი ქალები სიშიშვლით ცდილობენ ყურადღების მიქცევას, სიშიშვლე კარგი საქონელია, კარგად იყიდება – კინოსათვის, ჩემო ბატონო, თეატრისათვის, ჟურნალისათვის, გაზეთისათვის – ისე აღარაფერი იყიდება, თუ სადმე ტიტლიკანა ქალი არ იქნა წამოგორებული. მე რა, ბოვშები მეცოდებიან, დაშტერდნენ მთლად...

ქალმა ამრეზილად შეავლო თვალი წითურს, თან გაიფიქრა, ახია ჩემზე, ხომ ვიცოდი, სადაც მივდიოდით.

– შენ ვილას აძლევ შენიშვნას, შე ყაჩალო, შე ციხეში

გაზრდილო, – ისევე უჯიკა ხელი უსახურმა და ბოლო სავარძელში ჩასვა.

– მე ვარ ყაჩალი? გვერდით, რომ დაგიყენე და ქვეყნიერება გაჩვენე, ახლა ვარ ყაჩალი ხომ? ის რა იყო, დასავლეთის ომიდან ტყვიასავით მძიმე ტომარა რომ მათრევიწე. მაშინ არაფერი მითქვამს, ვიფიქრე, რალაც სახიერო იპოვა და მეც მახიერებსო და რას ვხედავ, ტომრიდან ჟანგშეპარული „სვარკის“ აპარატი არ მიმზერს!

– რა მექნა, უპატრონოდ ეგდო, მაინც გაფუჭდებოდა, მეც „სვარშიკი“ ვარ, დამენანა.

წითურმა არ დაამთავრებინა.

– ახლა ვარ ყაჩალი ხომ, – ცოლი მე მოგაყვანიწე, ოჯახი შეგაქმნეწიწე, რალამც არ იშლი და პირი მოალე, მე მოვახსენებ ამ პატიოსან საზოგადოებას შენი დაქორწინების ამბავს.

მგზავრებისათვის არ უკითხავს, ანტიერესებდათ თუ არა მისი მონათხრობი. ღვინო თავისას აკეთებდა და მორიდების საზღვარიც უკვალოდ გამქრალიყო, წითური ემხში შესულიყო.

– ეს კაცი დაუმთავრებელი კრიმინალია, ბოლომდე ვერ ჩამოყალიბდა, შიში ვერ დაძლია, შიში და, ალბათ, სინდისიც აქვს იოტისოდენა შემორჩენილი. ის უშლის ხელს...

ჭკუამხიარული წითური ენას არ აჩერებდა... ჰოდა იმას გაამბობდით, თუ როგორ შევრთე ცოლი – ერთი ლტოლვილი გოგონა მოეწონა ამ მზეჭაბუკს, – ხელი გადადო უსახურს და თან ჩაიხვიხინა, – მოეწონა და აღარ მომასვენა, თუ კაცი ხარ, ეს გოგო როგორმე ხელში ჩამაგდებინეო. იმდენად კარგი გოგო იყო, მეცოდებოდა ამ მახინჯისთვის, მაგრამ რას ვიზამდი, ჩემი მეგობარია, ჩემსავით მთლად წყალწალეული არაა, – ვიფიქრე იქნებ საშველი დაადგეს-მეთქი. დავპირდი, რომ მივეხმარებოდი...

გიომ მგზავრებს გადახედა ზოგიერთი მათგანი ყურადღებით უსმენდა, წითური კი განაგრძობდა“.

ერთ ჩვეულებრივ დღეს შევიმოსეთ სამხედრო ტანსაცმლით, – ამას მაიორის ფორმა ჩავაცვით მე – ლეიტენანტის ჩავიცვი. ერთი იყო კიდევ ჩვენნაირი – მამაოს ვეძახდით და მივადექით ამ გოგონას ოჯახს. გამოვიდა მამამისი, ცოტა კი შეშინდა ავტომა-

ტიანი ხალხის დანახვაზე, – ხომ იცით, განუკითხაობის დრო იყო. შინ შეგვიპატიუა. ჰო, სანამ ოჯახში შევიდოდით, ამ ბედოვლათს ვუთხარი, იქ შენ ისე მოიქეცი, თითქოს ჩვენი უფროსი ხარ, შეგიძლია, საჭირო დროს ხანდახან თავშიც წამითაქო ისე, მსუბუქად, ბევრი არ მოგივიდეს, თუ არა, ხომ იცი-მეთქი, გავაფრთხილე, ზედმეტად რომ არ შეჭრილიყო როლში. შევედით ოჯახში. კაცმა სუფრა გაშალა. ღვინოც გაჩნდა. აქეთურიც ვთქვით და იქითურიც. ასე ვქაქანებდით, როგორც ახლა. ამ უდღეურმა გასაჩუმებლად ერთი-ორი ისეთი მითაქა, ნაპერწკლები გამცვივდა თვალებიდან. რას ვიზამდი, უნდა მომეთმინა. როგორც იქნა, ვთქვით სათქმელი. გადარია კაცი. როგორც იტყვიან, ქვა ააგდო და თავი შეუშვირა. უარით გამოგვისტუმრა. ამის შემდეგ კიდეც რამდენჯერმე მივედით და, როგორც იქნა, გატყდა კაცი, იფიქრა, ალბათ, არეული დროა, რა ვიცი, ვის გადაეყრება, პატრონი მაინც ეყოლებათ. ასე დავაქონინე, შვილებიც ჰყავთ. დიდად მიღებული კაცი ვიყავი ოჯახში, სულ ცხელ-ცხელი ხაჭაპურებით მიმასპინძლდებოდა რძალი. მაგრამ რად გინდა. კაცს ისე ვერავინ ავნებს, როგორც საკუთარი ენა, – დასძინა ბრძნულად. ჩვეულებისამებრ, ერთხელაც მივადექი სახლში. დავიძახე, ეს რალაცას „სვარკავდა“, ქალმა გამოიხედა და წამოვიდა ჩემკენ თვალებზე ხელაფარებული – ეჰ, არ მოისვენა ჩემმა უკუღმართმა ენამ, წამომცდა, ჩემო ბატონო, – შე დალოცვილო, ამ კაცს უყურებ ოცდაოთხი საათი და სვარკა მაგაზე უარეს რას დაგმმართვეს-მეთქი. ხმა არ ამოუღია, ცივად შებრუნდა ქალი. ის იყო და ის, იმ დღიდან ხაჭაპურებმაც მოგჭამა ჭირი. ასეა, ენას უნდა მოუაროს კაცმა. ხომ მართალს ვამბობ, ბიჭო? – ჩასცხო თავში გალიმებულ უსახურს.

მგზავრები ახარხარდნენ. ყველაზე მეტად წითური ხარხარებდა. წინა რიგში მჯდომმა ასკოვანმა ქალმა თავშლის ბოლოთი მოიწმინდა ცრემლი.

მძლოლმა ერთი მგზავრიც შემოიყვანა. გიოს გვერდით იყო ადგილი. გიო ფანჯრის მხარეს ჩაიწია და მგზავრი მოხერხებულად დაჯდა. შეათვალიერა, ეცნაურა, მაგრამ ვერ იხსენებდა, საიდან და სადაური იყო.

– აბა, წავედით, – მძლოლმა პირჯვარი გადაიწერა და მანქანა დაძრა. ხიდი გადაიარეს და გეზი დასავლეთისაკენ აიღეს.

გიო ფიქრებმა წაიღო, – რა, მოვუხერხო იმ კაცს. არაფრით არ უნდა ქალაქში ჩამოსვლა, ვეუბნები – ცოტა ხანს ჩამოდი, ექიმებთან მიგიყვან, გამოგიკვლევთ, ცოტასაც დაისვენებ და რახან შენსას არ იშლი, ისევ გაგიშვებთ სოფელში-მეთქი. ძლივს დავითანხმე. არ სჯერა მაინდამაინც ექიმების, კაცს ალო რომ მოუვა წასვლის, იმას ექიმი რას უშველისო, ცოტა მაცალე, ჩავათავებ სამემოდგომო სამუშაოებს და ჩამოვალო. მეშინია, არაფერი დაემართოს. გახდა ამ ბოლო დროს, მარტოა, არც არავის შენუხება უყვარს. ისე, ხალხიც აღარ მოიძებნებაო სოფელში. ამას წინათ მეუბნებოდა, საფლავის გამთხრელიც აღარ დარჩაო, ახალგაზრდები გადაკარგულები არიან, სოფლის მწირი შემოსავალი აღარ ჰყოფნითო, არადა, ადრე ხომ ყოფნიდათ. გაზრდილი მოთხოვნები აქვთ ახლა. დრომ მოიტანა, ალბათ, ესეც. ნუხდა, რა ეშველება ამ ქვეყანასო. მიწას თუ გაუუცხოვდი, გავერანდებო. უნდა რამე მოიფიქრონ, გლეხი რომ დამაგრდეს მიწაზეო.

მუხრუჭების ღრჭიალმა ფიქრებიდან გამოიყვანა. სავარძელს მკერდით მიასკდა, მერე მარჯვნივ გადაქანდა და ფანჯარას მხრით შეეჯახა. ძლივს გაასწორა ატორტმანებული მანქანა მძლოლმა. აყაყანდნენ მგზავრები, ხალხი ვართ, ჩალას ხომ არ ეზიდებიო.

– ეჰ, მადლობის მაგიერია, საიდან გამოტყვრა დამთხვეული ძროხა, კინალამ არ დაგვლუპა!..

როგორც ჩანს, მართლაც, მძლოლის ოსტატობამ გვიხსნა მგზავრები აშკარა ხიფათისაგან. ...როგორც იტყვიან, მარცხი ერთნამსაო.

– გიჟივით რომ მიერეკები, ნელა იარე, ძამია, თუ არა, ჩამოგვამ ახლავე ძირს, – აბობოქრდა წითური.

– ძროხისთანა უტვინო ცხოველი არ შემხვედრია, მასზე არაფერი მოქმედებს – არც სიგნალი, არც შეძახილი, სანამ ზედ არ მიადგები, გვერდს არ იცვლის...

აბა, მამაჩემს ჰკითხე, – გაიფიქრა გიომ.

– გეშლება, – შეეპასუხა ვილაც მგზავრი, – ინდაურზე მეტი ჩერჩეტი სულდგმული არ არსებობს. ლოყლოყობს გაუთავებლად...

– სამაგიეროდ საცივშია კარგი, – შეეპასუხა ვილაც...

ცხოველთა და ფრინველთა ჭკუა-გონებაზე მოკამათე აღარ ჩანდა, სიჩუმემ დაისადგურა. მძლოლი შერჩეული სიჩქარით მისდევდა უსასრულო გზას.

გიო ისევ მამაზე ფიქრობდა, ამბობს, ჭორიკანა კაცებმა წაიღეს ქვეყანა, საქმის გამკეთებელი არ ჩანს. ადრე ასე იყო, ჯერ ქვეყანა და მერე მეო. ახლა პირიქითაა – ჯერ მე და თუკი რამე მომრჩა, მერე ქვეყანასო. არ აშენდება ასე ქვეყანა. წინამძღოლი ყველას სჭირდება, განსაკუთრებით კი – ქვეყანასო. ნაპოლეონის მოშველიება უყვარდა ხოლმე – ხომ გაგიგონია, უმჯობესია, ცხვრის ფარას ლომი ხელმძღვანელობდეს, ვიდრე ლომების ფარას ცხვარიო. ბრძენი კაცის ნათქვამია. დაღვინებული, დადინჯებული, ზნეობრივად სუფთა და სპეტაკი ქვეყნის მოყვარეს თავის განირვაც უნდა შეძლოს. მაგალითის მიმცემი უნდა იყოს ზნეკეთილობაში. გამძაფრებული უნდა ჰქონდეს სამშობლოს განცდა. მისი ყოველი ტკივილი უნდა სტკიოდეს. აბა, ზოგიერთისთვის სამშობლო მისი ბოსტნით იწყება, თუ შემოვიდა მეზობლის ქათამი, მაშინ აკრიახდება. ასე ფონს ვერ გახვალ, ასე გადაგვარება და გადაჯიშება...

– ბოდიშს გიხდით, განმარტობას რომ გირღვევთ, – გამოელაპარაკა გვერდით მჯდომი, დიდი ხანია გაკვირდები, და თუ ნაადრევმა სკლეროზმა არ დამრია ხელი, უეჭველად გიო უნდა იყოთ...

– ნამდვილად გიო ვარ. – ლიმილმორეულმა თქვა გიომ...

– მე ვერ მიცანი?

გიო უხერხულად შეიმშუშნა.

– მერაბი ვარ, ბიჭო.

ყურადღებით შეათვალიერა გვერდზე მჯდომი – მელოტი კაცი ილიმებოდა პარპალა თვალებით.

– შენს მოპირდაპირე მხარეს ვიჯექი სკოლაში. ჩვენთან,

რომ სწავლობდი, მართალია, დიდი ხნით არა, მაგრამ სამი წელიც დროა...

გაუჭირდა ცნობა, ამდენი დრო გავიდა, ნუთუ ის გამხმარი, ხუჭუჭთმიანი მერაბაა?

– ხო, მერაბა ვარ, მერაბა, ოღონდ ის მერაბა არა. ახლა ღიპიანი და ქაჩალი. ხომ ხედავ, დრო რას შვრება. შენ მაინცდამაინც დიდად არ შეცვლილხარ, ისევ გამხდარი, ოღონდ მთლად გათეთრებული ხარ...

გიოს გულწრფელად გაუხარდა კლასელთან შეხვედრა.

– მერაბ, მერაბ, მართლაც, რამდენი დრო გავიდა. მიაბმე შენ შესახებ. რას საქმიანობ, ცოლ-შვილი თუ გყავს? ის გოგო შეირთე? ლეგენდები დადიოდა თქვენს სიყვარულზე...

– არა, გიო, მშობლები გაჯიქდნენ. სტაცეს თავიანთ ქალიშვილს ხელი და სადღაც ქალაქში გადამალეს. თვალებპარპალა მერაბა არ გვინდაო...

მერაბი გაირინდა, წამიერად წარსულში გადავარდა. მერე თავი გაიქნია, თითქოს რალაც ტვირთი ჩამოიბერტყა და განაგრძო:

– მყავს ოჯახი, მეუღლე და ქალ-ვაჟი. მათემატიკასა და ისტორიას ვასწავლი სკოლაში.

გიოს გაახსენდა, თუ როგორ იწერდნენ ხოლმე მისგან დავალებებს.

– რა ხდება სკოლაში, შენი აზრით, როგორი თაობა მოდის?

– რა გითხრა, როგორც ყველგან. არიან გამორჩეულად ნიჭიერები და ზარმაცებიც, მაგრამ არის ერთიც, რომელსაც აუცილებლად უნდა მიექცეს ყურადღება. ხაზს ვუსვამ – განსაკუთრებული ყურადღება! მოსწავლეთა რაოდენობა კატასტროფულად მცირდება. თვითდინებაზეა მიშვებული დემოგრაფიული საკითხი. ამის მოსაწესრიგებლად სახელმწიფო პროგრამა უნდა არსებობდეს, თითო-ოროლა მეცენატი ამ რთულ საქმეს ვერ მოაგვარებს. და კიდევ, თუ სკოლებსა და უმაღლეს სასწავლებლებში მშობლიურ ენას და ისტორიას სათანადო ყურადღება არ მიექცა, გადავჯიშდებით. ასეა ეს. სატკივარს დამალვა არ შველის. დავუგდოთ ყური, რას ამბობს

ილია, ზუსტად არ მახსოვს, დაახლოებით კი ასე უღერს: „ერის დაცემა და გათახსირება მაშინ იწყება, როცა ერი, თავის საუბედუროდ, თავის ისტორიას ივინწყებსო“... აი, ძმაო, ფორმულა, მსოფლიო პრაქტიკით დადასტურებული. რამდენი ხალხი და ქვეყანა გამქრალი. თვითდინებაზე არაფრის მიშვება არ შეიძლება...

უყურებდა გიო მერაბის აღელვებისაგან ავარდისფერებულ სახეს და ფიქრობდა: ჩემი თაობისანი, სადაც კი შეიკრიბებიან, სულ ქვეყნის სატკივარზე წუნუნებენ. ადარებენ წარსულს, მისტირიან დავითისა და თამარის დროს, დაობენ, კამათობენ, გადარჩენის გზებს სახავენ, ასე გათითოკაცებულნი. ქვეყანამ კი ჯერ ვერ შვა ის, ვინც გათითოკაცებულებს შეკრებს და შეადუღაბებს ერთი საერთო მიზნისთვის. ამაზე ილიაც ოცნებობდა. მერაბმა რა ქნას, უყვარს თავის ქვეყანა, აწუხებს მისი სატკივარი და ბავშვებსაც გადასცემს, მაგრამ მიდის კი მისი ბაგიდან გამოსროლილი ტკივილიანი სიტყვები მათ გულამდე? თუ მიდის, ღვივდება, როგორც კეთილი მარცვალი, რომელმაც ნაყოფი უნდა გამოიღოს?

– გიო, თაობაზე მეკითხებოდი, – მერაბი შეყოვნდა, – თავი ხომ არ მოგაბეზრე, ბიჭო?..

– არა, მერაბ, რას ამბობ? განაგრძე, ვინ იცის, კიდევ როდის შევხვდებით და არც ამდენი დრო გვექნება სასაუბროდ, ხელსაც არავინ გვიშლის.

– თაობის სიჯანსაღე... მგონი, ახალს არაფერს ვამბობ, ყოველთვის ასე იყო, წინა თაობაზეა დამოკიდებული და გარემოზე. აღზრდის საიდუმლოება ოჯახშია. ოჯახი და კიდევ ერთხელ ოჯახი. ოჯახში ისეთი სულიერი საზრდო უნდა მიიღოს ყრმის გონებამ, რომელიც ქვაკუთხედი იქნება მისი პიროვნებად ჩამოყალიბებაში. ასეთი საზრდომიღებული გონება სკოლაში კიდევ უფრო ინვრთნება და საზოგადოებაში მოყელყელავე მართარეზე უზნეობანი ნაკლები საფრთხე იქნება მისთვის.

– მერაბ, აკაკისაც ნუ დავივიწყებთ...

– „მაგრამ მარტო წვრთნა რას უზამსო“, – შეეპასუხა გიო. რა თქმა უნდა, რა თქმა უნდა, ჩემო გიო. სრულყოფილება ძნელი მისაღწევია, არც რაიმეა, მგონი, სრულყოფილი.

გიო მეტს აღარ შეპასუხებია. მერაბი კი განაგრძობდა:

– ბოლო ათწლეულებში მეცნიერულ-ტექნიკურმა პროგრესმა, განსაკუთრებით კომუნიკაციების სფეროში იმ ზღვრამდე მიაღწია, და ეტყობა, ეს არ იქნება ბოლო მიჯნა, საზღვრების ცნება პირობითობამდე დაიყვანა. ამაში ბევრი კარგიცაა და ბევრი ცუდიც. არც თვითიზოლაციაა გამოსავალი. ისე არ უნდა მოხდეს, რომ ცუდმა გადაფაროს კარგი. მოზღვავებულ გაუცხრილავ ზღვა ინფომაციას ყრმის გონება მომზადებული უნდა შეხვდეს და რალაცით დაუპირისპირდეს და რა არის ეს რალაცა? – პატარა პაუზის შემდეგ თვითონვე გასცა პასუხი, – ეს არის ის სულიერი საზრდო, რომელზედაც ზემოთ ვამბობდი – სარწმუნოება, ძირძველი ტრადიციები და ეროვნული ღირებულებები, რომლებმაც შეგვინარჩუნა გამორჩეულება და თავისთავადობა, რასაც დღეს იდენტობას ეძახიან. ესაა ის ციხესიმაგრე, რომელიც გლობალიზაციის არასასურველი ზემოქმედებისაგან დაგვიცავს.

– საინტერესოდ საუბრობთ, თუ უზრდელობაში არ ჩამომართმევთ, მეც ჩავერევი, წარმოთქვა თავზე წარმომდგარმა თეთრწვერა და თეთრთმიანმა ასაკოვანმა მამაკაცმა.

გიო განაცვიფრა უსპეტაკესმა თმამ და წვერ-ულვაშმა. ერთი ღერი სხვა ფერი არ ერია. რატომ აქამდე ვერ შევამჩნიეო, გაუკვირდა.

– თქვენ რწმენა ახსენეთ, მე დავაზუსტებ – მართლმადიდებლური ქრისტიანული სარწმუნოება. უზამაზარი მადლი დააბერტყა მაცხოვარმა ამ მინას. ქართველ ერს კი ზეპური ერი უნოდა. საფრთხეებსა და საშიშროებებზეც საუბრობდით. მოგეხსენებათ, ღვთის ნების გარეშე არაფერი ხდება. განსაცდელი წამალია გამოჯანმრთელობის გზაზე.

– ჩვენ თუ განსაცდელი გვაკლია, – ჩაერია მერაბი, – რწმენაც ნელ-ნელა უბრუნდება ხალხს, ამდენმა გაჭირვებამ და უზნეობამ ხალხი ეკლესიისკენ მიაბრუნა. შაბათ-კვირას ტევა არ არის ტაძრებში. მართალია, ხარისხობრივი მაჩვენებელი ტოლი არ არის რაოდენობრივისა, – მათემატიკა გაურია მერაბმა.

– მაგრამ სტრიპტიზ ბარებში სიარულს ხომ სჯობია? ღვთის

შიში დაკარგეთ ქართველებმა, სიყვარულისაგან ხართ დაცლილები და მამონას დაუმეგობრდით, – განაგრძო თეთრწვეროსანმა.

გიო უცნაურმა მოთენთილობამ შეიპყრო, ნეტარმა მოთენთილობამ. ძალადაკარგული ვერ გრძნობდა სხეულის ვერც ერთ ნერვს, ვერც ერთ ძაფს. ყურში ჩაესმოდა სხვადასხვა სიტყვები და ფრაზები: მონანიება, სინანული, აღსარება, ზიარება, მარხვა. არა პურიტა მხოლოდ ცხონდების კაცი, კარგად მყოფს კი არ სჭირდება მკურნალი, რამეთუ არ არს დაფარული, რომელი არა გაცხადდეს. მრავალნი არიან ჩინებული და მცირედნი რჩეული... და ბევრი სხვა რამ, რომელიც გონებამ ვერ დაიტია. არ ახსოვს, რამდენ ხანს იყო ამ მდგომარეობაში. მერაბი თავისთვის ჩუმად რალაცას ლაპარაკობდა.

– მერაბ, ის მოხუცი ჩავიდა?

– რომელი მოხუცი, გიო?

– თეთრწვერა და თეთრთმიანი.

– გიო, ასეთი აქ არავინ ყოფილა, არ ვიცი. ცუდად ხომ არ ხარ, რალაც შენითლებულხარ, წნევას ხომ არ ატარებ მაღალს? – აწრიალდა მერაბი.

– არა, არა, – დაბნეულად უპასუხა გიომ.

– ზესტაფონში ათ წუთს გავჩერდებით, – გამოაცხადა მძლოლმა.

– მერაბ, მე აქ უნდა ჩავიდე, აბა, ნახვამდის, – წამოინია გიო და გასასვლელისკენ გაემართა.

* * *

რა დამთხვეულივით გამოვვარდი, წესიერადაც კი ვერ დავემშვიდობე. რას იფიქრებს ის კაცი. ანდა რაა ეს გაუთავებელი ზმანებები, თავი ვერ დამიდევს საწოლზე, ფიქრობდა გიო. ირგვლივ მიმოიხედა, გახუნებული შენობები, შუშა ჩამოლენილი ადმინისტრაციული შენობა, დაბინძურებული ავტოსადგომი, შელანძღული ავტობუსები... უღრუბლო ცას ფეროს კვამლი აფერადებდა. მხოლოდ ორიოდე მილი ხრჩოლავდა. წინა წყობილების დროს კვამლში იყო გახვეული მთელი რაიონი და არა მარტო რაიონი. მამამისის ნაამბობი გაახსენდა: მოსკოვიდან

სამთავრობო დელეგაცია იყო ჩამოსული. დასავლეთ საქართველოში მიემგზავრებოდნენ გზად ხომ ზესტაფონში უნდა გაეცლოთ, კინალამ გაგუდულა მაღალჩინოსანი. გადარეულა, აქ ხალხი როგორ ცოცხლობსო, არ ვიცი რამდენად მართალია, თითქოსდა ის ცნობილი ანეკდოტი უამბნიათ ფეროელების საკონცენტრაციო ბანაკში მოხვედრის შესახებ, გაზის კამერამ რომ ვერაფერი დააკლო. ბევრი უცინია. ასე თუ ისე, ამ ამბის შემდეგ იაპონლები ჩამოიყვანეს, ფილტრები დააყენეს საკვამურში და ქალაქმაც ამოისუნთქა. თვითონ იაპონელები წყალტუბოში ცხოვროდნენ და იქიდან დაჰყავდათ. აბა, ჩვენისთანა კვამლგამძლეები ხომ არ იქნებოდნენ? – გაელიმა ბოლოს. კარგახანს იყვნენ იაპონელები და მხოლოდ ერთი სიტყვა ისწავლეს ქართულად – თათბირი. გაოცებულები იყვნენ, ამდენი სათათბირო რა აქვთო...

მატარებელმა კვილითა და ბრაგაბრუგით ჩაუარა ავტოსადგურს. გიო გამოერკვა და აჩქარებული ნაბიჯით გაემართა სალაროებისაკენ. სალაროს პატარა სარკმლიდან თმბაბულულებული ქერათმიანი მოლარე იმზირებოდა. ლამაზ ბაგეს უხდებოდა ვარდისფერი ტუჩსაცხი. გულწრფელად გაუღიმა და იმერულად მოუქცია:

– ერთი ბილეთი გნებავთ, ჩემო ბატონო?

– ერთი, – თვითონაც გაელიმა გიოს. გულუბრყვილო გოგონას გულწრფელმა ღიმილმა კარგ გუნებაზე დააყენა. ნეტავ, თმები ასე როგორ დაიბულულა, – გაიფიქრა ავტობუსისკენ მიმავალმა.

გიო ავტობუსში ჩაჯდა. დიდი ხნის ყავლგასული სატრანსპორტო საშუალება რის ვაი-ვაგლახით დაიძრა და კვენესა-ჭრიჭინით დაადგა სოფლისაკენ მიმავალ გზას. ნახევარსაათიანი ჯაყჯაყის შემდეგ, როგორც იქნა, ავტობუსმა სოფლის ცენტრს მიაღწია. გიო ჩამოვიდა, დაბუჟებულმა სხეულმა შვებით ამოისუნთქა. მშობლიურმა გარემომ ხალისი მოჰგვარა. ყოველი ხე, ყოველი ბუჩქი ნაცნობი იყო მისთვის. წარსულიდან სიყრმე იმზირებოდა. ცოტაც და გავახარებ მოხუცს. ისე არ შეიმჩნევს მაინდაცდამაინც. ერთს კი იტყვის – დალოცა ღმერთმა, კიდევ

კარგი, გზა არ დაგვიწყებიაო. იგი შვილების მიმართ მკაცრი და სამართლიანი იყო, შვილიშვილებთან კი ზომიერად მეტად ხალისიანი. სხივჩამდგარი თვალებით ჯერ შორიდან მიეაღერებოდა, მერე გულში ჩაიკრავდა, თმას აუჩქრავდა გვერდით მოისვამდა. უყვებოდა სახალისო ამბებს თავისი ბავშვობიდან, სოფლისა და მის მახლობლად მდებარე ციხე-კოშკების ისტორიას. დაპირებული იყო, სკანდის ციხეზე აგიყვანოთ. ციხე ერქვა, მაგრამ ნანგრევების მეტი იქ აღარაფერი იყო შემორჩენილი...

მზის მცხუნვარება ნელდებოდა, რაჭის ქედზე ტყვიისფერ ღრუბლებს ჩამოესვენათ, გაავდარდება ალბათ, ასე იცის შემოდგომის კბენია მზემ, ფიქრობდა გიო. მიდიოდა, მონატრებული თვალთ ხარბად აკვირდებოდა გარემოს. წინწარში ჩასმული სოფლის სკოლა, პატარა სკვერი აკაკი წერეთლის ბიუსტით. მუდამ ცოცხალი ხასხასა ფერადოვანი ყვავილებით. ბიუსტს ქვემოთ ამშვენებდა მგოსნის სიტყვები: „ცა-ფირუზ, ხმელეთ-ზურმუხტო“... ამ ადგილს რა დაავიწყებს? აქ აკოცეს პირველად. თამაში იყო ასეთი, – წვრილად დაჭრილ ქაღალდებზე მოთამაშეთა სახელები იყო ჩამონერილი. ერთი მოთამაშე ქაღალდებს მუჭში მოიქცევდა და იტყოდა, ამის პატრონმა რა ქნასო, სხვა კი იტყოდა, ესა და ეს მოქმედება შეასრულოსო. სასკოლო ფორმებში იყვნენ გოგოები გამონყობილნი, ყავისფერი კაბებითა და თეთრი წინსაფრებით. ანცობდნენ და მხიარულობდნენ. ის ასაკი იყო, როცა მოულოდნელად უმიზეზოდ აკისკისდებიან... ან უმიზეზოდ ცრემლებს ღვრიან. ყვინჩილობის პერიოდი ჰქონდათ ბიჭებს. ქოჩორსაც გულმოდგინედ, რომ ისწორებ დილდილაობით. ეკას ჰქონდა მუჭში მომწყვდეული ყველას სახელები. ტანდაბალი, ჩასუქებული, ულამაზესი პირისახის იყო ეკა და, ამასთანავე, სულ ნაღვლიანი. მოთამაშეთა ბედის გამგებელი კი ირინე იყო – ანცი, ქაჯანა, ყოველგვარი ოინბაზობის მომგონებელი, კენარტანოვანი, სიცოცხლით სავსე თვალებით და პირმცინარი. ეკამ გამოაცხადა, ამის პატრონმა რა ქნასო და მუჭიდან პატარა გაკეცილი ფურცელი გამოაძვრინა. ირინე ცოტა ჩაფიქრდა – წყლის სმით დავსკდით, ხეებზეც ძრომიალითაც, მოდი, ამის პატრონმააა, ნააგრძე-

ლა, მოუსვენარ თვალებს ხან ერთს დაატაკებდა, ხან მეორეს. – ე, გოგო, დაგვაყენე საშველი, სადაცაა ზარი დაირეკებო, ახმაურდნენ გოგო-ბიჭები. კარგი, კარგი, როგორც იქნა, გაიღო მონყალება, ამის პატრონმა გიოს აკოცოსო, ხმალივით მოიქნია სიტყვა ირინემ. გოგო-ბიჭები გაირინდნენ. ეკამ ფურცელი გაშალა და ამოიკითხა, გვიმრადეს ერგო. ყველა ელენე გვიმრადეს მიაშტერდა. ელენე თავის ასაკთან შედარებით უფროსად გამოიყურებოდა. ზრდასრული ქალივით იყო. დინჯი, ხორბლისფერსახიანი, თაფლისფერი თვალებით, ტანთხელი და მალალი. ელენეს არვითარი გაოცება არ გამოუხატავს, ოდნავ სინითლემ გადაკრა ღანვებზე და მიუახლოვდა, მან ლოყა შეაგება, ელენემ კი ტუჩებში აკოცა. ეს იყო, რაღაც ახალი, მოულოდნელი, შეუცნობელი, გამარინდებელი, ჟრუანტელის მომგვრელი, უცხო და ტკბილი. დღემდე არ დავიწყებია ნოტიო ტუჩების სილბილე. ათასი წელიც რომ გავიდეს, რა დაავიწყებს, – ის იყო ერთადერთი და განუმეორებელი. მისი მსგავსი არც არასოდეს განუცდია... და დასრულდა მისი ბავშვობაც. მალე ზარი დაირეკა. გიო კი დიდხანს იყო გაშეშებული და უაზროდ გაჰყურებდა გაქცეულ ბავშვებს...

სკვერისგან მოშორებით კალათბურთის მოედანი იყო. ახლაც თამაშობდნენ ბავშვები, ცდილობდნენ, როგორმე ჩაეგდოთ ბურთი ბადეჩამოგლეჯილ რკინის რგოლში. სკოლის წინ გზის მეორე მხარეს სოფლის საბჭო, თუ გამგეობა იყო განთავსებული. იქ გლეხები ირეოდნენ, რაღაცაზე ბჭობდნენ. გზა კი გაუბედურებული იყო, აქა-იქ ემჩნეოდა ძველი დიდების ნაშთი – პატარა კუნძულებად ქცეული ასფალტი. მაგრამ რადგან რაიონებს აკავშირებდა ერთმანეთთან, ახლაც მოეკირწყლათ თეთრი ფერის მთის ნაშალით. სითეთრე მოსდებოდა გზის ორივე მხარეს. თეთრად იყო შეფეთქილი ხეები და ტრიფოლიატის ლოპე. როგორ აუყრიათ ტანი მისი მოწაფეობის დროს დარგულ ნაძვებს, ფიჭვებსა და კვიპარისებს. გაკვეთილების დამთავრების შემდეგ გამოჰყავდათ ბავშვები ნერგების დასარგავად, მოშობილი ბავშვები უგულოდ ასრულებდნენ სამუშაოს. გაბო მასწავლებელი კი ამხნევებდა, ეხუმრებოდა – კულტურისა და

დასვენების პარკი კეთდება, თქვენ კი ზარმაცობთ, რა ჯობია, ყანებიდან, ვენახებიდან რომ დაბრუნდებით, ჩამოჯდებით, მდინარიდან მონაბერი და ნაძვნარის სამკურნალო მტვრით გაჯერებული გრილი ნიავი დაღლასაც დაგავინყებთ და გახალისებული დაუბრუნდებით თქვენს ოჯახებს. ეს ისე, ვითომ საოხუნჯოდ, თუ არა თვითონაც კარგად იცოდა, რომ გლეხებს არასოდეს ეცალათ პარკში დასავენელად და ენის მოსაქავებლად. დასვენებით თავის დახატულ ეზო-კარმიდამოში უკეთესად დაისვენებდნენ. შიმშილისაგან მუცელანრიალეებული ბავშვები მხოლოდ სახლში გაქცევაზე ფიქრობდნენ. ნაკლებად აინტერესებდათ პარკის ბედი. არადა, მართლა მშვენიერი გამოვიდა. მიწას თუ კეთილად მოექცევი, ვალში არასოდეს დაგრჩება.

გიოს სოფელს საზანოს მდინარე ძუსა ორ ნაწილად ჰყოფს. მდინარის მარჯვნივ და მარცხნივ საკმაოდ ნაყოფიერი ვაკე ადგილებია. ზოგი ხოდაბუნს ეძახდა, ზოგი ქალას. საკმაოდ ნაყოფიერი. ვაზი ჰქონდათ გაშენებული, უმეტესად ციცქა და ცოლიკაური, აქა-იქ პინოც. პინო ადრე მწიფდებოდა და ბავშვებიც მალულად ეწვეოდნენ ხოლმე. შესანიშნავი ღვინო დგებოდა. თვითონ უპირატესობას ცოლიკაურს ანიჭებდა. ვაკე ადგილებს ორივე მხარეს გორაკები მოსდევდა. ხალხი დაბლობზეც ცხოვრობდა და გორაკებზეც. ისინი გორაზე ცხოვრობდნენ. გამორჩეული ადგილი ჰქონდათ, გვერდოს ეძახდნენ, მუდამ გრილი ნიავი ქრის და საღამოობით იქ იკრიბებოდა ხოლმე დიდი თუ პატარა. იქიდან ხელისგულივით ჩანდა მთელი დაბლობი, ახლომდებარე სოფლები – ვარდიგორა, თუზი, მუჯირეთი, მუხურისა და რაჭის მთები. ვარდიგორაზე ძველები ამბობდნენ, ოდესლაც იქ თამარს გაუვლია თავის ლაშქრით, ვარდი დავარდნია. ვარდი გორავს, ვარდი გორავსო, უთქვამს დიდ მეფეს და სოფელსაც, ვარდიგორა დაარქვესო. საქართველოში თამარის ნაფეხურებზე აღმოცენებულ სოფლებს თამარის სახელს უწოდებდნენ. ერთხელ მასთან ოჯახში სტუმრად მყოფმა სულგანათლებულმა ომარ კელაპტრიშვილმა ჰკითხა, რატომ ჰქვია შენს სოფელს საზანოო. პასუხი რომ დაუგვიანდა, თვითონვე უპასუხა – ზანების ქვეყანა იყო ეს მხარე, უძველესი ქართველი ტომების სამყოფელიო.

ბულბულს ეძახდნენ ომარს არა მარტო ჩვენთან, უცხოეთშიც. შესანიშნავი ვირტუოზი შემსრულებელი იყო ხალხურ ინსტრუმენტებზე, გამორჩეულად სალამურის. გიოს და და სიძე მოღვაწეობდნენ მის ანსამბლში და ეს აძლევდა საშუალებას, ხშირად შეხვედროდა მას.

ამ ფიქრებით გართული გიო საკირეს მიუახლოვდა. მამასთან ერთად ბავშვობისას ჩამოდიოდა ხოლმე კირის წასაღებად. არ სიამოვნებდა მაიცდამაინც ეს პროცესი. გამომწვარი ქვების გროვა ზურგს ტკენდა. მარტო თვითონ არ იყო ამ დღეში, სხვა ბავშვებიც დაჰყვებოდნენ თავიანთ მამებსა, თუ ბაბუებს. შრომას ასწავლიდნენ სიყრმიდანვე. შრომის გაკვეთილები იყო, მოთმინების გაკვეთილები. საკირე საშუალო ზომის ფუძეგანიერი და ყელ-ვინრო თეთრი ქვით იყო წრიულად ნაშენები, ფოლადის სააღტეებით გამაგრებული. ახლა ბოლო საღტე განყვეტილიყო და ციხის ქონგურივით ჩამოშლილიყო. ნეტავ, როდის დატრი-ალდება წაღმა ჩვენთვის დრო, ფიქრობდა გიო.

სანამ ხიდს გადაივლიდა, შეეყოვნდა. მდინარე ძუსას ჩააცქერდა. მოლივლივებდა ძუსა და შორეული წარსულის ამბავს ჰყვებოდა, თავის დაბადებისა და შემდგომ დროზე. მსმენელი და გამგებელი კი არ ჰყავდა. სამწუხაროდ, დავიწყებოდათ ენა ქართველებს. ადრე აქ ბონდის ხიდი იყო. ბაგირზე დამაგრებული. აქა-იქ აყრილი ფიცრებით. მოქანავე ხიდი არცთუ ისე ადვილი გადასასვლელი იყო. ცრემლივით წმინდა და გამჭვირვალე იყო ძუსა. კენჭებს დაითვლიდი მის ფსკერზე. პატარა თევზები გუნდ-გუნდად აღმა-დაღმა დაუყვებოდნენ მდინარეს. ძუსა სოფლის ემბაზია. შვების მომგვრელი ზაფხულობით. აქაური ბავშვები ლამის ჯერ ცურვას სწავლობენ და მერე სიარულს.

ისევ სიყმანვილის მოგონებები წამოტივტივდა. მაშინ უკვე ქალაქში სწალობდა. მამასთან ერთად ცხოვრობდა. დედა და დები კი სოფელში დიდ ბებიას უვლიდნენ. ბებია ეფემია ღრმად მოხუცებული და დაუძღურებული იყო. გიოს ენატრებოდა სოფელი, მეგობრები და შაბათ-კვირაობით ჩამოდიოდა ხოლმე. ერთხელაც სისხამზე ჩაჯდა ავტობუსში და გამოემგზარა სოფლისკენ. ქალაქი გაჩახჩახებული იყო და გზები მოასფალტე-

ბული. მალე ჩამოვიდა ავტობუსი. სოფლის გადასახვევთან გააჩერებინა. იმდენად ადრე ჩამოვიდა, რომ ჯერ კიდევ დილის ბინდში იყო გახვეული ყოველივე. იცის ასე გვიანი შემოდგომისას. სიბნელემ შეაშინა. შორს გაღმა გორაკზე აქა-იქ გამოკრთებოდა სახლებიდან მბჟუტავი შუქი. საკუთარმა ფეხის ხმამ შეაკრთო. ხეებიც უცნაურად შრიალებდნენ. მდინარე ძუსა კი არ მოლიკლიკებდა, გეგონებოდა, ქუხსო. ჩქარა მიდიოდა. ფეხის ხმამ ისეთ ექოს გამოსცემდა, თითქოს მთელი ჯარი მოსდევდა უკან. დაიბნა, აღარ იცოდა, რა ექნა. გული გამალეებით უცემდა. თან ხიდი ჰქონდა გადასასვლელი, რომელიც ნაძრახ ადგილად ითვლებოდა. ნაძრახ ადგილს სოფელში ისეთ ადგილს ეძახდნენ, სადაც უწმინდური სულები ბინადრობენ. დიდ ბებიას ჰქონდა ნაამბობი, ბაბუაშენს იქ ბოროტი სული დახვდა, მაგრამ არ შეშინდა, პირჯვარი გადაიწერა – მიაძახა – ფუი ეშმაკსო და ხმალი იშიშვლა, მაგრამ ბოროტს ხმლით რას დააკლებ! ერთი ისეთი გადაუხარხარებია, ძარღვევებში სისხლი გაგეყინებოდაო. ხმალი გადაუტეხია და გაუჩინარებულაო. მოგონებით დამფრთხალ ბავშვს თავში ყველაფერი აერია. იფიქრა – მოდი, სირბილით ვუშველი თავსო. მის ფეხის ხმას ათასი ფეხის ხმა აედევნა, ხეებიც ადგილიდან დაიძრნენ და შხუილით გამოუდგნენ, ძუსამაც თითქოს აინყვიტა. რის ვაი-ვაგლახით გადაიარა ბონდის ხიდი და ვენახებს შორის მიიმალა. გული გახეთქვაზე ჰქონდა. არც გაქცევა შეეძლო. შეჩერდა, რაც იქნება, ის იქნებაო და თვალები დახუჭა. არ ახსოვს, რამდენმა ხანმა განვლო. ბოლოს, შიში დაძლია და თვალები გაახილა. ყველაფერი თავის ადგილზე იდაგა, ღამეც გაცრეცილიყო. კიდევ დაყოვნდა ცოტა ხანს და აღმართზე მიმავალ ბილიკს დაადგა. უფრო მოკლე გზას... სახლში მისულს დედა ფეხზე დაუხვდა. შემფოთდა, ასე ადრე რამ წამოგიყვანა, ხომ არ შეშინდიო. მოიტყუა – რაა შესაშინებელი, პატარა ხომ არ ვარო. მის მერე მისთვის შიშიც გაფერმკრთალდა.

ახლა სანამ აღმართს შეუდგებოდა, ორ მუხასთან შეყოვნდა. დიდი ლოდი იყო მუხასთან მიგორებული. გზა რომ გაჰყავდათ ფერდობზე, კლდოვანი მონაკვეთი ააფეთქეს და ლოდიც

მაშინ ჩამოგორდა. მერე გლეხებმა წერაქვით მოაპირკეთეს. გიომაც ჩამოსვენა მასზე. მისი წინაპრების მიერ იყო დარგული ასწლოვანი მუხა. საამური საჩრდილობელი ზაფხულის ხვატის დროს ვენახში მომუშავე დამამწვრალი გლეხებისათვის. შესვენებისას პურს გატეხდნენ ხოლმე, ღვინიან ჭიქასაც წაუქცევდნენ თავს და წინაპრის, დიანოზის მოსაგონებელსაც იტყოდნენ. შორს, მალა, ჩალით დატვირთული ურემი ტაატით მიუყვებოდა გზას. გლეხები სავარგულებს იყვნენ შესეული, დარიან ამინდს ეშურებოდნენ. ფერდობზე ორიოდე კინკილა ცხვარ-ძროხა ძოვდა. გიო წამოდგა და წინაპრების მიერ გატკეცილ ვინრო ბილიკს დაადგა. გაუჭირდა აღმართში სიარული. გული გამალებით უცემდა. ასე იცის პასიურმა ცხოვრებამ. ახალგაზრდობაში სულმოუთქმელად ამოირბენდა ხოლმე. შეისვენა, ხარბად ათვალეურებდა გარემოს სივრცეს დანატრებული თვალი. ერთი პატარა ბექობი და სერსაც თავზე მოექცა. კიდევ ერთხელ მოავლო თვალი ირგვლივ და ორდობეში შეაბიჯა. ფეხის ხმას მეზობლის ძალლი ყეფით გამოეხმაურა. სადღაც მამალმა დაიყვილა. თავზე დამფრთხალი ბელურების გუნდმა გადაუფრინა და იქვე ახლოს ტყემლის ხეზე ჩამოსხდნენ.

ჭიშკარი ღია დაუხვდა, თითქოს ელოდნენ. ეზო წაირფერადი ფოთლებით იყო მოფენილი, მოყვითალო ფერი ჭარბობდა, ლურჯი გაბაცებულებიყო, ნარინჯისფერი მენამულში გადადიოდა. მამალი ღობის ძირას იქექებოდა და კრიახით უხმობდა დედლებს. ბახულა არსად ჩანდა. წინ შემოეგებებოდა ხოლმე, ყეფა-წკმუტუნით ფეხებში გაუნვებოდა, წამოხტებოდა და წინ გავარდებოდა, თან უკან იხედებოდა, მომყვება თუ არაო.

ნაჯაფ კაცივით მოხრილ კარალიოკს ფოთლები ჯერ კიდევ შერჩენოდა, მისი ნაყოფი ანთებული ნათურებივით ლუოდა. მუხურელა ვამლს აქა-იქ შერჩენოდა ნაყოფი. ადესის მტევნები ჩამომტკნარიყო. ჩიტები ჟრიამულით ესეოდნენ. დავაგვიანე, უფრო ადრე უნდა ჩამოვსულიყავიო, გაიფიქრა გიომ. ყველგან მიმოიხედა, სახლშიც შევიდა, მარანშიც და სამზადისშიც. არავინ ჩანდა. მამა სამუშაოდ იქნება სადმე წასული, სახლში რა გააჩერებდაო. მოწყენილმა მეზობელს გადასძახა, არავინ გამო-

ენმაურა. შევიდა მეზობლის ეზოში და კვლავ დაიძახა. გაიღო სამზადისის კარები და ჟუჟუნა გამოვიდა, ცოტა შეყოვნდა.

– უი, უკვე ჩამოხვედი?!

გარეთ გამოსულ ქალს კვამლი ძალღივით გამოჰყვა. მოეხვია, თან მალულად თავსაფრის ბოლოთი ცრემლს იწმენდა. ეუცხოვა გიოს, ადრე მხოლოდ ხელის ჩამორთმევით მოიკითხავდნენ ერთმანეთს. გიომ გულთან ახლოს წინკნა იგრძნო.

– რა გატირებს, ჟუჟუნა, რა მოხდა?

– არ ვტირი, კაცო, – თვალი მოარიდა და პატარა ხნის შემდეგ წამოწითლებულმა აჩქარებით უპასუხა, – ფიჩხია ნედლი, კვამლმა ამიწვა თვალები, ბუხარიც აღარ გვივარგა.

– რა იცოდი, რომ უნდა ჩამოვსულიყავი, – რაღაც ანუხებდნო, გაიფიქრა გიომ.

ჟუჟუნა ისევ შეყოვნდა, სათქმელის თავის მობმას ცდილობდა.

– შენს ცოლს დავურეკე, მარინეს, სამი საათის წინ. გამიკვირდა ასე მალე, რომ ჩამოხვედი.

– ჟუჟუნა, შენგან მსახიობი არ გამოვა, პირდაპირ მითხარი სათქმელი, – რაღაც უბედურების წინათგრძნობმა დაყვავებით მხარზე ხელი გადახვია და ჩუმად ჰკითხა, – ცოცხალია?..

ჟუჟუნას მხრები აუცახცახდა, ისევ წამოუვიდა ცრემლები და ნაძალადევი მხიარულებით გაღიმებულმა სხაპასხუპით უთხრა:

– ცოცხალია, ბიჭო, ცოცხალი...

– აბა, რაღა გატირებს, თუ ცოცხალია? – შვებით ამოისუნთქა გიომ.

– ცოცხალი კია, მაგრამ...

– რა მაგრამ?!

ჟუჟუნამ თავსაფრის ბოლოთი ცრემლი მოიწმინდა და უკვე დამშვიდებულმა განაგრძო

– ყანაში იყო წასული სამუშაოდ. ცუდად გამხდარა და წაქცეულა, კოლიას დაუნახავს მოვარდა და ჩვენც შეგვატყობინა. ჩვენ რომ მივედით, გრძნობა დაკარგული ჰქონდა. რის ვაი-ვაგლახით სასწრაფოც მოვიდა. ექიმმა სისხლის ჩაქცევააო. ბადრი და ბონდო გაჰყვა რაიონში – საავადმყოფოში. მეზო-

ბლები ძალიან მოგვეხმარნენ, ყველა მხარში დაგვიდგა. განსაკუთრებით ბონდომ და კოლიამ იყონა. ექიმმა – ყველაფერი ორგანიზმზეა დამოკიდებული. რკინასავით კაცი იყო, ამას ვინ იფიქრებდა? – სინანულით გადააქნია თავი ჟუჟუნამ, მერე მტიცივედ დაამატა, – აუცილებლად ეშველებაო.

მოულოდნელი ამბით გაბრუებულ გიოს გული უკენესოდა. ინსულტი სახუმარო ამბავი არ იყო. ეჰ, რამდენჯერ გავაფრთხილე, მაგრამ ბედს სად გაექცევი.

– მანქანა გვჭირდება, ჟუჟუნა, ვის ჰყავს მანქანა?..

– მურადის...

– აბა, ჟუჟუნა, შენ იცი, იქნებ დაგვეხმაროს...

ასაკდავინყებელი ჟუჟუნა გარბოდა – ბახულაც სასწრაფოს აედევნა...

ძროხაც ვერაფრით დაეჭირათ...

* * *

რაიონული ცენტრი ორ ნაწილადაა გაყოფილი. ერთ მხარეს ადმინისტრაციული შენობები: საკრებულო, პროკურატურა, სასამართლო და მშენებარე ეკლესია. მეორე მხარეს – სავადმყოფო და კვების ობიექტები. ტროტუარს ამშვენებს უხეფოთლიანი ჭადრის ხეები. ოდესღაც თეთრად შეღებილი სავადმყოფო გახუნებულიყო. შეუბრალებელ დროს თავისი დალი დაესვა – კედლებიდან ალაგ-ალაგ იმზირებოდა ჟანგმოდებული არმატურა. და განუკითხაობის დროდან შემორჩენილი ნატყვიარების ნაკვალევი – ამოკბეჩილი ღრმულები.

კარგად შელამებული იყო, გიო სავადმყოფოს, რომ მიადგა. სამსართულიანი შენობა უსიცოცხლოდ გამოიყურებოდა აქაიქ ბჟუტავდა ნათურები. ისის იყო ფეხი შედგა წინკარში, რომ ცაზე ელვა გაიკლაკნა წამიერად გაანათა გარემო და იქუხა. ქუხილს კანტიკუნტად მოჰყვა წვეთები და თანდათანობით თავსხმაში გადაიზარდა. წვიმას მოყოლილი ქარაშოტი ცოფიანივით ეძგერა ჭადრის ხეებს და რომ ვერაფერი დააკლო, გაგულისებული სავადმყოფოს შეასკდა. მორყეული ფანჯრები ამაოდ ცდილობდა მომსკდარი ღვარცოფის შეკავებას. დასჭეპა კიდე

ერთხელ. გრგვინვამ ქვეყანა შეაზანზარა და ძალგამოცლილი მთებს მიღმა ჩაიკარგა. მბჟუტავი ნათურებიც ჩაქრა. ჩაბნელებულ დერეფანში მყოფმა გიომ აღარ იცოდა, საით წასულიყო. დერეფნის სიღრმეში სანთლის მოლიცლიცე მკრთალი შუქი შენიშნა. სიფრთხილით წავიდა მისკენ. პატარა შუშებიანი ოთახი გამოჩნდა რომელზედაც სამორიგო იკითხებოდა. თაროებზე უამრავი გახუნებული საქალაღდეები იყო ჩამწკრივებული. თეთრხალათიანი ახალგაზრდა ლამაზნაკეთებიანი ქალი ტელეფონზე დარეკვას ცდილობდა.

– ალო, ალო, იქნებ, როგორმე შუქი ჩაგვირთოთ რეანიმაციაში ინსულტიანი გვინევს, სისტემაზეა შეერთებული, – ივედრებოდა ქალი. უჩვეულოდ ესახებოდა გიოს მომხიბლავი გაქათქათებულ-სამოსიანი ახალგაზრდა ქალი ამ უსახურ და მრუმე შენობაში. ადამიანი უკიდურესად მძიმე სიტუაციაშიც კი არ კარგავს სილამაზის აღქმის უნარს.

იგი ქალს მიესალმა.

– გამარჯობა!

– გაგიმარჯოს – უპასუხა ქალმა და გაკვირვებულმა გიოს მიანათა ცნობისმოყვარე თვალები – უჭირს რაღაც, თუ არა, ამ წარღვნაში აქ რა მოიყვანდა.

– რამდენიმე საათის უკან თქვენთან ერთი შუახანს გადაცილებული კაცი მოიყვანეს, სავარაუდოდ ინსულტით, იქნებ დაგვაკვალთანოთ – ვის მივმართოთ, სად მივიდეთ, როგორია მისი მდგომარეობა, სად წევს, – მიაყარა გიომ.

ქალის ცნობისმოყვარე თვალები თანაგრძნობამ და სიბრაღეობამ შეცვალა.

– რეანიმაციაში წევს, ბატონო. მერე ბრაზშეპარული ხმით განაგრძო: აუტანელ პირობებში გვინევს საქმიანობა, არა შუქი, არა წყალი, სავადმყოფოა ბოლო-ბოლო. გაჭირვებით დავრეკე ჩაგვირთავენ, ალბათ, შუქს. ცოტა ხანს დამელოდეთ, მორიგე ექიმთან მიგიყვანთ, ის გეტყვით ყველაფერს.

გიო სარკმელს მოშორდა და გრძელ სკამზე ჩამოჯდა. ვერც დამჯდარმა მოისვენა. აწრიალებული დერეფანში წინ და უკან სცემდა ბოლთას. რას მეტყვის ექიმი. ინსულტი ხუმრობა საქმე

არ არის. როგორც გამიგია, მკურნალობას ექვემდებარება. ბევრი გამომძვრალა ამ მდგომარეობიდან. ასაკსაც ხომ მნიშვნელობა აქვს. რა ვიცი, რა ვიცი, ისე, ღვთის ნებაა ყველაფერი. ცოტა ხანში შუქიც მოვიდა. ისე მკრთალად ანათებდა, ოდნავ თუ სჯობნიდა სანთელს. გიო ისევ სარკმელს მიადგა.

- უკაცრავად ქალბატონო, თქვენი სახელი, თუ შეიძლება.
- ინგა, ბატონო.
- ქალბატონო ინგა, იქნებ მიმიყვანოთ მორიგე ექიმთან.

ინგამ უფრიდან პატარა სარკე ამოიღო, თავი შეითვალიერა და კმაყოფილი ფეხზე წამოდგა, გაქათქათებული ხალათი შეისწორა და შუშებიანი კარი გამოაღო.

- მესმის თქვენი, ჩემო ბატონო, მძიმე ავადმყოფია, მაგრამ ერთ რამეში გაგვიმართლა. ამ შემთხვევაში შეიძლება უადგილოდაც მოგეჩვენოთ რაიმე გამართლებაზე საუბარი, მაგრამ პატარა წვრილმანსაც კი გადაამწყვეტი როლი უთამაშნია, - გამოცდილებით დაბრძენებულივით წარმოთქვა ახალგაზრდა ხიბლიანმა ქალმა, - ის ფაქტი, რომ დღეს ნევროპათოლოგია მორიგე, წვრილმანი ნამდვილად არ არის...

ვერანაირი რეაქცია რომ ვერ შეამჩნია გიოს, აღელვებულმა განაგრძო:

- თბილისიდანაა, ბატონო, ჩამოსული, სამი წელია უკვე. თავისი ავადმყოფები თბილისიდანაც კი აკითხავენ, ქუთაისზე აღარ ვლაპარაკობ. მე ერთი რამ გამკვირვებია, ასეთ სპეციალისტს როგორ შეეღიწნა. არ ვიცი, რამ აიძულა აქ ჩამოსვლა, - ველარ ჩერდებოდა ქალი, - როგორც გავიგე, ოჯახიც ჰყოლია დედაქალაქში. აქ კი სულ მარტოკაა, ცოტა დაღევა უყვარს...

ალბათ, კიდევ იტყოდა რამეს, მაგრამ ექიმის კაბინეტსაც მიადგნენ. ინგამ კარზე დააკაკუნა.

- ბატონო თენგიზ, თქვენთან არიან.

მუშაობა გადაკრული კარი გაიღო. საშუალო ასაკის თითქმის მთლიანად გაჭაღარავებული ბრგე, ჩასხმული, სპორტული აღნაგობის, საშუალოზე მაღალმა სახელიმილიანმა მამაკაცმა გიო ინგასთან ერთად კაბინეტში შეიპატიჟა. მოჭიდავე ხომ არ იყო ნეტავ წარსულში, გაიფიქრა გიომ. კოხტად მოწყობილ

სუფთა კაბინეტში გრძელ ფართო მაგიდას შედარებით მოკლე პატარა მაგიდა ჰქონდა მიდგმული, რომელსაც ტყავგადაკრული სავარძელი ამშვენებდა. სავარძელსა და მაგიდას კედლიდან ფიროსმანის მეთევზე დასცქეროდა. ფანჯრის მხარეს დივანი იდგა და კიდევ კარებთან ორი შუშებიანი კარადა. მაგიდას სამი მამაკაცი უსხდა. მათ შორის, ორი თეთრხალათიანი. ხალათიანები იქნებოდნენ ოცდაათი-ოცდათხუთმეტი წლის, ერთი ჩვეულებრივად ჩაცმული დაახლოებით ნევროპათოლოგის ასაკის.

– ბოდიშს გინდით, პატარა სუფრა გვაქვს – წარმოთქვა თენგიზმა.

– მოგვიანებით შემოვალ, – შეწუხდა გიო.

– არა, არა, რას ბრძანებთ? დაბრძანდით, – დივანზე მიუთითა თენგიზმა.

გიო ჩამოჯდა.

– გმადლობთ, ინგა, თქვენ შეგიძლიათ, ნაბრძანდეთ. ინგას თითქოს არ ეთმობოდა იქაურობის დატოვება, ნაძალადევი ღიმილით უკან-უკან სვლით, ზურგშეუქცევლად გავიდა კაბინეტიდან. მანამდე კი მოასწრო თქმა:

– დღეს, რომ მოიყვანეს იმ კაცის ახლობელია...

– ვხვდები, ჩემო ინგა, ვხვდები, – ღიმილით წარმოსთქვა თენგიზმა.

– მამაა ჩემი ის პაციენტი, ქალბატონმა ინგამ რომ მოგახსენათ. მაინტერესებს მისი მდგომარეობა, რა სიმძიმისაა დავადება, გვაქვს თუ არა გადარჩენის შანსები, – ლელვაშეპარული ხმით თქვა გიომ.

თენგიზი ტყავის სავარძელში ჩაეშვა, კეხიან ცხვირზე სათვალე შეისწორა და ჟურნალს მისწვდა.

– კი ბატონო, თომა რობაქიძე 77 წლის. ჩვენი შესაძლებლობის ფარგლებში რაღაც – რაღაც პროცედურები ჩავატარეთ. ზოგიც ხვალ ჩაუტარდება, – თქვა თენგიზმა. მერე ჟურნალი გააჩოჩა და განაგრძო, – ერთი შეხედვით, სტანდარტული ჩაქცევაა, ვფიქრობ, ჰემორაგიული ინსულტია. როგორც მითხრეს, მამათქვენი დიდი ხანია, მაღალ წნევას ატარებს. ჰოდა, მაღალი წნევის ფონზე ტვინის რომელიმე სისხლძარღვი

შეიძლება, დაზიანდეს და მოხდეს სისხლის ჩაქცევა. შეიძლება, რომელიმე ინფექციაც იყოს მიზეზი, შეიძლება, იშემიური ინსულტიც იყოს, ძნელია თქმა. ინსულტის დროს თავის ტვინის დაზიანების ნიშნები ძირითადად ერთ ღამეში გამოვლინდება ხოლმე. დაველოდოთ ხვალინდელ დღეს. კომპიუტერული ტომოგრაფიის საშუალება ჩვენ არა გვაქვს, რომ დაზიანების ხარისხი დავადგინოთ. ყველაფერი ორგანიზმზეა დამოკიდებული და – მაღლა აიხედა – ღმერთზე.

– თუ შესაძლებელია, ვნახავ.

– კი ბატონო, რეანიმაცია აქ პირობითი ცნებაა. ერთი ჩვეულებრივი პალატაა. ქვემოთ ინგას სთხოვეთ და გაგყვებათ. ისე, სანამ ჩახვალთ, იქნებ წაგეხემსათ, ნამგზავრი ბრძანდებით, მამათქვენს ამაღამ მეტით ვერაფრით დავეხმარებით, ხვალინდელ დღეს უნდა დაველოდოთ. დანარჩენს ხვალე გვეტყვის, – მიიპატიჟა სუფრასთან თენგიზმა.

– გმადლობთ, ბატონო თენგიზ, მამასთან ჩავალ...

მეტი თავპატიჟი ექიმსაც აღარ გამოუდვია. ეჰ, რამდენს გაუვლია მის ხელში, შეჩვეულია და ემოციებისგანაცაა დაცლილი. მამაჩემიც მისთვის მორიგი ავადმყოფია.

რეანიმაცია პირველ სართულზე დერეფნის ბოლოში იყო. ინგა პალატაში შეუძღვა. შესასვლელთან ხელმარცხნივ პირველ სანოლზე იწვა თომა. თავთან წვეთოვანი ედგა ვენაზე მიერთებული. პირში რეზინის მილი, რომლითაც ჰაერი მიეწოდებოდა. სანოლს უკან ლურჯი ფერის გრძელი საბრძოლო ტორპედოს მსგავსი ჟანგბადის ბალონი იყო მიყუდებული. გიო პალატაში მყოფთ მიესალმა, იქაურობა შეათვალიერა. ხუთი სანოლი იდგა, აქედან ერთი მამის გვერდით – თავისუფალი, დანარჩენი ავადმყოფებს ეკავათ. რეანიმაციის პირობაზე გიოს ავადმყოფთა რაოდენობა ებევრა. გარედან ფართო ფანჯრაში ღამე იმზირებოდა.

– მე დაგტოვებთ, – თქვა ინგამ, – თუ რამე დაგჭირდებათ, აქვე ვარ სამორიგეოში. გიომ სკამი მიადგა სანოლს. ჩამოჯდა. ხელში აიღო მამის ხელი.

– ეჰ, მამა, მამა, შენ და სავადმყოფო? სანოლი და ავად-

მყოფობა, როგორ აპატარავენს, უსუსურს ხდის ადამიანს. მამა, ჩამოვედი, გესმის ჩემი? – თავზე გადაუსვა ხელი მამას გიომ, მისი უმწეობის შემხედვარე ერთბაშად მოისხლიტა, მოითენთა და ძალა წაერთვა, – მამა, იქნებ გესმის ჩემი, – კვლავ გაიმეორა გიომ ჩურჩულით, – იქნებ თვალები მაინც გაახილო...

დაჟინებით დასცქეროდა მამას. თითქოს თვალზე ცრემლიც შენიშნა, ალბათ, მეჩვენებო, გაიფიქრა და ხელი გადაუსვა. სისველემ ხელი დაუნამა. გაუხარდა, შესაძლებელია, ესმის კიდეც და ლაპარაკს ჯერ-ჯერობით ვერ ახერხებს. ნეტავ, საერთოდ თუ დაილაპარაკებს, ან ფეხზე თუ გაივლის. ურთიერთსაწინააღმდეგო აზრები მოსვენებას არ აძლევდნენ გიოს. ფეხზე წამოდგა. დახუთული მძიმე ჰაერით და სპეციფიკური სუნით იყო გაჯერებული სივრცე.

– თუ შეიძლება, ცოტა ხნით ფანჯარას შევაღებ, – მიმართა ფანჯარასთან მწოლიარე ავადმყოფს.

– რა თქმა უნდა, ჩვენ უკვე მივეჩვიეთ, ვეღარ ვგრძნობთ ამ სიმყრალეს...

– აქ ყველა ინსულტიანია?

– კი ბატონო, მე მეშვიდე დღეა, რაც აქ ვარ, დიდი განსხვავება არ არის პალატებს შორის, აქ მიჩვევია, შედარებით მეტი სისუფთავეა. ისე კი, დროა, გავეცნოთ ერთმანეთს. ნება მიბოძეთ, წარმოგიდგინოთ აქ მყოფი საზოგადოება, – რიხიანად დაიწყო ფანჯარასთან მწოლიარემ...

– ჩანს, ძნელია ადამიანის ბუნების შეცვლა, ზოგიერთს მძიმე სწეულებაშიც კი არ ლაღატობს იუმორის გრძნობა, ასეთები მალე ჯანსაღდებიან ხოლმე, გაიფიქრა გიომ.

– მე ვარ ადგილობრივი ხელისუფლების წარმომადგენელი გოდერძი, ჩემო ბატონო, ორმოცდათხუთმეტი წლის. სხვათა შორის, ერთი კვირის წინ გავხდი წინ გავხდი ამ ხნის. დღეს აღვნიშნეთ, მეორე დღეს კი აქ მოვხვდი. ვერ გეტყვი, აღნიშვნის ბრალია, თუ უბრალო დამთხვევაა, ესენიც ვერაფერს მეუბნებიან. ცარიელი საწოლის იქით რომ წევს, ეგ სოსიკოა, ყოფილი სანერგეს მუშაკი, შესანიშნავი მცნობელი ვაზისა, – სოსიკომ თავი წამოსწია გაცნობის ნიშნად. – სულით ხორცამდე გლახი,

მინაზე უზომოდ შეყვარებული და მისით დაავადებული. ჩემსა და სოსიკოს შორის რომ წევს, შალიკოა, კალატოზი, – შალიკომ ჯამრთელი ხელი ასწია. – პროფესიებს აქ არანაირი მნიშვნელობა არ აქვს, ჩვენ ჯიშით, მოდგმით, გენეტიკით ყველანი გლუხეზი ვართ, – დაამთავრა გაცნობა გოდერძიმ.

– მე გიო ვარ, ეს კაცი კი მამაჩემია.

– ბიძია, – მიმართა სოსიკომ გიოს, – მაგ ცარიელ საწოლზე მამა მიქაელი იწვა, გამოკეთდა და წავიდა. მამაშენიც გამოკეთდება, ჩვენც მაგ დღეში ვიყავით ყველანი. ჯერჯერობით ლაპარაკს მაინც ვახერხებთ, არც სახე დაგვბრეცია და არ არის ეს პატარა საქმე. შენ შეხედვაზე გული ხომ არ უნდა შეუწუხდეს კაცს, – დაამატა ღიმილით სოსიკომ, – ჰო, კიდეც ყველაფერი ღვთის ნებაა, როგორც მამა მიქაელი იტყოდა, ალბათ, ღმერთი არ გაგვწირავს, – გაამხნევა სოსიკომ გიო.

– ღმერთი უკიდურეს შეჭირვებისას თუ გაახსენდება ადამიანს, ეს შეჭირვებაც ღვთისგანაა. განსაცდელია. ავადმყოფობით იწმინდება ადამიანის სული. მოთმინებით და ღვთის დიდი სასოებით, – როგორც ამბობენ წმინდა მამები, – წამოიწყო გოდერძიმ, – ღმერთს არავინ ავიწყდება და ყველას დამსახურებისამებრ მიაგებს. ბოლო დროს ბევრს ვკითხულობდი თეოლოგიურ ლიტერატურას და ჩემი მდგომარეობიდან გამომდინარე, ალბათ, აწი უფრო მეტს წავიკითხავ, თუ დამცალდა, – ნალველი გაერია, ერთი შეხედვით, ხალისიან გოდერძიმს.

– სულზე ამბობდი შენ, – შეესიტყვა გოდერძიმს სოსიკო, – ვის ახსოვს სული, თუ ძმა ხარ, ან რა არის სული, სული მე ის მეგონა, რითაც ვსუნთქავთ. ვფიქრობდი, რომ ამით მთავრდებოდა ყველაფერი. თურმე ასე არ ყოფილა. ბავშვმაც კი იცის, რომ სიკვდილს ვერავინ გაექცევა, მაგრამ მამა მიქაელი ამბობს, სიკვდილით იწყება სიცოცხლეო. სიკვდილზე უფრო საშიში სიკვდილის შემდგომი ხანააო. მომკალი და ვერ წარმომიდგენია, არსება უსხეულო და მოაზროვნე. მე მხოლოდ სხეულით შევიცნობ სიცოცხლეს, ცოცხალი სხეულით. ჩვენ უმეცრები ვართ ამ საქმეში, ბევრი არაფერი გაგვეგება. მამა მიქაელმა დაიწყო ჩვენი განსწავლა. გვაზიარა კიდეც. არც ამის მნიშვნელობა

ვიციტ ვერ. გავიგებ, თუ არა საერთოდ, ესეც არ ვიცი.ის კი ვიცი, რომ ბაბუაჩემი ყოველი საქმის წინ პირჯვარს იწერდა, მამაჩემიც და მათი მიბაძვით მეც ასე ვაკეთებდი, ოღონდ მალულად, იმიტომ, რომ ჩვენს მეტი პირჯვარის გადამწერი ჩემ სოფელში მე არ მინახავს.

– შვილო, გიო, არ გენყინება ალბათ, თუ ასე მოგმართავ, – მოსაუბრეებს შეურთდა შალიკო. – რას ბრძანებთ ბატონო შალიკო?

– კაი, თუ კაცი ხარ, რომელი ბატონი მე ვარ, ერთი უბრალო გლეხის კაცი ვარ, გლეხები ვართ ჩვენ ყველანი, – როგორც აღნიშნა გოდერძიმ, – დაუდევარი გლეხები. ვენახიო, ყანაო, საქონელი, სხვა ათასი წვრილმანი, ფრინველი და კიდევ მინა იმდენს ითხოვს, სად გვცალია ჩვენი თავისთვის, სანამ არ წავიქცევით. მერე კი ასეთ დღეში აღმოვჩნდებით ხოლმე.

– შალიკო ბიძია, ინსულტი პროფესიის მიხედვით არ ეტაკება კაცს, ასე რომ იყოს, იმ პროფესიას არავინ აირჩევდა. – თქვა გოდერძიმ.

– რა ვიცი, ბიძია, ჩვენ კი მოგვსპო და მოგვარილა, – გიოს დედამისის საყვარელი ფრაზის გაგონებაზე, გაელიმა. დიაბეტიტით გატანჯული ხშირად იმეორებდა ხოლმე ამ სიტყვას, – დაგვიფჩენია პირი და ქაქანის მეტი აღარაფერი დაგვრჩენია. შრომას მოწყვეტილები ქაქანს მივეძაღეთ, არადა, რამდენი სამუშაოა ახლა სოფელში. მთელი წლის ნაამაგარს ახლა უყრიან თავს...

– აბა, აბა. – ჩაერთო ისევ სოსიკო, – დაცლილია სოფელი ხალხისაგან. შენიც უნდა გააკეთო, იმ წასულის პატრონსაც უნდა წაუკრა ხელი, მარტო ქალები და მოხუცები რას გახდებიან, მათ ამარაა სოფელი. ასე თუ გაგრძელდა, დაიქცევა ქვეყანა.

– სწორად თქვი, სოსიკო ბიძია, მართლაც, დაიქცევა ქვეყანა იმიტომ, რომ გლეხოზა ოდითგანვე ხერხემალი იყო ქვეყნის. – მხარი აუბა გოდერძიმ. მეფე-პოეტი არჩილი გაახსენდა გიოს, რომელიც გლეხოზას უდიდეს მნიშვნელობას ანიჭებდა სწავლა – განათლებასთან ერთად ერის ცხოვრებაში.

– იმსხვრევა ეგ ხერხემალი და ეგაა, – ჩაურთო შალიკომ.

– მეტი დამსხვრევა რაღა გინდა? ქალაქში ვიყავი ერთი

თვის წინ, სამსახურმა გამაგზავნა, – გააგრძელა ისევ გოდერძიმ. საქმეს რომ მოვრჩი, ბაზარში შევიარე, ცეცხლი უკიდია ყველაფერს და არც ერთი არ არის ქართული პროდუქტი – მწვანელი ირანიდან, ლობიო ჩინეთიდან, კაცო, გაგიგონია, ჩინეთიდან. როგორ ახერხებს ლამის მილიარდნახევრიანი ქვეყანა, თავისი ხალხი გამოკვებოს და ჩვენთანაც შემოიტანოს? რალა შორს წავიდეთ, ყველა მეზობელი ქვენის პროდუქტია.

– ჩვენ რალა ღმერთი გვინყრება. – ამოიხვნეშა შალიკომ და შეთხელებული ჭალარა თმა მოიქექა.

– აქ სახელმწიფოებრივი აზროვნებაა საჭირო, ბიზნესს თავისი მგლური კანონები აქვს, შემოტანა უფრო იაფი უჯდება, ვიდრე ადგილობრივ ბაზარზე შესყიდვა. სოფლის მეურნეობისათვის საჭირო მონინავე ტექნოლოგიებმა ჩვენამდე ჯერ კიდევ ვერ მოაღწია და არის კიდევ სხვა მიზეზები – თანამდებობითა და მდგომარეობით გადიდკაცებულთა ფინანსური ინტერესები. ხალხზე მზრუველი თავი კაცი აკლია ქვეყანას, – ბრძენკაცივით დასძინა სოსიკომ. – როდის გამოჩნდება ასეთი კაცი, – იკითხა ისევ შალიკომ.

– გამოჩნდება, აუცილებლად გამოჩნდება, – უპასუხა გოდერძიმ.

– ოდესღაც შეიძლება მართლა გამოჩნდეს, მაგრამ დაცარიელებულ სოფელში თვითონ ხომ არ დაინყებს ხვან-თესვას?! – რიტორიკული კითხვა დასვა სოსიკომ.

მოსაუბრენი ცოტა ხანს მიყუჩნდნენ. შალიკომ მარჯვენა ხელით მოუხერხებლად ბალიში შეისწორა, მარჯვენა ფეხი მუხლში მოხარა და დაინყო ისევ:

– თქვენ, ბიძია, კიდევ ერთხელ გამიმეორეთ თქვენი სახელი, ჩემს თავში ახლა, რია-რიაა, არა გასაკვირი, რომ დამვინყებოდეს.

გიომ თავისი სახელი გაიმეორა.

– საავადმყოფო და ერთ ბედში მყოფობა აახლოებს ადამიანებს, ასე მგონია, წლებია აქ ვწევარ. ერთმანეთის შესახებ თითქმის ყველაფერი ვიცით, რამდენჯერმე ვიმეორებთ ერთსა და იმავეს.

შალიკო პატარა ხანს შეყოვნდა, ჩაფიქრდა.

– ფუი ეშმაკს, დამავინწყდა, რისი თქმას ვაპირებდი. ეს ჩერჩეტი თავი ველარ აზროვნებს. ხო, ვენახის ჩაყრას ვაპირებ. ეს არც თუ ისე ადვილი საქმეა ახლა. ადრე იქ მდინარის პირას იყო სანერგე. სოსიკომ იცის ეს კარგად. იქ იმყნებოდა სხვადასხვა ჯიშის ვაზი და ყველას ხელი მიუწვდებოდა. ახლა არ ვიცი, საიდან მოვიტანო. მიწიერზე საზრუნავი დადამბლებულ ადამიანსაც კი არ ასვენებს, გაიფიქრა გოდერძიმ. ყველაზე კარგად ჩვენთან მაინც ციცქა-ცოლიკაური ხარობს. ათფუთიანი მაქვს ხელშეუხებელი, წმინდა, კამკამა, თაფლისფერი. იქნებ ღმერთმა ფეხზე გაგვარონიოს ჰა, რას იტყვი შენ, სოსიკო?

– ნეტავი მაგას ველირსებოდე და შემოვუსხდეთ მერე ჭურის თავზე და კაცურად დავაგუგუნოთ,-თქვა სოსიკომ.

ღიმილი მოერიათ მოსაუბრეებს.

– შენ მაინც რომელი მოგწონს? – გამოეხმაურა გოდერძი,

– მე ბულბულს ენა მიყვარს. კარგია სამ ხმაში. ეჰ, სად წავედით, ხალხო!

გიო ფეხზე წამოდგა და ფანჯარას მიადგა. ბნელის მეუფება გრძელდებოდა ისევ. აქა-იქ ფოთლებს შემორჩენილი წვეთები თუ აციალდებოდა ხანდახან. უკან შებრუნდა და მამას გახედა. საშინელი სანახავი იყო პირში მიღგაჩრილი მამა. ლაპარაკის იშტაზე მოსული შალიკო კი განაგრძობდა:

– დღეს იშვიათია, ვინმემ ვაზი ჩაყაროს. გარბის ყველა სოფლიდან. ჩვენს უბანში სამი-ოთხი კომლილა დავრჩით. მე და ჩემი კნეინა ჯერჯერობით ავეუდივართ საქმეს. თუმცა, მე აწი რილას მაქნისი ვარ? – შუბლი შეიჭმუნხა, ამოიხვნეშა და კვლავ განაგრძო შალიკომ. – ეს ჩემი ბიჭიც გადაკარგულია უცხოეთში. კაცმა არ იცის, რას აკეთებს იქ. გოგოც ქმართან ერთად თბილისშია. ბიჭი მანაღვლებს ძალიან. რამდენჯერმე ფულიც გამოგვიგზავნა. მის ფულს არ დავეძებ, რამე ხიფათში არ გაყოს თავი. ცუდი ამბები მოდის იქიდან. სიკვდილის პირას მისულ კაცს მთლად არ მომიღოს ბოლო, – ნალვლიანად ჩამათავრა შალიკომ.

– გეყოფა, შალიკო გეყოფა. წინასწარ რას იეხეთქავ გულს. იქნებ ყველაფერი იმაზე უკეთესადაა, ვიდრე შენ ფიქრობ,

– სიტყვაში ჩაენაცვლა სოსიკო, მერე გიოს მიუბრუნდა – გიო, ბიძია, სანამ შენ შემოხვიდოდი, მაგრად რომ იჭექა და აქაურობა დღესავით გაანათა – არ ვიცი, მომეჩვენა, თუ რა იყო, მამაშენი თითქოს შეინძრა, თვალი გაახილა. აუცილებლად გამოკეთდება და მერე ქე გვპატიჟობს აგერ შალიკო, წევიდეთ სუყველა და დავაფასოთ ეს პატიოსანი კაცი. ოქროს ხელები აქვს ამ კაცს, ოქროს ხელები. ის ლამაზი სკოლა ნაძვენარში რომ არის ჩაფლული, მაგის და მაგის მამის აშენებულა. – მიეფერა სოსიკო შალიკოს. და განაგრძო, – სიხარბეს რა ვუთხარი, თუ არა მარჯვე გლეხი სოფელში თავს აუცილებლად გაიტანს. მაგრამ სადღა გლეხი ხომ გაგიგონია, ორი კურდღლის მადევარი ვერც ერთს ვერ დაიჭერსო, ნახევრად ქალაქში რომ ხარ და სოფელს ხანდახან ჩამოუქროლებ, ვერანაირ მიუბრუნებას ვერ ეწევი. გლეხი მინას უნდა იყოს შეზრდილი. მინა, მზე, მთვარე, ცა და ვარსკვლავები გლეხისთვის წიგნია. ყველა წიგნზე დიდი წიგნი, ოღონდ ნაკითხვა უნდა შეგეძლოს. სად იყო ადრე ამინდის ბიურო? ახლა სხვა სახელს ეძახიან. რა ქვია, გოდერძი? დამავინყდა სახელი...

– სინოპტიკოსები, სინოპტიკოსები, სოსიკო – უთხრა გოდერძიმ.

– რა უბედურებაა, ენას მოიტეხს კაცი. გლეხს მამა-პაპათა გადმოცემული, დროში გამოცდილი ცოდნით, გამოცდილებით, დაკვირვებითა და ალლოთი შეძენილი სიბრძნე ჰქონდა და ის იყო კიდე მისი წიგნი. შეუცდომლად იცოდა, როდის მოენხა და როდის დაეთესა. დიდი სიყვარულით ელოლიაგებოდა ყოველ ხეს, ბუჩქს, თუ ყვავილს. ვენახზე აღარაფერს ვამბობ. ხეს რომ დარგავენ, მერე კითხულობენ, გაიხარა თუ არაო. გახარება და სიცოცხლეა ერთი და იგივეა, უსიხარულობა სიკვდილია, ჩემო კარგებო; ასე ვფიქრობ მე ჩემი გლეხური ჭკუით.

ყურადრებით უსმენდა სოსიკოს შალიკო, მერე მარჯვენა ხელით უსიცოცხლო მარცხენა ხელი გულზე დაიდო, ამოიოხრა და თქვა:

– ღმერთო, ამ ხელით ჭურის აყალო მომაზელინე და მერე თუ გინდა, მომკალი.

პატარა ხანს სიჩუმე ჩამოვარდა. დუმილი გოდერძიმ დაარღვია.

– გიო, შალიკო ამბობდა, შვილი მყავს უცხოეთში და წუხს, რას საქმიანობსო. გულწრფელია მაგის წუხილი. საშინელებები ისმის იქედან. ჩვენდა სამწუხაროდ, ვერაფერი ღირებული ვერ გაგვაქვს საექსპორტოდ, გარდა მამაძაღლოებისა. სირცხვილი დაკარგა ხალხმა. ზნეობა. უსირცხვილო კაცი ყველაფერზე წამსვლელია. საოცარ დროში ვცხოვრობთ. ასეთი რეკლამირებულ უზნეობას და უსირცხვილობას არ მოსწრებია კაცობრიობა და თუ ასე გაგრძელდა, ეს იქნება წინაპირობა ქვეყნიერების დასასრულისა. ჩემი წინაპრებიც ამ რაიონის მკვიდრები იყვნენ, მეც აქ ვარ დაბადებული. სასწავლებლად მომიწია წასვლამ ქალაქში. მერე იქ დავრჩი, დავცოლშვილდი. სანამ მშობლები ცოცხლები იყვნენ, მიხაროდა ჩამოსვლა. მერე გამიცივდა გული და იშვიათად ჩამოვდიოდი. ერთხელაც დაკრძალვაზე ჩამოვედი. შემძრა ჩემი სახ-ლკარის მდგომარეობამ. ლობეებჩალენილი, გავერანებული და გატიალებული დამხვდა ყველაფერი. უპატრონო სასაფლაოს ჰგავდა. შემრცხვა ჩემი წინაპრების, ჩემი მშობლების იმითი დაღვრილი ოფლის. მივატოვე ყველაფერი და ჩამოვედი. ყველას გაუკვირდა, ჩემებს განსაკუთრებით. სხვადასხვა თანამდებობაზე მუშაობის გამოცდილება მაქვს. ახლა აქ ვსაქმიანობ ადგილობრივ ხელისუფლებაში.

გიო ხშირ-ხშირად წამოდგებოდა ფეხზე მამას დახედავდა ხოლმე, თან მოსაუბრეებს უგდებდა ყურს. ავადმყოფები მწყურვალევით დაწაფებოდნენ სიტყვას.

– უცნაურ დროში ვცხოვრობთ, ჩემო გიო, მთლად გაუშინაურდა გოდერძი. – სახელმწიფოებრიობის ორასწლოვანმა წყვეტამ საშინელ მდგომარეობაში ჩაგვაგდო. არანაირი გამოცდილება არ გვაქვს სახელმწიფოს მართვის, რომელიც, ჩემი აზრით, ურთულესი მექანიზმია. ვთარგმნით ათასგვარ კანონს და ვითომ ვუსადაგებთ ჩვენს პირობებს, მაგრამ ჯერჯერობით არაფერი გამოგვდის. და იკითხავ, რატომ არ გამოგვდის? გიპასუხებ – იმიტომ, რომ მასში არ არის ეროვნული სული.

– რა გამოვა, თუ ძმა ხარ, ხე არ ვარგა უცხოეთიდან გადმონერგილი და კანონი ივარგებს? – ჩაეჭრა სოსიკო. გოდერძი ცოტა ხანს შეყოვნდა და განაგრძო:

– ვატარებთ ათასგვარ ექსპერიმენტს, რომლებსაც თაობები ეწირება. ვყიდით ყველაფერს. წარმოიდგინეთ უმიწოდ დარჩენილი ქვეყანა. გაუუცხოვდა ხალხი საკუთარ ქვეყანას. აღარ არსებობს სამშობლოს განცდა. კუჭს დაემონა ყველაფერი. ფერეიდნელი ქართველების მშურს, რა გვიჭირდა, სამშობლოს მათნაირი სიყვარული რომ შეგვეძლოს. ჩვენს ქვეყანაში აღარავინ წერს ქვეყნის სიყვარულზე, პატრიოტიზმზე. ფსევდო ღირებულებებმა წალეკა ყველაფერი. ყველა უმსგავსოებას დემოკრატიით ამართლებენ. მიზეზებს არ ვეძებთ, შედეგები კი ასეთია, რიგორიც არის. მხოლოდ სუფრაზე გვახსენდება სამშობლო განსხვავებული სასმისით. სიყვარული დაკარგა ხალხმა, მძეულვარება მძვინვარებს ქვეყანაზე. ორ შაურად გაუყრიან დანას ერთმანეთს. მე მტკივა ჩემი ქვეყანა, მიყვარს, დავბრუნდი იქ, სადაც ვიშვი. მიუხედავად ყველაფრისა, მე არასოდეს ვიტყვი, რომ მრცხვენია ქართველობის. არავისზე ნაკლები და არავისზე უარესი არ ვართ ჩვენ. მე მინდა, ერთი აგური მაინც დავდო ჩემი ქვეყნის ამღშენებლობაში და ვერავინ ვერ გამაგდებინებს ამ აგურს ხელიდან. როცა უიმედობა შემომიტევს ხოლმე, ყაზბეგს ვკითხულობ, ქართულ ცეკვებს ვუყურებ, ჩემი სახელოვანი წინაპრების სული ცოცხლდება მათში და ისინი მე მაძლიერებენ...

შალიკო თვალმიღწეული იწვა. უსიცოცხლო ხელი ისევ გულზე ედო. გოდერძიც მიყურდა. გიომ კიდევ ერთხელ გახედა მამას და უსიტყვოდ დერეფანში გავიდა. მედდა სამორიგეოში ჟურნალში რალაცას იწერდა. გიოს გასვლისას თავი ასწია და მომლოდინე თვალებით შეაცქერდა. გიომ უხმაუროდ გაიარა დერეფანი და ეზოში მიაშურა. შორს სადღაც მამალმა იყივლა. მამლის მესამე ყივილზე გადიოდა ხოლმე მამამისი სახლიდან, როცა წისქვილში მიდიოდა. ლამის სუსხმა შეამცვივნა და სავადმყოფოში შებრუნდა. მედდა დასასვენებლად ემზადებოდა. გიო ფრთხილად შევიდა პალატაში. განცდებით დამაშვრალ ავადმყოფებს ჩასძინებოდათ. გიომ სკამი მამის სანოლთან მიაჩოჩა, ხელში მისი შრომისაგან დაშაშრული ხელი აიღო და თითები ნაზად გადაუსვა. გული აუჩვილდა და ცრემლები მოეძალა. მერე მაჯა

გაუსინჯა. გული რიტმულად სასიცოცხლოდ უცემდა, რამაც განუზომელი სიხარული მოგვარა. ათთროლებულმა მამის ხელი გულში ჩაიკრა სანოლზე თავი ჩამოდო და გაირინდა...

დროის ამ მცირე მონაკვეთის მოვლენებმა კინოკადრებივით ჩაიქროლა: ზმანება, მგზავრობა, ტრასაზე გამოვარდნილი ძროხა, თმაბულულებული მოლარე გოგონა, სოფელი, მოლიალებული ეზო-ჭიშკარი, დაბნეული ყუყუნა, საავადმყოფო, მამის უმწეო მდგომარეობა, ნევროპათალოგი... რაო, შეიძლება, ინსულტი ინფექციამაც გამოიწვიოსო, რა ინფექცია, საიდან... გააოცა დადამბლავებული ადამიანების ოპტიმიზმმა, გამოჯანმრთლების საოცარმა რწმენამ, აქა-იქ თუ გამოერეოდათ ნაღველი. ეტყობა, განსაცდელში მყოფთ სულის ამოხდამდე აქვთ თავის დაღწევის იმედი. მათი ცოცხალი მსჯელობა, გულისტკივილი მოუწესრიგებელ ყოფაზე, აზრები, ფიქრები ქარბორბალასავით ტრიალებდნენ, რომლებიც რაღაც მომენტში უხილავმა ძალამ შავი ხვრელივით შეისრუტა...

უჩვეულო შეხებამ გამოაღვიძა. თვალები გაახილა. თავზე მამის ხელი ედო. თვალცრემლიანი შეჰყურებდა, მერე ხელი ჩამოიღო, პირიდან მილი მოიშორა და თითქოს ბოდიშს იხდისო, ღიმილმიმსგავსებული სახით ამოიჩურჩულა.

– გაგანვალე, შვილო?! – ცრემლები წამოუვიდა და ამ პანანა მარგალიტებში მოექცა ის მამა-შვილური სიყვარული, რის გამოც ღვთის მიერ მონიჭებული სიცოცხლე უსასრულოდ გრძელდება...

* * *

ექიმის გამოთქმულმა ვარაუდმა ინფექციის შესახებ გიო საგონებელში ჩააგდო. რა ინფექციაა, რომელმაც თითქმის საბედისწერო შედეგამდე მიიყვანა კაცი? ჯანსაღ კაცს რაღაც გამოუცნობი ინფექცია უღებს ბოლოს. როდიდან დაეწყო, ვინ იცის, რამდენი ხანი აწუხებდა, ხმას ხომ ვერ ამოალებინებდი, ან იქნებ უბრალოდ დამთხვევაა და წნევის ფონზე განვითარდა. ვინაა ამის გამომცნობი. ექიმმა ჩვენ ინფექციების გამოკვლევის საშუალება არა გვაქვსო. ინფექცია ათასგვარია, რომელმა გა-

მოიწვია ინსულტის პროვოცირება, ძნელი დასადგენიაო, იქნებ ინფექციაც არაფერ შუაშიაო...

მერე თავისი თავის გადამონმება დაიწყო – მუხლები ტკიოდა – მეც მტკიოდა. არც მუცელშია დალაგებული ყველაფერი. თავის ტკივილებიც არ არის უცხო. ჰე, დაიწყე ახლა შენებურად. არა, გელა უნდა ვნახო, მაგრამ რა გაუძლებს მას. სასაცილოდ არ ეყოფა. სამხედრო სამსახურის გავლამ ღვთისგან დავინყებულნი აუტანელი კლიმატური პირობების მქონე ქვეყნის დასალიერში მოუწია, სადაც ზაფხული ზაფხულს არ ჰგავდა და ზამთარი ზამთარს. ბინძური წყლის გამო დიზენტერია შეეყარა და კინაღამ წერილი წაიღო. მის შემდეგ შიში დაჩემდა ინფექციების და პერიოდულად აკითხავდა ხოლმე გელას.

გოი ქალაქის გარეუბანში ცხოვრობდა, იმ ეპოქის საზოგადოებრივ-ეკონომიკური ფორმაციისათვის დამახასიათებელ სტანდარტულ ხუთსართულიან კორპუსში. სახლს წინა და უკანა მხარეს ტანაშოლტილი წინწნარი ამშვენებდა. ფანჯრიდან ხშირად გასცქეროდა ხოლმე ცისკენ აშოლტილ მწვანე კორომს – ყველა ზეცისკენ ისწრაფის, ყველას ზეცისკენ აქვს თვალი მიმართული. წინვოვანის ქათიბი განსაკუთრებული სიხასხასით გაზაფხულობით გამოირჩევა ხოლმე. თვალს აწყნარებს, გულს ამშვიდებს. ფრინველთათვის ხომ შეუცვლელი თავშესაფარია. მზის ამოსვლამდე, გარიჟრაჟზე, ჟრიაშულით მონყდებიან თავიანთ სახლ-კარს და საზრდოს საპოვნელად მოეფინებიან ეზოებს. უფრო თამამნი ფანჯრის რაფაზე დაპაკუნობენ – ყოველ დილით უფასო კონცერტებს რომ გასმენინებთ, ცოტაოდენი გასამრჯელო გაიღეთო. განსაკუთრებით ბელურები აქტიურობენ, აქა-იქ შაშვიც გამოერევა ხოლმე, ერთხელ თოხიტარაც კი გამოჩნდა.

გოის გელასთან ვიზიტი აღარ გადუდვია და გზას დაადგა. მიდიოდა და ყველაფერს ყურადღებით ათვალიერებდა – გზას, მანქანებს, ხალხს. ადრე უფრო პენიანად იცვამდნენ, ახლა რალაც უცნაურ მოდას არიან აყოლილნი. უხდებათ, თუ არა, ამისთვის არ სცხელათ, ამაზე არავინ ფიქრობს. მთავარია, მოდას არ ჩამორჩე. ერთ დროს სამარცხვინოდ მიჩნეული სიშიშვ-

ლე ახლა სააშკაროზე გამოუმზირებიათ. ვარცხნილობა უცნაური, აქოჩრილი მამლის, თუ ოფოფის მსგავსი. სამოსს სხეულის ფორმა მთლად დაეკარგა, ქალი იყო თუ კაცი, ვერ გაარჩევდით. კაცობრიობის განვითარების ისტორიაში ბევრი რამ შეიცვალა, ადამიანის გონებრივმა შესაძლებლობებმა ყველა ზღვარი გადალახა, თანამედროვე ტექნოლოგიებმა სამყარო ამოატრიალა, უკიდვგანო ფანტაზიებმა ფრთები შეისხეს და შორეულ გალაქტიკებს შეესივნენ. სამყარო გარეგნულად იცვლება, რაც შეეხება ადამიანის შინაგან არსს, ბუნებას, ის არ შეცვლილა – ისევ კლავენ, ისევ მრუშობენ, ისევ იპარავენ, ისევ ღალატობენ, შურთ. ცოტა სიყვარული და ბევრი უკეთურება. ვერც დრომ და ვერც მეცნიერულ-ტექნიკურმა პროგრესმა მანკიერ და ნარმავალ წუთისოფელში ვერაფერი შეცვალა, დაამძიმა კიდევაც. როგორ ამბობს ეკლესიასტე? იგივე სოლომონ ბრძენი – რაც ყოფილა, უკვე არის დიდი ხანია და რაც იქნება, ის უკვე იყო. რა გიკვირს? – ღმერთის ძიება მთავარი და შენზეა დამოკიდებული მისი პოვნაო. ყველაფერია ნათქვამი. ფიქრი, ფიქრი, სად არ გაგისვრის, სად არ გაგტყორცნის, ვის დაუღწევია თავი ფიქრების ტყვეობისაგან. ზრახვები, ზრახვები, ღვთისათვის სათნო თუ წარსანყმედელი. პირველ დაცემიდან მოყოლებული ეძებენ ღმერთს და ცოტანი პოულობენ. თვითონაც ხომ ბრძანებს – მრავალნი არიან ჩინებულნი და მცირედი რჩეულნი. შორს მობარბაცე სილუეტი შენიშნა. ნუთუ ის არის. სტუდენტობის შემდეგ ერთი-ორჯერ თუ შეხვედრია. ყველა მეზღვაურს ეძახდა. მეზღვაურივით ბარბაცებდა სიარულის დროს. მთაგორიანი სოფლიდან იყო მუხლდაუღელად ადიოდა და ჩამოდიოდა ფერდობებზე. არავინ იცის, რისი ბრალი იყო, ვერაფრით ვერ გადაეჩვია ბარბაცით სიარულს. გამხმარ-გაჩხიკინებული, ანონილი ტანის მეპატრონე ახლა შევსებულა. უაღრესად შრომისმოყვარე და ნიჭიერი იყო და ბევრსაც მიაღწია. რამდენჯერმე ტელეგადაცემაშიც მოჰკრა თვალი. თეოლოგიურ თემებზე საუბრობდა, კაცთმოყვარეობასა და სხვა სათნოებებზე. ყოფილი პარტისტორიის სპეციალისტი მოექცა, რელიგიურ კაცად იქცა და საზოგადოებას მოძღვრავდა. უხაროდა და ეამაყებოდა მისი წარ-

მატებები. ისე კი, ცოტა ფხუკიანი იყო და იუმორთან მწყრალი.

– ნიკოლოზს გაუმარჯოს ნიკოლოზს, – შორიდან შესძახა გიომ. ნიკოლოზი ოდნავ შეეკვნდა, მერე სახელიმილიანი გიოს მიუახლოვდა. ერთმანეთს გადევხვივნენ და მოიკითხეს.

– ბიჭო, რავა გამოკეთებულხარ, შევსებულხარ, ხელი მოუთათუნა ბეჭზე, – კიდევ უნდოდა რალაც მსგავსი ეთქვა, მაგრამ ვინ დააცადა.

– რა, მჭირდა მე, ბიჭო გამოსაკეთებელი? – უკმეხად უპასუხა ნიკოლოზმა, ზურგი შეაქცია და გაშორდა. გამრა გიო, მილურსმულივით დაერჭო ერთ ადგილას. არა, არა ამის გამოსწორება არ იქნება. მის სოფელში ხორცნაკლული ადამიანი, თუ სადმე დასასვენებლად ნავიდოდა და შემდგომ შეესებოდა და მომატებული დაბრუნდებოდა, ეტყოდნენ ხოლმე, როგორ გამოკეთებულხარო. ეჰ, მეცა ვარ რა. დიდკაცობაა, თუ ფხუკიანობა. შე, კაი კაცო, სიყვარულსა და სათნოებაზე რომ ქადაგებ, იმ დალოცვილ წიგნში, მოთმინებაზე, თავშეკავებასა და მიტევებაზეც ხომ წერია. არაფერია, ეშველება. არც საველე გადაქცეულა უცბად პავლედ, გული დაიმშვიდა გიომ. გზა კარგი აურჩევია, ამ ფხუკიანობასაც მოერევა ალბათ. ისიც ნათქვამია, სიტყვას თუ საქმეც არ მიაყოლე, თესლი არ გაღვივდება და ნაყოფსაც არ გამოიღებსო.

მოულოდნელად ამოვარდნილმა ქარმა ფეხი მოაცვლევირა გიოს. ნაგავი და მტვერი სახეში რომ არ შეჰყროდა, თვალზე ხელაფარებულმა შეაბიჯა სავადმყოფოს ეზოში, სადაც აყვავებული ნაძვნარის მტვერი ხალიჩასავით მოჰფენოდა ყოველივეს. მწვანეში ჩაფლული სოციალიზმისდროინდელი ორსართულიანი შენობები სანატორიუმის კოტეჯებს წააგავდნენ. ბოლო კორპუსი იყო მხოლოდ თანამედროვე სტილში აგებული, ხუთსართულიანი თეთრი. გიო მესამე სართულზე ავიდა და პათოლოგიური ინფექციების განყოფილებას მიადგა. გრძელი და ფართო დერეფანი პალატებს ერთმანეთისაგან ყოფდა. კიბესთან ახლოს, სამორიგეოში თეთრ ხალათში გამონკეპილი მედპერსონალი ფუსფუსებდა. გიო საშუალოზე მაღალ, ჭლარათმიან, სანდომიანი სახის ქალბატონს მიესალმა და თხოვნით

მიმართა, იქნებ ექიმ გელა ჩუბინიძესთან მიმიყვანო. შემოვ-
ლაზეა, ბატონო, მალე დამთავრდება, ორი პალატის იქით რომ
კაბინეტია, იქ შებრძანდით მერე, მანამდე კი აქ დაელოდეთო და
ფანჯარასთან მდგომ გრძელ სკამზე მიუთითა. გიო მითითებულ
ადგილზე ჩამოჯდა და ფანჯარაში დაიწყო ცქერა. ფრინველ-
ების სიმრავლემ გააოცა. ნაზამთრალ ფრთოსნებს თბილი
ქვეყნებიდან მოფრენილნიც დამატებოდნენ და აღმა-დაღმა
სერავდნენ სივრცეს. სულის მოსათქმელად ფრთების ფათქუნით
ერთმანეთს ეცილებოდნენ ფანჯრის რაფაზე ჩამოსხდომაში,
თანაც საკვებს ელოდებოდნენ თავისუფლებასა და ჯანმრთელ
ცხოვრებას დანატრებული სნეული ადამიანებისაგან...

მალე გელაც გამოჩნდა თეთრხალათიან გოგო-ბიჭებთან
ერთად, კისერზე ფონენდოსკოპჩამოკიდებული ახალგაზრდებ-
თან მხიარულად მასლაათობდა. სამორიგეოსთან გაჩერდნენ.
ჭალარა თმიანმა ქალბატონმა გიოსკენ მიანიშნა. დინჯად
სერიოზული სახით წამოვიდა, რომელიც სულ არ უხდებოდა
მის სიცოცხლისმოყვარე ხალას ბუნებას. გიოს შეცნობისთანავე
ნაძალადევი სიღინჯე მისმა ჩვეულმა ბუნერიობამ შეისრუტა და
ლიმილად ქცეულმა ოდნავ ხრინწიანი ხმით წამოიძახა:

– ცოცხალი ხარ, კაცო, სად დამეკარგე? ხან ყოველდღე აქ
ხარ, ხან წლობით იკარგები. წამომყევი, წამომყევი ხელი გამოს-
დო და კაბინეტისაკენ გაიყოლა. მერე აჩორჩხლილი გასაღებებ-
ის გროვა ამოაცურა, ჯიბიდან კაბინეტის კარები გააღო და შიგ
შეუძღვა.

– ციხის უფროსი ხარ, თუ ექიმი? ჩააბარე ჯართში და
მთელი დღის საფასურს მიიღებ...

– იცინე შენ, იცინე, ამ გასაღებებზე უამრავი ადმიანის ბედია
დამოკიდებული. ყველას კი არ აქვს მასზე წვდომა, მხოლოდ
ჩემნაირებს, – პათეტიკურად წარმოთქვა და ხელი მალლა ასწია,
– მოდი გასაღებებს თავი დავანებოთ, მანდ ჩამოჯექი.

მაგიდისთან მიდგმული სკამი გამოაცურა. თვითონ სი-
გარეტს მისწვდა, ასანთი გააჩხაკუნა და ნეტარებით გააბოლა.

– ბიჭო, რანაირი ექიმი ხარ, სხვას უნდა მოუწოდებდე
ჯანსაღი ცხოვრებისკენ, თვითონ იგუდები და სხვასაც ახრჩობ?

– ხუმრობა იქით იყოს და თუ რაღაც არ მოეუხერხე ჩემს თავს, კარგს არაფერს დამმართებს, ხმაც კი შემეცვალა.

– მერე ადექი შენც და დაანებე თავი.

– ოხ, დაანებე თავი, ეს შენ ინფექცია ხომ არ გგონია. ჩაყლაპავ ანტიბიოტიკებს და გაგივლის, მოგკლავს ამდენი ანტიბიოტიკი, სოკოდ იქცევი, სოკოდ.

– კარგი, კარგი, გვეყოფა ამდენი ურთიერთდამოძღვრებები, – გელა ფეხზე წამოდგა, ზურგს უკან მდგომი კარადიდან ორი ბოთლი შამპანური, შოკოლადი და ორცხობილა გამოაძვრინა.

– „ინ ვინო ვერიტას“ ხომ გაგიგონია, ჩამოვსხდეთ. მესაუბრე და თანაც თავი შევიყოლიოთ, ოღონდ ინფექციებზე არ დამინყო ლაპარაკი. ღვინო ერთ-ერთი კარგი სამკურნლო საშუალებაა. არ ვიცი, წაგიკთხავს თუ არა, პავლე მოციქული თავის მოწაფეს, ტიმოთეს, წერს, – ცოტაოდენი ღვინო იხმიეო, სასარგებლო იქნება შენი ჯანმრთელობისთვისო. ყურადღება მიაქციე, ცოტაოდენიო, – დამარცვლით წარმოთქვა გელამ, – ერთი მძიმე ავადმყოფი მყავს, ის განმსწავლის ხოლმე ასეთ საკითხებში. მიდი, თუ ძმა ხარ, ჭიქებში წყალი გამოავლე და ვეძიოთ ჭეშმარიტება.

გიომ ჭიქებში წყალი გამოავლო და გელას მიწოდებულ ლანგარზე დააწყო.

– მოკლედ ყველაფრისთვის მზად ხარ...

– რას იზამ, ძმაო, ესაა ჩემი ოჯახი, დღე და ღამე თითქმის აქ ვარ. არც ერთ სულიერ არსებას ისეთი შეგუების უნარი არ გააჩნია, როგორც ადამიანს. სადღაც ამომიკითხავს, წყალში რომ ჩააგდო, ლაყურები გამოებმებაო.

გელა შამპანურს მისწვდა, ოსტატურად გაათავისუფლა საცობის ტყვეობისაგან, პატარა ტკაცანი და ბოლავარდნილი, აქაფებული სითხე შუშხუნით ჩაეშვა ჭიქებში.

– რამდენადაც ჩემს ტერიტორიაზე ვართ, მე ვიტყვი, – მოდი ჩვენი დაულაგებელი ქვეყნის შევსვათ. ასეთი მარგალიტი ღორების ხელში არ უნდა იყოს. დადგომოდეს საშველი.

გიო სვენებ-სვენებით, დაგემოვნებით სვამდა და ცხვირში შეყრილ ბუშტუკებს ცხვირსახოცით იმშრალებდა.

– და შენ ფიქრობ, მარტო მაგათი ბრალია? ხალხის ბრალიცაა...
– თუ ძმა ხარ, ხალხმა რა ქნას? დაბეჩავებულა, ხალხი საშოვარზეა გასული ოჯახისა და საკუთარი თავის გადარჩენაზე ფიქრობს...

– კიდევ კარგი, თუ ოჯახზეც ფიქრობს. ეჰ, წაღეკა მათხოვრობამ და უზნეობამ ქვეყანა – როგორც ჩანს, ბოლო ზღვრამდე არ არის მისული, ჯერ დასაკარგი კიდევ ბევრი აქვთ. იმასაც, რომ დაკარგავენ, მერე იხუვლებს და წაღეკავს ყოველივეს.

– ეგლა უნდა ჩვენს გაუბედურებელ ქვეყანას?

– ბოროტებას არ უნდა წამოუწვე. ბოროტებას ბრძოლით თუ მოუღებ ბოლოს, აღარ არის შეგონებების დრო.

– ბრძოლები და რევოლუციები აპარტახებენ ქვეყანას, უამრავ მსხვერპლს ითხოვს. სხვა გზაც არის.

– რა არის ეს გზა?

– თეორიები მაგ გზის შესახებ ძველი ბერძნებიდან მოდის, ჰო, დემოკრატიის გზაზე ვლაპარაკობ.

– დამისახალე ერთი ქვეყანა მაინც დემოკრატიის კლასიკური გაგებით. დემოკრატია შირმაა უამრავი უმსგავსობის დაკანონებისაკენ. იწყებენ დემოკრატით და ამთავრებენ დიქტატურით, – უკეთესი ჯერ ვერ მოიგონეს.

– გვეყოფა, აქ გავჩერდეთ, – ღიმილით წარმოთქვა გელამ, – თუ არა, სადმე გადავიჩეხებით.

– ჩემო გელა, როგორც ჩანს, სამყარომ ამ ფორმით თავისი მისია ამოწურა. რაღაც სხვა უნდა გამოჩნდეს და დარწმუნებული ვარ, აუცილებლად გამოჩნდება.

გელამ ხელმეორედ შეავსო ჭიქები.

– რთული თემაა-მეთქი, სხვა უფრო მსუბუქზე გადავიდეთ, – შენი ამბავი მაინტერესებს, ოღონდ ინფექციებსა და ფობიებზე არ მესაუბრო.

– ჩემდა სამწუხროდ, ვერ ავცდები მაგ თემას.

– რა ხდება, – დასერიოზულდა გელა.

გიომ დაწვრილებით მოუთხრო მამის შესახებ. გელა ყურადღებით უსმენდა; მერე თითქოს აუდიტორის წინაშე ლექციებს კითხულობსო, ხრინწიანი ხმით დაიწყო.

– გეთანხმები ინსულტი სერიოზული დავადებაა. განსაკუთრებით მოხუცებულთათვის წინასწარ ძნელი გამოსაცნობია, რა მოხდება. მარტო მედიკამენტებიც არაა პანაცეა. თვითონ ორგანიზმზეც ბევრი რამ არის დამოკიდებული, – მერე როგორც ჩვეოდა, მხიარულად განაგრძო:

– ბიჭო, ექიმმა ვარაუდი გამოთქვა, ვიმეორებ, მხოლოდ ვარაუდი რომელიმე ინფექციაზე და შენც მეტი არ გინდოდა. ვარაუდი ვარუდია, კაცო, ინფექციურ დავადებას თავისი დამახასიათებელი ნიშნები უნდა ჰქონდეს, ასეა მიღებული მეცნიერულ თეორიებში და პრაქტიკიდანაც დასტურდება – სიცხე, ოფლიანობა, შეცივება, შეხურება, კუჭ-ნაწლავის პრობლემები, გამონაყარი და სხვა უამრავი დამახასიათებელი ნიშნები. ერთი მათგანი თუ მაინც ჰქონია?

– აბა, რა გითხრა? უთქმელი კაცი იყო, წუნუნი არ უყვარდა.

– არ გგვანებია, ბიჭო, შენ...

– ხომ შეიძლება მაგ ნიშნები არ ჰქონდეს, უჩუმრად მიდიოდეს პროცესი?

გელა ფეხზე წამოდგა, სიგარეტს მისწვდა, ფარდა გადასწია, ფანჯარა გააღო, გააბოლა და ეზოში გაიხედა. მზის მაცოცხლებელი სხივები ოთახში შემოიჭრა, შემოირბინა ყოველი კუთხე-კუნჭული და ჭიქებში მოცეკვავე ბუშტუკებს გაელაცინა. პატარა პაუზის შემდეგ გიოს მოუბრუნდა.

– რა თქმა უნდა, შესაძლებელია, მაგრამ იშვიათად. ნუ გადაეკიდე ამ ინფექციებს, მოდი, მამაშენის დღეგრძელობის შევსვათ.

გელა თავის ადგილს დაუბრუნდა და ერთი მოსმით დაა-ცარიელა სასმისი.

– ღმერთმა გისმინოს, – გიომ ოდნავ მოსვა და შოკოლადის ნატეხი მიაყოლა.

– დალიე, დალიე, ბორჯომივითაა, არ გავნებს, აი, თურმე რა მანუხებდა, – გელამ ფონენდოსკოპი მოიხსნა და კარადის უჯრაში ჩადო, – მომკლავს ეს ოხერი, – კვამლისაგან თვალებ-მოჭუტულმა სიგარეტის ნამწვავი საფერფლეში ენერგიულად ჩაასრისა, თითქოს ჯავრი იყარაო, – ნამეტანი დალოცვილი

სითხეა, ღვთიური, დაილოცოს ამ კულტურის მომყვანი. ხანდა-ხან ცოტა თუ არ დალიე, შეძლება გარეკოს კაცმა. ცოდვისაგან დამძიმებულ კაცობრიობას ახალ-ახალი სატკივარი არასოდეს ელევა. რა არ გადიტანა – შავი ჭირო, ესპანკაო და ახლა კიდევ შიდსი. ამაზედაც არ დაიწყო ახლა შემონმება, – ღიმილით დააყოლა ბოლოს. – მოიცა, მოიცა, ახლა ვხვდები, შენი ფორიაქის მიზეზს, როგორ გამოგიგდო თავიდან ეგ ფობია, შენ ფიქრობ, მამაშენს სოფელში რა ინფექცია უნდა შეყროდა და მე ხომ არ ვარ ინფექციის გადამტანიო. ნუ იტანჯავ თავს. ათასჯერ მითქვამს, არაფერი გჭირს. რამე რომ გჭირდეს, შენთან დავფდებოდი და ვიქეიფებდი? მომანოდე შენი ჭიქა, – შეყოვნებულ გიოს აღარ დააცადა, ხელი სტაცა მის ჭიქას, ჩამოასხა და სულმოუთქმელად გადაჰკრა, – ისე, რა ხარ, კაცო, რამე სერიოზული რომ შეგეყაროს, გამოკვლევის დამთავრებამდე წაიღებდი წერილს, – ხმაანეულმა წარმოთქვა გელამ.

შენუხდა გიო.

– მომიტევე, ჩემო ძმაო. არ არის ადვილი იმაზე ფიქრი, ჩემდა უნებუბურად, მამის მკვლელად ხომ არ ვიქეციო.

– განაჩენი რომ გამოუტანე მამაშენს, იქნებ სამაგისო არაფერი სჭირს. მამაშენს ახლა სჭირდება კარგი ნევრო-პათოლოგი. ჩემზე იყოს ეგ საქმე, დაგადგები მთელი ბრიგადით თავზე. იქნებ როგორმე დაგაშოშმინო. გაითვალისწინე და მამაშენის ცოლიკოურიც არ დაგავინყდეს.

– როცა იტყვი, მზად ვარ.

– ვიცო, შენ მაინც არ დამშვიდები. წელან გეუბნებოდი, მეზობელ პალატაში მძიმე ავადმყოფი მინვეს-მეთქი. შვილი მაგას არ აკითხავს და ცოლი. ერთი კაცი მოდის ხოლმე, საკვებიც მაგას მოაქვს და ფულიც. უნდა გაგაცნო.

გელა მოულოდნელად დადუმდა, ჩაფიქრდა და იკითხა.

– შენ, ბიჭო, რალაცებს წერდი. წერ კიდევ?

– სადღაა სამაგისო განწყობილება?

– უნდა წერო. წერა ყოველთვის საჭიროა. ნაწერი მატყანა ეპოქის. შეიძლება ახლა არავის უნდოდეს, მაგრამ მერე დასჭირდება. დამწერლობამ და მწერლობამ კაცობრიობა

ველურობის ეპოქიდან გამოიყვანა. რამხელა ვალშია კაცობრიობა შუმერების წინაშე, დაგვიტოვეს დამწერლობა, გაიჯახუნეს კარები და გაქრენ. იმასაც ამბობენ, ჩვენ გვენათესავებაო. მოუსმინე იმ კაცს, საინტერესოდ საუბრობს. იქნებ გამოგადგეს. უაღრესად განწავლული კაცია, გაგაცნობ. ნუ გეშინია, არაფერი გადაგედება, ასე ადვილად რომ გადადიოდეს, აქამდე მკვდარი ვიქნებოდი.

გოი ფეხზე წამოდგა.

– მოითმინე, მოითმინე, ახალგაზრდავ, ისევ დამარცვლით წარმოთქვა ზომიერად – და პირამდე ავსებული ჭიქა მიანოდა.

* * *

ყველას თავის ოდისეა აქვს გასავლელი მოვლინებიდან აღსასრულამდე. ცხოვრება ბურთივით ხან სად გაგისვრის და ხან სად. ხან დაეხეთქები, ხან რბილად დაეშვები და მერე მიგორავ. გაჩერება შენზე არ არის დამოკიდებული და როდესაც გაჩერდები, ეს იქნება საბოლოო გაჩერება. ზოგი სულსწრაფობის გამო მალე ჩერდება. ბევრი რიგში დგას, ზოგი მოთმინებით და ზოგიც მოუთმენლად ჭირვეულად ელოდება ბოლო გაჩერებას. ბოლოს წინა გაჩერება სარეცელია. სხვა განზომილებაში გადასავლამდე თვალწინ ჩაგირბენს მთელი ამქვეყნიური ცხოვრება თავისი დაცემებით და ხანდახან აღდგომით. როცა ყველაფრის დამამხობელი მისი უდიდებულესობა სიკვდილი მშვიერი მგელივით დძრწრის შენს გარშემო და ყნოსვის ორგანო გამძაფრებულად გრძნობს მის ამაზრზენ სუნს, კიდეც ერთხელ მოიხედავ უკან.

ჩვეულებრივი დღე იყო, ან რას მიქვიან ჩვეულებრივი ან არაჩვეულებრივი დღე. დღე არის დრო-ჟამის შესაფერი. მბრძანებელი ბუნება ხან მზით დაგვხრუკავს, ხან თავსხმას მოგვივლენს, ხან დაგვსეტყვავს, ხანაც თეთრად შეგვმოსავს. შუალედებში კი გვანებივრებს ხოლმე. მისთვის ეს ჩვეულებრივი ამბავია. ასე უნდა იყოს ჩვენთვისაც. – მიუყვებოდა გზას ახოვანი, სამოსელშემოფლეთილი წვერგაბანჯგლული კაცი და თავისთვის ბუტბუტებდა. გაბანჯგლული წვერი ოდნავადაც

ვერ აფერმკრთალებდა მის მაღალ, ლამაზ შუბლს, თაფლისფერ თვალებსა და ოდნავ კეხიან ცხვირს. მიდიოდა და ყურადღებით აკვირდებოდა ირგვლივ ყოველივეს. ხალხი ქუჩას შესეოდა. ზოგიერთი ცნობისმოყვარეობით შეავლებდა თვალს და ფეხს შეანელებდა, მაგრამ როდესაც მის ნაღვლიან და, ამასთანავე, მკაცრ მზერას დაიჭერდნენ, აჩქარდებოდნენ და გაეცლებოდნენ. კაცი მეტროს სადგურს მიუახლოვდა. ჯიბეები მოიქექა და გვირაბში ჩაეშვა. გაჩირაღდებული მეტროს სადგური ზუზუნებდა, გუგუნებდა და ყაყანებდა. მატარებელიც ჩამოდგა. შუა ვაგონში შევიდა და მგზავრები შეათვალიერა. მისი ყურადღება ახალგაზრდა გოგონამ მიიპყრო, რომელსაც იმდენად მოკლე კაბა ეცვა და ფეხი ფეხზე ისე გადაედო, საცვალი, რომ სცმოდა, აუცილებლად გამოუჩნდებოდა. გამჭვირვალე დეკოლტიან სამოსს სააშკაროზე გამოემზიურებინა მაცდუნებელი სითეთრე, ყოველი ქალის სიამაყე, რომელთა ღრმულში უზარმაზარ ჯვარს დაევანა.

– რას გაცხარ, შვილო, რას დამსგავსებხარ, რა ჩაგიცვია, თუ ამას ჩაცმა ჰქვია. მშობელი არ გყავს, ძმა ან ახლობელი? შეხედე, როგორი მშვიერი თვალებით გიყურებენ ბიჭები. ამ ხალხის დასალუპავად ხარ გამოსული შენ. ვნებისა და სიძვის ქარბორბალა დააყენე. შენ საცდური ხარ და ვაი, ამ ქვეყანას საცდურთაგან, ვინაიდან საცდური გარდაუვალაია, მაგრამ ვაი, იმ კაცს, ვისგანაც მოდის საცდურიო. გულზე უზარმაზარი ჯვარი გკიდია. ერთხელ თუ მაინც შესულხარ ტაძარში და თუ შესულხარ, სინმინდის მცირე ნაწილი მაინც არ გამოგყვა?..

ერთხანს გასუსული ვაგონი აყაყანდა. მგზავრებს ერთ გაჩხიკული, თმაგადალესილი ყმანვილი გამოეყო.

– რა შენი საქმეა, შე წვირიანო. შენი თავისთვის ვერ მიგიხედავს. რა შენი საქმეა, ვინ რას ჩაიცვამს?! ჩასცხეთ ერთი მაგას! – და საცემრად გაიწია. მისნაირი სხვა ახალგაზრდებიც წამოეშველნენ და კაცს ცემა დაუწყეს. მერე ფეხქვეშ გაიგდეს და წიხლები ურტყეს. საკვირველი ის იყო, რომ ხელიც კი არ გაუჩნდრევია თავის დასცავად.

აყაყანებულ ბრბოს ახოვანი ჭარმაგი ასაკის მამაკაცი გამოეყო და მოჩხუბრების დაშოშმინებას შეეცადა.

– რას ერჩით მაგ კაცს? ყველაფერი მართალი თქვა. მთლად დაკარგეს ნამუსი. თქვენ კიდეც ეგ ვაჟკაცობა სხვა ადგილას რომ გამოგემყდებინათ, უკეთესი იქნებოდა, რომელიც ასე ძალიან სჭირდებოდა ჩვენს ქვეყანს, მაგრამ მხდალები ხართ, მხდალები! – გამოესარჩლა საშუალო ასაკის ჭალარათმიანი, ლამაზი პირისახის ქალბატონი დასისხლიანებულ მამაკაცს და სისხლის მონმენდა დაუნყო.

დედაქალაქის ქუჩებში ბევრი შეამჩნევდა ნვერგაბანჯგლულ, დაკონკილსამოსიან კაცს, რომელიც, თუკი სადმე შეკრებილ ადამიანთა ჯგუფს შეამჩნევდა, ნამსვე იქ გაჩნდებოდა და ებმებოდა მწვავე კამათში. დაურიდებლად ამხელდა ყველას, ვინც არ მოეწონებოდა. კამათობდა ზნეობაზე, მორალზე, ქვეყნის მომავალზე, სარწმუნოებასა და საქართველოს ისტორიაზე. ზოგი ცნობისმოყვარეობით უსმენდა. ზოგი დასცინოდა. ბევრი კიდეც სცემდა ხოლმე – შეხედე, შეხედე, ამის გადარჩენილ საქართველოს რა ვუთხარიო. ბიძავ, ტრიბუნა გაკლია, ტრიბუნა. ერთი სულ ტრიბუნით დარბის, მიუჩოჩდი და იქნებ ხანდახან შენც დაგითმოს ტრიბუნაო. დრო მიდიოდა, შეეჩვივნენ ქალაქელები ამ უცნაურ კაცს და აღარ აქცევდნენ ყურადღებას. ხუმრობდნენ ხოლმე, ზოგიერთ ენაბლუ პარლამენტარზე მეტად გამართულად საუბრობს და უჭკუოდ არაფერს ლაპარაკობსო, თანაც მართალს ამბობს ყველაფერსო. ნვეროსანი კი დაიოდა და თითქოს რაღაც ახალი შტრიხი შემატა ქალაქს. დრო მიდიოდა, ხელისუფლებას ხელისუფლება ცვლიდა, მაგრამ ხალხისთვის არაფერი იცვლებოდა. მორიგი არჩევნები ახლოვდებოდა და იყო ერთი მიტინგობანა. ერთ დღეს ქალაქის მთავარ მოედანზე მოხვდა. ცვლილებების მომლოდინე ათასობით მომიტინგე შეკრებილიყო. ზღვა ხალხს მოეყარა თავი. იყო გუგუნნი, შიგა-შიგ ტაშის ცემა. ნვეროსანი ხალხში გაძვრა-გამოძვრა. ბევრმა იცნო და სიცილიც დააყარა – მიდი, მიდი, ადი ტრიბუნაზე, ესენი ყველანი იტყუებიან, შენ მაინც თქვი მართალიო. ნვერგაბანჯგლული ყველასგან მოულოდნელად ტრიბუნასთან მიიჭრა. გამომსვლები შეფუცხუნდნენ. ატყდა ჩოჩქოლი, სტაცეს ხელი,

ტრიბუნიდან გათრევა მოუნდომეს. მან კი ხელები მძლავრად დაიქნია და მოძალადეები ჩამოიშორა, მიიჭრა ტრიბუნასთან და ხალხს მიმართა:

– თუ დემოკრატიისთვის იბრძვით, მეც მათქმევინეთ სიტყვა!..

ერთნაშობას გაყუჩულმა ხალხმა ქვემოდან ასძახა ტრიბუნაზე მყოფებს:

– თქვას, თქვას!

ტრიბუნასთან მდგომმა, მომცრო ტანის, საშუალო ასაკის გამხდარმა მამაკაცმა ცნობისმოყვარეობით შეათვალაიერა უცნაური კაცი და მიკროფონთან ადგილი დაუთმო. მიკროფონის გამართულობა წვეროსანმა თითის მიკაკუნებით შეამოწმა, რასაც ხალხის სიცილი და ტაში მოჰყვა. მან ჩაახველა და დაიწყო:

– მიუხედავად შინაური თუ გარეშე მტრების დიდი წაღლისა, მიძინებული ქართველობა ნელ-ნელა იღვიძებს, თქვენი ასე მრავლად აქ ყოფნა ამის დამადასტურებელია, – გამომსვლელი ცოტა ხანს შეყოვნდა, ხალხს თვალი გაადავლო. ზღვა ხალხის მზერა მისკენ იყო მიპყრობილი, რამაც ცოტა დააფრთხო და თითქოს დააბნია კიდეც, მაგრამ მალევე თავი ხელში აიყვანა და ენერგიამოზღვავებულმა რიხიანად განაგრძო, – იღვიძებ-მეთქი, იშმუშნება, იზმორება და ფეხზე წამოდგომას ცდილობს. მდგომარეობით გაბატონებულთ კი ეს აშინებთ და ძალისხმევას არ იშურებენ, ყოველნაირ მზაკვრობაზე მიდიან, რათა შეშმუშნულები ისევ საღათას ძილში შეაბრუნონ. მიძინებული საზოგადოების მართვას კი რა უნდა? ქვეყნის თავი კი, არა მარტო ვირტუალური მეფეა, არამედ იქცევა კიდეც მეფესავით, იქმს რასაც ინებებს. მიძინებული კი არა, ფეხზე მდგომი, შიშნაკრავი ხალხის წამოკნავლება სასცილოდ არ ყოფნის. შედეგი – გაჩანაგება და გავერანება ქვეყნის. სხვა გზა?! გზა ყოველთვის არსებობს, ოღონდ სწორი შერჩევა უნდა. უფრო სწორად, სწორი შემრჩევი. ვინ უნდა იყოს ის? როგორი უნდა იყოს ის? ღვთივმოსილი, პატიოსანი, სინდის-წამუსიანი, სიტყვის პატრონი, სამშობლოზე შეყვარებული, თავგანწირული, უანგარო, უშიშარი, ხალხის მოყვარული – დევიზით „საქართველო უპირველეს ყოვლისა“. გაჰყვება კი ხალხი? – ეს

დაშინებული, დაბეჩავებული, დაბნეული, თავის თავში შეკუჭული, ანგარებიანი, მცირედიტაც კმაყოფილი, ლალატი დანავსული, ცოტა გამონაკლისის გარდა? რა დააძლევინებთ ყოვლისმომცველ შიშს? – ორატორმა მცირედი პაუზა გააკეთა და სახეანთლებულმა განაგრძო, – მაგალითი, ჩემო მეგობრებო, თავგანწირვის მაგალითი, მსხვერპლად შეწირვის მაგალითი. სხვანაირად ბრძოლა წაგებულ იქნება, ძებნაც და შორს წასვლაც არ გვჭირდება, სამწუხაროდ, მხოლოდ წარსულში. წარსულზე ვდგავართ, წარსულით ვსულდგმულობთ, წარსულით ვარსებობთ, წარსულით გვიცნობენ, წარსულში ვიზრდებოდით ყოველმხრივ. აწყობი კი ვმცირდებით. ზღვრამდე ვართ მისული. წინ გაუჩვეველობის ბურუსია. მამ, რა ვქნათ წარსულისაკენ ნათელი მომავლისათვის?!

დაბრკოლებები იქნება უთვალავი, – თვითმკვლელობა დიდი საქმის ჩვენში დაწყებაო, ეს უნდა იცოდეს ხელმძღვანელმა. გყავს კი ასეთი კაცი? საქართველოს ისტორიაში ყოფილა შემთხვევები, როდესაც კრიტიკულ ზღვართან მისულ ქართველებს ღმერთი გამოუგზავნიდა ხოლმე რჩეულს. ამ მდგომარეობაში ვართ ახლა, ღვთის წყალობით გამოჩნდა კაცი და თუ ამ შანსს არ გამოვიყენებთ, დავიღუპებით. გამოჩნდა კაცი, რომელმაც სასწორზე დადო ყველაფერი – კეთილდღეობა, ჯანმრთლობა, ოჯახი, სიცოცხლეც კი, რომელმაც დამოუკიდებლად გაიკვლია გზა მაღალი ბიზნესისკენ და მაღალი საზოგადოებისაკენ. კაცი, რომელსაც ყოველთვის ახსოვდა დიდი მწერლის სიტყვები: „შენ ჰეი, პატარა მდინარის პირას დაბადებულ ბიჭო, არ გაჯობონ დიდი მდინარის პირას დაბადებულთა“. კაცი, რომელმაც თავისთვისა და ბევრი სხვებისათვის შექმნა მიწიერი სამოთხე, კაცი, რომელმაც ღირსების შეულახავად, უმნიკვლოდ ამ გზის გავლას მოანდომა მეოთხედ საუკუნეზე მეტი და გზა იყო ხნარცვიანი, ეკალ-ბარდიანი. კაცი, რომელსაც რკინის ნებისყოფა და უსაზღვრო მოთმინება აქვს. დასახული მიზნისაკენ დაუოკებელი ლტოლვა და გამარჯვების მიღწევა – აი, ასეთი ყოველმხრივ შემკული კაცი ჩაება სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლაში. მავანი იტყვის, რისთვის

აიტკივა აუტკივარი თავი? მხოლოდ ერთვისთვის – სამშობლოს გადარჩენისათვის, მათთვის, ვისთვისაც მამული გაცვეთილი სიტყვა არ არის, დაბეჩავებულ-დამარცხებული, დაგლაბაკებული, დაშინებული, ანგარებიანი, მდგომარეობას შეგუებული, იმედდაკარგული საზოგადოებისათვის. და ვისთან უნევს ბრძოლა? – უმადურ, უზნეო, კოსმოპოლიტურ მანქანასთან. არცთუ ისე შორეულ წარსულში ჩვენ გვასწავლიდნენ, რომ სახელმწიფო არის ეკონომიკურად გაბატონებული კლასის პოლიტიკური ბატონობის იარაღი. დღეს გვაქვს კი სახელმწიფო? და თუ ეს სახელმწიფოა, ის არის კრიმინალური გზით ეკონომიკურად გაბატონებული პარტიის პოლიტიკური ბატონობის იარაღი. კიდევ ერთხელ აღვნიშნავ ბრძოლა იქნება უსასტიკესი, დაუნდობელი. გამოყენებული იქნება ყოველნაირი მზაკრული ხერხი და რა გევალება შენ? ცოტათი მშიშარავ, ცოტათი მცონარევ, ყველაფერს შეგუებულო, შენი უმოქმედობით შენი ქვეყნის მესაფლავევ? შენ რას კარგავ? შენ ხომ დასაკარგი არაფერი დაგრჩა. კაცმა, რომელიც, კიდევ ვიმეორებ, ქვეყნის კეთილდღეობისათვის სამსხვერპლოზე ყველაზე ძვირფასს, სიცოცხლეს და მთელ ქონებას დებს, შენ, მავანო, მათხოვრისათვის ოცი თეთრის მიცემა რომ გენანება, ერთ რამეს გთხოვს – მიდი თავის დროზე საარჩევნო უბანზე და მიეცი ხმა მომავალს, რომ შენც გადარჩე და შენი შთამომავლობაც ტრადიციული ღირებულებით.

ქვეყანა იქცევა, ნადგურდება ეკონომიკურად და ზნეობრივ-მორალურად. თუ არ გინდა, შენი ქალიშვილი მეძავების რიგში დადგეს და მიზნად ელიტარული ბოზობა გაიხადოს, თუ გინდა, შენმა ვაჟიშვილმა ტრადიციული ორიენტაცია შეინარჩუნოს, ან უბრალოდ ქვეყნიდან არ გაიქცეს. ასიათასობით არის გაქცეული და ნაკლებად სავარაუდოა, სრულად დაბრუნდნენ. – თუ არ გინდა, კიდევბემოფლეთილი და ტერიტორიებდაკარგული დაღეული ქვეყანა, რომელსაც მეზობლები ფარულად თუ აშკარად კიდევ უფრო ამცირებენ და ხმის ამომღები არავინაა, თუ არ გინდა მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებით ყოველ-ჟამს უცქერდე, უსმენდე და კითხულობდე, ეროვნული მენტალი-

ტეტის დეგრადაციის, უზნეობის, უხამსობის, უსირცხვილობის ზეობას, ტელეეთრიდან ფეხებაშვერილ ქალთა კნავილს და კრუტუნს, რომლებიც საზოგადოებას გარყვნილების გაკვეთილებს უტარებენ, თუ არ გინდა, უცხოენოვანი ტელეგადაცემებით მშობლიური დაგავიწყონ და ხიზნად გაქციონ შენს ქვეყანაში, თუ არ გინდა, შენი ქვეყანა სხვა ქვეყნად გადაიქცეს და ქართველების სახსენებელი მოისპოს, დაუდექი გვერდით რიგით ჯარისკაცად, თუ ღმერთმა მეტის შნო არ მოგცა! და თქვენ კიდევე, რომლებიც მხოლოდ აკრიტიკებთ და ფასეულს არაფერს ქმნით, გაიხედეთ უკან, თქვენი წარსულისაკენ, თუ გვერდზე არ დაუდგებით, ხელს მაინც ნუ შეუშლით დემაგოგიით. პოლიტიკოსი ყველაფერს სააშკაროზე ვერ გამოიტანს. არსებობს მიზნის მიღწევის ტაქტიკა და სტრატეგია, ყველაფრის თქმა არ შეძლება. ჯერ მიზანია მისაღწევი, მერე კი საქმე იტყვის თავისას. ღმერთი ფარავდეს საქართველოს!

ბევრის მომსწრე მომიტიტინგები გაცეცხული და ცნობის-მოყვარეობით უსმენდნენ უცნაურ ორატორს. ასეთი რამ, პირველად ხდებოდა ამ ქალაქის ისტორიაში. ორატორმა სულმოუთქმელად ერთი ამოსუნთქვით ჩაათავა სათქმელი და როგორც მოულოდნელად გამოჩნდა, ასევე გაქრა. ხალხი საკმოდ დიდხანს უკრავდა ტაშს.

– აი, სეირი ძმაო, არ ჩაუტარა გაკვეთილი გამომსვლელებს, არ დაანთო ცეცხლი? მიდიან ტრიბუნასთან და სათქმელს თავს ვერ აბავენ, – ამბობდა ერთი.

– კაი ერთი, თუ ძმა ხარ, სიტყვის თქმაში მაგრები ვართ, საქმის გამკეთებელი მაჩვენე, – უთხრა მეორემ.

– იქნებ ამან გააკეთოს, ვისზედაც ამდენი სიტყვები დახარჯა.

– რა ვიცი, რა გითხრა, ის კი ვიცი, რომ ასე ცხოვრება აღარ შეიძლება.

ის გამხდარი მამაკაცი, რომელმაც რამდენიმე წუთის წინ საშუალება მისცა წვეროსანს სიტყვით გამოსულიყო, ტრიბუნასთან მდგომ გამომსვლელებს გამოეყო და დაცვას მიმართა:

– სასწრაფოდ მომიძებნეთ ის კაცი!

ადამიანი თავისი ცხოვრების რომელიღაც ეტაპებზე ერთხელ მაინც უსვამს თავის თავს კითხვას: ვინ ვარ მე, რა მინდა მე, სად არის ჩემი ადგილი? ცდილობს შეიცნოს თავის თავი. რას წარმოადგენს სამყარო, რომელშიც ცხოვრობს. საიდან გაჩნდა? ფილოსოფიამდე მიდიხარ. ფილოსოფია ხომ მეცნიერებაა ცოდნის, შემეცნების შესახებ. ფილოსოფია ხომ შორეულ წარსულში ყველა მეცნიერებას მოიცავდა? და ყველა მეცნიერების მთავარი ამოცანა ჭეშმარიტების დადგენაა. როგორ უნდა დაადგინო ჭეშმარიტება? ჭეშმარიტება არ შეიძლება იყოს სხვადასხვაგვარი. ჭეშმარიტების დადგენას ზოგი პრაქტიკით, ზოგი თეორიით ცდილობს. ამ საკითხის გადაჭრას ანტიკური ფილოსოფოსებიდან მოყოლებული დღემდე ცდილობენ. აჰა, როგორია – პლატონი სოკრატეს მოსწავლე იყო და არისტოტელეს მასწავლებელი. არისტოტელე კი აღმზრდელი მსოფლიოს უდიდესი მხედარმთავრის ალექსანდრე მაკედონელისა. ეპოქის ამ პატარა მონაკვეთმა რამდენი მოაზროვნე ტიტანი შეჰყარა ერთად. თითქმის მთელი ცხოვრება ადამიანის ბუნებისა და სამყაროს შეცნობას შეაღიეს. შეიჭვრიტა ამ უღრან ტყეში, მხოლოდ შეიჭვრიტა, შეეცადა, ჩაძიებულიყო მათ მოძღვრებებს. საყოველთაოდ ცნობილია, ორი მთავარი მიმართულება ფილოსოფიაში – მატერიალიზმი და იდეალიზმი. მატერიალიზმი თვლის რომ სამყარო არავის შეუქმნია, არსებობდა მარად. იდეალიზმი სულის პირველობას ქადაგებს, რომლის მიხედვითაც, ყოველი არსი ღმერთმა შექმნა. ცნობიერება თუ ყოფიერება – დღემდე მიმდინარეობს ბრძოლა მათ შორის ჭეშმარიტების დასადგენად. მაინც რა არის ჭეშმარიტება? განმარტავენ, რომ ის არის სინამდვილის სწორი ასახვა. სწორად რომ ასახო, სწორად უნდა შეიმეცნო. იბადება კიდევ კითხვა: რა არის სინამდვილე, რა არის შემეცნება? ძნელია ამ ლაბირინთებში გზის გაკვალვა და ჭეშმარიტებამდე მისვლა. საზოგადოების უმეტესი ნაწილი მატერიალისტები არიან. მხოლოდ იმისი სწამთ და სჯერად, რასაც ხედავენ, ეხებიან და შეიგრძნობენ. იდეალისტებისათვის მთავარია სული, ღმერთი, უხილავის რწმენა უნდა შეგეძლოს.

ადამიანი მოუსვენარი არსებაა სულ ძიებაშია, ჩხრეკს. ადრეული წარმართი ფილოსოფოსებიც კი აღიარებდნენ სულს. იგი განუყოფელია სხეულისაგან და მასთან ერთად კვდებაო. მოგვიანებით მივიდნენ სულისა და სხეულის განსხვავებამდე. სადღაც ვკითხულობთ, რომ სოკრატემ სულს არამატერიალური უწოდა, პლატონმა კი უფრო განსაკუთრებულ სუბსტანციად აღიარა. ქრისტიანული ფილოსოფიის მიხედვით, მიუხედავად წარმართ ფილოსოფოსთა დიდი ღვაწლისა, მათი ფილოსოფია მეცნიერებისა და მაგიის მიჯნაზე იდგნენო. სადაც მაგიაა, იქ ჭეშმარიტების ადგილი არ არის. ფილოსოფიის ისტორიიდან ცნობილია, რომ იყო ასეთი ფილოსოფოსი ემპედოკლე, რომელიც მოგვიც იყო, ექიმიც, ასტრონომიც, ასტროლოგიც, მეცნიერიც და ცრუმორწმუნეც. ის ამბობდა, რომ შეეძლო ყველა სხეულის განკურნება, ბუნებრივი სტიქიების დაცხრობა, თავი ლამის ღმერთად მიაჩნდა. თავისი ღვთაებრიობის დასამტკიცებლად გაღვიძებულ ვულკან ეტნაშიც კი ჩახტა, მოგეხსენებათ, რა დაემართებოდა. აბსტრაქტულად სულის, ღმერთის, აღიარება ბევრს არაფერს ნიშნავს. რწმენა უნდა გქონდეს ძლიერი და გზაც გამოჩნდება. ყველა ამ საკითხებმა მისმა ბუნდოვანებამ და სხვა სულიერმა თუ ხორციელმა შეჭირვებამ ეკლესიისკენ გაახედა. ამბობენ, რომ საკუთარი თავისა და სამყაროს შესაცნობი ყველაზე საუკეთესო გზა ეკლესიური გზაა... ოღონდ კარგი მეგზური და გზის გამკვალავია საჭირო.

ექვანარევი, სულით და გონებით დაადგა ამ გზას... შიშნარევი კრძალულებით ათვალეიერებდა ფრესკებს, ხატებს, სხვა სამყარო იყო მისთვის, უცხო და იდუმალებით მოცული. არაფერი გაეგებოდა ღვთისმსახურების წესებისა. ყველა კაბით შემოსილი მამაკაცი მღვდელი ეგონა. ახალგაზრდა, ჯერ კიდევ უწვერულმა, საამო სახის ღვთისმსახურმა ჩაუარა გვერდით, ლანგარზე დაწყობილი უამრავი წარწერიანი ქალაღებები მიჰქონდა. შეაჩერა, მღვდელთან მინდა გასაუბრებო. სანთლების გამყიდველ შავოსან ქალთან მდგომ კუნაპეტივით შავწვეროსან ღვთისმსახურზე მიუთითა, იმასთან მიდიო. მივიდა კრძალვით და რიდით მოუბოდიშა, არ ვიცი, როგორ მოგმართოთ, თქვენთან

გასაუბრება მსურსო. მან კი უდროობა მოიმიზეზა, იქნებ სხვა დროისთვის გადავდოთო. ეწყინა, მაგრამ არ შეიმჩნია, უკან სვლით გაშორდა – ნეტავ იცოდეს, რა ძალისხმევა დამჭირდა აქ მოსასვლელადო. მერე ქალაქის სხვა ეკლესიებიც შემოიარა, შევიდოდა, სხვების მიბაძვით სანთლებს აანთებდა და თუ დასაჯდომს იპოვიდა, ჩამოჯდებოდა. საათობით შეეძლო ჯდომა. უცნაური სურნელით შეზავებული სივრცე თავბრუს ახვევდა, გაირინდებოდა ხოლმე და იკარგებოდა... ძველებური ყოფა ფერმკვდარდებოდა, ღვთის სახლი და შეუცნობლის შეცნობა ანდამატივით იზიდავდა.

ახლობლის შვილის ქორწინებამ საჯარო ბიბლიოთეკის უკან მდებარე ქორწინების სახლთან მიიყვანა. შემოდგომის მზიანი დღე იყო, ცარგვალს ადევნებული მკრთალი ღრუბლები ხელს ვერ უშლიდა მზის სხივების ცხოველმყოფელ ძალას. ხანდახან მსუბუქი ნიავი მიენანვებოდა გარემოს, ნაადრევად ჩამოცვენილ ფოთლებს ააშრიალებდა და მიფანტ-მოფანტავდა. ქორწინების სახლის წინ აგურით ნაშენი მომცრო ზომის ეკლესია აღმართულიყო. ყველა მხრიდან უსახური, დაზიანებული შენობებით შემოსარტყელულს ასპარეზი მხოლოდ ცისკენ დარჩენოდა. გარინდებული, ასაფრენად გამზადებულ კოსმოსურ ხომალდს ჰგავდა. თითქოს უხილავის ბრძანებას ელოდებო ხეცაში ასაჭრელად.

ქორწინების სახლის წინ ნელ-ნელა გროვდებოდნენ სტუმრები. ჭრელაჭრულა სამოსით, ზურგზე ხურჯინივით გადაკიდებული ჩვილბავშვებიანი ბოშა ქალები დაბარებულებით გამოჩნდნენ. გაერივნენ ხალხში, ხან ერთს მიადგებოდნენ, ხან მეორეს. „მომავლის ჭვრეტის უნარით დაჯილდოებულნი“, ცდილობდნენ როგორმე ფული დაეცინცლათ ვინმესთვის. ნეფე-დედოფალი აგვიანებდა. ნვეროსანმა ეკლესიას მიაშურა. სანამ პარმალს გადაკვეთდა, შესასვლელის მარჯვნივ, კედელში ჩაშენებულმა, წარწერებიანმა ქვამ მიიქცია მისი ყურადღება. იგი იუნყებოდა: „ქართული ხუროთმოძღვრების ძეგლი. პირველად 1790 წელს ააგეს მცირე სამლოცველო თბილისის მცხოვრების პეტრე აღნიაშვილის /„პეტრე ყარაულის“/ მიერ. მე-19 საუკუნის

პირველ ნახევარში მისმა შვილმა, მღვდელმა შიო აღნიაშვილ-მა, სამლოცველოს მიაშენა სვეტიბიანი კარიბჭე და სამრეკლო. მე-19 საუკუნის 60-იან წლებში დეკანოზ არდაზიანის თაოსნობით ააგეს გუმბათიანი ეკლესია, რომლის კურთხევა მოხდა 1863 წლის დეკემბერში. შენობა XVII-VIII საუკუნეთა ქართული ტაძრების მიხედვითაა აგებული. ეს ქართული საეკლესიო ხუროთმოძღვრების ერთი უკანასკნელი ნიმუშთაგანია. აქ, ყოვლადწმინდა სამების ტაძარში, 1863 წლის 10 აპრილს ილია ჭავჭავაძემ – წმინდა ილია მართალმა ჯვარი დაინერა ოღლა გურამიშვილზე“.

ბევრი აღარ უფიქრია და აღარც ტაძრები უძებნია, გადაწყვიტა, ამ ტაძრის მრევლი გამხდარიყო. ილია, ილია, ყველა დიდი ქართული საქმის ინიციატორი და ხელმძღვანელი, საქართველოს უგვირგვინო მეფე, ზვარაკად შეწირული, ერის სულიერი მამა. უამრავი ცნობილი ტაძარი იყო ქალაქში, მან კი ახლად გახსნილ ტაძარში დაინერა ჯვარი. ჩაუკვირდა. არ იქნებოდა ადვილი ილიას ნატერფალზე დგომა. ამ დღის მერე მოუხშირა ეკლესიაში სიარულს. მიიყუყუბოდა კუთხეში, ყველაფერს ცნობისმოყვარე თვალთ აკვირდებოდა. შესცქეროდა ხატებს, ფრესკებზე გამოსახულ წმინდანებს და აინტერესებდა, მის მიღმა რა იმალებოდა. უკვირდა, ეკლესიაში შესვლისას თავბრუ რატომ ეხვეოდა, მთელი სტომაქი ასტკივდებოდა ხოლმე. ერთი საათის შემდეგ ტკივილები უკვალოდ ქრებოდა. ვერ აეხსნა მიზეზი. როგორც იქნა, ერთი ღვთის მსახური გამოირჩია მრავალთაგან. საშუალო სიმაღლის ჭაღარამოძალეული კაცი, უკანგადაწეული გრძელი თმებით და ჭკვიანი შუბლით, რომელზედაც ორი პარალელური წვრილი ღარი ნაიარევივით აჩნდა და კიდევ საოცრად კეთილი ზღვისფერი თვალები. ამ დარბაისელ სიჭარმაგეში შესულ ღვთისმსახურს საოცარი ტემბრის ხმა ჰქონდა. მისი ქცევის უბრალოება და სიდარბაისლე კრძალვითა და რიდით განგანყობდა მის მიმართ. დამრიგებელი ჭირდებოდა მისთვის უცნობ სამყაროში და გადანყვიტა, მასთან მისულიყო. შინდისფერ სტიქარში შემოსილ ყმანვილს მიმართა, თუ შესაძლებელია, იმ მღვდელთან მიხდა გასაუბრებაო. ვეტყვიო, დაპირდა ყმანვილი; თუ მოახერხებს, წირვის შემდეგ მოახერხებს, იქ მიდი

ანალოგიასთან, შემადღებულ ადგილზე მიუთითა. დაუოკებელი სურვილი ჰქონდა გასაუბრების, თანაც შიშობდა, ვაითუ, ამანაც უარი მითხრასო.

წირვა დასრულდა. ტაძარი ხალხისაგან ნელ-ნელა იცლებოდა. მღვდელი ამბიონზე გამოვიდა და ანალოგიას მიუახლოვდა.

- თქვენ მელოდებით?
- დიახ, მე გელოდებით.
- მომიახლოვდი.

მიუახლოვდა.

- გავეცნოთ ერმანეთს, მე მამა ზაზა ვარ, ამ ტაძრის მღვდელმსახური.

მანაც თავისი სახელი უთხრა. თვალეში შეხედა. ჩაიძირებოდი კრიალა, უძირო, ზღვისფერი თვალების სიღრმეში.

- აბა, მიაბზე, რა გაგჭირვებია, აქ ძირითადად სხვადასხვა სატკივართ შეჭირვებულები შემოდიან ხოლმე. დალხინებული იშვიათად, - დაღლილი ხმა ჰქონდა მამა ზაზას, - თამამად, თამამად, ეს ყველასგან გამორჩეული ადგილია, აქ ყველაფრის თქმა შეიძლება.

არ იცოდა, რით დაეწყო, დაიბნა.

- როგორ მოგმართოთ?

- ხომ გითხარი, მამა ზაზა ვარ. მამის თქმა გეჩოთირება? პირველად ხარ ეკლესიაში? მიეჩვევი, მიეჩვევი. მონათლული ხომ ხარ?

- დიახ, ბატონო, ჰო, მამაო, - დაირცხვინა, - არაფერი ვიცი ამ ინსტიტუტის წეს-ჩვეულებისა.

- ინსტიტუტის კი არა, საეკლესიო სწავლების. ეკლესია ღვთის სახლია, აქედან იწყება ღვთის გზაზე სიარული და ეს არის გზა, თუ სურვილი, მოთმინება და გამძლეობა გექნება, რომელიც აუცილებლად ჭეშმარიტებამდე მიგიყვანს - „მე ვარ გზა და ჭეშმარიტება და სიცოცხლე“.

ეს კაცი ჩემს გულში ხომ არ ზის ნეტავო, გაიფიქრა.

მამა ზაზას თითქოს რაღაც გაახსენდაო:

- ერთი წუთი დამელოდეთ, ახლავე გამოვალ, - და კარს მიღმა გაუჩინარდა.

მაღევე გამოვიდა, ხელში მომცრო წიგნი ეჭირა.

– მოყვასო, ეს ჩემგან საჩუქრად. ლოცვების წიგნია, დავინყოთ ლოცვებით და წირვაზე სიარულით. აქ ის ლოცვებია, რაც შენ გჭირდება, დაინყე დილა-სალამოს ლოცვებით. იარე ეკლესიაში, მერე აღსარებას ჩავიბარებ, შემდგომში კიდევ ეზიარებით. ზიარების გარეშე ცხონება შეუძლებელია. არ იქნება ეს გზა ადვილი. ესაა რწმენის გზა, უხილავის რწმენის, რომელსაც ბევრი შრომა და ღვაწლის გაცემა ჭირდება. ეს არ არის მშობრების, და მცონარების გზა. ნურაფრის ნუ შეგეშინდება, გეშინოდეს მხოლოდ ღვთისა. „მოვედით, შვილნო ჩემნო, ისმინეთ ჩემი, შიში უფლისაი გასწავოთ თქვენ“ და „სიბრძნის დასაწყისი არის შიში უფლისაი“. დღეს გვეყოფა, არ მინდა, რომ დაფრთხე. თუ იბეჯითებ, შეიძლება აქეთ მაჯობო, რომელიც მე აუცილებლად გამიხარდება, – დააყოლა ღიმილით.

იმ დღიდან მოყოლებული ყოველ შაბათ-კვირას ესწრებოდა წირვა-ლოცვას, ბევრი ახალი სიტყვებით გაიმდიდრა ლექსიკა. არ ყოფილა ადვილი ლოცვის კითხვა. თითქოს არაფერი, სულ რამდენიმე ფურცელი, მაგრამ ვერაფრით სიტყვებს გონება ვერ მიაყოლა. გაუჭირდა, ზარავდა თავისი უსუსურობა. აღსარების ჩაბარებას კი აჭიანურებდა. არ იყო ადვილი თვალსა და ყურს მიღმა ჩადენილი უკეთურობების საამკაროზე გამოტანა. მერე რა, რომ ის მღვდელია, კაცია ჩვეულებრივი, ადამიანია ისიც, რას იფიქრებს, ეს ვინ ყოფილაო! ცოდვების ჩამონათვალმა კი მთლად დაზაფრა. ბევრი ჭოჭმანის შემდეგ მამა ზაზასთან მივიდა, მიესალმა. მამა ზაზა ღიმილით შეხვდა:

– გაბედე ხომ, ბოლოს და ბოლოს? გელოდებოდი და არ გაჩქარებდი, ჩამობერტყე, ჩამობერტყე, ნუ გერიდება, საოცარ შვებას იგრძნობ, ახალშობილივით იქნები, იცოდე, მოუნანიებელი ცოდვა – ესაა გზა ჯოჯოხეთისაკენ. ნუ გრცხვენია, რამეთუ არა არს კაცი, რომელიც ცხონდეს და არა სცოდოს. ჩვენი უბედურება ისაა, რომ კაცის გვრცხვენია და არა ღმერთის.

– მამაო, პირდაპირ არ ვიცი, რით დავინყო. ამ წიგნში ჩამონათვალმა ცოდვებმა თავგზა ამიბნია. რა გითხრათ, აქ ჩამოთვლილი თითქმის ყველა ცოდვა ჩამიდენია ერთის გარდა.

- რა არის ის ერთი?
- კაცი არ მომიკლავს, მამაო.
- კაცი არ მოგიკლავს?
- არ მომიკლავს, მამაო.
- მეუღლე გყავთ?
- დიახ, მამაო.

რატომღაც უადგილოდ მოეჩვენა მეუღლეზე შეკითხვა.

- შენს ცოლს აბორტი თუ გაუკეთებია? - შეჭმუნხნილი შუბლის ორ ღარს მესამეც მიემატა.

- არა, მამაო, - უპასუხა დაბნეულად.
- აგაშენა ღმერთმა! - გაებადრა სახე მოძღვარს.

სხვა აღარაფერი უკითხავს, თავზე ოლარი გადააფარა და შენდობის ლოცვა წაუკითხა. მერე ჯვარსა და ბიბლიას ემთხვია და თავის ადგილს დაუბრუნდა.

მას შემდეგ კიდევ უფრო მოუხშირა ტაძარში სიარულს, განისწავლებოდა გამოცდილი მრევლისა და მოძღვრისაგან. წირვის შემდეგ დარჩებოდა და ხშირად ესაუბრებოდა ხოლმე მოძღვარს. ისიც დაუზარებლად და მოთმინებით განსწავლიდა... რაღაც შეიცვალა მასში, აკვირვებდა ეს ცვლილებები.

- მამა ზაზა, ვერ ამიხსნია, რატომ ვხვდები ცუდად ტაძარში შემოსვლისას და მერე კი საოცარი ძალის მოზღვავენას ვგრძნობ.

- შენ, მოყვასო, თავისუფალ ცხოვრებას იყავი მიჩვეული, რაც გინდოდა, იმას აკეთებდი. მერე აქ მოხვედი. გგონია, შენით მოხვედი? ღვთის მოწყალებაა, მისი ნების გარეშე არაფერი ხდება არც ამ სამყაროში და არც იმ სამყაროში. ხომ გაგიგონია, სამყაროს ორი ფერმწერი ჰყავსო. ერთისგან სინათლე და ცხოვნება მოდის, მეორისგან - სიბნელე და გარდაუვალი სიკვდილი, ზეციდან გადმოყრილ ბოროტ ანგელოზებთან ერთად. ისინი უხილავი, ადამიანის სულებზე მონადრე ბოროტი არსებები არიან. იცოდე, გაუთავებელი ბრძოლა გექნება მათთან. უხილავთან ბრძოლა არაა ადვილი, დიდ ძალისხმევას მოითხოვს, რწმენას მოითხოვს. გითხარი ადრე - რწმენას მთების გადაადგილება შეუძლია. აქამდე ბოროტ სულთან იყავი და არ ეთმობი, მისგან არის ეგ შენი ცუდად ყოფნა და გაბრუება...

და რომ ამბობ, წირვის ბოლოს კარგად ვხვდებიო, ამ დროს ღვთისგან მაღლი გადმოდის შენზე. მაღლი და ჭეშმარიტება ქრისტესგანაა. როგორც პატარა ბავშვს სჭირდება ხელის წაშველება დასაწყისში, ისე შენც ყრმასავით ხარ, ცხოვნების გზაზე შემდგარი და ის გვერდით გიდგას, ის აკეთებს შენს გასაკეთებელ საქმეს, სულ ასე არ იქნება, მერე დამოუკიდებლათ უნდა იარო. აი, მაშინ გამოჩნდება, რა შეგიძლია შენი ღვანლით, უნდა შეისისლხორცო სათნო საქმეები. შენი ნება ღვთის ნებას უნდა დაუმორჩილო, – ესაა საწინდარი წარმატებისა. ცხოვრების გზის გამკვალავი ბიბლიაა. ამაზე დიდი წიგნი კაცობრიობას არ შეუქმნია; ესაა ყველა კითხვაზე პასუხის გამცემი, იმიტომ, რომ ღვთისგანაა. უნდა ხშირად იკითხო სახარება, წმინდა წერილები და ასე განისწავლე. მაგრამ მარტო სწავლა არ შევლის. იმ ნასწავლის პრაქტიკული გამოყენება უნდა შეგეძლოს; ნეტარ არიან, რომელნი ისმენენ ღმრთის სიტყვას და იცავენ მას... ღვთის სათნო საქმეებით უნდა დაკავდე და წარმატება მოვა. გახსოვდეს ქრისტეს შეგონება – „უარყავ თავი თვისი, აღიღე ჯვარი თვისი, და შემომიდექი მე“. ჰო, მოკალი ძველი კაცი შენში – ბილწი, მრუში, მპარავი და ბევრი სხვა მიწიერი სიგლახით დაავადებული. შეიყვარე უფალი ღმერთი შენი მთელი შენი სულით, მთელი შენი გულით და მთელი შენი გონებით და „გიყვარდეს მოყვასი შენი, ვითარცა თავი თვისი“. სიყვარულის ყველაზე კარგი განმარტება პავლე მოციქულს აქვს თავის ეპისტოლეებში. ამაზე სხვა დროს. და კიდევ ერთი, როგორც შენ გსურს მოგექცნენ კაცნი, შენც ასევე მოექცევი მათ. ამას მაშინ შეძლებ, თუ მოერევი ამპარტავნობას, რომელიც თითქმის ყველა კაცშია. ამპარტავნობაა ყველა ცოდვის და სიგლახის მიზეზი. იცოდე, სულს არ არგებს გადამეტებული ზრუნვა მიწიერზე. ზომიერებაა საჭირო. „ეძიებდით პირველად სასუფეველსა ღმრთისასა და სიმართლეს მისსა, და ესე ყოველი შეგეძინოს თქვენ.“ თუ ღმრთისკენ იქნები, კეთილ ნაყოფს მოიმკი და თუ ღმრთისკენ არა ხარ, ესე იგი, ეშმაკისკენ ხარ, შუალედი არ არსებობს, „ვერვის ხელწიფების ორთა უფალთა მონება“. ეს მცირე ამონარიდებია სახარებიდან, რომელთა

შესისხლბორცების გარეშე გაჭირდება ცხოვნება. მაცხოვარი გვასწავლის, დიდი მოთმინებაა საჭირო ამ გზაზე, მაგრამ ვინც ბოლომდის დაითმენს, ის ცხოვდებაო. ასეა, ჩემო მოყვასო.

ბოლო დროს ამჩნევდა, რომ მოძღვარი გამორჩეულ ყურადღებას აქცევდა. უკვირდა, ნუთუ ყველასთან ასეთი ყურადღებია, ნეტავ ამდენ ხალხში, როგორ მამჩნევსო. მორიგი წირვის დამთავრების შემდეგ შეაჩერა.

– დამელოდე, უჩემოდ არ წახვიდე.

რამდენიმე წუთის შემდეგ მიუბრუნდა, სახელიმილიანმა შეანათა თავისი კეთილი თვალები, უხდებოდა ღიმილი, მეტწილად სახელიმილიანი იყო, მაგრამ დაკვირვებული თვალი შეამჩნევდა, როგორ გადაუვლიდა ხოლმე ნალველი სათნო სახეზე.

– მოყვასო, ფსალმუნთ მკითხველთა ოცკაციანი ჯგუფი შევადგინე, ერთი მათგანი შენც ხარ. ყოველი თქენთაგანი საღამოს წაიკითხავს თითო კანონს და ჯამში ოცი კანონი წაიკითხება. მთელი კანონთა კრებული, ფსალმუნები მორწმუნის ფარი და მახვილია, დიდი ძალა აქვს. გაცდენა და გამოტოვება არ შეძლება. სინანულის კანონებია, სინანული მძლავრი იარაღია ბოროტთან საბრძოლველად. მაცხოვარი ხომ ასე ამბობს – „მე ვარ ღმერთი მონანულთა“. ბოროტი გაურბის მონანულებს.

ამდენი ხალხია, რალა მე ამომირჩია, ახალმოქცეული ლოცვებსაც გაჭირვებით ვკითხულობ, გაიფიქრა.

– კარგი, მამაო, წავიკითხავ, – დაფიქრება რომ შეამჩნია, ბეჭებზე ხელი მოუთათუნა და უთხრა, სიზარმაცემ არ გძლიოს, მოყვასო.

მფარველობდა, მხარში ედგა მოძღვარი რწმენის რთულ გზაზე, სულის ცხოვნების გზაზე, მაგრამ ადამიანი ხომ ხორციცაა, მიწიერი არსება მიდრეკილია მიწიერისაკენ. ძნელი იყო ხელალებით მიწიერზე უარის თქმა, რომელიც უამრავ ხორციელ სიამოვნებასთანაა დაკავშირებული. არ იყო ადვილი თავისი თავის უარყოფა. საღამოს დაღლილ-დაქანცულს უჭირდა ლოცვებისა და კანონების კითხვა, მაგრამ მაინც ასრულებდა. მოძღვარი კი ყურადღებას არ აკლებდა. ერთხელაც სტიქაროსანს უთხრა, აიყვანე ეს კაცი სამრეკლოზე და ზარი დაარეკვინეო.

გაკვირვებული იყო, საინტერესოა, რა უნდა ჩემგან, რისთვის გამომირჩია, რისთვის მამზადებს და ამას მაშინ მიხვდა, როცა ყველაფერი უკვე დაგვიანებული იყო. დიდი დრო არ გასულა ამ ყველაფრის შემდეგ, როცა მოძღვარმა სტიქაროსნის პირით შეუთვალა, სახარების მკითხველთა წრეში უნდა ჩაენეროო. დაუფიქრებლად უთხრა უარი, ვერ შევძლებო და მერე ეს საქციელი მთელი ცხოვრება სანანებლად გაუხდა. არც ისე ადვილი ყოფილა ჭეშმარიტების გზაზე სიარული.

ჩვეულებრივად აგრძელებდა შაბათ-კვირას ტაძარში სიარულს. ისევ საუბრობდნენ. ისევ ასწავლიდა. უარის შემდეგ მოძღვარსა და მის სულიერ შვილს შორის რაღაც შეიცვალა. თითქოს რაღაც განყდა. მის ლამაზ ტემბრში ნაღველი იგრძნობოდა, ალბათ, ფიქრობდა, ნუთუ შევცდი? გაბედა ერთხელ და უგუნებობის მიზეზს შეეკითხა.

– მოყვასო, ჩვენ ღვთის მსახურებს ერთი პროფესიული დავადება გვაქვს ფეხების ტკივილი. საშინლად მანუხებს, ჯერ ვერ მოვიცალე ჩემი თავისთვის, – უპასუხა მოძღვარმა.

რცხვენოდა თავისი საქციელი, ნუთუ დამიმალა ნამდვილი მიზეზი და სხვა რამეზე გადაიტანა საუბარიო. ნუხდა, უარი როგორ ვუთხარიო, აკი მაფრთხილებდა, სიზარმაცემ არ გძლიოსო. იმ დღეს წმინდა გიორგის პარაკლისი ჩაატარა ისეთი გრძნებით, ისეთი ემოციებით, რომ ცრემლი ღაპა-ღუპით ჩამოსდიოდა და შეჭალარებულ წვერ-ულვაშში ეკარგებოდა. მის შემხედვარეს ჟრუანტელი უვლიდა, თვითონაც ცრემლები წასკდა. პარაკლისის შემდეგ მოძღვარმა იქადაგა:

– თქვენი ვალია ყველგან და ყოველთვის დაიცვათ მართალი სიტყვა. ამხილოთ, ასწავლოთ და შეეცადოთ, სწორ გზაზე, ქრისტეს გზაზე დააყენოთ დაბნეული ჩვენი მოდგმა. ხალხში უნდა გაერიოთ, მათი სატიკივარი იტვირთოთ. „ერთმანეთის ტვირთი იტვირთედ და ისე აღასრულეთ ქრისტეს რჯული“, გვმოდვრავს პავლე მოციქული. ერთად დგომით ყველაფრის მიღწევა შეიძლება. მარტო საკუთარ თავზე ზრუნვით ვერ ცხონდებით. წმინდანობის დონემდეც რომ ახვიდეთ, რა მსხვერპლის გაღებამაც არ უნდა მოგიწიოთ, ღვთის წყალო-

ბით, ამ ეტაპზე სიკვდილს არავინ ითხოვს თქვენგან და თუ მაგის დრო დაგიდგებათ, არც მაგის შეგეშინდეთ. ჩვენმა დიდმა მეფემ ვახტანგ გორგასალმა ანდერძად დაგვიბარა – ეძიებდით სიკვდილს ქრისტესთვისო. იქადაგეთ, ნუ შეგაშინებთ ეს სიტყვა. თქვენც შეგიძლიათ იქადაგოთ. რთული დროება მოდის და მზად უნდა იყოთ ყველაფრისათვის. ყველა სიძნელეს მხოლოდ სულის ნაყოფებით თუ სძლევთ, როგორიცაა – სიყვარული, სიხარული, მშვიდობა, დიდსულოვნება, სიტკბოება, სიკეთე, რწმენა, მყუდროება, მოთმინება – ესეც პავლე მოციქულია. ბევრ თქვენთაგანს მოციქულის მსგავსი ტვირთის ზიდვამაც შეიძლება მოგიწიოთ.

წირვის დამთავრების შემდეგ სულიერ ძმას, მირიანს, მოუთხრო ყველაფერი მოძღვრის მის მიმართ ასეთ გადამეტებულ ზრუნვაზე. მირიანი დიდი ხნის მრევლი იყო ამ ტაძრისა და მამა ზაზას სულიერი შვილი.

– აბა, რა გითხრა ძმაო, სტიქაროსნების უმრავლესობა, მედავითნე და ეს ახალგაზრდა მღვდელი მაგის გამოზრდილია. ასე გამოარჩევს ხოლმე ზოგიერთებს, განსწავლის და საღვთისმსახურად ამზადებს. შენშიც დაინახა, ალბათ, რალაც. იმიტომაც იჩენდა ასეთ მზრუნველობას. იქნებ მიხვიდე და გაესაუბროო, ურჩია მირიანმა.

კვირა დღე იყო, არც ძალიან ნათელი და არც უმზეო. ფეხით გაუდგა გზას. გაღვიძებული ქალაქი ძალას იკრებდა და ჩვეულებრივ რიტმში ჯდებოდა. უამრავი მანქანა მხრჩოლავი მილებით. მოფუსფუსე ზღვა ხალხი. რკინა-ბეტონის ქალაქი მაგნიტივით იზიდავდა ხალხს, დაუნდობლად და შეუბრალებლად ნთქავდა ყოველივეს მინიერსა და სულიერს. აქ მწვანეში ჩაფლული საავტომობილო იყო. ის დაუტოვებიათ, მწვანე ნარგავების მაგივრად კი ახალი კორპუსებია. ცოტა ხანში მეზობელთან პირდაპირ ფანჯრიდან გადახვალ. გაქრება ქუჩები და ქალაქი უთვალავ-ტონიან ქვის მასად გადაიქცევა. ცივი და უგრძობია ქალაქი. მტვერისა და უზომო მხრჩოლავი აირების გამო ხეებს ქლექის ფერი დასდებოდა. ფრინველებიც კი ერიდებოდნენ ქალაქს. მერცხლის მსგავსი ფრინველები შემოესია ამ

ბოლო დროს, მაგრამ ესენი არ იყვნენ კუდმაკრატელა მგოსნები, ყორნებივით შავები იყვნენ და მჩხავანები.

ტაძრის ეზოში უჩვეულო ფუსფუსი შენიშნა. ჯგუფ-ჯგუფად შეკრებილიყვნენ და ჩუმად საუბრობდნენ. მიუახლოვდა მათ. გივის მიესალმა.

– რა ხდება გივი, ტაძარში რატომ არ ხართ?

თავჩალუნულმა კაცმა ამოხედა და გაბზარული ხმით უთხრა:

– მამა ზაზა გარდაიცვალა...

იმდენად მოულოდნელი იყო ეს ამბავი, ერთხანს ხმა ვერ ამოიღო.

– რა მოუვიდა, კაცო, ავადმყოფობის არაფერი ემჩნეოდა?..

– თრომბი, ძმაო, თრომბი. სოფელში ყოფილა. ცუდად გამხდარა, ჩამოსვლის ღამესვე გარდაიცვალა მოულოდნელად. ასეა, კაცმა არ იცის, სიკვდილი ვის როდის ეწვევა... გაახსენდა წინა საუბრები მოძღვართან, ფეხები მტკივაო, სოფელი არ მიატოვოთო და ვინ იცის, კიდევ რამდენი რამ გაახსენდება, უჭირდა წარსულზე ფიქრი.

მოძღვრის გარდაცვალებამ ძალიან დაამნუხრა. სულში გაჩენილი პატარა ბზარი ღრმავდებოდა, ლოცვას გულს ვერ უდებდა, აღარც გაბრუებები იყო და აღარც ძალის მოზღვავება. თითქოს კი არ იდგა ტაძარში, არამედ უსულო საგანივით იდო, არც არაფერი შეჰქონდა და არც არაფერი გამოჰქონდა. ვერ ეპატიებია თავისთვის მოძღვრის თხოვნის უგულვებლყოფა. ის დღე იყო და ის დღე, მოუშვა წვერი და ქუჩას შეეკედლა...

პალატაში ჩამოვარდნილ სიჩუმეს სწეულის გახშირებული სუნთქვა არღვევდა.

– დავიღალე მოყვასო, – მამა ზაზა მიმართავდა ხოლმე ასე, – მიყვარს ეს სიტყვა. მაღლობელი ვარ, რომ მოთმინებით მისმენდით. საუბარი ახლა ჩემთვის შეუცვლელი სამკურნალო საშუალებაა. ცნობილ გამოთქმას: „ვაზროვნებ, ესე იგი, ვცოცხლობ“, ჩემ თავს ასე მივუსადაგებდი – ვსაუბრობ, ესე იგი, ცოცხალი ვარ.

სწეული წამოიწია, საწოლის საზურგეს მიეყრდნო, გალუული მკლავები გამხმარი შეშის ნაჭრებივით დაალაგა ზენარზე. ცოტა

ხანს მიყურდა, მერე თითქოს თავის თავს ესაუბრებო, წამოინყო:

– ფაფარაშლილი ზღვის ტალღასავით შეხეთქება ამაოების სალ კლდესთან და მერე რეტდასხმულის, ძლეულის, დარცხვენის, უთვალავ ნაწილებად დამსხვრეულის, უკანვე ჩანთქმა წუთისოფლის ზღვარმოშვებულ ყოველდღიურობაში, მარტოსული, მარტოხელა, გრძნობებისა და ემოციებისაგან დაცლილ სამყაროში. დრო კი მიქრის, ტკბილ-მწარე, ვნება-კვნესიანი წუთისოფელი თავისას ითხოვს. დრო კი მიქრის, ფიქრის ტყვევ და ვნებების მონავ. ეჰ, რაც არის, არის. ვის უნახავს წუთისოფლით გამძღარი კაცი. მოყვასო, – კიდევ ერთხელ მიმართა სწეულმა გიოს, – თუ თქვენთვის საინტერესო იყო და თუ კიდევ ცოტახანს ვიცოცხლე და თქვენი სურვილიც იქნება, ჩემი ცხოვრების სხვა ეპიზოდებსაც მოგიტხრობთ, იმ ეპიზოდებს, რომელმაც ამ მდგომარეობამდე მიმიყვანა. კვლავ შეხვედრის იმედით გემშვიდობები...

გიომ პალატა დატოვა. გელასთანაც ბევრი აღარ უსაუბრია, გამოემშვიდობა და შეფიქრიანებული ქუჩის მდინარებას შეერია.

მეგობარმა თავისი დანაპირები შეასრულა და ექიმთა ჯგუფთან ერთად გიოს შინ ეწვია. პორტატული დიაგნოსტიკური საკვლევი აპარატურაც კი გამოეყოლებინათ. გასინჯეს, გადაულეს კარდიოგრამა, შინაგანი ორგანოები. ყველაფერი ასაკის შესატყვისი ჰქონდა. ტრადიციული სუფრის შემდეგ გელამ გიო განზე გაიხმო:

– შინაგან ორგანოებში პრობლემები არ გვაქვს. მამაშენს ახლა, როგორც მაშინ გითხარი, ნევროლოგის მუდმივი მეთვალყურეობა სჭირდება, დრო და ლოდინი, ძმაო, ასაკსაც აქვს მნიშვნელობა, – მერე რალაც თანაგრძნობიანი ხმით დაამატა, – ისე, კაცი ყველაფრისთვის უნდა იყოს მზად.

პატარა პაუზის შემდეგ გელა სამედიცინო აპარატურისაკენ დაიხარა.

– ტყვიასავით არაა, კაცო! ჰო, კინალამ დამავინყდა, ის კაცი გარდაიცვალა, შენ რომ გესაუბრა მაშინ. არ ვიცი, როგორ იგრძნო სიკვდილის მოახლოება. როგორ შეატყობინა მის მეურვეს, მღვდელთან ერთად მოვიდა, აზიარეს, ბოლო წუთს

ფარდის გადაწევა ითხოვა, რიჟრაჟს შეანათა მიმქრალი თვალე-
ბი, სადღაც-სადღაც მგალობლებმაც გადაუჭიკჭიკეს ერმანეთს,
შაშვამაც არ დაახანა და ჭახჭახით ჩაიქროლა ფანჯარასთან
ახლოს, გაელიმა და ასე ღიმილშეყინული მიიცვალა. იდუმა-
ლებით მოსილი პიროვნება იყო. ყველაფერი წინასწარ მოუგვა-
რებია. სასაფლაო სადა და უბრალო, ზომიერად გამშვენებუ-
ლი მოყვითალო ქვით. ზედ მარტო ჯვარი იყო ამოტვიფრული,
არც სახელი, არც გვარი და არც თარიღი. უხმაუროდ წავიდა
ამქვეყნიდან, გაქრა კაცი უკვალოდ...

ამბავმა გიო დაანაღვლიანა. თითქოს ახლობელი დაეკარგოს.
რალაცნაირად დარცხვენილმა, აღელვებულმა წარმოთქვა:

– მთხოვა, რომ კიდევ მისულთქავი, ვერ მოვახერხე, არ
მეგონა, თუ ასე მალე წავიდოდა ამქვეყნიდან. რამე ხომ არ
დაუტოვებია, წერილი ან ხელნაწერი?

– არაფერი არ მინახავს, თუკი რამე ჰქონდა, მეურვემ წაიღო,
იმ კაცმა, რომ აკითხავდა ხოლმე.

– თუ ძმა ხარ, იქნებ მაგ კაცის ადგილსამყოფელი დაადგინო,
აუცილებლად უნდა გავესაუბრო.

– ხომ გეუბნებოდი, საინტერესო კაცია-მეთქი, თუ რამე
გავახერხე, აუცილებლად შეგატყობინებ. გავიქეცი ახლა, მე
ქვევით მელოდებთან.

– სამწუხარო ამბავმა მადლობის თქმაც კი გადამავეინცა.

– კაი ერთი, თუ კაცი ხარ. შემომირბინე ამ დღეებში.

ზღურბლზე გასვლისას დამშვიდობების ნიშნად ხელი მალლა
ასწია, გაილიმა და კიბეებზე დაეშვა.

* * *

მამის გარდაცვალებამ გიო სასაფლაოს სშირი სტუმარი გახადა.
პირველმა ელდამაც გადაიარა. მოხუცებულის დაუძღურებულმა
სხეულმა ველარ შეძლო სათანადო წინააღმდეგობა გაენია გან-
მეორებითი ინსულტისათვის. კიდურებმონყვეტილს არად მიაჩნდა
ამგვარი სიცოცხლე. დანანებით იტყოდა ხოლმე, ამდენი ახალ-
გაზრდა იღუპება და ჩემი სიცოცხლე რაის მაქნისიაო. ერთხელ
ტელევიზორში მოისმინა, რომ ვიღაც გაჭირვებულ ახალგაზრდა

კაცს თირკმელი ესაჭიროებოდა, თუ გამოადგება, ჩემსას მივცემო. ადამიანის სიცოცხლე მხოლოდ მაშინაა სრულყოფილი, როცა ის აზროვნებს, მეტყველებს და მოქმედებსო. მიუხედავად საერთო უძღურებისა, გონება, აზროვნება და მეხსიერება შესაშური ჰქონდა. სიკვდილამდე ცოტა ხნით ადრე ითხოვა, ჩემი თანდასწრებით წაიკითხე ლოცვებიო. მერე გიომ მღვდელიც მოუყვანა, მამა გურამი. მის დანახვაზე ურწმუნოების ეპოქაში გაზრდილმა კაცმა ისეთი რამ თქვა, მრავლის მნახველი მძღვარიც კი გააოცა – ღმერთმა გამომიგზავნა შენი თავიო. მღვდელმა კი წარმოთქვა, დიდი ხანია, ასეთი რწმენა არ მინახავსო. მამა გურამმა საჯანმრთელო პარაკლისი გადაიხადა და აზიარა კიდევ. ღამით გარდიცვალა. გიოს დაღლილს ჩაეძინა და გული წყდებოდა, რომ ვერ შეესწრო მის გარდაცვალებას, უკვირდა სისხლმა რატომ არაფერი მიგრძნოო. იქნებ რაიმე ეთქვა ჩემთვისო. როგორც ჩანს, სიკვდილი მისთვისაც მოულოდნელი იყო. როგორც დედამ უამბო, მისი ბოლო სიტყვები იყო – თავი მაქვს გახეთქვაზე, წნევა ალბათ სამასი მექნებაო.

გიოს ბავშვობიდან ზარავდა სასაფლაო. შიშს გვრიდა საფლავის ქვებზე მიყინული გარდაცვლილთა მომღიმარი სახეები. ახლაც მიდიოდა საფლავებს შორის და ცდილობდა, არ შეეხედა მათთვის. მაგრამ ყოველთვის ვერ ახერხებდა. გაგანია ზაფხული იყო. ყველა გარიდებოდა ამ სევდისმომგვრელ მდუმარე ადგილს. სიცხისაგან დაოსებული ორიოდე ფრთოსანი თუ ჩამოისვენებდა ხანდახან საფლავის ქვაზე. კიდევ რამდენიმე ადგილას ახლად გარდაცვლილის ჭირისუფლები საქმიანობდნენ სამუდამო სამყოფელის მოპირკეთებაზე. არსებები, რომლებზედაც არც ადგილის მდუმარება, არც აუტანელი ხვატი მოქმედებდა და ყველა სულდგმულზე უკეთესად გრძნობდნენ თავს, ჭრიჭინები იყვნენ, გაუთავებლად ჭრიჭინებდნენ.

სანამ მამის საფლავს მიუახლოვდებოდა, საფლავების მეორე რიგში ორი მამაკაცი და ერთი თალხით შემოსილი ჯერ კიდევ ახალგაზრდა ქალი შენიშნა. შავი გრანიტისაგან გამოთლილ მაგიდაზე დოქი, რამდენიმე ჭიქა და მისაყოლებელი იდო. მიიპატიყეს. უარის თქმა არ გამოდიოდა, ძველთა-ძველ

ტრადიციას პატივი სცა. შეუვსეს პატარა ჭიქა, სასმისი ასწია, რალაცის თქმას აპირებდა, შეხედა ქვაზე გადახატულ ახალგაზრდა კაცს, ველარც სათქმელს მოაბა თავი და ხელიც გაუშეშდა. პორტრეტიდან ულამაზესი ოციოდე წლის ჭაბუკი იმზირებოდა. ვერ გაუძლო მარადისობაში გადასული ლანდის ცქერას.

ავარიაში დამელუბა, არც ცოლი და არც შვილი, თვალზე მომდგარი ცრემლი მოიწმინდა შედარებით ახალგაზრდამ. სად დამეკარგე, ჩემო ცხოვრებაუნახავო შვილოო, – შესტირა შავოსანმა ქალმა. ჭალარათმიანმა მამაკაცმა ქალს მხრებზე ხელი მოხვია.

– ასეა, ჩემო მეგობარო, სულ ეჩქარებათ, სად ეჩქარებათ, დროს შენ გაუსწრებ? აი, შედეგი სიჩქარისა. ეს ახლად გახსნილი სასაფლაოა, ნახე ერთი, რამდენი ახალგაზრდაა დაკრძალული. ზოგი ავტოკატასტროფით, ზოგი კიდეც წამლით. ღმერთო, გამაგებინე, რა ეშველება ამას. გიომ მორიდებითა და კრძალვით გაამხნევა, როგორც შეეძლო და გამობრუნდა. რით გინდა გაამხნევნო შვილმკვდარი მშობლები. ძნელი საპოვნელია ასეთი მადლმოსილი სიკცყვა.

კიდეც ცოტა ხანს მიდიოდა საფლავებს შორის. ის იყო უკვე უნდა გადასულიყო პირველ მწკრივში მამის საფლავისკენ, რომ მისი ყურადღება მომდევნო საფლავზე აღმართულმა უცნაურმა სტელამ მიიპყრო. ისევ მეორე მწკრივს გაუყვა. თუ საფლავების უმეტესობა შავი მარმარილოთი ან გრანიტით იყო მოპირკეთებული ეს საფლავი მოყვითალო ფიქალით გაეწყოთ. განსასვენებელის დასავლეთ მხარეს იმავე ფერის დაახლოებით ერთი მეტრის სიმაღლის ქვა იყო აღმართული. გიო ახლოს მივიდა საფლავთან. უბრალო, კარგად მოვლილი საფლავი იყო, წვრილად გაცრილი შავი მინით. უყვავილო და ჯერ კიდეც უბალახო, მაგრამ სხვებისაგან მაინც გამოჩეული. სტელაზე ამოტვიფრული წმინდა ნინოს ჯვრის გარდა საფლავზე სხვა არაფერი არ იყო. არც მიცვალებულის პორტრეტი, არც გვარი, არც სახელი და არც თარიღი. გიო საფლავთან ცოტა ხანს შეყოვნდა, ჩაფიქრებულს შორს შავნაბადას მთებისთვის მიეპყრო მზერა, რომლის თავზე მქრქალ გაცრეცილ ღრუბელს დაევიანა.

გაუკვირდა, პაპანაქებაში ცაზე ღრუბლის არსებობა. რაღაც ძალამ საფლავს მიაჯაჭვა. გონებაში გელა ამოტივტივდა. მისი ნაამბობი უცნობის უცნაური საფლავის შესახებ. ნუთუ ეს არის! როგორღაც უნდა მოვახერხო ჭირისუფალთან გასაუბრებო, მოსვენება დაკარგა. თითქმის ყოველდღე სიარულმა მიცვალებულთა საუფლოში შედეგი არ გამოიღო. ვერასგზით შეძლო, შეხვედროდა ვინმეს. სხვა რომ ვერაფერი მოიფიქრა, ბარათი მისწერა უცნობ ჭირისუფალს და ზედ თავისი ტელეფონის ნომერი მიუთითა. იხვენებოდა, იქნებ შემეხმიანოთო. პატარა კონვერტში ჩადო და ჯვრის დაბლა, ლამაზად მოხატული დოქის ქვეშ ამოდო...

თავს დატეხილმა მოულოდნელმა ამბავმა გიო საგონებელში ჩააგდო და უცნობზე საფიქრალად კარგა ხანს აღარ ეცალა. დირექტორმა დაიბარა რამდენიმე დღის წინ, ჩვეულებრივად შეხვდა, როგორც ყოველთვის. ცოტა წაისაუბრეს აქეთური-იქითურზე. შეწუხებული ჩანდა. გიო, ჩვენი ფირმა არ არის სახარბიელო მდგომარეობაში, რაღაც გამეყქვა ხელიდან, ამდენმა მივლინებებმა ყურადღება მომიდუნეს. მდგომარეობა სავალალოა. გაგვიჭირდება ამ მდგომარეობიდან გამოძრომა. პატარა ფული რომ დავზოგოთ, გადავწყვიტე, თანამშრომლების რაოდენობა მინიმუმადე დავიყვანო. რაც მატერიალური ქონება გვაქვს, ბანკში უნდა ჩავდო. იცი შენ, ჩემი დამოკიდებულება შენ მიმართ. გამოუვალა მდგომარეობა რომ არ იყოს, როგორ გაგიშვებდი. დროებითი ღონისძიებაა, მჯერა, გაგებით მოეკიდებო. დამოკიდებულება, მართლაც, შესაშური ჰქონდათ, უფრო მეგობრული, ვიდრე უფროს-უმცროსული. მიუხედავად სირთულეებისა, იმედს არ ვკარგავ, დარწმუნებული ვარ, გავუძლებ ამ გამოცდას და, თუ რამ მიგვიყვანა ამ მდგომარეობამდე, მერე გიამბობ. ამ საქმეში მოდუნება არ შეიძლება, ძალიან ფხიზლად უნდა იყო. პატარა პაუზის შემდეგ ნაღვლიანი ხმით განაგრძო, უკუღმართმა დრომ როგორ გააფუჭა და გარყვნა ხალხი, არავის ნდობა აღარ შეიძლება, წარმოგიდგენია, შენს სისხლისმიერ ნათესავსაც კი ვერ ენდობო.

გიო წამოდგა, გადაეხვია დირექტორს, ბეჭებზე ხელი

მოუთათუნა და უთხრა, დრო არაფერ შუაშია, ჩემო ძმაო, ამ დრომდეც გაფუჭებული და გარყვნილები იყვნენ ალბათ. მჯერა, შენი მიზანდასახულობა, შეუპოვრობა და მოთმინება საწინდარია იმის, რომ წარმატებებს აუცილებლად მიაღწევ, ყველაფერს შეძლებ. ნავედი ახლა მე, დროებითო.

კეთილი და ღვთისნიერი კაცი იყო დირექტორი. ბევრს ეხმარებოდა, მისთვისაც არაერთხელ გაუმართავს ხელი. როგორც ჩანს, რაღაც გამორჩა თვალსაწიერიდან.

ახალი ეტაპი იწყება გიო შენს ცხოვრებაში, ახალი ეტაპი, – შემოსძახა თავის თავს, – სამუშაოს ძებნის ეტაპი, ზურგის ქარს გისურვებ...

ბევრი იარა, ბევრი იხეციალა, აქეთაც მიდგა, იქითაც, მაგრამ საშველი არ ჩანდა. ორმოცგადაცილებული კაცისთვის ყველა კარი დახშული აღმოჩნდა.

უცნობის შესახებაც ვერაფერი გაარკვია. მის მიერ დატოვებული ბარათი ხელუხლებელი ხვდებოდა. ნუთუ საბოლოოდ დაივიწყეს ეს კაცი? განირეს დავინყებისათვის? შეუძლებელიაო, ფიქრობდა. ან იქნებ ბარათი ვერ შეამჩნიეს. როგორ ვერ შეამჩნევდნენ, ნუთუ ერთხელ მაინც არ შეავლეს ხელი, მტვერს ხომ მაინც გადანმენდნენ? უმუშევრობამ, თავისუფალმა დრომ და უცნობის რაიმე კვალის უშედეგო ძებნამ გაანამა. უცნობი „იდე ფიქსად“ ექცა, რაც უნდა დაჯდომოდა, მისი კვალისთვის როგორმე უნდა მიეგნო. ყველაზე დიდი საცდური და სატანჯველი ადამიანისათვის მოჭარბებული თავისუფალი დრო ყოფილა. თუ ზარმაცი არ ხარ, უმცირეს დროშიც კი უდიდესი საქმეების გაკეთება შეიძლება. მოჭარბებული დრო აზარმაცებს კაცს – დრო ხომ მაქვს, ხვალ გავაკეთებო და მერე აღარ თავდება ხვალეები. უსაქმურობამ ტელევიზორს მიაჯაჭვა ერთხანს. მაგრამ გაუთავებელმა კინკლაობამ, ერთმანეთის ლანძღვამ, ჩხუბმა, მისკენ გახედვის სურვილი დაუკარგა. კიდევ კარგი ტყვიას არ ესვრიან ერთმანეთს პირდაპირ ეთერშიო. ფიქრობდა, ამდენ ლანძვა-გინებას ხომ სჯობია, რაიმე შესამეცნებელი, ტვინის გასავარჯიშებელი გადაცემა მოამზადონ. ნალეკა უმეცარმა არაპროფესიონალმა და ამბიციურმა კადრებმა ქვეყანაო. შე

დალოცვილო, არა მარტო პარტიული კუთვნილების მიხედვით უნდა ნიშნავდე თანამდებობაზე, არამედ პროფესიული ნიშნის მიხედვითაც. გაგიკვირდება და ამას ხანდახან კომუნისტებიც კი ახერხებდნენ. მიეცი საშუალება მოაზროვნე ადამიანს, იმუშაოს ახალ ტექნოლოგიებზე, რომელიც ყველაზე ძვირფას ლითონზე უფრო მეტად ფასობს და რაც სანინდარია ქვეყნის უმოკლეს დროში განვითარების. გაუნათლებლობის ბრალია, რომ ვერ ახერხებენ არგუმენტირებულ, საინტერესო და შინაარსიან მსჯელობებებს. არა, არა, რაღაცით უნდა დავკავდე, თუ არა, ეს ფილოსოფოსობა და ამდენი ფიქრი ჭკუაზე გადამიყვანსო...

მეორე დღეს დილაადრიან ფეხით გაუყვა სასაფლაოსაკენ მიმავალ გზას. ცასა და ქვეყანას შეჰხაროდნენ ახლად გაღვიძებული მგოსანი ფრთოსნები და საამოდ ჭიკჭიკებდნენ. მიუყვებოდა გზას გიო და მისი ფიქრები ისევ უცნობს დასტრიალებდა, უკვირდა, რომ მამაზე უფრო მეტად უცნობზე ფიქრობდა. აინტერესებდა მისი წარსული. არადა, დაპირდა გიამბობო, რატომ მაინცდამაინც მე, რაღაცას ჩქარობდა, რამ შემიბორკა ფეხები, ერთხელ მაინც მივსულიყავი. ვინ იცის, რა უნდა მოეთხრო, რის თქმას აპირებდა. იდუმალებით მოცული პიროვნება იყო და რაღაც იდუმალ ცოდნასაც ფლობდა. გამოუყენებელი ცოდნა მიწაში ჩაფლული განძის მსგავსია, რომელსაც არანაირი სარგებელი არ მოაქვს და მის მლობელთან ერთად კვდება. ცოდნა, რომელსაც სარგებელი არ მოაქვს, ცოდნა არ არის. მიუახლოვდა მწუხარების სავანეს და პირდაპირ უცნობის საფლავისკენ გასწია. მღელვარება მოერია – ნუთუ ამჯერადაც გავწილდები? შორიდან ყველაფერი ძველებურად გამოიყურებოდა. მიუახლოვდა საფლავს და ჩამოჯდა. უიმედოდ გაიხედა დოქისკენ, რომლის გვერდზე პატარა ჭინჭილაც შენიშნა, თვალები მოიფშვნიტა – ხომ არ მეჩვენებაო. წამოდგა ფეხზე და დოქისკენ დაიხარა, რომელიც წამისაგან ერთიანად დასველებულიყო. მისწვდა დოქს, წამოსწია, და მოულოდნელობისაგან კინაღამ ხელიდან გაუვარდა. დოქის ქვეშ ბარათი აღარ იდო...

2016 წელი, თბილისი

Մեզին
Լրիվորեն
ան զանազան...

მამრა ღმერთი არ გასწირავს...

*ვუძღვნი შვილიშვილებს,
ეკატერინესა და ელისაბედს*

– ბა-ბუ-ა, ბა-ბუ-ა! – დამარცვლით იძახდა ლოგინზე ნამოგორებული პატარა. ხელში სათამაშოს ათამაშებდა, ხან გააჩხარუნებდა, ხანაც პირისკენ გააქანებდა. ორიოდ კბილს, რომელიც ობოლი მარგალიტებივით ანათებდა, გაუსვამდა, ჩაღეჭავდა, თითქოს აგემოვნებსო და მოისვრიდა. მერე სხვას გადასწვდებოდა. სათამაშოები უხვად იყო მოფენილი საწოლზე.

– ჰო, ბაბუა, მოვდივარ, მოვდივარ!

– ბა-ბუუ! – პატარას ტყუპისცალი აჰყვავდა და სხვა ტონალო-ბაში განაგრძო,

– ბა-ბუუ, ბა-ბუუ! – განწირულივით შველას ითხოვდა, ჩაფრენოდა სათამაშოს და არაფრის დიდებით არ უთმობდა თავის დას. ისიც ეჯიუტებოდა და წიოკობდნენ. მერე დედას დაუწყეს ძახილი:

– დედა! დედა!

– აქა ვარ, დედა. ნახეთ, რა ლამაზი ნახატებიანი წიგნი მომაქვს.

პატარები ლოგინზე კოტრიალებდნენ, ენის ამოდგმის დრო დადგომოდათ, რამოდენიმე სიტყვა ჰქონდათ ნასწავლი. სიტყვებთან ერთად რალაც ბგერებსაც გამოსცემდნენ, რომლებიც მხოლოდ მათთვის იყო გასაგები.

ზაფხულის აუტანელი ხვატი იდგა.

– ჩააცვით ბავშვებს და ეზოში ჩავიყვან. – მიმართა ბაბუამ ახალგაზრდა დედას, რომელიც ბავშვებთან მოკალათებულიყო,

ნახატებიანი წიგნი გაეშალა და ბავშვებს გარესამყაროს აცნობდა.

– ეს არის ძაღლი, ეს არის ფისო. პატარებს კი ციცქნა თითები გაეშვირათ ნახატებისკენ, და გაიძახოდნენ: – აუა, აუა! ფისოს კი მია-ს ეძახდნენ, „მიაუს“ მაგივრად.

ბაბუა წინკარში, პატარა სკამზე, ჩამომჯდარიყო და ფეხსაცმელს ირგებდა. ბოლო ზონარიც გამონასკვა და ფეხზე წამოდგა.

– გესმის, შვილო, უმჯობესია, მართლაც, ეზოში ჩავიყვანო. იქ იმდენი ძაღლია, სოფელსაც კი შეშურდება. ღვთის ნყალობაა, ჯერ კიდევ რომ არ გვეტანებიან. რალა უსულო ნახატებით ვაცნობთ, ცოცხლად ვაჩვენებ. არც კატების ნაკლებობაა. მათ კნავილს და მოთქმას ღამღამობით საშველი არ აქვს.

– მამა, ძალიან ცხელა, შენუხდებიან, – თავს იკავებდა ახალგაზრდა დედა. – ამაზე მეტად რას შენუხდებიან, მოსწყინდათ ერთი და იგივე გარემო. ეზოში მაინც მრავალფეროვნებაა და გაერთობიან, სახლის წინ რომ პატარა ბაღია, იქ ჩრდილს შევაფარებთ თავს.

– ორ ბავშვს როგორ მიხედავ, საკმაოდ დამძიმდნენ. – ღიმი გაუკრთა დედას და მზრუნველად გადახედა ჩვილებს.

– მიხვებდავ! შენ შენი საქმეები ჩაამთავრე, მერე ჩამოდი და დამეხმარე. ბაბუამ აჟღერტულებული ჩვილები ხელში აიტაცა და კიბეზე ფრთხილად დაეშვა. ეზოში სიო არ იძვროდა. ჰორი-ზონტს ალმური ასდიოდა. ხის ფოთლებსაც თავი ჩაელუნათ და მოეწყინათ. ცნობისმოყვარე პატარებს პანანკინტელა თითები წინ გაეშვირათ და ყველაფერზე – იიის! – იძახდნენ. ალბათ, კითხულობდნენ, ეს რა არისო.

ბაბუა ბაღში შევიდა, ტოტებგაშლილ, უხვფოთლიან, უზარმაზარ ხეს მიაშურა და მის ძირში მოკალათდნენ. ნეტავ, რა ჯიშის ხეა, ან რამდენი წლისაა? – გაიფიქრა ბაბუამ.

– იიი! – წამოიწყეს ისევ ბავშვებმა და მოფარფატე, ყვითელი პეპლისკენ გაიშვირეს ხელი.

– ეს, ბაბუა, პეპელაა. ნახე, რა ღამაზად დაჰფარფატებს ყვავილებს. ის ფუტკარია, ისიც ყვავილებისაკენ მიისწრაფის, რომ მერე გემრიელი და ტკბილი თაფლი მოგვცეს. აა, ბაბუ,

ძაღლებიც გამოჩნდნენ, ნახე რამდენია: ერთი, ორი, სამი... ერთი ჩაღისფერია, მეორე – ქრელი, მესამე – რუხი.

ბავშვები ძაღლების დანახვაზე აფართხალდნენ, გრძელ წამ-წამებს აფახულებდნენ, ბუქნავდნენ, წინ ფუნჩულა, პანანკინტე-ლა თითებს იშვერდნენ და – აუა, აუა-ს გაიძახოდნენ.

– ფრთხილად, ფრთხილად, ხელიდან არ დამისხლტეთ და უბედურებაში არ გამხვითო! უკვე გაიზარდეთ, ბაბუკელებო, დიდები ხართ, კაცო, და ველარ გერევით. ფრთხილად, ეკატე-რინე, ფრთხილად! როგორ მოიღუნე, წელში გასწორდი, შე ონავარო! შენ რა დღეში ხარ, ელისაბედ, შეიძლება, სულ პირში გქონდეს თითები!?.

ბაბუა ფეხზე წამოდგა, ტყუპები მკერდზე მიიკრა და გა-იფიქრა: ნეტავ, თუ არსებობს ამაზე დიდი, ჭკუიდან გადამყვანი, ენით გამოუთქმელი, ზეციური მადლით მოსილი, წრფელი და უმანკო სიყვარული, ბაბუასა და შვილიშვილებს შორის რომ იბადება. ვის შეუძლია ამ გრძნობის სიტყვებით გადმოცემა! სი-ყვარულის ეს ციციანათელები, კაცობრიობის მერმისი, ღვთის ყველაზე დიდი საჩუქარია, ყველაზე საუკეთესო წამალია ასაკს მიტანებული კაცისთვის. ბაბუამ დაბუჟებული ხელებით ბავშვები შეათამაშა, სიყვარულით გადახედა პატარებს და გრძნო-ბამორეულს დიდი ძალისხმევა დასჭირდა მოძალებული ცრემ-ლებისთვის გზა რომ გადაეკეტა. დავბერდი მგონი, ამ ბოლო დროს, ყველაფერზე ცრემლები მანვება. პატარები კი ფართხა-ლებდნენ, წელში იდრიკებოდნენ, ძაღლებისკენ მიიწევდნენ, უნდოდათ ხელით შეხებოდნენ.

– არა, ბაბუ, არა, ჭუჭყიანები არიან და ვინ იცის, იქნებ, ბრაზიანებიც.

ძაღლები აინუნშიაც არ აგდებდნენ სამეულს, დარბოდნენ, იღრინებოდნენ, ერთმანეთს ახტებოდნენ და კოტრიალებდნენ. ბაბუამ ძაღლებს თვალი მოაშორა და ყურადღება გუნდად მოფრენილი ბელურებისკენ გადაიტანა, გადამხმარ ბალახს რომ შესეოდნენ და ქათმებივით იქექებოდნენ.

– ნახე, ბაბუ, სკუპ-სკუპით როგორ დახტიან. იცოდეთ, ქვეყნის ერთგული ფრთოსნები არიან და სამშობლოს არც

არასოდეს ტოვებენ, განსხვავებით ზოგიერთი ჩვენი თანამემამულისაგან.

მფრთხალი ბელურები კი პანანკინტელა ფეხებს არ აჩერებდნენ, ქექვას აგრძელებდნენ და დიდი გულმოდგინებით საზრდოს დაეძებდნენ. გუნდს ორი ბელურა გამოეყო, ერთი ზრდასრული და მეორე ოდნავ მომცრო. საკმაოდ თამამად იქცეოდნენ, ლამის ბერიკაცის ფეხებამდე მივიდნენ. ზრდასრულმა ბელურამ პატარა პურის ნატეხი იპოვა და ნისკარტით მის დანანვერებას შეეცადა. მომცრო ზომის ბელურა სკუპ-სკუპით მიუახლოვდა და გაირინდა. მოზრდილმა ბელურამ, როგორც იქნა, პატარა ნამცეცი მოაცილა პურის ნატეხს, ნისკარტით მისწვდა და მის წინ მდგომი ბელურასაკენ მიბრუნდა. მანაც ფრთები ააფართხალა და პანანა პირი დააფჩინა. როგორც ჩანს, დედა-შვილია, ბარტყი, – გაიფიქრა ბაბუამ. დედიკოს გაუზარმაცებია. მართალია, უკვე ზრდასრული ფრინველია, მაგრამ მაინც თავის დედიკოსაა მიტმასნილი. ნამდვილად ჩვენებური ბელურები არიან, გაელიმა ბაბუას.

სასიამოვნო საქმით გართული ბელურები პატარების ჭყლოპინმა დააფრთხო. თითქოს ვილაცამ უბრძანაო, ერთდროულად წამოიშალნენ და ელვის უსწრაფესად ხის კენწეროზე მოექცნენ. აღტაცებული და გამხიარულებული პატარები კი – ფრ... ფრ... – გაიძახოდნენ და მალლა იშვერდნენ ხელებს.

ბავშვებთან თამაშით გართულ ბაბუას წყლის ჩხრიალი შემოესმა. გაუკვირდა, არც ქუხს, არც წვიმს და ამ გაგანია სიცხეში წყალი საიდან გაჩნდაო. ფეხი მოინაცვლა, ტყუპები მაგრად მიიკრა მკერდზე და წყლის ხმას მიჰყვა. რამდენიმე ნაბიჯის შემდეგ ბალის კიდესთან შეჩერდა. დამრეცზე გაურკვეველი ფერის, ამღვრეული სითხე მოჩუხჩუხებდა, პატარა ჩქერალებსაც კი ქმნიდა, რომელსაც აცეტონისა და კიდევ სხვა ქიმიური ნივთიერებების გამოუცნობი, სპეციფიკური სუნი დაჰკრავდა. ის იყო, აქოთებულ, მღვრიე ნაკადულს უნდა გამოივლიდა, რომ მისი ყურადღება ისევ ბელურების გუნდმა მიიპყრო. დასიცხული ფრთოსნების ჯგუფი წყალს მიაწყდა. შეცვივდნენ მღვრიე სითხეში, ჩანვნენ შიგ, ფრთებს აფართხუნებდნენ,

მხიარულობდნენ და მღვრიე წყალს ენაფებოდნენ. ორიოდე წუთში ბელურებს რალაც უცნაურობები დაეწყოთ. რამდენიმე მათგანი წყლის ნაკადს განერიდა და ასფალტზე დაიწყეს არაბუნებრივი მოძრაობები. მერე გაირინდნენ, რამდენიმე გულალმა ამოპრუნდა. ის პატარა ბარტყიც შენიშნა, ცოტა ხნის წინ, დედა ჩიტი პურის ნამცეცებით რომ უმასპინძლდებოდა. ფრთები ფართოდ გაეშალა, ხან გაფოფხდებოდა, აფართხალდებოდა, ხან ფრთებს შეკეცავდა და ხანაც პანანინა ფეხებს ჭიმავდა. დედა ჩიტი კი თავს დასტრიალებდა და სასონარკვეთილი ჟივ-ჟივებდა. ერთხანობას გარინდული ბაბუა გამოერკვა, მივარდა ბელურებთან და ფეხების ბაკუნით დააფრთხო. ნაწილი ფრთოსნებისა აფრინდა, ნაწილი კი წყლის პირას უსიცოცხლოდ ფართხალდებდა.

ჩიტების არაბუნებრივ საქციელს, და ჟივჟივს, ტყუპებიც აჰყვნენ და გულსაკლავად ატირდნენ. ბაბუას არ შეეძლო, გაეგო, თუ რა იგრძნეს პატარა გულუმბა, მაგრამ გულსაკლავად კი ტიროდნენ. ანგელოზთა თვალთაგან მომსკდარი ცრემლი მზის შუქზე ციალებდა და ავარდისფერებული ლოყებისკენ მიისწრაფვოდა. გამწარებულმა და მომხდარით შეძრწუნებულმა, აღარ იცოდა, რა გააეკეთებინა. დაზაფრული, დაბნეული, აღშფოთებული გაერიდა შხამიან ადგილს და პატარები კორპუსიდან გამოსულ დედას ჩააბარა. თვითონ კი იმ ადგილისკენ გაემართა, საიდანაც სიკვდილის მთესველი სითხე მოედინებოდა.

უნინ, ამ ადგილას, კერძო დასახლება იყო და მის მობინადრეებს საკმაოდ ვრცელი ბალი გაემენებინათ. სხვა ხეებთან ერთად, ნაყოფის მომცემი ხეებიც მრავლად იყო, რომლებიც მწიფობის ჟამს უბნის ბავშვებით იხუნძლებოდა. მერე აქ კორპუსები აამენეს, რამაც ბალის მნიშვნელოვანი ნაწილი შეინირა. მობინადრეთა ნაწილმა მოხერხებულობის, გავლენისა და სხვადასხვა მაქინაციების წყალობით, უსახური გარაჟებიც წამოჭიმეს და საკმაოდ ვრცელი ბალიდან თავის კუდის მოსაქნევი ადგილიდა დარჩა.

დრო თავის მდინარებას მიჰყვებოდა. იცვლებოდა სამყარო

და იცვლებოდნენ ადამიანები. დავინწყებული, ნაცარნაყრილი მანკიერებებიც წამოტივტივდა. ბევრი რამ, რაც ადრე სამარცხვინოდ ითვლებოდა, ახლა სასირცხვილოდ აღარ მიაჩნდათ. ახალმა დრომ ბევრი ფსევდო-ღირებულება წარმოაჩინა, რამაც საზოგადოების მნიშვნელოვანი ნაწილი დააბნია. დიდი სულიერება, მოთმინება და ვაჟკაცობა იყო საჭირო კეთილგონიერების შესანარჩუნებლად.

გაცეცხლებულ მოხუცს გზად მეზობელი შემოეყარა.

– რა მოგივიდა, კაცო! ასეთი აღელვებული სად გარბიხარ, უბედურება ხომ არაფერი შეგემთხვა?

– მეტი უბედურება რაღა გინდა, ამ შხამიან მდინარეს ხედავ? შვილიშვილებთან ერთად ვიყავი გამოსული, ვართობდი და ვასეირნებდი. საიდანღაც დასიცხული ბელურების გუნდი მიანყდა ამ სითხეს. რა იციან ფრთოსნებმა, წყალია თუ შხამი. დაენაფნენ, ნახევარი იქვე დაიხოცა, ნაწილი მე დავაფრთხე და ის ნაწილიც გადარჩება თუ არა, ღმერთმა უწყის. მომკლა ცალკე მაგათმა საცოდაობამ, ცალკე პატარების მოთქმამ. მიკვირს პირდაპირ, პატარებმა რაღა იგრძნეს! – ძლივს მოაბა თავი სათქმელს მოხუცმა. ამოიოხრა, ოფლით დანამული შუბლი მოინმინდა და მეზობელს შეანათა აწყლიანებული თვალები. მერე ისევ აქოთებულ სითხეზე გადაიტანა მზერა და ბრაზმორეულმა, გამომძიებელივით თქვა:

– უნდა დავადგინო, ვინ არის მკვლელი!

– მაგას რა დადგენა უნდა! – მშვიდად თქვა მეზობელმა, – ამ გარაჟებს ხომ ხედავ, მის წინ დაღენილი მანქანების ხროვასაც ხომ ხედავ, – ხელი დეფორმირებული მანქანებისაკენ გაიშვირა, – უცხოეთიდან ჩამოჰყავთ, მერე ამ კორპუსების წინ მთელი დღე ხეხავენ, კემსავენ და ღებავენ, მაგათი ნამოდვანარია. სახელოსნო მოანყვეს, რაღა! ფართი პატარა აქვთ, სულ რაღაც ათიოდე კვადრატული მეტრი, ყოვლად შეუსაბამო სამღებრო საქმიანობისთვის. წყალგაყვანილობაც კი არ აქვთ, არც სანიაღვრე, ნარეცხ წყალს პირდაპირ ქუჩაში უშვებენ და წამლავენ ყველაფერს. ნუთუ აქამდე არ შეგინიშნავს? – სიცხისგან შეწუხებულმა ხელი თავს ზემოთ ასწია და მოიჩრდილა. –

მე ვერაფერი გავანწყვე, კიდეც ვუთხარი რამდენჯერმე, მაგრამ ვინ გისმენს, სასაცილოდაც არ ეყოთ, რომ ვუთხარი გიჩივლებთ-მეთქი. სადაც გინდა, იქ გვიჩივლეო. კიდევაც გავბრაზდი, კიდევაც განვრისხდი, ბევრიც ვიყვირე, კინალამ გადავყევი ამ შეხლა-შემოხლას, მაგრამ ვერაფერი გავანწყვე, გვერდით არავინ დამიდგა. მეზობელი ცდილობდა, მშვიდად მოეთხრო, მაგრამ შინაგან მღელვარებას მისი წამოფორაჯებული სახე ამჟღავნებდა. – თუ მათთან მიდიხარ, ტყუილად ირჯები, შარში გაეხვევი.

– რას ჰქვია, სადაც გინდა, იქ მიჩივლეო! – ნარბები მაღლა აზიდა ბაბუამ და ხმას აუწია! – ქვეყანა ჩალით ხომ არაა დახურული?!

– როგორც ჩანს, მართლაც, ჩალითაა დახურული. – წამოინწყო ისევ დანალვლიანებულმა მეზობელმა, – სადაც შემეძლო, შევატყობინე, უბნის ინსპექტორსაც კი შევხვდი. დამპირდა, მივხედავ მაგ საქმესო. მარა, კი ხედავ, როგორი მიხედვითაა, მე უკვე ყველაფერზე ხელი ჩავიქნიე.

– რას ჰქვია, ხელი ჩაიქნიე?!

– რას ჰქვია და, იმას ჰქვია, რომ გამოვიყვანე ხელოსანი, ვაჩვენე აფერადებული ნიადაგი, ავუხსენი, რომ ინამლება მიწა და თუ ასე გაგრძელდა, ხეები დაინწყებენ ხმობას, მოიშხამება ჰაერი და არც ჩვენ დაგვადგება კარგი დღე-მეთქი. ყოველწინადად ვცდილობ, შევინარჩუნო სიმშვიდე, მაგრამ მათი უტიფრობის გამო, აღელვების გარეშე არ შემეძლია ამ თემაზე საუბარი. გაცხარებისათვის ბოდიშს გიხდი. – ამ კაცს რაღას ვემართლები, თითქოს მისი ბრალი იყოს რამე. – გაიფიქრა მეზობელმა და ცას ახედა. პატარა შეყოვნების შემდეგ მორიდებით განაგრძო:

– რა ვქნა, კაცო,ეს ამბავი ძალიან მანუხებს, ქალაქი ისედაც მტვრითაა სავსე. ბავშვები მეცოდებიან, მთელი დღე, აგერ იმ პატარა სპორტულ მოედანზე არიან, – ხელი მოედნისკენ გაიშვირა, – დღე და ღამე ბურთს დასდევენ. კარგი დაემართებათ?! – ეჰ, ჩაიქნია ხელი. – ქადაგად გადავიქეცი, ვლაპარაკობ და ვლაპარაკობ, თავი მოვაბეზრე ყველას, შედეგი კი ნული. – მეზობელი სვენებ-სვენებით აგრძელებდა საუბარს.

– არ იკითხავ, რა მითხრა? – მე, ბიძია, ეს ფართი და-

ქირავებული მაქვს და მრიცხველი ჩართულიაო, თუ არ ვიმუშავე, ფული საიდან გადავიხადოო. ჩვენი ჯანმრთელობის ხარჯზე-მეთქი? მე ეგ არ მაინტერესებს, ვისიცაა ეს გარაჟი, იმას მიმართეო. – მეზობელი წამიერად შეყოვნდა, ისევ ცას ახედა, თვალები მოჭუტა და გაიღიმა. – რას ვეკვლევინებით, კაცო, ამ გავარვარებულ მზეს? ხომ არ აჯობებდა, ჩრდილი მოგვეძებნა. – ნაბიჯი გადმოდგა, ხელი გამოსდო ბაბუას და ფართოდ გაშლილი ხის ტოტებქვეშ ჩადგმული ძელსკამისკენ გაემართნენ.

– ერთს კი გირჩევ, ახლა არ მიხვიდე, აღელვებული ბრძანდები, შეიძლება, მათი უტიფრობის გამო, თავი ვერ შეიკავო და ხათაბალაში გაეხვე. შენს ასაკს ყურადღებას არ მიაქცევენ, შეიძლება, ხელითაც შეგეხონ.

დაღონდა მოხუცი, საშინელმა უსუსურობამ შეიპყრო.

– აბა, რა ვქნათ, ასე ხომ არ შეიძლება! რომ იცოდე, უსულ-გულობა, ფეხებზე მკიდიაობაა, გულს რომ უტეხს ხალხს, გულგრილი ხდები. ზოგი ვერ უძლებს და უსამართლობით შეწუხებული, ქვეყანას ტოვებს. – შვილის სახე წამოუტივტივდა. – ამ ბოლო დროს სულ აღრენილი დადის, ჩემი ადგილი აქ არ არის, ჩემს ქვეყანას არ ვჭირდებიო. – ფიქრებიდან გამოერკვა და ისევ მოსაუბრეს მიუბრუნდა: შენც ხელი ჩაიქნიე, არა, მეპატრონესთან თუ იყავი?

– კი, ვიყავი.

– მერე, რა გითხრა?

– შეეშვი ამ საქმეს, ვალეები მაქვს უამრავი და ნაწილ-ნაწილ ვისტუმრებო.

– მერე, შენს ვალეებს უნდა შეენიროს ჩვენი ჯანმრთელობა-მეთქი?! ადრე ნათქვამი ფრაზა ისევ გავიმეორე. – ჩამომშორდი, თორემ სერიოზულ შარში გაეხვევით, თუ არ გინდა; შენი მანქანა დაფშენილ-დალენილი დაგხვდეს ხვალ დილით, ჩამომშორდიო და თუ მაინც გააგრძელებ, სხვა საშუალებებსაც გამოვძებნიო. პირდაპირ, არ ვიცი, რა ვქნა, არავინ გვერდში არ დამიდგა, ყველას ეშინია. იქნებ ერთად დგომით მივალწიოთ რამეს. უსამართლობა მახრჩობს, ასე გაგრძელება აღარ შეიძლება.

გული გამისკდება ალბათ. მეზობელმა თანადგომის იმედით გადახედა მოხუცს.

უძილობით განამებულ ბაბუას არც იმ ღამეს გაკარებია თვალზე რული. ცალკე იმდღევანდელი ინციდენტი, ცალკე შვილის ამბავი. წრიალებდა, ხან გულალმა იწვა, ხან პირქვე, შვილის ბედზე ნაღვლობდა და მისი ნათქვამიც აფორიაქებდა: რატომ გამომიძახე, ან, საერთოდ, რად გამიშვი უცხოეთში, არ შემირცხვენინხარ, კარგად ვსწავლობდი და კარგადაც დამიფასეს იქაურმა მესვეურებმა. შესანიშნავი სამუშაო მქონდა და ანაზღაურებაც ღირსეული! ჩამოდი, ჩამოდი, ქვეყანას სჭირდებიო. გამოვიდა, რომ თურმე არავის ვჭირდები. იქ კი წამოსვლისას მითხრეს, თუ ვერ ააწყვე საქმე, ჩამოდი და უსიტყვოდ მიგიღებთო. ფიქრებით გატანჯულს მხოლოდ გამთენიისას ჩაეძინა.

ბაბუას დიდხანს არ სძინებია, მზის პირველი სხივების მისალმებისთანავე ფეხზე წამოიჭრა, თავი მოინესრიგა და მეზობელთან შესახვედრად მოემზადა. მისდა გასაოცრად, მხნედ გამოიყურებოდა, იმედიანად იყო, ამ სატკივარს როგორ ვერ ვუნამლებ, ეს ჭუჭყი და სიბინძურე, მონამლული ჰაერი, ერთი უბნის კი არა, მთელი ქალაქის სატკივარია. მივალთ, დაველაპარაკებით, ჩავაყენებთ საქმის კურსში. საკუთარი თავის მტრები უნდა იყვნენ, რომ არ მოგვისმინონ. მართლაც, ჩალით ხომ არ არის ეს ქვეყანა დახურული. ავახმაურებთ ამ საქმეს და შედეგს აუცილებლად მივალწევთ.

ის იყო, გასვლას აპირებდა, პატარების ძახილი შემოესმა: – ბაბუა, ბაბუაო. ისევ უკან შემობრუნდა. ტყუპები პანანა ხელებით სანოლის მოაჯირს ჩაფრენოდნენ და მთელი ძალით აჯანჯლარებდნენ. სახეგაცისკროვნებულთ თვალები მოჭუტოდათ, ოქროსფერ კულულებს მაცოცხლებელი მზის სხივები ელაციცებოდა, ხალისიანად დასთამაშებდა და კიდევ უფრო აოქროსფერებდა. ახლად გაღვიძებულნი, გახალისებულნი, სანოლის მოაჯირს ჩაფრენილნი ბუქნაქვდნენ და ერთმანეთის ჯიბრზე ბოლო ხმაზე გაჰკიოდნენ: ბაბუა, ბაბუაო! ამ სიტყვებში იმოდენა სიხარული და სიყვარული ჩაქსოვილიყო, რომ ბაბუას ისევ ცრემლები მოადგა თვალზე.

– ჰო, ბაბუ გენაცვალოთ, ბაბუ! – მიუახლოვდა და ორივეს თავზე ეამბორა. პატარები ბაბუს თმაში წვდნენ და მიქაჩ-მოქაჩეს.

– გეყოფათ, ბაბუკელებო, გეყოფათ, ახლა უნდა წავიდე და ერთი კარგი საქმე მოვაგვარო, ჯანსაღი, სუფთა ჰაერი რომ ისუნთქოთ და ჯანმრთელები გაიზარდოთ. აბა, თქვენ იცით, დედიკო და ბებო არ გააბრაზოთ.

პატარებმა ბაბუს ნათქვამიდან, რა თქმა უნდა, ბევრი ვერაფერი გაიგეს, უკან გაბრუნებულ ბერიკაცს კი ტირილნარევი ხმით ისევ ბაბუა-ბაბუა დაადევნეს.

ბაბუა მეზობელთან ერთად გარემოს დაცვის ერთ-ერთ სამთავრობო დანესებულებას მიადგა. შუშებიანი, მბრუნავი კარები შეაღეს და ფართო დერეფანში აღმოჩნდნენ. ყველაფერი სუფთად და თვალის საამოდ გამოიყურებოდა. კონდიციონერბული, გრილი ჰაერი ისე სასიამოვნოდ უბერავდა, გარეთ გამოსვლა არ მოგინდებოდა. შეჩერდნენ, არ იცოდნენ, საით წასულიყვნენ. მოშორებით, შუშებიანი ჯიხური შეამჩნიეს, რომელზედაც დიდი, წითელი ასოებთ ეწერა – დაცვის პოლიცია. იქით გაემართნენ. ჯიხურიდან ფორმიანი, მოხდენილი ახალგაზრდა მამაკაცი გამოვიდა და თავაზიანად ჰკითხა:

– რით შემოძლია დაგეხმაროთ! – ყველაფერი აუხსნეს. ახალგაზრდამ დინჯად მოუსმინა და მერე ბაბუს მიმართა:

– ბაბუ, ასეთი საქმეების მოსაგვარებლად წერილობითი მიმართვაა საჭირო.

– იქნებ, უფროსთან მიგვიყვანოთ, ძალიან მტკივნეული საკითხია. შევძლებთ კი უგულო, ცივ ქალაღზე იმ სატკივრისა და ემოციების გადმოცემას, რაც ჩვენ გვანუხებს?! – სევდანარევი ხმით უთხრა ბაბუამ.

– ასე ადვილი არ არის უფროსთან შესვლა. თანაც, დღეს მიღება არ აქვს და, აქაოდა, არაფრით არ შემოძლია, დაგეხმაროთო, ხელები გაასავსავა. მერე, ბერიკაცის ნაღვლიანი სახის დანახვაზე, თანაგრძნობით, თბილად უთხრა:

– უმჯობესია, ისე მოიქცეთ, როგორც დაგარიგეთ, წერილების განყოფილებას მიაკითხეთ.

– რა გაენწყობა, თუ სხვა გზა არ არის. – ბაბუა მაინც ფეხს იორევედა.

– იქნებ როგორმე, როგორც გამონაკლისი, შეგვიშვათ უფროსთან, რა ვიცით, ვისთან მოხვდება ჩვენი წერილი, ვინმე უგულო არ იყოს და წაუკითხავად არ მოისროლოს სანაგვეში.

– არა, ბაბუ, არა, აუცილებლად განიხილავენ და პასუხსაც მოგწერენ. – დაცვის მუშაკმა მოხუცი ღიმილით დაამშვიდა.

ყურადღებით მოუსმინა თვალებდახატულმა, არისტოკრატიულად ფერმკრთალმა, მოხდენილმა, მინიატურულმა გოგონამ. წერილის ფორმისა და შინაარსის შესახებაც უკარნახა, დააკვალიანა, თან გადაჰყვა, გადაელა და მომხიბლავი ღიმილით გამოისტუმრა. რომელიმე სამოდელო სააგენტოდან ხომ არ ჰყავთ ნეტავ მონვეული, გაიფიქრა ბაბუამ. იმდენად მოხიბლა გოგონას მშვენიერებამ და სიტყვა-პასუხმა. ბაბუა შესანიშნავ განწყობილებაზე დადგა.

– აკი ჩალით არის ქვეყანა დახურულიო! არა, ძმაო, ახლა სხვა დროა.

– რა ვიცი, ბაბუ, ვნახოთ. აღდგომა და ხვალეო, გათენდება მალეო. – გულგატეხილი მეზობელი მაინც ეჭვობდა.

სულ მოკლე ხანში, რალაც ორიოდე კვირის თავზე, ბაბუამ დალუქული წერილი მიიღო. კონვერტზე დიდი ასოებით ეწერა სამთავრობო დანესებულების სახელწოდება. მოუთმენლად, მლეღვარებით გახსნა კონვერტი. თაბახის ფურცელზე კი ორიოდე სტრიქონი იუწყებოდა, არსებული მდგომარეობა ადგილზე იქნება შესწავლილი და თქვენი მოთხოვნა შესაძლებლობის ფარგლებში დაკმაყოფილდებაო. გახევედა, გაირინდა, მერე შუბლზე ჩამოშლილი ხშირი, ჭლარა თმა უკან გადაინია და ნელი ნაბიჯით მაგიდას მიუახლოვდა. სკამი გამოსნია, ჩამოჯდა, თავი ხელებში ჩარგო და ფიქრს მიეცა. მგონი დამცინიან, ამოდენა თაბახის ფურცელზე მხოლოდ ორი წინადადება, ქალაქს მაინც მოუფრთხილდნენ! სრული უპასუხისმგებლობა და უპატივცემულობა, რას ჰქვია, შესაძლებლობის ფარგლებში, რა უნდა კუსტარული, ყოველგვარი ნორმების დამრღვევი, სიკვდილის მთესველი სამღებროს დახურვას?! მოკალათებულან კომფორ-

ტულ ოთახებში და საკუთარი თავის გარდა, არავინ ენაღვლებათ. სრული სიბრიყვე, თუ ჰგონიათ, რომ ეს მოშხამული ჰაერი მათ კაბინეტამდე ვერ მიაღწევს, ანდა მათ შვილებს დაინდობს, მწარედ ცდებიან. მეზობლები უკვე აღშფოთებით ლაპარაკობენ, რომ ზოგიერთ პატარას ასთმის ნიშნები აქვთ და ექიმები ურჩევენ, ბავშვები უბანს გაარიდეთო. ყველას როდი აქვს საშუალება ბავშვების აგარაკზე გაგზავნის. ესენი კიდეც: შესაძლებლობის ფარგლებში გათვალისწინებული იქნება თქვენი მოთხოვნაო. რა ჰქვია ამას?! ასეთ უსულგულობას რომ გადააწყდა შვილი, ამიტომ დადის სულ აღრენილი და ამიტომ უჭირავს თვალი უცხოეთში გაქცევაზე. ყველა რომ გაიქცეს, ამ ქვეყანას ვის უტოვებენ, გაქცევა რა გამოსავალია?! არა, არა, რაღაც სხვა გზა უნდა მოვიძებნო. ასაკის მიუხედავად, მკვირცხლად წამოვარდა ფეხზე და ეზოს მიაშურა, თითქოს ეზოში იპოვიდა ამ საჭირობოროტო საკითხის გადაწყვეტის გასაღებს.

ბევრი იბორიალა, სამღებროსთანაც გაიარა. მანქანები ისევ ახორხლილი ეყარა, ხელოსნები ხალისიანად მუშაობდნენ, ბილნსიციყვაობდნენ და ხშირ-ხშირად იპურჭყებოდნენ. სახე და თმა სხვადასხვა ფერის საღებავებით ჰქონდათ აჭრელებული. ერთი გამეტებით უქნევდა ჩაქურს დაბრეცილი მანქანის კარებს, ყოველი დარტყმა გულში ლახვარივით ესობოდა მოხუცს. მეორე მანქანის კაპოტს ჩაფრენოდა და გულმოდგინედ ხეხავდა. ჰაერი ფერადი მტვრითა და აცეტონის სუნით იყო გაჯერებული. გული შეეკუმშა, სუნთქვა შეეკრა და აღელვებულმა იქაურობა სასწრაფოდ დატოვა. მერე გაბრაზება სიბრაღულმა შეცვალა და ფიქრით ხელოსნებს გადანვდა. – ამათ რა უნდა ქნან, მდგომარეობის ყმები არიან. არსებობა ყველას უნდა. ალბათ, ოჯახებიც ჰყავთ და პატარა შვილებიც, მათაც ხომ რჩენა უნდა. ვინ იცის, როგორ ეხუტებიან საღამოს დაღლილ-დაქანცულ მამებს, ჩარგავენ თავს მამის მკერდში, სუნამოს სუნის ნაცვლად საღებავების მძაფრი სუნი საყნოსელს მოუსუსხავთ და თავს გვერდზე მიაბრუნებენ. მერე კი, ისევ, ალერსს მონატრებულნი, დიდი სიყვარულით მამებს ჩაეკონებიან. ეყოფათ კი დღეს აღებული გასამრჯელო ხვალისთვის შერყეული ჯანმრთელობის აღსად-

გენად? საკუთარი კეთილდღეობა სხვისი სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის ხარჯზე არ უნდა ააშენო. ადრე თუ გვიან, მაინც ჩამოიშლება. უთვალავ ფერად მოცემულ სამყაროს უდიერად არ უნდა მოექცე. ყველა სულიერი ღვთისგანაა გაჩენილი და ყველას აქვს სიცოცხლის უფლება. ფიქრი წამიერად შეწყვიტა, ფეხი შეანელა და საღებავებით აფერადებულ ასფალტს გახედა. მოფართხალე ბელურები დაუდგა თვალწინ. ნეტავ რამდენი გადაარჩა?! გულჩვილ მოხუცს ცრემლი მოერია, ისევ სამღებროსაკენ გააპარა მზერა, სინანულით თავი გაიქნია და იქაურობა აჩქარებული ნაბიჯით დატოვა.

დღეები დღეებს მისდევდა, კვირეები კვირეებს, – არსაიდან ხმა, არსით ძახილი, გარაჟში შეკვეხებულ სამღებროში კი ძველებურად საქმიანობდნენ. ირგვლივ ყველაფერმა ფერი იცვალა. მცენარეებმაც მოიწყინეს, ფოთლებს სიხასხასე დაეკარგა და მწიწკილეკისავით მოთეთრო ფერად შეფეთქილიყვნენ. აღარც შაშვი ჭახჭახებდა ომახიანად დილაობით. სხვა ფრინველიც გარიდებოდა ავისმომასწავებელ ადგილს. ბელურების ჭაჭანებაც არსად იყო. იმდენად იმატა დაბრეცილი მანქანების რიცხვმა, რომ მობინადრეები თავიანთ მანქანებსაც ვეღარ აყენებდნენ კორპუსთან. ხშირად ისმოდა ჩოჩქოლი, შეხლა-შემოხლა, გინება. ერთხელ, შესრულებული სამუშაოთი უკმაყოფილო კლიენტმა სასტიკად სცემა მღებავების უფროსი. ამ ვითომ უმნიშვნელო საქვეყნო სატკივარს ოჯახური სატკივარიც დაემატა, რომელიც საქვეყნო სატკივარის თანამდევია იყო.

ერთ საღამოს, ვაჟიშვილმა მორიდებით მიმართა მამას:

– ძალიან მნიშვნელოვან საკითხზე მინდა გაგესაუბრო, ოლონდ, გთხოვ, დინჯად და ცივი გონებით მომისმინო. ამას ჩვენთვის და ჩვენი ოჯახისათვის სასიცოცხლო მნიშვნელობა აქვს.

ბაბუას გულმა რეჩხი უყო. ეჰ, ისევ უცხოეთზე დამინყებს ლაპარაკს და როგორ გინდა, სიმშვიდე შეინარჩუნოო. დაკვირვებით შეათვალაიერა შვილი, გადაღლილი მოეჩვენა. გადაღლილი იქნება, აბა რა, დილიდან შუალამემდე გადაკარგულია. დროებით სამუშაო იშოვა. რამდენ ხანს გაძლებს ასე. დაჟინებით

უცქერდა, გულში რალაც გაულღვა და სითბო ჩაეღვარა, რა მალე დამიკაცდი, შვილო. ვერ გამიგებს, თორემ გულში ჩავიხუტებდი, მხოლოდ თვალებით მოეფერა. მაღალი, მოხდენილი და კაცურად ლამაზი იყო ვაჟიშვილი. თეთრყირმიზა სახეს კუნაპეტივით შავი ნვერ-ულვაში და მაყვალევით შავი თვალები უხდებოდა. ერთი შეხედვით ნაზი, მაგრამ კუნთებად ქცეული, საბრძოლო ხელოვნების რომელიღაც ქამარსაც ფლობდა. არც ქუჩა იყო მისთვის უცხო, ბევრს ატყუებდა მისი გარეგნული სინაზე, ადვილად ინვედნენ ჩხუბში თუ საქმის გარჩევებში. ოჯახმა დაადინჯა და თითქოს ნაადრევადაც დააბრძენა. ეჰ, შვილო, როგორ არ მინდა ამ მაღლიან მინა-წყლისგან მიღებული სისხლი და გენეტიკა სხვა მდინარებას შეერიოს და ჩაიკარგოს. შვილს მამის დაჟინებული მზერა ეუცხოვა, თვალის კუთხეში თითქოს ცრემლიც შენიშნა, გული მოეწვა, თვალი მოარიდა და თავი ჩაღუნა.

– მამა! – რიდით და კრძალვით დაიწყო ვაჟმა, – ხვდები, ალბათ, რაზეც უნდა გელაპარაკო, – შეყოვნდა, მერე ღიმილით მოეფერა, თითქოს გაეხუმრა კიდევ, – შენ რას გამოგაპარებს კაცი, – და როცა სახიდან ღიმილის ბოლო ნაშთები მოიშორა, განაგრძო. – ხედავ, რა მდგომარეობაშიც ვარ, ისიც იცი, რომ ყველა დაწესებულებაში თუ კომპანიაში გაგზავნილი მაქვს ჩემი მონაცემები. არც ჩემი წითელი დიპლომი აინტერესებთ და არც დახასიათება. გულუბრყვილოდ მჯეროდა, რომ ქვას გახეთქავდა და აქეთ დამიწყებდნენ ხვენწას, ჩემთან დასაქმდიო. სამწუხაროდ, ასეთი არაფერი მომხდარა. ყველაფრის იმედი რომ გადამენურა, ისევ ძველი ნაცნობები შევანუხე უცხოეთში და მეტად გასახარებელი ამბავი მეუწყა – კარგი ვაკანსია გვაქვს, ჩამოდით, მგზავრობისა და ბინის ხარჯებს ჩვენ დაგვარავთო. ბიჭი ცოტა ხანს დადუმდა, დაღუნული თავი წამოსწია და მამას მოკრძალებით შეაცქერდა.

მამა ხმას არ იღებდა, დინჯად ისმენდა შვილის ნაუბარს. თავის აწყლიანებულ თვალებს ხან შვილს შეანათებდა და ხან კედელზე ჩამოკიდებული მშობლების გადიდებულ სურათს.

– ცუდად ხომ არ ხარ, მამა! – ბიჭმა წამოინია და დანანებით გაიფიქრა, მგონი მოხუცს გული მოუუკალიო.

– დაჯექი, დაჯექი, ჩემი ასაკის კაცი კარგად აწი ველარა-სოდეს იქნება. – გაბზარული ხმით წარმოთქვა მოხუცმა. ბიჭგებევით მიშვერილი ხელები სახეს მოაცილა და მოკლედ თქვა, – ნაუცბათევმა გადაწყვეტილებამ შეიძლება კაცი დალუპოს.

– მამა! არანაკლები უბედურებაა, როდესაც გადაწყვეტილებას საერთოდ ვერ იღებ. – მოუთმენლად ლელვაშეპარული ხმით უპასუხა შვილმა და იქვე აჩქარებით მიაყოლა: – არაა ეს ნაუცბათევი გადაწყვეტილება, ჩემი პროფესია მომავლის პროფესიაა და კარგად ანაზღაურებადი. იქ მომავალია, აქ კი წარსულში ვცხოვრობთ.

ვაჟი მაგიდას აღარ მიკარებია. წრიალებდა, დუმდა, ფიქრობდა, ყველაფერი ახლა ვუთხრა, თუ მერმისისთვის გადავდოო. მერე ხელი ჩაიქნია, გაჟეჟილს გატეხილი სჯობიაო და თქვა:

– მამა, ოჯახით მეპატიჟებიან, დედასთან ერთად შენც უნდა წამოხვიდე. ორი კვირა მომცეს მოსაფიქრებლად. ამ შანსის ხელიდან გაშვება არ შეიძლება.

მამა დუმდა, მხოლოდ წარბი შეარხია და შვილს თვალეში შეაცქერდა.

– მამა, საბოლოოდ იქ დამკვიდრებას არ ვაპირებ, პატარა კაპიტალს მოვაგროვებ და უკან დავბრუნდები, ჩემს საქმეს წამოვიწყებ. – ჩაამთავრა ვაჟმა, დაცვარული შუბლი მოინმინდა და ჩამოჯდა. გული გამალებით უცემდა. მღელვარებისაგან ჯერ კიდევ ვერ გათავისუფლებულიყო.

იქნება კი შენზე დამოკიდებული დაბრუნება? – გაიფიქრა მამამ, შვილს კი მხოლოდ ერთი სიტყვა უთხრა:

– ვიფიქრებ...

ბიჭი ფეხზე წამოდგა, მამას მხარზე მოეხვია, ეამბორა და ოთახიდან გავიდა. ბაბუას აწყლიანებული თვალეები კი ცრემლად იქცა და თეთრ წვერ-ულვაშში ჩაიკარგა.

შვილთან საუბრის შემდეგ ბაბუა სიტყვაძუნნი გახდა, მონყენილი და უბრი. აღარ ერეოდა საუბრეში და აღარც არაფერზე გამოხატავდა თავის აზრს, ცდილობდა განმარტოებულიყო.

ოჯახს აფორიაქებდა მოხუცის ასეთი მდგომარეობა. შიშობდნენ, თავს არაფერი აუტეხოსო. მხოლოდ ჩვილებთან გულმხიარულობდა, ძველებურად ეთამაშებოდა და ეფერებოდა, ხან კისერზე შეისვამდა მონაცვლეობით, ხან ხელში აიტაცებდა და გაცისკროვნებულ თვალებს უკოცნიდა მათ. ახლა თქვენც მაკოცეთო, რომ იტყოდა, ეკატერინე ყელზე შემოეხვეოდა, ელისაბედი კი ლოყაზე სველ ტუჩებს მიადებდა. მერე ხალიჩაზე გაიშობებოდა, პატარებიც გულზე შეალოდებოდნენ, ხან წვერში წვდებოდნენ და ხან თმაში. დიდად ხალისობდნენ, მხიარულობდნენ და ანცობდნენ. ისე თავდავინწყებით ერთობოდნენ, საჭმლის ქამაზეც კი ეურჩებოდნენ მშობლებს. ბაბუას მკერდზე ჩამომსხდარნი ნაცნობ სიტყვებს სხაპა-სხუპით ჩაარაკრავდნენ: – ბაბუა, დედა. – ეკატერინე დედას ნაცვლად ხანდახან დადას იძახდა, მერე მამას მოუხმობდნენ, მერე ბებოს რიგი დგებოდა. ბებოს რატომღაც ბუას ეძახდნენ. ბავშვებისაგან გახალისებული, შუა თამაშში ბებოს გაეხუმრებოდა: – ბუა რომ ხარ, ბავშვებიც კი ხვდებიანო. ბებო კი იცინოდა, პატარებს გულში იკრავდა და ამბობდა – ბუა გენაცვალეთ თქვენო.

– არა, ბაბუკელებო, თქვენ როგორ მიგატოვებთ, სადაც თქვენ, მეც იქ. მე ხომ თქვენით ვცოცხლობ და ვხალისობ ამ მიმწუხრის ჟამს. თქვენს გარეშე ჩემი სიცოცხლე რა იქნება? წამოვიღებ სათანადო ლიტერატურას და ქართულად გაგზრდით. ოჯახში სალაპარაკო ენა ქართული იქნება. სად ჰყავს ჩემს ქვეყანას დასაკარგი შვილები. დედაენით დავინწყებთ განათლებას. ექვს წლამდე არანაირი უცხო სიტყვები. ბაღშიც არ გაგიშვებთ, მე ვიქნები თქვენი აღმზრდელიც და გამზრდელიც. ოცნებაში გადავარდებოდა ხოლმე და გეგმებს აწყობდა ბერიკაცი. იმ დღის მერე სახლში ველარ ჩერდებოდა და გარე-გარე დაიწყებდა ხეტიალი. ხშირად ადიოდა მთანმინდაზე და იქედან დიდხანს დასცქეროდა ქალაქს, თითქოს ცდილობდა ყოველი კუთხე-კუნჭული მეხსიერებაში ჩაეჭვდა. პანთეონშიც შეივლიდა, გამოჩენილი მამულიშვილების საფლავთან შეყოვნდებოდა, ჩაიშუხლავდა. უფრო მეტხანს ილიასა და აკაკის საფლავთან შეყოვნდებოდა და ნალველმორეული ფიქრობდა: ასეთი კაცი

სასიკვდილოდ როგორ გაიმეტესო. თავქვე დაშვებული ტრამ-
ვაის ვაგონი კი რიტმულად იმეორებდა „დედაშვილობამ ბევრს
არ გთხოვ: შენს მინას მიმაბარეო“...

სოფელსაც ესტუმრა. მხრებჩამოყრილი, სენმორეულივით
დახვდა კაცის ხელსა და ხმას დანატრებული ძველი სახლი. შე-
ვიდა, კარ-ფანჯრები გააღო, ოთახები შემოიარა, იატაკს კილი
მოსდებოდა და ჭრიჭინებდა. მშობლების ფოტოსურათთან ჩამო-
ჯდა, ახედა მივიწყებულ მშობლიურ სახეებს, დიდხანს უცქირა.
მერე ფეხზე წამოდგა, სიყვარულითა და მონატრებით გადაუსვა
ხელი დამტვერილ სურათს, ცრემლი მოერია და თავი ჩალუნა.

აუტანლად მტკივნეული იყო დუმილით მოცული სივრცე.
სასწრაფოდ ეზოში გამოვარდა და ღრმად ჩაისუნთქა მაცოცხლე-
ბელი გრილი ჰაერი. ჩამოიარა ეზო-კარმიდამო, ყველგან შეიჭყიტა
– სამზადში, ბოსელში, თითქოს ლამაზა ისევ იქ დახვდებოდა,
ჩალის ღეროთი პირგამოტენილი. მარანში ობობას ქსელი მება-
დურის ბადესავით გაშლილიყო. დიდხანს შესცქეროდა აკაკია
ბაბუას მიერ ალიზით ნაშენებ გაჭვარტლულ ბუხარს. ბზარი
გასჩენოდა საკვამურს. დროის მსახვრალ ხელს თავისი კვალი
დაემჩნია კუთხეში მიწყობილ, მთვლემარე სასოფლო-სამეურ-
ნეო იარღებისთვის. ჟანგი მოსდებოდა თოხსა და ბარს, ჭურის
საგლესი ხის უროს სალტი განყვეტილიყო და გახეთქილიყო.
კედელზე მიყუდებულ სარქველებს ღპობა შეპარვოდათ.
თაროზე იდო გოდორი, ორშიმო, დოქები, ჭინჭილა და სხვა
მრავალი ნივთი, რომლებიც კაცის ხელს ელოდნენ, თითქოს
აგერ-აგერ შემოვიდოდა სტუმართმოყვარე მამა, თოხს ხელს
წამოავლებდა და მხიარულად შეუდგებოდა ჭურის მოხდას.
ეჰ, რამდენი სტუმარი ახსოვს ამ სახლს, ამ მარანს, რამდენი
ომახიანი ხმა და მრავალჟამიერი.

მეზობლებსაც ჩამოუარა, ვინც ჯერ კიდევ შემორჩენოდა
სოფელს: ბადრიას, ბორისას, ელგუჯას, ბონდოს, გულადის,
ავთოს, ას წელს მიტანებულ ვაჟიკოს, რომელიც ისე მხნედ
გამოიყურებოდა, ბევრ ახალგაზრდას შემურდებოდა. სიყვარ-
ულით მოიკითხეს ერთმანეთი, საყვედურიც შეაპარეს ამდენი
ხნის ჩამოუსვლელიობისთვის, მთლად ნუ მიატოვებთ მამაპაპი-

სეულ კერასო. ყველას მოეხვია და გამოემშვიდობა, ვინ იცის, საბოლოოდ!..

ორღობეს რომ გამოცდა, სანამ თავქვე დაეშვებოდა, შემალღებულ ადგილზე ცოტახანს შეჩერდა და ფეხქვეშ განოლილ მშობლიურ სანახებს სურათები გადაუღო. ნაღველი და სიხარული მონაცვლეობდა მის გულში. სოფელმა თითქოს გუნება-განწყობილება გამოუკეთა. სახემცინარი, ღიმილიანი და ყურადღებიანი გახდა. შვილს უკვირდა მისი ფერისცვალება: შეეგუა ალბათ, ძალიანაც კარგიო, – გაიფიქრა და შეება იგრძნო. ბაბუა კი ატატებული ბავშვებით ოთახიდან ოთახში დადიოდა და ხშირად წაუმღერებდა: „ვა, სოფელო, რაშიგან ხარ, რას გვაბრუნებ, რა ზნე გჭირსა! ყოვლი შენი მონდობილი ნიადამცა ჩემებრ ტირსა! სად წაიყვან სადაურსა, სად აღუფხვრი სადიც ძირსა! მაგრა ღმერთი არ განირავს კაცსა, შენგან განანირსა.“ იმდენად ხშირად იმეორებდა, ყველა შეაწუხა.

– ბერიკაცო, ბავშვებისთვის ნამეტნავად ადრე ხომ არ არის მაგის სწავლა, – უთხრა სამზარეულოში მოფუსფუსე თავნაკრულმა ბებომ.

– სწავლა არასოდეს არ არის ნაადრევი. – და ისევ ჯიუტად იმეორებდა და იმეორებდა. განსაკუთრებით ბოლო ფრაზას ამბობდა ომახიანად: „მაგრა ღმერთი არ გასწირავს კაცსა შენგან განანირსაო“, დაიმახსოვრეთ, ბაბუკებო, ასეთი სიბრძნე და მუსიკალობა დედამინის ზურგზე არც ერთ ლექსს არა აქვს. ისეთ მარცვალს ჩავდებ თქვენს გონებაში, რომელიც თავის დროზე აუცილებლად გაღვივდება და სიკეთის უხვ ნაყოფს მოიხსამს.

– ნეტავ, რა სჭირს, რამ შეცვალა ეს კაცი, ასეთი მხიარული არასდროს მინახავს, ნუთუ სოფელმა ყველაფერი დაავინყა? შეუძლებელია, ფიქრობდა ბავშვების დედა. ის კი საბოლოოდ მიეჯაჭვა ბავშვებს. ართობდა, ამხიარულებდა და აკისკისებდა, თან გამოჯავრებით ამბობდა: ვნახოთ, რა ჩიტიცა ბრძანდება ეს ნაქები ევროპაო.

შემოდგომის ერთ წვიმიან ღამეს ბაბუას ოჯახმა ქალაქის საჰაერო ჭიშკარი გადაკვეთა. გაიარეს სავალდებულო შემონმება

და საკმაოდ ვრცელ დარბაზში აღმოჩნდნენ. ათასი ჯურის ხალხი ირეოდა, ისმოდა სხვადასხვა ენაზე საუბარი, თავი უცხო ქვეყანაში გეგონებოდა. ბარგი შეფუთეს და რიგში დადგნენ. ვის არ ნახავდით იქ: ჩვილებს, რომლებიც გვიანი ღამის გამო ჭირვეულობდნენ და დროგამოშვებით ღნოდნენ; ახალგაზრდებს, რომლებიც ნაძალადევად მხიარულობდნენ, ფიქრით კი უკვე სხვა ქვეყანაში იყვნენ; წლებით დამძიმებულ მოხუცებს, რომელთათვის მგზავრობა, ალბათ, ყველაზე მტკივნეული იყო.

თავჩაქინდრული, მხრებჩამოყრილი ბაბუა დროდადრო თავს ასწევდა და ყველაფერს მღელვარებით აკვირდებოდა. მიუხედავად იმისა, რომ დარბაზში საკმაოდ თბილოდა, რატომღაც შეამცივნა და შეაფრჟოლა. ბავშვები მშობლებს ეჭირათ. ბებო დიდი ჩემოდნების უკან იდგა და გაქვავებული სახით მალი-მალ უკან იხედებოდა. რიგი ტაატით მიინევდა წინ. სულ ცოტადა დარჩა. ბაბუას მოუთმენლობა და წრიალი დაეწყო, ვერ ისვენებდა. თითქოს ჰაერიც აღარ ჰყოფნიდა. გვიანი შემოდგომის წვიმიანი ღამე იყო. ფანჯრები დაორთქლილი და დანისლული. გარესამყაროს მონყვეტილს უჰაერო რეზერვუარში ეგონა თავი. გული საშინლად ჩხვლეტდა და სახე უხურდა.

– ცოტა ხანს გარეთ გავალ. – თქვა გაბზარული ხმით ბაბუამ.

ხმა არავის ამოულია, ვაჟიშვილმა მხოლოდ თავი გადაიქნია. მოხუცი ჩქარი ნაბიჯით გასასვლელისაკენ გაემართა. გარეთ კი წვიმდა მონოტონურად, დინჯად და ირიბად. პატარ-პატარა გუბურებში ლამპიონების შუქი ირეკლებოდა. მანქანების ქარავანზე დავანებული წვიმის წვეთები ბრილიანტის თვლებივით ციმციმებდნენ. ცივი ჰაერი ღრმად შეისუნთქა, ცას ახედა და გახურებული სახე წვიმას შეუშვირა. სისველე ეამა. ვინ იცის, მელირსება კი ოდესმე ქართული ცისა და ქართული მზის ნახვა? როდის დამასველებს კიდევ მშობლიური წვიმა! მოხუცი გარინდებულიყო და სახეს არ აშორებდა მოხშირებულ წვიმის წვეთებს. მთლიანად დაუსველდა სახე, წყალი ნურნურით ჩადიოდა ყელ-კისერში. ერთმა ღმერთმა უწყოდა მხოლოდ, წყალი მეტი იყო თუ ცრემლი. თავიდან ფეხებამდე დასველდა,

– ასე მაინც გავიყოლებ ქართული წვიმის სურნელსო. მოხუცი შემობრუნდა, თავი ჩალუნა და მხრების ცახცახით დარბაზისაკენ გაემართა. საკითხავი ის იყო, სიცივისაგან უცახცახებდა მხრები, თუ უხმო გოდებისაგან. ცრემლით აცილებდა დედა სამშობლოც მოხუცს დასაკარგავში.

მოჭარბებულ მგზავრთა ნაკადს თითქმის მთლიანად შეევსო დარბაზი, გაბმული ზარივით გუგუნებდა, ყველა ხმა და გამონათქვამი ერთ საერთო ხმად ქცეულიყო, რომელიც ტალღასავით ხან ჭერამდე ამალღდებოდა და ხან იატაკზე გაიბნეოდა. უკეთესი მომავლის იმედით ყველა ევროპისაკენ მიისწრაფვოდა. მისხალ-მისხალ ინრიტებოდა ქართული სისხლი.

ფიქრებიდან რეისების გამომცხადებლის ხმამ გამოიყვანა. მალე ჩამოფრენილი მგზავრების პირველი ჯგუფი გამოჩნდა, მერე მომდევნო. უმეტესობა უცხოტომელები იყვნენ, განსაკუთრებით აღმოსავლური იერის ხალხი სჭარბობდა. მოდიოდნენ და მოდიოდნენ, ხალხის ნაკადს ბოლო არ უჩანდა. მოხუცს სახე წამოუხურდა, თითქოს ცეცლი წაეკიდა, გული გამაღებით უცემდა. სახეზე მონოლილი სისხლი საფეთქლებს ასკდებოდა. ჩამოფრენილ მგზავრთა ზურგს უკან გამოსასვლელ ბარიერთან ინდაურზე უფრო დიდი წითელი ფერის ფრინველი შემოფრინდა, რომლის მსგავსი არსად ენახა. მას მეორეც მოჰყვა, მერე მთელი ჯგუფი. ამაზრზენად და ავისმომასწავებლად ჩხაოდნენ და შხუილით დაქროდნენ. დარბაზი თითქოს წითელი საღებავით გადაიდლაბნა. მფრინავი ურჩხულები ფრენასა და ჩხავილს არ დასჯერდნენ, მგზავრებს მიეტანნენ და მათზე დაიწყეს ნადირობა. თავზე დასჩხაოდნენ, სახესა და თვალებს უკორტნიდნენ. დარბაზი პანიკამ მოიცვა, ხალხი გასასვლელს მიანყდა. ჩქარობდნენ, კიოდნენ, იგინებოდნენ, იჭყლიტებოდნენ და ერთმანეთზე გადადიოდნენ. მოხუცს თავზარი დასცა ფრინველთა მოულოდნელმა მეტამორფოზამ, ჩონჩხადქცეულ, ადამიანის მსგავს მფრინავ არსებებად რომ იქცნენ. ხელში ორღესული ეჭირათ, სისხლის გამყინავად წიოდნენ და თავზარდაცემულ ხალხს მუსრავდნენ. ერთმანეთში აზელილი ხალხი ყვიროდა, კვნესოდა და სისხლის გუბებში ცურავდა. ბავშვები! – გაუელვა

თავში. წინ გავარდა, შვილს ბავშვები გამოსტაცა, გულში ჩაიკრა, ლაბადა შემოახვია, კედლისაკენ გახობდა და მათთან ერთად იატაკზე განერთხა. ისევ ფეხზე წამოვარდა, დაიყვირა – დანექითო! ბავშვები ფეხებს შორის მოიქცია და კედელს აეკრა. ხორცშესხმული სახეგასისხლიანებული დემონი მისკენ ისარზე უსწრაფესად მოფრინავდა. კედელზე აკრულმა ბაბუამ წინ წამოინია და მფრინავ სიკვდილს მახვილზე აუკრა ხელი. წონასწორობა დაკარგული მტაცებელი კედელს შეენარცხა და კვამლივით ჩამოიშალა, მერე რეტდასხმულივით ანივლდა, მანათობელ ბირთვად იქცა და დარბაზის ბოლოსკენ გაშხუილდა. ბაბუამ ჩაიმუხლა და ის იყო, ბავშვებს უნდა გადაფარებოდა, უმწვავესმა ტკივილმა რომ ფეხზე წამოაგდო. ზურგში ჩაცემული მახვილი მკერდის მხარეზე გასულიყო. ერთხანს კიდევ იდგა ფეხზე, უაზროდ მოავლო თვალი ჯოჯოხეთურ ვაკხანალიას, მუხლები მოეკეცა და წონასწორობადაკარგული იატაკს დაენარცხა. ატორტმანებული დარბაზიც ამოყირავდა და მახვილგაყრილ მოხუცს თავზე დაემხო.

თეთრ პალატაში უზარმაზარ სანოლზე, შუახანს გადაცილებული სპეტაკწვეროსანი, მთლად გაჭალარავებული მამაკაცი იწვა. მზის პირველმა სხივებმა ფანჯრიდან მორიდებით შემოიჭყიტეს, იქაურობა მოათვალაიერეს, მერე ყველა კუთხე-კუნჭული თამამად შემოირბინეს და ფერმიხდილი მოხუცის სახეზე ათამაშდნენ. ჯიუტად დასცქეროდნენ, მანამ არ მოისვენეს, სანამ მოხუცმა თვალი არ გაახილა. სხივმა თვალი მოსჭრა მოხუცს, ხელი წამოსწია მოსაჩრდილებლად, მაგრამ თვალეზამდე ვერ მიანვდინა. მზის მოციქულებმა პირზე ხელაფარებით ჩუმად ჩაიკისკისეს, ერთხელ კიდევ მოაჭუტინეს წვეროსანს თვალი, საქმე მოთავებულად ჩათვალეს და გამხიარულებულნი მოპირდაპირე კედელს მიეზჟინნენ. ბერიკაცმა გამოძინებული კაცივით გემრიელად დაამთენარა, გაიზმორა და ფეხზე წამოდგომა დააპირა, მაგრამ სხეულს ძვრა ვერ უყო. არტახებგადაკრული ჩვილივით იწვა. ირგვლივ მიმოიხედა, გარემო ეუცხბოვა, ყველაფერი თეთრად ქათქათებდა. ნეტავ, სად ვარ, აქ როგორ მოვხვდიო, გაიფიქრა და გაუკვირდა, სარეცელზე

რომ იწვა უამრავ სადენში გახლართული. თვალი ჭერს მიაპყრო, საიდანაც იისფერი მანათობელი შუქი დასცქეროდა, რომელიც მომძლავრებული დღის სინათლის გამო გაბაცებულიყო და გაფერმკრთალებულიყო. თავს ძალა დაატანა და ისევ მოინდომა წამოდგომა, საწოლი შეტოკდა და აჭრიალდა.

– ფრთხილად, ფრთხილად! – შემოესმა ნაცნობი და აკანკალებული ხმა, – დიდება შენდა, უფალო, მშვიდობა შენს მობრუნებას!

ნაცნობი ხმისკენ თავი მიაბრუნა მოხუცმა, სახეგაბადრული, გაოცებული და ღიმილადქცეული ვაჟიშვილი უახლოვდებოდა. კიდევ გაიმეორა, მშვიდობა შენს მობრუნებასო, აღტაცებულმა და მოულოდნელი სიხარულით თავდაკარგულმა, მუხლზე დაიჩოქა და ცრემლმორეული მამას მკერდზე ეამბოროა.

– სად ვარ, შვილოო?

– აქ, აქ, ჩვენთან, სახლში.

– სად სახლში?!

– თბილისში, თბილისში! – ძლივს მოუყარა თავი სიტყვებს სიხარულით აღტყინებულმა შვილმა.

ბერიკაცმა თვალეტი წამიერად დახუჭა და ისევ გაახილა.

– ხო, მამა, თბილისში! – იმეორებდა გახარებული ვაჟიშვილი.

ბურანიდან ჯერ კიდევ საბოლოო გამოუსვლელს აკვირვებდა შვილის მოჭარბებული ემოცია და თავისი მდგომარეობაც. როდის-როდის, ისევ ამოიღო ხმა.

– რა ხდება, შვილო, ჩემს თავს?

ეს არ ჰგავდა მამის ცნობილ ფოლადნარევ ხმას. ეს რაღაც მიღმიური, მშვიდი, ინტერესით დატვირთული ხმა იყო.

– ახლა ყველაფერი კარგადაა, ძალიან შეგვაშინე. აეროპორტში ცუდად გახდი, დავარდი, იატაკს თავი დაარტყი და გრძნობა დაკარგე. – სხაპასხუპით პასუხობდა შვილი.

– აეროპორტში?! – გაიკვირვა და თვალი დახუჭა. რაღაც შხუილის მსგავსი ხმა შემოესმა, მისკენ მფრინავი ურჩხული მოისწრაფოდა. მსწრაფლ გაახილა თვალი, წამოინია და გულზე იტაცა ხელი. ვაჟიშვილი დაფეთებული წამოვარდა.

– რა მოგივიდა, მამა, ცუდად ხარ?!

– არა, შვილო, არა. – სნეულმა პალატას ყურადღებით მოავლო თვალი. ფანჯარას, რომლის მიღმა ქარი სამოსშემოცლილი ხეების ტოტებს ატორტმანებდა. ისევ პალატას მიუბრუნდა მზერით. სვეტებად ჩამოშლილ მზის შუქში მტვრის ნაწილაკები რეტდასხმულივით ირეოდნენ... დაჟინებით უცქერდა მზის შუქს. თითქოს რაღაც გაახსენდაო. – მხოლოდ მზის შუქს ვხედავდი, ბაგეები შეარხია მოხუცმა, მხოლოდ მზის შუქს, მზის შუქი და მეტი არაფერი. – ისევ ჩაფიქრდა. გონებას აწვალებდა, რაღაცის გახსენება უნდოდა, მაგრამ ვერ იხსენებდა.

– ჩვენ კი, მამა, ერთი კვირაა მზის შუქი სანატრელი გაგვიხდა. ერთი კვირაა გადაუღებლად წვიმს, დღეს გამოანათა მზემ.

– დღეეს? – იკითხა მამამ.

– ხო, დღეს.

– ჰოდა, მეც მაგ მზემ მომიყვანა.

შვილს ბუნდოვნად მოეჩვენა მამის ნათქვამი, მაგრამ მის მომღიმარ სახეს რომ წააწყდა, აღარ ჩაძიებია.

– ხო, იმას ამბობდი, აეროპორტში ცუდად გახდიო.

– გაფრენამდე რამდენიმე წუთით ადრე გრძნობა დაკარგე. სულ არაფერი არ გახსოვს? საკვირველია პირდაპირ.

ბერიკაცმა გონება დაძაბა, თავი უმწეოდ გადაიქნია და თქვა:

– თუ რაღაც უსახურ ლანდებს არ ჩავთვლით, სიბნელეს, მერე მზემ გამოანათა და მზის მეტი არაფერი ყოფილა.

– ჩვენ კი ძალიან დავიბენით, შევშინდით. ვილას ახსოვდა ევროპა. ადგილობრივი სამედიცინო პერსონალი დაგვეხმარა ძალიან. მიუხედავად დიდი მცდელობისა, რომ ვერაფერი მოგიხერხეს, სასწრაფო გამოიძახეს. სასწრაფო დახმარების ბრიგადამ აქ მოგიყვანა, ცენტრალურ კლინიკაში. თავს გვევლებოდნენ, მაგრამ გრძნობაზე მაინც ვერ მოდიოდით.

– რაო, ექიმებმა, რა სჭირსო?

– ძლიერი სულიერი აღელვების ფონზე გულის უკმარისობა დაგემართა, დაცემისას თავიც დაგიზიანდა. მთელი ეს დღეები სისტემაზე იყავი შეერთებული. თავდაპირველად სუნთქვაც გიჭირდა. ორი დღის შემდეგ აპარატის გარეშე დამოუკიდებლად

სუნთქავდი. თქვეს, დაცემის გამო ტვინის შერყევა მიიღო. სურათიც გადაგიღეს, ჩაქცევა არ ჩანსო. არც ტიპიური, კლასიკური კომატოზური მდგომარეობა არისო. ხელ-ფეხს ამოძრავებდი, ხანდახან ბორგავდი კიდეც, მაგრამ გონს ვერ მოდიოდი. სხეულის ყველა ორგანო ჯანმრთელი აქვსო და უკვირდათ, ცნობიერება რომ არ გიბრუნდებოდა, დაველოდოთო.

– რას დაველოდოთო!

– რა ვიცი, დაველოდოთო, ასე ამბობდნენ.

ბაბუას ისევ ღიმილმა გაუნათა სახე, ფერიც მოემატა, თითქმის მთლიანად გამოვიდა ბურუსიდან. ხელი წამოიღო თავისკენ, ალბათ, მოსაქექად, მაგრამ ვერ მიაწვდინა.

– თუ ღმერთი გნამს, ეს მავთულხლართები მომაშორე, ასე მგონია, ბადეში ვარ გახლართული.

– მოგაშორებენ, მამა, მოგაშორებენ. ისე ჯანსაღად გამოიყურები, კაციშვილი ვერ შეგამჩნევს, თუ ოდესმე ავადობდი. გულს უკეთებდა შვილი მამას.

მამამ წაუყრუა ნათქვამს. მოცოცხლებულმა რიხიანად, ძველებურად იკითხა:

– ჩვენები როგორ არიან, თითქოს მის თავს არც არაფერი მომხდარიყო.

აი, ეს უკვე ნამდვილი მამაჩემია, გაიფიქრა ღიმმორეულმა და გახარებულმა შვილმა.

– ჩვენებს რა უჭირთ, შენი მდგომარეობის გამო იყვნენ შენუხებულნი, ზრდასრული ხალხია, ესმოდათ ყველაფერი. მაგი რა და, ბავშვებმა კი ძალიან მოგისაკლისეს, სულ ბაბუა-ბაბუას გაიძახოდნენ, აუხსენი, თუ ბიჭი ხარ. დღესვე მოგხსნიან, ალბათ, მაგ სადენებს და პალატაში გადაგიყვანენ, მოვიყვან და გაჩვენებ.

– არავითარ შემთხვევაში, საავადმყოფო არ არის ბავშვებთან შესახვედრი ადგილი. მე აწი აღარაფერი მიჭირს, სახლში მოვალ და იქ შევხვდებით.

უყურე შენ, როგორ მოყოჩაღდა! ხომ არაფერს გვატყუებდა ნეტავ? – გაიფიქრა შვილმა. ამნაირი ტყუილი? არა, არა, შეუძლებელია... და იმ წამსვე უკუაგლო უკუღმართი აზრი. ბაბუა კი

ისფერ მანათობელ შუქს გასცქეროდა, ღიმილი ეფინებოდა სახეზე. მოულოდნელად, უეცრად ხმამალლა წამოიძახა:

– ხომ ვამბობდი, ხომ ვამბობდი... – ისე ხმამალლა შეჰყვირა, შვილი შეაკრთო.

– რას ამბობდი, მამა, რას ამბობდი?

– არაფერს, არაფერს, ნუ გეშინია! – ჩაჩუმდა კაცი.

რა უცნაურად იქცევა. ნეტავ, რა სჭირს ამ კაცს. ბაბუამ კი თვალები ისეე შვილს მიაპყრო და თქვა:

– გააგრძელე, გააგრძელე, რალაცის თქმას აპირებდი.

ბიჭი დაიბნა. რის თქმას აპირებდა, აღარც ახსოვდა. მერე უცებ გამოერკვა, ვითომ გაახსენდა.

– პირველი, რაც შენთვის, დიდი ხანია, მინდოდა მეთქვა, ის არის, რომ, – შვილი შეეყოვნდა. ერთნამობას შეავლო თვალი და გაიფიქრა, არ აღელდეს, კიდევ არაფერი დაემართოსო, მაგრამ რადგან ყურადღებით და მომლოდინე სახით უსმენდა მოხუცი, განაგრძო, – ერთი სული მქონდა, როდის მოხვიდოდი გონს, რომ შენთვის ეს ამბავი მეხარებინა, მეტად სასიხარულო ამბავი – ტექნოლოგიურ უნივერსიტეტში მიმინვიეს სამუშაოდ, აღარ-სად მივდივართ.

– რაა! – გაიკვირვა მოხუცმა.

– ჰო, ტექნოლოგიურ უნივერსიტეტში!

– აკი, აქ არავის ვჭირდებო?! ხომ ვამბობდი! – წამოიწყო მწოლიარემ ისეე მხიარულად, მაგრამ შვილის გაოცებულ სახეს რომ შეხედა, იმ წამსვე მოკუმა ბაგეები.

აუნერელმა სიხარულმა დარია მოხუცს ხელი, ძლივს იკავებდა თავს, რომ არ გადაეხარხარა, მაგრამ შვილი ებრალებოდა, ჭკუაზე გადამცდარი ვეგონებო. კუშტი სახის, სიტყვა-ძუნწ მოხუცს სიხარულის ათინათი დასთამაშებდა. უკვირდა შვილს მამის სწრაფი ფერისცვალება.

– ასეთი მხიარული და გაბრწყინებული სახე აღარც მახსოვს, მამა, ბოლოს როდის გქონდა.

– ალბათ, წამლების ბრალია, შვილო, რაც მე აქ ალბათ წამლებს მიშხუპუნებდნენ. მაგის ბრალი იქნება უეჭველად. შენ რა გაკვირვებული მიყურებ! სულ მსაყვედურობდით, წარბი გახსენ

და წარბი გახსენო. ა, გავხსენი წარბი და შეშფოთებული დამყურებ თავზე. – მერე ისევ განაგრძო ლიმილიანმა, – გარაჟები?

მორჩა უკვე, მთლად საჩვენოსკენაა, – გაიფიქრა შვილმა. თქმით კი გაცელებულმა ჰკითხა:

– რა გარაჟები, მამა!

– ხო, გარაჟები, სამლებრო, კაცო, რა გაგიკვირდა?

– გადამრევს ეს კაცი, რა დროს გარაჟებია! სულ დამავინყდა, ექიმებმა გამაფრთხილეს, როცა გონს მოვა, ბევრი არ ელაპარკოთო, არ გადალალოთო, დიდი ემოციები მავნე იქნება მაგის ჯანმრთელობისთვისო.

– პირიქით, შვილო, პირიქით, მეყოფა, რაც ვდუმდი. გულწრფელად გეუბნები, ასე კარგად მე არასოდეს ვყოფილვარ, რადგანაც გამოვძვერი, ალბათ, ჯერ კიდევ საჭირო ვარ.

ვაჟი შეეკონდა, ჭოჭმანობდა, ეთქვა, თუ არა კიდევ რამე.

– კარგი, გეტყვი... სამლებრო გაინტერესებდა. შენი დაწყებული საქმე მეზობლებმა დააგვირგვინეს. მთელი სამი კორპუსის მაცხოვრებლები მიაწყდნენ იმ დაწესებულებას, შენ რომ წერილით მიმართე. გადაკეტეს ყველაფერი და სამუშაოდ არ უშვებდნენ არავის. გაჰყვიროდნენ, თქვენმა უსულგულობამ კაცი კინალამ ქვეყნიდან გააქცია და ახლა სიკვდილს ებრძვისო. როგორც იქნა, იკადრეს მოსვლა და იქაურობა დალუქეს.

– მართლა, კაცო? – კიდევ უფრო გახალისდა მოხუცი, – გულს ხომ არ მიკეთებ?!

– მართლა, მართლა, გამოხვალ და შენი თვალით ნახავ.

აქ კი უკვე თავი ველარ შეიკავა და ისე გულიანად ახარხარდა, საწოლმა რყევა დაიწყო, მოძალებულ სიხარულის ცრემლებს კი ხელუკუღმა ინმენდა.

– ხომ ვამბობდი! ხომ ვამბობდი! – წამოიწყო ისევ.

– რას ამბობდი, მამა? იქნებ ბოლოს და ბოლოს, გამახსენო!

– ძლივს ამოთქვა აწურულმა, შეშინებულმა და გამშრალმა ვაჟმა.

– „მაგრა ღმერთი არ გასწირავს კაცსა შენგან განანირსო, –“ და ისევ განაგრძო ხარხარი.

კაცი ისე გულიანად და გადამდებად ხარხარებდა, ვაჟსაც

მოერია ღიმილი და მერე ისეთ ხარხარში გადაეზარდა, რომ არ ნაქცეულიყო, სკამზე ჩამოჯდა.

– ეს რა მეტაკა, კაცო? ამდენი ჩემს სიცოცხლეში არ მიცინია.

– სულს ძლივს ითქვამდა მოხუცი. მორჩა, მორჩა, გათავდა, სიცოცხლის ზეიმი, შვილო, ჩემი დაბრუნების ზეიმი. ნუ გაქვს მასეთი გაკვირვებული სახე, დამშვიდდი და შენი ნაქები ექიმები მომიყვანე, იქნებ ეს სადენები მომაშორონ.

ვაჟი წამოდგა, კარს მიაშურა და თან ფიქრობდა, რაღაც მთლად ისე ვერაა, მგონი, საქმე. ის-ის იყო, კარი გაიხურა, ბაბუამაც წამოიწია საწოლიდან, დინჯად და დაკვირვებით კიდევ ერთხელ შეათვალიერა მისი სამყოფელი, ფანჯრის მიღმაც გადასწვდა მზერით. მომძლავრებული ქარისაგან მოქანავე ხეები კარგი შეყვარებულებივით მალიმალ ეხუტებოდნენ ერთმანეთს. ბაბუა ექიმებს აღარ დალოდებია, დინჯად მოიშორა სადენები, ფეხები ჩამოუშვა საწოლიდან, წამოდგა, ცოტა ხანს შეყოვნდა და ღიმმორეულმა ჩუმად ჩაილიღინა: „მაგრა ღმერთი არ გასწირავს კაცსა შენგან განანირსო.“ მერე პირჯვარი გადაინერა და ფრთხილი ნაბიჯებით გასასვლელს მიაშურა...

2018 წელი, თბილისი

მკული

ეპალი

ძალიან უჭირდა გადაადგილება ნორჩ, ნაზ და მზედაუკრავ თოთო წვერს. უჭირდა მიწის ლაბირინთებში გზის გაკვალვა და ძრომიალი. ვერაფერს ხედავდა. ბრმად მიიწევა ნინ. შორიდან უხილავის ძახილი ჩაესმა – ჩემკენ წამოდი, ჩემკენო. რა თქმა უნდა, ვერ ხედავდა, მაგრამ ხმას გუმანით მიჰყვა. რალაცას თავით შეეჯახა, მიანვა, მაგრამ ძვრა ვერ უყო. შეყოვნდა და ჩამოისვენა, მერე ისევ შეტოკდა და მიანვა. ამაო იყო წადილი, მოიქანცა, არაქათი გამოელა. ისევ ხმა ზემოდან – გვერდი აუქციე და გააგრძელე შეჭიდებაო. უკანასკნელი ძალა მოიკრიბა და ძალუმად მიანვა ნორჩი წინვებით. კარგად გამოუვიდა და ზესწრაფვა გააგრძელა. ბნელი იცრიცებოდა, რაც ზემოთ მიიწევა, უცნაურ სიმსუბუქესა და შვებას გრძნობდა. კიდევ ერთი გაბრძოლება, ერთი პატარა ბიძგი და მიწიდანაც ამოიწვერა.

უკიდევანო სივრცემ, ჩახჩახა მზემ,თვალი მოსჭრა, თავი დალუნა, შეშინდა და ისევ მიწაში მოინდომა ჩაძვრომა.

– მშვიდობა შენს მოვლინებას, ჩემო პატარა და საყვარელოო. ნაცნობი ხმის გაგონებისას ისევ წამოსწია თავი. თვალეზმოჭუტულმა ზემოთ აიხედა. უზარმაზარი ნაძვი დასცქეროდა ზემოდან. მოულოდნელად სიომაც ჩამოუბერა, აქა-იქ ნაადრევად ჩამოცვენილი ფოთლები ააშრილა და მიფანტ-მოფანტა. უზარმაზარმა ნაძვმა წინვიანი ტოტები დაბლა ჩამოსწია და პატარას თავზე გადააფარა. ნიავემა კიდევ ერთხელ ჩამოიქროლა და კორპუსებს მიღმა გაიძურნა. ნაძვის ხემ ნიავეს აყოლილი ტოტები შეათამაშა, წელში გასწორდა და პატარას ჩამოსძახა:

– ასეთია, პატარავ, ეს სამყარო. კიდევ ბევრ რამეს ნახავ

და ბევრ რამესაც შეიმეცნებ. ახლა კი ცოტახანს დაისვენე და მეგობრებსაც გაგაცნობ.

ახლად ამონვერილმა, ნორჩმა, ჯერ კიდევ უსუსურმა თავი ჩაღუნა და მიიძინა. ნიავისაგან მიწვენილი ლორთქო და ხასხასა ბალახნი წამოიშალნენ, ერთმანეთი შეავინროვეს და პატარას ადგილი გამოუთავისუფლეს, რომ მზის მაცოცხლებელ სხივებს სასიცოცხლო ძალა და ენერგია გადაეცა ახალშობილისათვის. იებმა ლურჯი თვალები მორცხვად შეანათეს ჩვილს, მდაბლად დაუკრეს თავი და მიესალმნენ – მშვიდობა შენს მოვლინებასო. არც, თეთრი შარავანდედით გაბრწყინებულ ყვითელგულა გვირილებს შეურცხვენიათ თავი, წელში მოიდრიკნენ და ნაზად გადაუსვეს ხატულა, თეთრი გვირგვინი ნორჩ, სათუთ წინებზე. იასამანმა კი მთელ ქვეყანას გააგებინა მისი მოვლინება. კაკლის ხემ კენწეროდან გადმოხედა პატარას, ტანი შეარხია და მთელ სამეგობროს, პატარა ბალის ყველა ბინადარს გააგებინა თანამოძმის მოვლინება.

აშრიალდნენ ლეღვები, ჭერმისა და ნუშის ხეები და დედა ნაძვს ულოცავდნენ პატარას დაბადებას. დამორცხვებული და აღელვებული დედა ნაძვი კი მზრუნველად დაჰყურებდა პატარას და ტოტების შერხევით ყველას მადლობას უხდიდა. ამდენმა ჩურჩულმა და გადაძახილმა პატარა გააღვიძა, თვალები მოიფშვინტა და მალლა აიხედა. გამხიარულებული და სახე-გაცისკროვნებული დედა მალიმალ შეარხევდა ხოლმე ტოტებს და სიყვარულისაგან ცრემლმორეული შორიდან ეალერსებოდა პირმშოს.

პატარა კი ნელა-ნელა ეჩვეოდა ახალ გარემოს. ყველანი გაიცნო. უკვირდა, ახალისებდა და თან აკრთობდა ყველაფერი. განსაკუთრებით დედის მხრებზე ჩამომსხდარი და საამოდ მაგალობელი ყვითელნისკარტა შაშვები მოეწონა. ყოველ დილით, სანამ მზე თავის მაცოცხლებელ სხივებს გამოუშვებდა დედამინაზე, ჟრუანტელის მომგვრელი გალობით ატკობდნენ პატარა ბალის ბინადრებს. ყველანი ეხვენებოდნენ, – არა, ჩემთან ჩამოისვენე, არა, ჩემთანო! ისინიც გულს არავის წყვეტდნენ, მაგრამ ყველაზე ხშირად მაინც დედის მხრებზე ჩამოსხდებოდნენ

ხოლმე და ინყებდნენ საოცარ, ხმატკბილ, მომაჯადოებელ მღერა-გალობას. პატარას ძალიან უხაროდა და ფიქრობდა, ასეთი პატარა რომ ვარ, ალბათ, მე მიმღერისო. ერთი, როდის გავიზრდები, რომ ჩემს მხრებზეც ჩამოისვენონ და იგალობონო.

არც ბელურები აყოვნებდნენ დიდხანს, შეესოდნენ ბალახს და მოუსვენარი თავის ქიცინით საზრდოს დაეძებდნენ. ისინიც თავისებურად გალობდნენ, ყივყივებდნენ. ისე ხმატკბილად ვერა, მაგრამ მაინც სასიამოვნო მოსასმენი იყო. ერთხელ კაჭკაჭებიც მოფრინდნენ და ისეთი ჩხავილი ატეხეს, გულგახეთქილმა არ იცოდა, სად დამალულიყო. კიდეც კარგი, მალე გაფრინდნენ. ყველაზე მეტად ფრთახატულა პეპლების მოფრენა უყვარდა. ჩამოსხდებოდნენ მონაცვლეობით მის ნაზ მხრებზე და სახეს უნიავებდნენ. რამდენი არ ეცადა, ვერაფრით გაარკვია ფერთა რაოდენობა, – მთელი სამყაროს ფერებს მათ ფრთებზე დაეყვანა.

დღეები დღეებს მისდევდა, პატარამაც იწყო ზრდა. ბალახს უკვე ზემოდან დასცქეროდა. პატარა ბალის თითქმის ყველა ბინადარი გაიცნო. ყოველ გათენებულ დღეს შეჰხაროდა. მზის ამოსვლისთანავე ინყებდა ბალი ფუსფუსს. სხვადასხვა გვარის, მიწისა თუ მიწისზედა არსებები ბზუილითა და ფუსფუსით იკლებდნენ გარემოს. ჭიანჭველები აკვირვებდა განსაკუთრებით. ნეტავ, სად დარბიან მთელი დღეები წინდაუკანო? ზოგიერთი მათგანი ზედ შეაცოცდებოდა ხოლმე, მთლად წვერომდე ადიოდნენ. მერე უკანა ფეხებზე დადგებოდნენ, იქაურობას მოათვალიერებდნენ და კისრისტეხით ისევ თავქვე ეშვებოდნენ. ელიტინებოდა მათ ბოჭიალზე და ღიმილი ეფინებოდა. ბოლო დროს ჭიამაიამ მოუხშირა სტუმრობას, დღეს არ გააცდენდა, შეჰყვებოდა ვინრო ბილიკს, ბოლოსწინა მოქანავე ტოტზე წამოსკუპდებოდა ხოლმე და მზეს ეფიცებოდა. დიდხანს იქაც ვერ ჩერდებოდა, ახლად გაღვიძებულივით გააზმორებდა, წამოიმართებოდა, პატარა ფრთებს მალლა აბზეკდა და სივრცეს შეერწყმებოდა.

მზის ყოველ ამობრძანებას ბალის მესვეურნი ზარზეიმით და ტაშით ხვდებოდნენ. სიბნელისაგან მოწყენილი ხე-მცენა-

რეები, ბალახი და ყვავილები პირველი სხივის გამოჩენისთანავე თავს წამოწევენ და შეთრთოლდებოდნენ. მათზე დავანებულნი, მზის სხივებით აციაგებულნი ცვარ-ნამი კი ერთმანეთის მიყოლებით მთიდან დაშვებულ მოთხილამურესავით მხიარული ყიჟინით ეშვებოდნენ მინაზე.

იმ დღესაც საერთო მხიარულებაში ჩაბმული პატარა უჩვეულო ხმამ გამოაფხიზლა. უჩვეულო იყო მისთვის, ყველა ხმისაგან გამორჩეული. ორი ხმა იყო, ერთი ბოხი, თითქოს ჟღერიალა, ხოლო მეორე – ნაზი და წკრიალა, მერცხალივით მოჭიკჭიკე. თავი წამოსწია და ხმებისკენ გადაიტანა ყურადღება. ხეებს ჰგავდნენ, ერთი ტანმსხვილი, ხოლო მეორე – პატარა და ნორჩი. ყველაზე მეტად კი იმან გააკვირვა, რომ ხეები გადაადგილდებოდნენ. შეკრთა, თავბრუ დაეხვა და შეშინებულმა დედას ახედა. დედამ შეამჩნია შვილის შეკრთომა, ტოტები დაბლა დაუშვა, მოეფერა და ჩასჩურჩულა: – ნუ გეშინია, ადამიანები არიან, ეგენი არიან ჩვენი ბატონ-პატრონებიო.

ბაბუა და შვილიშვილი ბალის ვინრო ბილიკზე მოაბიჯებდნენ. პატარას ხელი ჩაეჭიდა ბერიკაცისათვის, ირგვლივ ყოველივეს ცნობისმოყვარეობით ათვალიერებდა, გაუთავებლად ტიტინებდა და კითხვებს კითხვებზე აყრიდა:

– ეს რა არის, ბაბუ?

– ეს კაკლის ხეა, ბაბუ, ფოთოლუხვი და ტოტებგამლილი შესანიშნავი საჩრდილობელია ზაფხულის აუტანელი ხვატის დროს. ნაყოფიც შესანიშნავი აქვს, ყველა კერძს აგემრიელებს, ქვასაც კი, – ღიმილით დააყოლა ბოლოს.

პატარა კი ვერ ისვენებდა, ცქმუტავდა, ხელიდან უსხლტებოდა. ხან ერთ ხესთან მიირბენდა, ხან მეორესთან, ხან ყვავილებთან ჩაიჩოქებდა და ტიტინს აგრძელებდა, – ეს რა არის, ეს რა არისო? დაუღლედად ერთს და იმავე კითხვას სვამდა. ბაბუაც დაუზარებლად პასუხობდა. ისევ დაუსხლტა პატარა ბერიკაცს და კაბის ფრიალით ბალის ბოლოსკენ გაიქცა.

– ნელა, შვილო, ნელა, არ დავარდე, ძლივს მოგიშუშდა მუხლები, კიდევ არ დაიზიანო!

პატარა შეყოვნდა, ჩაიცუცქა, პეპლებით მოხატული ჩითის კაბა კოჭებამდე ჩამოინია და ჯოხით მინის ჩიჩქნა დაინყო. ჩიჩქნიდა მინას და რალაც ფიგურები გამოჰყავდა.

მისი ყურადღება ჭიანჭველების ჯგუფმა მიიქცია, რომლებიც ჩამწკრივებულყვინენ და ერთმანეთის მიყოლებით პანანა ფეხებით წინ და უკან დარბოდნენ. ნეტავ, სად გარბიანო, გაიფიქრა და თვალი გააყოლა. ჭიანჭველები კი მწყობრი ნაბიჯით, ერთი მეორის მიყოლებით მინას ახლად აცდენილი ნაძვისკენ მიისწრაფვოდნენ. აცოცდებოდნენ ზედ, მერე ისევ უკან ბრუნდებოდნენ.

– ბაბუ, ბაბუ, მოდი, ნახე!

– რა იპოვე, შვილო?

– მოდი, ბაბუ, მოდი!

ბაბუა პატარასთან ჩაცუცქდა და იქაურობას თვალი შეავლო.

– ჭიანჭველები არიან, ბაბუ. ჭიანჭველები, ძალიან შრომისმოყვარე არსებები, საზრდოს დაეძებენ, როგორც ყოველი სულიერი. შესაშური შრომისმოყვარენი არიან. ნეტავ, ასეთი შრომისმოყვარენი კაცთა შორისაც ბევრნი იყვნენ. სოლომონ ბრძენი, კიცხავს რა ზარმაცებს და მცონარებს, ამბობს: „იქმენ ვითარცა ჭინჭველი, ჰოი, მცონარეო, და ბაძვიდე გზათა მისთა და იქმენ უბრძნეს მისსა“... მაგრამ ეს საიდან გაჩნდა? როდის გაჩნდა? ბიჭოს! ახალი წვერი შემატებია ბალის საძმოს, – ჩაელიმა ბერიკაცს.

ნაძვი შეკრთა, შეშინდა და აინურა. დედა ნაძვიც ღელვა-შეპარული დაჰყურებდა მოფუსფუსეებს.

– ბაბუ, ახალი სიცოცხლე შეემატა ჩვენს ბალს, შენსავით პატარაა და ყურადღება სჭირდება. მოდი, ახლა ჩვენ ყველა საქმე გადავდოთ და პატარაზე ზრუნვა დავინყოთ. შენ აქ დამელოდე, მე სახლში ავირბენ და საჭირო ინსტრუმენტებს მოვიტან. უნდა შემოვუბაროთ, ჭიგოც დავუსვათ და შემოვდობოთ, რომ ვინმემ შემთხვევით ფეხი არ დაადგას და არ დააზიანოს. ხე-მცენარეები ჩვენი სიცოცხლეა, ხეები და სხვა მწვანე საფარი ყველა სულიერისათვის სასიცოცხლო ჟანგბადს გამოყოფს, მათ გარეშე დედამინა მკვდარ პლანეტად იქცევა. რომ გაიზრდები,

მერე უკეთ მიხვდები ყველაფერს. ნათქვამია, ადამიანმა მის სიცოცხლეში ერთი ხე მაინც უნდა დარგოსო.

მალე ბაბუამ თოხი, ჭიგო, პატარა თოკი, წყლიანი ჭურჭელი მოიტანა და საქმეს შეუდგა. შემოუთოხნა, ჭიგო დაუსვა, მერე თოკით ნაზად დაამაგრა და წყალიც დაუსხა.

– ამას ჰქვია, ბაბუ, გაკეთებული საქმე. დღეს გვეყოფა, ხვალიდან კი დღეგამოშვებით მოვრწყავთ, მალე ტანსაც აიყრის. ამ სამყაროში ყველაფერს ზრუნვა სჭირდება და ეს მისია ღმერთმა ადამიანს დააკისრა, გაიგე, ბაბუ?

– კი. – უპასუხა სხარტად პატარამ და გადაიკისკისა.

ბაბუას გაელიმა, პატარა ხელში აიტაცა და ვიწრო ბილიკს გაუყვა. შემკრთაღმა და შეშინებულმა პატარა ნაძვმა შვებით ამოისუნთქა. ძალიან ეშინოდა, რამე არ დამიზიანონო. არც მათი საუბრიდან ესმოდა რამე. პატარა გოგო კი ძალიან მოეწონა, – როგორი ნაზი თითები ჰქონია, როგორ მისვამდა თითებს, იქით მეშინოდა, არ ვუჩხვლიტო-მეთქი. სტუმრების წასვლის შემდეგ დამშვიდებულმა დედა ნაძვმა ტოტები დაბლა დაუშვა, პატარას მოეფერა და გაუმეორა:

– ესენი ადამიანები არიან, სამყაროს ბატონ-პატრონები. ჩვენ ერთმანეთს ვჭირდებით, ნუ შეგეშინდება, მიეჩვევი და მათ საუბარსაც მალე გაიგებ.

იმ დღის შემდეგ ბაბუა და შვილიშვილი თითქმის ყოველდღე მოდიოდნენ, მიწას უფხვიერებდნენ, სარეველებისგან წმენდნენ და მორწყვასაც არ აკლებდნენ პატარა ნაძვის ხეს. შრომა არასოდეს იკარგება უკვალოდ. ყოველთვის გამოაქვს ნაყოფი. ნაძვმა სწრაფად აიყარა ტანი, მოღონიერდა და ტოტებიც გაუხშირდა. ისე დამშვენდა, რომ საახალწლოდ კოხტად მორთეს, ზედ ათასგვარი ბრჭყვიალა, მანათობელი სათამაშო ჩამოკიდეს, რომლებიც ღამღამობით თვალისმომჭრელად ციალებდა. ყველას უხაროდა, განსაკუთრებით ბავშვებს. მათი ყიჟინა ნაძვსაც დიდ მხიარულებას ჰგვრიდა, მაგრამ ყველაზე მეტად ნაძვს ის უხაროდა, რომ მის ტოტებზე ფრინველებმა დაიწყეს დაბუდება. დილით კი, სისხამზე, მომაჯადოებელი გალობა-სიმღერით ეგებებოდნენ განთიადს.

დრო გადიოდა, დღეები დღეებს მისდევდა. ყველაფერი მბრძანებლური ბუნების კანონს ემორჩილებოდა. ნაძვიც იზრდებოდა, ტანი უმსხვილდებოდა და ტოტებიც უხშირდებოდა. მოზარდი ნაძვის ხე პატარა ბალის სრულუფლებიანი და ღირსეული წვერი გახდა. ყველაფერს შეეჩვია, შიშისაგანაც განთავისუფლდა. ყოველ დღეს ხალისი და სიხარული მოჰქონდა მისთვის.

იმ დილით შაშვების საამო გალობა-გადაძახილმა გააღვიძა, თვალები მოიფშვნიტა, გააზმორა. ჯერ მზეს მიაპყრო მზერა, მდაბლად დაუკრა თავი, მხრები შეათამაშა და მერე ძირს დაიხედა. ყველა თავის საქმეს შედგომოდა. ის იყო, დედას უნდა შეხმინებოდა, რომ მისი თვალხედვის არეში სრულიად ახალი, ახლად ამონვერილი მცენარე მოხვდა. გაიფიქრა, ხომ არ მეჩვენებო. თვალები მოიფშვნიტა და კარგად დააკვირდა. არ შემცდარა, მართლაც, ახალი მცენარე შემატებოდა პატარა საძმოს. ძირს დაიხარა, პატარას შეეხმინა:

– ვინ ხარ შენ და აქ საიდან გაჩნდი?

მოყავისფერო-მომწვანო ნაზფოთლიანმა მცენარემ ნორჩი ფოთლები შეარხია და თავდახრილმა მორცხვად უთხრა:

– არ ვიცი, ვინ ვარ და არც ის ვიცი, აქ საიდან გაჩნდი. – შიშისგან აინურა და სატირლად მოემზადა.

ნაძვს შეებრალა პატარა, დაუყვავა, მიეფერა, მერე ჩაფიქრდა, – თავისი პატარაობის ლანდებმა გაირბინა მის თვალწინ. დაბლა დაუშვა ტოტები და პატარას ალერსიანად უთხრა:

– ნუ გეშინია, ჩვენ ყველანი შენი მეგობრები ვართ, ნელ-ნელა ყველას გაგაცნობ. მერე მალლა აიხედა და დედას მიმართა, – დედა, ერთი შეხედე, სრულიად უცნობი სახეობის თანამოძმე შეგვემატა. ხომ ვერ მეტყვი, რა ჰქვია?

დედამ მალლიდან გადმოხედა.

– ვერ ვხედავ, შვილო, კარგად რომ ნამოიზრდება, მერე გამოვიცნობ. შენ ყურადღება არ მოაკლო, გაართე, ესაუბრე. ხომ იცი, პირველი ნაბიჯები ყოველთვის რთულია. თან ბალის ბინადარნი გააცანი. ნაძვი დაუმეგობრდა პატარას, ქარსა და წვიმაში თავის ტოტებს გადააფარებდა ხოლმე, ზრუნავდა მასზე

და ახალ ცხოვრებას აცნობდა. ნელ-ნელა ბალის ყველა სტუმარ-მასპინძელი გააცნო.

ბალის ბინადართ უკვირდათ უცნაური ფორმისა და სახეობის მცენარის გამოჩენა, ეჭვნარევე მზერას დააყოლებდნენ და თან ფიქრობდნენ, – ნეტავ, ვინ არის, ან აქ საიდან გაჩნდაო. პატარასაც უკვირდა, მის მსგავსს რომ ვერ ხედავდა ბაღში, ობლად გრძნობდა თავს და დედასავით მიეკედლა ნაძვს. ნაძვიც ყურადღებასა და მზრუნველობას არ აკლებდა, მაგრამ ერთი კი უკვირდა, ახალი მცენარე უსწრაფესად იზრდებოდა და უცნაურად იტოტებოდა. სულ მალე სიმაღლეში წამოეწია, მერქანი გაუმსხვილდა, მხრებში გაიშალა და ისე გაიტოტა, რომ ირიბად დაფენილ ნაძვის ტოტებში გაიხლართა.

შენუხდა ნაძვი:

– ძმობილო, იქნებ როგორმე შენი ტოტები მომაშორო, სუნთქვა მიჭირს, ტოტებსაც ველარ ვამოძრავებ.

უცნობი სახეობის ხემ კი, რომელიც მის თავს უკვე ზემოდან მედიდურად დასცქეროდა, გულარხეინად უთხრა: – რა ვქნა, მეგობარო, მე რა შემიძლია? როგორც ჩანს, მე სხვა ბუნების ვარ, სიყვარულსაც ასე გამოვხატავ და სხვანაირად არ შემიძლიაო.

დედაც შეანუხა შვილის უმწეო მდგომარეობამ, მაგრამ ვერაფერს შველოდა. ერთ დღეს ნაძვის ხე უსაშველო ტკივილმა გამოაღვიძა. გვერდში ხანჯალივით რალაც ერჭობოდა და საშინლად სტკენდა. თვალები მოიფშვნიტა და გვერდზე მდგომ ხეს გახედა, გახედა და შეცბა. უცნობი სახეობის ხე თითის სიგრძე ბასრი ეკლებით დახუნძლულიყო, ურჩხულს დამსგავსებოდა და შემზარავად გამოიყურებოდა. არა მარტო დედა-შვილი, მთელი ბაღი გაოცებული და შეძრწუნებული შეჰყურებდა უცნაური ხის მეტამორფოზას. უცნობი სახეობის ხე კი უსწრაფესად იზრდებოდა, ლამის დედა ნაძვს გაუსწორდა სიმაღლეში. უფრო მეტად დაიტოტა, ისე გაიშალა მხრებში, სამზერი გადაუკეტა ბალის ბევრ ბინადარს და ჩრდილში მოაქცია. პატარა ნაძვს კი ისე ჩაეხუტა, ისე შემოაჭდო ეკლიანი მკლავები, ლამის დაახრჩო. განსაკუთრებით ქარის ამოვარდნისას ხდებოდა აუტანელი მისი

მდგომარეობა. მთელი ტანი დაესერა და ჭრილობებიდან სითხემ იწყო დენა. ეკლებისაგან ტანდაჩხვლეტილი ნაძვი მოიღუნა, წელში მოიდრიკა, წინწებიც გაუხუნდა და ცვენა დაიწყო. საბრალობელი შესახედავი იყო. ბალის ბინადართა მრისხანებას საზღვარი არ ჰქონდა. შფოთავდნენ, – ვინ არის ეს გადამთიელი, საიდან გამოტყვრა, რა უადგილო ადგილას ჩაეკვებაო. არ არის ეს ჩვენი ჯიშის და არც ამის ადგილი არის აქო, მაგრამ რა შეეძლოთ, დამწუხრებულნი მხოლოდ ფოთლებს აშრიალებდნენ და ასე გამოხატავდნენ თანაგრძნობას საბრალო ნაძვის მიმართ.

ის იყო, მზე გადასვლას აპირებდა, რომ ბაღში ბერიკაცი და ახლად წამოჩიტული გოგონა შემოვიდნენ. გოგონა მხიარული ნაბიჯებით წინ უსწრებდა ბაბუას და ყოველ მცენარეს ცნობის-მოყვარე თვალებით ათვალიერებდა.

– ბაბუ, ბაბუ, მოდი, ნახე, ჩვენი ნაძვი რამოდენა გამხდარა! მაგრამ რას დამსგავსებია ბეჩავი, – თქვა ნაღვლიანად, – როგორ მოღუნულა. ეს რაა, ბაბუა? რამდენი ეკალი აქვს, როგორ შემოხვევია ჩვენს ნაძვს! ნახე, რამდენი ეკალი ჩასობია საბრალოს.

ბაბუამ ჯერ ნაძვს შეხედა, მერე მის სულთამხუთავს, დანანებით თავი გადაიქნია და თქვა, – აქ რა ჯანდაბამ მოიყვანაო.

– ბაბუ, რა ჰქვია ამ ხეს?

– ბაბუ, მაგის ზუსტი სახელი მეც არ ვიცი. ისე, სოფელში ყველა რუსულ ეკალს ეძახის. ბავშვობაში დიდი სიფრთხილით ვუვლიდი გვერდს, ისეთი ბასრი ეკლები აქვს, ფეხსაცმელშიც კი ატანს. უნაყოფო და უსარგებლო ხეა, დასაწვავად თუ გამოიყენებ, ოღონდ იქაც დიდი სიფრთხილეა საჭირო. ზოგჯერ ღობის შესარავგავადაც იყენებენ, მაგის ბასრ კლანჭებს ცხოველებიც კი უფრთხიან.ეგ რაც მაგ ხის შესახებ ვიცი. არ არის მაგის ადგილი აქ.

ბაბუა ჩაფიქრდა, დიდხანს უმზერდა ეკლიან ურჩხულს და ბოლოს თქვა:

– ასე არ გამოვა, ამ ნაძვს თუ არ ვუშველეთ, გახმება.

– როგორ უნდა ვუშველოთ, ბაბუ?

– რამეს მოვიფიქრებ, შვილო.

ნაძვის უმწეო მდგომარეობამ ცრემლები მოჰგვარა გოგონას.

მეორე დილით ბალის ბინადარნი უჩვეულო ხმებმა შეაშფოთა. ჯერ მანქანის გუგუნი შემოესმათ, მერე მანქანიდან მუშები ჩამოხტნენ და რალაც დანადგარი ჩამოიღეს, დიდხანს უჩხიკინებდნენ, მასზე მიბმულ თოქს რამდენჯერმე ხელი გამოჰკრეს. დანადგარმა დაიგუგუნა, აფართხალდა, შემზარავი ხმა გამოსცა და დადუმდა. ისევ გამოჰკრეს ხელი, ამჯერად ჯერ ატკაცუნდა, მალე დგრიალში გადაიზარდა და იქაურობა დააკვამლიანა. შეშინებული ბალის ბინადარნი გაისუსნენ. ერთმა ახალგაზრდამ დანადგარს სადენი მიუერთა და ელექტროხერხი გამართა, რომლის ხმამ ტანში ჟრუანტელივით დაუარა ბალის ბინადართ. მერე კიბე მიადგა ეკლის ხეს და აცოცება დაიწყო. მწვანე ნარგავები მოიბუზნენ და ტანში გასცრათ.

– ფრთხილად, გიორგი, ფრთხილად! მზაკვარი ხეა, არ დაზიანდე, დიდი სიფრთხილით ჩამოსხიპე ტოტები ისე, რომ ნაძვი არ დააზიანო. ჯერ შუა წელს ზემოთ გადახერხე, მერე შუაში, ბოლოს კი ძირში. – მითითებას აძლევდა ჭაღარათმიანი მამაკაცი ახალგაზრდას.

რამდენიმესაათიანი მუშაობის შემდეგ დახერხილი და დანანევრებული ეკლის ხე მანქანაზე შეყარეს და იქაურობა დატოვეს. მყრალი კვამლის ჯანლი კი გაიშალა, გაიწელა, ნარგავებს აცდა და სივრცეში გაიბნა. ბალში სამარისებური სიჩუმე დადგა. აღარც ფრთოსნების გალობა ისმოდა და აღარც მათი ფრთების ტკრციალი.

ის ღამე შიშში გაატარეს ბალის ბინადრებმა, კიდევ დიდხანს ჩაესმოდათ ყურში დანადგარის დანადგარი და ელექტროხერხის მკვნესარე, ცოდვიანი ხმა. როდის-როდის მილულეს თვალები.

რიყრაჟზე, როდესაც ღამე ჯერ კიდევ საბოლოოდ არ გაცრეცილიყო, პატარა ბალი შაშვის არამინიერმა გალობამუსიკალობამ გააღვიძა. თვალები ფართოდ გაახილეს და ირგვლივ მიმოიხედეს. ეკლიანი ურჩხულის ადგილას მხოლოდ მოტიტვლებული არე ჩანდა. შვებით ამოისუნთქეს. შაშვი კი გადალუნული, მხრებჩამოყრილი ნაძვის ტოტზე ჩამომჯდარიყო

და ჟრუანტელის მომგვრელი ხმით გალობდა. მალე მეორეც გამოჩნდა, ალბათ, გულისსწორი, მერე სხვებიც მოფრინდნენ და ირგვლივ ყოველივე გაამუსიკეს.

ნაძვმაც გაახილა თვალი, ნაიარევი სხეული შეათრთოლა, გვერდზე გაიხედა და ცრემლები წასკდა. ვერ გაერკვია, რაზე ტიროდა, – იმის გამო, რომ აღარ სტკიოდა, თუ იმის გამო, რატომ აღარ სტკიოდა.

მომდევნო წელს ნაძვი ერთბაშად მოყვითალო-მორუხო ფერად დაიმტვერა და სულ მალე ნორჩი გირჩებით დაიხუნძლა.

2019 წელი, თბილისი

მეორედ მისვლა

მეორედ მოსვლა

სიყალბემ წალეკა ყველაფერი. პიროვნების ჭეშმარიტი სახე განსაცდელებისა და მრისხანების ჟამს გამოიცნობა. ასევე, თუ მის პატივმოყვარეობას შეეხები. ბოლომდე თამაში არავის შეუძლია, თვით დიდ მსახიობებსაც კი. ბოლომდე ვერ შეინიღებები. ადრე თუ გვიან, აუცილებლად გამოჩნდება შენი ჭეშმარიტი სახე, შენი ბუნება.

– რატომ ამბობ ასე, ხომ არავინ განწყენინა? – უთხრა ტოტებგაშლილი ვაშლის ძირში რკინის ფეხებიან ძელსკამზე მჯდომმა ასაკოვანმა გლეხმა მასავით მხცოვან კაცს, რომელიც იდაყვებით მოცემენტებულ, მრგვალ მაგიდას დაყრდნობოდა და შორეთს უმზერდა.

– რა გითხრა, ჩემო ლეუშა, მეტად გულდასაწყვეტი ამბავი გავიგე.

– რა ამბავი, კაცო?

– რა ამბავი და... – პატარა შეყონდა, მერე დანანებით თავი გადაიქნია და განაგრძო, – ოდესმე თუ იფიქრებდი, თამაზი და ციალა ერთმანეთს დაცილდებოდნენ, თანაც ამ ასაკში, სიბერეში, კაცო. – ხელები მაგიდაზე დააწყო მოსაუბრემ, სოფლის ყოფილმა მასწავლებელმა გრიგოლმა, რომელსაც შინაურულად გრიმას ეძახდნენ.

– რას ამბობ?! – შეიცხადა ლეუშამ, უსიამო ამბით გაოცებული ფეხზე წამოდგა და სახეზე დაშაშრული ხელი ჩამოისვა.

– დაჯექი, დაჯექი. მე მეგონა, ასე პანტა-პუნტით მხოლოდ ქალაქში თუ სცილდებოდნენ ერთმანეთს, სადაც ქალი ქალს აღარ ჰგავს და კაცი კაცს. იქაურმა სიბილწეებმა ხედავ, აქაც შემოაღწია! ეჰ! რა უკუღმართ დროში ვცხოვრობთ! – თავი

გააკანტურა გრიშამ, – ყველაფერი შეიცვალა, ყველაფერი – ადამიანი, სამყარო, კლიმატი, ქალაქი ქალაქს აღარ ჰგავს და სოფელი-სოფელს. მოინამლა ქვეყნიერება, ზნეობრივად გათახსირდა. აღარც დიდმა იცის თავისი ადგილი და აღარც პატარამ. ერთი გამაგებინა, ამ ბავშვებს მაინც რალა ემართებათ? რალაც უნიათოდ, გამოთაყვანებულებივით დადიან, მოწყენილი და ხალისდაკარგულნი. რა ქნა, კაცო, ამ დრომ! – ისეც დროს უკბინა მსცოვანმა, – ბავშვებს ბავშვობა დააკარგვინა, გაგიგონია! ყველაფერი ეზარებათ, ყველაფერი, სწავლაც და შრომაც, ბურთის თამაშიც კი. ტელეფონი საყურესავით აქვთ მინებებული, სულ ტელეფონში არიან შემძვრალი. ნეტა გამაგებინა, ამდენი რა აქვთ სალაპარაკო. ადრე, ჩვენს დროს, ბავშვს რომ ეტყოდი, წყალი მომიტანეო, კისრისტეხით გარბოდა... – წარსულს შესტირა გრიშამ და სახე გაუნათდა, – ახლა კი წელ-მოწყვეტილივით მიიზღაზნება.

– კარგი რა, გრიშა, ნუ იცი ყველაფრის გაბუქება. – ღიმილი მოერიდა ლეუშას, ცალი ხელით მაგიდას დაეყრდნო და ისე დაეშვა სკამზე. – შე კაცო, თანამედროვე მოთხოვნებს პასუხობენ. აბა, ხომ არ ჩამორჩებიან თავიანთ უცხოელ თანატოლებს. ერთში კი შემოძლია, დაგეთანხმო, მართლაც, ნამეტანი გაზანტდნენ, მართლაც, აღარ ეკარებიან ბურთს, მაგას მეც დავაკვირდი და შედეგიც სახეზეა. რას ჰგავს ჩვენი ფეხბურთი? – ლეუშა ფეხბურთის დიდი თაყვანისმცემელი და გულშემატკივარი იყო. ახალგაზრდობაში თვითონაც დასდევდა ბურთს, რაიონული ნაკრების ფეხბურთელი იყო და შანსს არ უშვებდა ხელიდან, რა თემაზეც არ უნდა ყოფილიყო საუბარი, ფეხბურთი რომ არ ჩაეკვებინა. – არადა, როგორ მიყვარდა! შემაძულეს, კაცო. ახლა აქა-იქ თუ გამოერევა ნიჭიერი, მაგრამ რად გინდა, ერთი შეჯახება და მოგჭამა ჭირი მისმა ფეხბურთელობამ. სოფელში გაზრდილი ბავშვი ჯანმრთელი, ჯანიანი და ამტანი იყო. ნახევარი თბილისის დინამოც ხომ რაიონებიდან ჩასულებით იყო შევსებული. აფსუს! რა გუნდი გვყავდა!

– ლეუშა! ფეხბურთის გარდა, იმდენი სატკივარია, ჩამოთვლა რომ ღავინყო, თითები არ მეყოფა. კარგად იცი შენ,

მე ყოფილი პედაგოგი ვარ და ჩემი სამზეროდან ვუყურებ ყველაფერს. ყველაზე მეტად მაინც ბავშვები მანუხებს, ბავშვები მტკივა – ჩვენი უკვდავების დვრიტა, ჩვენი მომავალი. გულს მიკლავს მათი მიშვებულობა. თითქოს აღარავინ ზრუნავს მათ აღზრდზე. მშობლები გადაკარგულში არიან ორიოდ გრომისთვის. ბებიებსა და ბაბუებს კი აღარ შეუძლიათ და იზრდებიან ქუჩაში. აი, ესაა ყველაზე დიდი თავის ტკივილი. – ღრმად ამოისუნთქა, მუჭად შეკრული თითებიდან საჩვენებელი თითი მალლა შემართა, გაიქნია და მუქარანარევი ხმით განაგრძო, – ამაზე უნდა იზრუნოს ხელისუფლებამ, საზოგადოებამ. ქუჩაში რა განათლებას მიიღებს ბავშვი, გეკითხები მე შენ! განათლების გარეშე კი ქვეყანას მომავალი არ აქვს, ძმაო! – შენ ამბობ, ორიოდ გრომისთვისო. რას ამბობ, გრიშა, ბევრმა დედაქალაქში სახლებიც შეიძინა და აქაც გაიუმჯობესა მდგომარეობა.

– შვილების დაკარგვის ხარჯზე, ბიჭო! – ზოგი გალოთდა, ზოგი – ნარკომანია, ზოგიც ციხეში ზის. არ ჯობდა, ცოტა ჰქონოდათ და შვილები აღეზარდათ სათანადოდ?! მათაც გამოადგებოდით, ქვეყანასაც და თავიანთ თავსაც. მრავალსაუკუნოვანი ისტორიის მანძილზე იძულების გარეშე ქართველი არასდროს ტოვებდა მამულს, ახლა კი რიგები დგას ქვეყნიდან გაქცევაზე. სანუხარი ის არის, რომ უკან ძალიან ცოტა ბრუნდება და რა დასამალია, ბევრი ქვეყანასაც თავს ჭრის. გავსებულია იქაური ციხეები ჩვენი თანამემამულეებით, – რით დავინწყეთ და სად გადავვარდით! – მონწყევით ჩაიქნია ხელი გრიშამ, – ჯაჭვივით არის ყველაფერი ერთმანეთზე მიბმული. ადრე საზოგადოება სუფრასთან რომ შეიკრიბებოდა, იყო საუბარი სიყვარულზე, მეგობრობაზე, მამულიშვილობასა და სხვა სათნო საქმეებზე. ახლა კი! – ვინმემ მაინც თქვას, სადაა საშველი! ერთი გამაგებინე, მთავრობა რას მიკეთებს? მთავრობამ უნდა იზრუნოს და არა ჩვენ უნდა ვიჭყლიტოთ თავი!

– რას იზამ, გრიშა, ოპონირებას აგრძელებდა ლეუშა, – უკეთესის იმედი უნდა ვიქონიოთ, ამაზე მეტი შავბნელი დღეებიც გამოუვლია ჩვენს ქვეყანას. ზოგი ისწავლის და ზოგიც იზარმაცებს, ეს ჩვეულებრივი მოვლენაა და ახალი ამაში

არაფერია. მთავარია, თავისი ქვეყნის და ხალხის პატივისცემა ჰქონდეთ და მამული სათარეშოდ სხვას არ დაუტოვონ. ქვეყანა კი, ასე თუ ისე, მაინც წინ წავა...

– კაი, თუ ძმა ხარ, ჩვენ წავალთ წინ? – არ თმობდა გრიშა.
– სად მივდივართ, ერთი ღმერთმა უწყის მხოლოდ. მგონი, დალუპვისა და გადაშენებისკენ მივდივართ. გაგიგია, კაცო, ამ ხნის ოჯახის დანგრევა! – რითაც დაიწყო, ისევ იმას მიუბრუნდა, – ამ უბედური ოჯახის შვილი შემხვდა ამას წინათ, ვისაუბრეთ აქეთურ-იქეთურზე. შეწუხებული ჩანდა, ჩავეძიე, რა მოგივიდამეთქი. თავი ველარ შეიკავა და თავჩაღუნულმა ტირილით მიაბზო ის, რაც შენ გითხარი. რცხვენოდა მშობლების გამო, – სირცხვილით თავი სად გამოვყო.

– მაინც რა მოხდაო, ან შენ რატომ გიაბზო.

– რა ვიცი, რა გითხრა. აწუხებდა, ალბათ, და გული გადამიშალა. – შემთხვევით შევესწარი მათ საუბარსო, სიტყვებზე გამოეკიდნენ ერთმანეთსო. ქალი ამბობდა თურმე – მთელი ცხოვრება გადაგელიე, თან გყვებოდი და შენი სათანადო ყურადღება ვერ დავიმსახურეო, უმადური კაცი ხარო, მხოლოდ შენს თავზე ფიქრობო.

– ბიჭო, სად იყო აქამდე, თუ არ მოსწონდა ქმარი, თუ სათანადო ყურადღებას არ აქცევდა, აქამდე ვერ თქვა? სამარის კართან რომ მივიდა, ახლა ცილდება? ცოტა, ადრე ეთქვა მაგ დალოცვილს, – გაიმეორა ისევ გრიშამ, იქნებ გამოსწორებულიყო. არადა, როგორ შენატროდა მათ მთელი სოფელი, რა ოჯახი აქვთო, რა თავმდაბალი, უწყინარი და უპრეტენზიო ქალიაო. თამაშობდა, როგორც ჩანს. წელან ვამბობდი, ბოლომდე ვერ ითამაშებ-მეთქი.

– ვინ იცის, როდის გაჩნდა უკმაყოფილება, როდის გაღვივდა ბოლმის მარცვალი. – ფიქრიანად თქვა ლეუშამ და გაღმა ფერდობზე მობალახე ძროხას გახედა, რომელსაც იმდენი ეწრიალა რკინის პალოს გარშემო და ისე დაეხვია ბანარი, ბიჯს ველარ დგამდა და მიწას დაჰბლაოდა. – თავის დროზე არ თქვა, ითმინა, ითმინა და ბოლოს ბუშტივით გასკდა, სახელიც გაიფუჭა და ოჯახიც შეარცხვინა. ეთქვა მისი ქმრისთვის მაგ დალოცვილს,

თუ რამე აწუხებდა, არ არის ის კაცი ხეპრე და რეგენი. რაც მახსოვს, სულ შრომაშია.

– რა ვიცი, შეიძლება, ბავშვმაც არ იცის ყველაფერი, ან მოერიდა და არ მითხრა.

– ამბობ, ოჯახი შეარცხვინაო. – კაი, თუ კაცი ხარ ერთი, განქორწინება დღეს ვილას მიაჩნია სირცხვილად. ეგ ადრე იყო, ადრე. ადამიანის ბუნებაში წვდომა, მის სიღრმეებში შესვლა ძეხორციელს არ შეუძლია. მხოლოდ ღმერთია გულთამხილველი, დაილოცოს მისი სახელი. – ფეხზე წამოდგა ისევ ლეუშა და პირფვარი გადაიწერა. როგორ ფიქრობ შენ, ალბათ, სასამართლოს მიაკითხავენ. ვაი, სირცხვილო!..

– ალბათ. – უპასუხა გრიშამ. – ისე კი, სანამ ორივეს არ მოუსმენს კაცი, სიმართლეს როგორ დაადგენ. რა წუთისოფელი დადგა, ჩემო ლეუშა, კაის ხომ ვერაფერს გაიგებ კაცი – მამა შვილმა მოკლაო, ძმამ – ძმა, იმან თავი ჩამოიხრჩო, იქ უწლოვანი გააუპატიურესო. თან ამას ისეთი ზარზეიმით აცხადებენ, თითქოს დიდი სასიხარულო ამბავი ყოფილიყოს. გაირყვნა და გათახსირდა ქვეყანა. ნამდვილად მეორედ მოსვლაა. შენ კი იძახი, წინ წავაო. ეჰ, ამას თუ წინნასვლა ჰქვია... – ხელი ჩაიქნია გრიშამ, – ქვეყნის განვითარებას საფუძვლად ზნეობრიობა უნდა დაედვას. უზნეობას გადაშენებისკენ მიჰყავს ერი. ის რა ერია, სადაც უფროს-უმცროსობა არ იციან, სადაც ტრადიციებს პატივს არ სცემენ. ასეთი ერი რობოტიზებულ მოლაპარაკე ინსტრუმენტად იქცევა და ეროვნების ყოველ მახასიათებელს დაკარგავს. ასეა ეს!

– ჭირთმოდლების ჟამს ყოველთვის ასე ამბობდნენ ჩვენი წინაპრები, მეორედ მოსვლააო, მაგრამ ღვთის წყალობით, სამყარო ისევ დგას. ლეუშა მეტს აღარ შეკამათებია და ფეხზე წამოიწია, – ნავედი ახლა მე, ძროხა მყავს დასარწყულებელი და მერე უნდა გადავაბა, თუ არა, ქე იხრჩობს თავს. – და გრიშა დანიელის სერისკენ გაახედა.

– გადახმა, შე კაცო, ყველაფერი. – თავი წამოიწია და გაღმა მხარეს გაიხედა გრიშამ. მერე სიცხისგან შეწუხებულმა ზანტად დაამატა, – თონიდან ამოვარდნილი აღმურივით ლივლივებს

სივრცე! რა ქნას ძროხამ, შია და ბლავის. ასეთი გვაღვები მე არ მახსოვს, ანდა რა აზრი აქვს გადაბმას, მოძოვით მაინც ველარაფერს მოძოვს და ქვეყანას კი აიკლებს ბლავილით.

– მართალი ხარ შენ, ალერდს გამოვუტან ყანიდან და სადმე ჩრდილში გადავაბამ.

– დაილოცე, შე კაცო და ისე წადი, გადავყევით ლაპარაკს. ხომ იცი, ახალი ამოღებულია, ცივია ჯერ კიდევ. ლეუშამ ალი-ცლიცებული ჭიქა ასწია, მერე მზეზე გახედა და მოკლედ თქვა:

– ყოვლადწმინდა ღვთისმშობელი შეგვენიოს! – სასმისი ბოლომდე დაცალა, სკამის კიდეზე გადაფენილ იმერულ ქუდს მისწვდა და ჭიშკრისკენ გაემართა. შუა ეზოში ფეხი შეანელა, შეყოვნდა, მოზრუნდა და გრიშას მიმართა:

– ბიჭო, საღამოს გადავიდეთ, შეეუაროთ. ვცადოთ, იქნებ გამოგვივიდეს რამე. ეს მარტო მათი სირცხვილი კი არა, სოფლის სირცხვილიცაა. ის ბავშვი უჭკუო არ არის, ტყუილად არ მოსულა და არ შემოუჩივლია შენთვის.

ლეუშა პასუხს არ დალოდებია, ქუდი თვალებამდე ჩამოიფხატა და რკინის კარები ჭრიალით გააღო.

ის იყო, ჭიშკრის ზღურბლს გადააბიჯა, წინ ახალგაზრდა, მოხდენილი, წვეროსანი მამაკაცი შეეფეთა. გონზე მოსვლაც არ აცალა, გადაეხვია და გამხმარ ბეჭებზე სიყვარულით მოუთათუნა ხელი.

– ბოდიშს კი გიხდი, მაგრამ ვერ გიცანი, ბიძია. – დაბნეულმა წარმოთქვა ლეუშამ.

ახალგაზრდამ უკან დაიხია, თეთრ პერანგზე ხელი ჩამოისვა, მოკლე, შავი ჰალსტუხი შეისწორა და ბროლივით თეთრი კბილები გამოაჩინა.

– მართლა ვერ მიცანი? – შეყოვნება რომ შენიშნა, აღარ აწვალა დაბნეული კაცი და უთხრა, – ბიკენტიას შვილი ვარ, კონია. ოხ, ბოდიში, კონსტანტინე, – წელში მოიდრიკა ახალგაზრდა.

ლეუშას გაელიმა, ნაბიჯი გადმოდგა წინ და დაკვირვებით შეათვალიერა სახელიმილიანი ახალგაზრდა.

– რაღას გიცნობ, ბიძია? რამდენი წლის წასული ხარ,

ყმანველი იყავი მაშინ და თუ ხანდახან ჩამოირბენდი, მოსული რომ არ იყავი, წასული იყავი უკვე. – ჩაუსხარტულა ტუჩების ცმაცუნით ლეუშამ, – ახლა კი წვერულვაშიანი ხარ, ჩემო ბატონო, ხმაც შეგცვლია, დამშვენებულხარ და დავაჟაკცებულხარ. რას გეიხარებს, ბიჭო, მამაშენი!

– ვინაა, კაცო, ჭიშკარში რომ ესაუბრები? შემოიყვანე შინ, მოვკვდი კაცი ცნობისმოყვარეობით, – შემოუძახა გრიშამ და თვითონაც ჭიშკრისკენ ნაფრატუნდა, მაგრამ სანამ ჭიშკართან მივიდოდა, ლეუშა კონიას ეზოში შემოუძღვა.

გრიშამ სახე ხელით მოიჩრდილა და დაფანჩული წარბების ქვემოდან უცნობს შეაყოლა მზერა.

– აბა, თუ იცნობ, „მალარიჩი“ ჩემზეა.

კონიამ ლეუშა მალარიჩს გადაარჩინა, წინ წამოინია, ხელები გაშალა და გრიშას გადაეხვია.

– კონია ვარ, ბიძია, კონია. – მერე დააზუსტა, – აგერ, შენ მეზობელ ბიკენტიასი.

მოხუცებს ძალიან გაუხარდათ თავიანთი კუთხის შვილის ნახვა, ამოუდგნენ აქეთ-იქით მხარში და ეზოს სიღრმისკენ გასწიეს.

– ჩამოჯექი, ბიძია, სუფრასთან. ჩვენ ორიოდე ჭიქა დავლიეთ. ნამგზავრი ხარ, პატარა ჩამოისვენე, წაიხემსე და დაილოცე.

კონიას თავპატიჟი არ დაუდია, ჩამოჯდა.

– ნაუცბათევი სუფრაა და იმედია, არ დაგვძრახავ.

– რას ბრძანებთ, გრიშა ბიძია, რამდენი ხანია, ცხელი მჭადი და ყველი არ მიჭამია. მომენატრა ყველაფერი ჩვენებური. კონიამ ჭყინტი ყველი და მჭადი თეფშზე გადმოიღო. – მე მგონია, ასეთი სურნელოვანი და გემრიელი მჭადი და ყველი დედამინის ზურგზე არ არის. ჭიშკართან ვიგრძენი სუნი. – მერე ღიმილით დააყოლა, – ნუ შემომედავებიან ახლა ამერიკელები და მექსიკელები. კი, იმათაც მოჰყავთ, კი ბატონო, იქიდან შემოვიდა ჩვენთანაც, მაგრამ როგორც წელან ვთქვი, ასეთი გემრიელი, ნურას უკაცრავად. როგორ იტყოდა ხოლმე სულგანათლებული გრიგოლი – გარემოს მჭადიო, გარემოსიო. – შეუქო ნამოღვანევი გლეხს. მერე ოხრახუშსაც მისწვდა, დაახ-

ვია, მარილში ჩაანო და პირისაკენ გააქანა. წამიერად ჩამოვარდნილი სიჩუმე ისევ თვითონ დაარღვია, – მინა და კლიმატი გვაქვს მაღლიანი, მართლაც, ღვთივეკურთხეული ქვეყანაა. შრომის კულტურაც დასაბამიდან ყოველთვის მაღალი გვექონდა და ამას აღნიშნავდნენ უცხოელი მოგზაურები თუ ისტორიკოსები. არა, არა, მშობლიური კუთხე მაინც სულ სხვაა! – ენას ველარ აჩერებდა ალტყინებული კონია. – რა სიმშვიდეა, რა სინყნარეა, კაცო, არ მოვითქვი სული!

გრიშამ ღვინო ჭიქებში ჩამოალიკლიკა და კონიას მიმართა:

– დეილოცე, თუ კაცი ხარ და ჩვენც დაგვალევინე ორიოდე ჭიქა. ჩვენ შინაურები ვართ და სულ ერთი და იგივეს ვლაპარაკობთ. ყურს ახალი მოენატრა, იქნებ შენ გვითხრა რამე.

კონია ფეხზე წამოდგა, ხელები მოიფშვინტა, მარცხენა ხელის მტევანი ხელუკუღმა ტუჩზე მოისვა, მარჯვენათი ჭიქა ასწია და დაიწყო:

– რა გითხრათ, ბიძიებო, რა უნდა ვთქვა ახალი, – ღიმილი არ შორდებოდა სახიდან კონიას, – ახლა, ძირითადად, შოკის-მომგვრელ ინფორმაციებზეა გამალებული ტაციაობა. ყველაფერი სააშკარაოზეა გამოტანილი, ყველაფერი. არათუ საქვეყნოსახელმწიფო საიდუმლოებებია დაუცველი, არამედ პირადიც. საწოლში უძვრებიან ერთმანეთს კამერებით. ინფორმაციის მოპოვებისათვის ყველა დაუზარებლად იღწვის, განსაკუთრებით – ჟურნალისტები და პარტიები. პარტიები კი ნანვიმარზე ამოსული სოკოებივით მომრავლდნენ. გაგიგია, კაცო, ამ ცეროდენა ქვეყანაში ორასი პარტიაა! საქვეყნო საქმისათვის რომ იღწვოდნენ, მაგას რა აჯობებდა, მაგრამ არა! პირადი კეთილდღეობისთვის რომ უნდათ ხელისუფლებაში შეძრომა, ეგაა გულსაკლავი. ათას სისულელეს ჰპირდებიან ხალხს და როცა მოკალათდებიან ზემოთ, ხალხიც ავინყდებათ და ქვეყანაც. მდიდარი უფრო მეტი სიმდიდრისათვის იღწვის, უქონელი კი იმას ცდილობს, როგორმე იმ მდიდარს დაენიოს. ქვეყანა კი, ვილაც უხილავის ხელით, კაცმა არ იცის, საიდან იმართება. მოკლედ, ასეთი სიტუაციაა. ჩემგან რა გესწავლებათ, თქვენც კარგად ხვდებით. – დაამთავრა კონიამ და ჩამოჯდა.

– მაგის შესახებ, ასე თუ ისე, ჩვენც გაგვიგია, ბიძია. შენ ის მითხარი, სადღეგრძელო რომელი იყო შენი ნათქვამიდან? – თავი ასნია გრიშამ და დაფანჩული წარბები მალლა აზიდა.

– ეჰ, მეცა ვარ რა! – ფეხზე წამოვარდა წამოწითლებული კონია. ისევ მიტინგზე მგონია თავი. მომიტევეთ, ჩემო კეთილო ხალხო. მომიტევეთ, მომიტევეთ! – ჩაახველა და განაგრძო, – მართალი ბრძანდებით, სუფრას თავისი წესი აქვს, რამდენი კაციც არ უნდა იჯდეს მაგიდასთან. რა თქმა უნდა, თქვენც იტყოდით, თქვენსავით კარგად შეიძლება ვერ ვთქვა, მაგრამ როგორც მოვახერხებ, ისევ ვიტყვი, – კრძალვა შეერია ხმაში კონიას. – აქ არ ვიცი, როგორ, მაგრამ დღესდღეობით, იქ, ჩვენთან, – ხაზი გაუსვა, – ჩვენთან, პირველ სადღეგრძელოდ უფლის სადღეგრძელო ითვლება, ყველა ამას ამბობს.

– თქმით კი ამბობენ, მაგრამ, სამწუხაროდ, ჭეშმარიტი მიმდევარი თითზეა ჩამოსათვლელი. – ჩაეჭრა ლეუშა და თვალბში შეაცქერდა.

– ფეხზე წამოვუდგეთ, მეგობრებო, მამაზეციერს და შენდობა ვთხოვოთ. ეს მოჩვენებითობაა, რომ ლუპავს ქვეყანას, ჩემო კარგებო. – თავი გადაიქნია კონიამ და ნათქვამის დასადასტურებლად ლეუშას გადახედა.

მოხუცები სახსრების ტკაცუნით წამოიშალნენ და ერთხმად შესვეს. მერე ჩამოსხდნენ და პატარაც წაილუკმეს. ლეუშას ლუკმა ბოლომდე გადაყლაპული არ ჰქონდა, რომ წამოიწყო:

– ჩემს ახალგაზრდობაში მორწმუნე კაცი ღმერთს ჩუმიად და კრძალვით ახსენებდა. სიფრთხილე იყო საჭირო, თუ გაგიგებდნენ, ციმბირს უკან დაგატოვებინებდნენ. მაგრამ ხომ გაგიგონია, ჭკვიანი კაცი გამოსავალს ყოველთვის ნახავსო, ღმერთი ბუნების ძალით ჩაანაცვლეს, – ბუნების ძალას გაუმარჯოსო, ასე მალულად, შენიღბულად ამბობდნენ მის სადღეგრძელოს, დეილოცოს მისი სახელი.

– ხო, ეგ ერთი და იგივეა. – თქვა თავის კანტურით გრიშამ.

– რა თქმა უნდა, ერთი და იგივეა. – დაუდასტურა ლეუშამ.

– დღეს კი ვინ გიშლის, ილოცე რამდენიც გინდა, მაგრამ მარტო ლოცვა რას შველის, თუ საქმეც არ მიაყოლე. – თქვა

გრიშამ, – საქმე წალმართიანი უნდა იყოს და არა იმნაირი, როგორც კონიამ თქვა.

– შენ რას საქმიანობ, ბიკენტისა ყმანვილო, შენ? – პირდაპირ, მიკიბე-მოკიბვის გარეშე ჰკითხა ლეუშამ.

ფეხზე წამოიმართა კონია.

– დაჯექი, თუ კაცი ხარ, მართლა მიტინგზე ხომ არ გგონია შენი თავი? – ღიმილით მიმართა გრიშამ.

– ისე მივეჩვიე ფეხზე დგომას და საუბარს, დამჯდარი თავს ვერ ვუყრი სიტყვებს. – წუხილი გაუკრთა ხმაში კონიას.

– დაჯექი, დაჯექი-მეთქი, უცხოებთან ხომ არ ხარ, შინაურები ვართ. – დაუყვავა გრიშამ, – შენთანებთან ხარ ახლა.

– საქმეზე მეკითხებოდით.

– ჰო, საქმეზე. – შეთანხმებულივით ერთად წარმოთქვეს მოხუცებმა და მხრების შმუშვნით მოსასმენად მოემზადნენ.

– აბა, რა გითხრათ, ბიძებო, – წამოიწყა დინჯად კონიამ და წვერ-ულვაშზე ჩამოისვა ხელი. – საქმეა მთავარი, საქმე, როგორც თქვენ აღნიშნეთ, ბიძია გრიშა. საქმემან შენმან გამოგაჩინოსო, – ხმას აუწია კონიამ და მოხუცებს შეავლო მზერა. – დღეს თუ საქმე გაქვს, კაცი ხარ ქვეყანაზე, პატივისცემითაც გეპყრობიან. უსაქმურ კაცს ძალადაც არავინ აგდებს. საქმე, – იგივე ბიზნესი. ისეთი დრო დადგა, ყველანაირი ბიზნესი გამართლებულია და არც არავინ აქცევს ყურადღებას მის მორალურ-ზნეობრივ ასპექტებს. და არ გაგიკვირდეთ, მეგობრებო, – წარბები მაღლა აზიდა, შუბლი შეჭმუნა კონიამ და ბრძენკაცივით დასძინა, – დღეს ყველაზე მომგებიანი ბიზნესი პოლიტიკაა. ჰო, პოლიტიკა. – მერე წამიერად გაირინდა, ოცნებაში გადავარდნილივით ხან შორეთს გახედავდა, ხან მოხუცებს, ხან თავზე გადმომხობილ ვაშლის ხეს და პათეტიკანარევი ხმით აგრძელებდა, – ჰო, პოლიტიკა, როგორც ამბობენ, ყველაზე ბინძური, მაგრამ ყველაზე მომგებიანია დღეს. მოგეხსენებათ, პოლიტიკა ეს არის ლაპარაკისა და ქმედებების ხელოვნება. ლაპარაკი, გაგიხარია, გვეხერხება, მაგრამ საქმისა რა მოგახსენოთ.

მოხუცებმა ერთმანეთს გადახედეს.

– ჩემო მეგობრებო, ვიმეორებ, პოლიტიკა დღეს ლაპარაკის

ხელოვნებად იქცა-მეთქი. წელან ვთქვი, საქმემან შენმან გამოგაჩინოსო, მაგრამ არც სიტყვა უნდა დაგვაგინყდეს, ჯერ ხომ სიტყვა იყო. ჩემგან რა გესწავლებათ, – ლმობიერად, წყალობანარევი ღიმილით გადახედა მოხუცებს ორატორმა. – ლაპარაკი დიდ და მომგებიან ბიზნესად იქცა. ოღონდ საჭირო დროს უნდა მოხვდე საჭირო ადგილას და მერე შენს მარიფათზეა დამოკიდებული ყველაფერი. ზოგმა შეიძლება, იფიქროს, ეს რა ადვილი საქმე ყოფილაო, მაგრამ მთლად ეგრეც არ არის. ვითომ ლაპარაკობ ყველაფერზე და, ამავ დროს, არაფერზე, დამაბნეველად – დაპირდი, დაპირდი და დაპირდი. სიტყვით გამოსვლა უნდა იყოს მიმზიდველი და აღტაცების მომგვრელი. უნდა მონუსხო მასა, განსწავლულობის ნიშნად კი წინადადებებში ხშირად უნდა გამოურიო ხოლმე უცხოური სიტყვებიც. ხომ იცით, როგორ აღტკინებას განიცდიან ჩვენები ყოველივე უცხოურის მიმართ. სიტყვა უნდა იყოს შთამბეჭდავი და დიდი „დალაიქება“ ექნება და ეს ისე უნდა მოახერხო, რომ საზოგადოებამ „დააშეაროს“. უნდა შეეხო ყველაზე მტკივნეულს. იტყვით ახლა თქვენ, ალბათ, სამშობლოსო. არა, ბატონებო, – სამშობლო დღეს თავჩაქინდრულია მისი უძღვები შვილების გამო. ვილას ახსოვს, რაღაც განყენებულ ცნებად იქცა და მხოლოდ სუფრაზე თუ გაახსენდებათ, მაგრამ ხანდახან შეფარვით აქაც უნდა გამოურიო, ესეც საჭიროა. ყველაზე მთავარს, საჭირობოროტოსა და მტკივნეულს უნდა მიაქციო ყურადღება და რა არის ყველაზე მთავარი? – შეყოვნდა პატარა ხანს კონია, თითქოს მათგან ელოდა პასუხს. დუმილი რომ გაინელა, თავი მალლა ასნია, მზერით ჩამოუარა სუფრის წევრებს და ეჭვშეუვალი სიმტკიცით თქვა, – საყოველთაო კეთილდღეობის დაპირება, ჩემო ბატონებო, აი, ისეთი, დაახლოებით კომუნიზმის მაგვარი. და რა შედის ამ გაცვეთილ საყოველთაო კეთილდღეობაში, რომელიც არასოდეს არ ყოფილა და არც იქნება?! მოკლედ რომ ვთქვათ, მატერიალური კეთილდღეობა, ჩვენს ენაზე – სმა-ჭამა დიდად შესარგი, ჩაცმა და დახურვა და ეს ასე იქნება მანამ, სანამ უსტომაქო კაცს არ შექმნიან. გარდა ამისა, უნდა დაპირდე „სეილებს“ გაზზე, ელექტროენერგიაზე,

ბენზინზე და სხვა ათას წვრილმანზე. – კონიამ თვალი ისევ შორეთს მიაპყრო და დამაშვრალივით დადუმდა.

ჰორიზონტი იწვოდა, ყველა სულდგმულს საჩრდილობლის-თვის შეეფარებინა თავი. მხოლოდ ჭრიჭინობელები გაბზარული ხმით ხანდისხან თუ შეეხმინებოდნენ გარემოს. ორატორმა ჭიქა-ში ჩარჩენილი ღვინო მონრუბა, შუბლი მოინმინდა, მოჭერილი ჰალსტუხისაგან თავი გაითავისუფლა, იქვე სკამზე გადაკიდა და ნეტარებით ამოისუნთქა. ბერიკაცებმა ღიმილით გადახედეს ერთმანეთს. შევბამოგვრილმა კონიამ კი რიხიანად განაგრძო:

– ეს საკითხი ძალიან „სენსიტიური“ა. ამ საკითხის მოსაგვარებლად აუცილებელია „კრედიბილური“ და „კონსისტენტური“ ხალხი. ხალხის „კონსისტენცია“ უნდა იყოს „კრეატიული“ და „სმილიანი“. ამასთან ერთად კიდევ საჭიროა „ექსტრა“ თანამოზიარენი. „ვიზიტორებიც“ არ უნდა დაგვაგინყდეს. მოგეხსენებათ, ჩვენ, ქართველებმა, როგორი დახვედრა ვიცით. გაუთავებელი ქეიფებისა და დროსტარების შემდეგ „ვიზიტორს“ „რელაქსაციაც“ ჭირდება, რომ „ლეტალურ“ შედეგამდე არ მივიყვანოთ. „ვიზიტორთან“ ურთიერთობა რომ არ გამოვიდეს „ფეიკური“, ამისათვის სათანადო „სუპერვაიზერი“ გვჭირდება, რომ „ივენტებზე“ არ შევრცხვეთ. არსებობს საამისო „რელევანტური მანუალი“, მაგრამ ეს სახელმძღვანელო წინასწარ უნდა „დავტესტოთ“, რომ საჭირო „კორექცია“ შევიტანოთ და „იმიჯი“ არ დავკარგოთ. „მესიჯი“ უნდა გავუგზავნოთ ჩვენს „სტაფებს“, რათა ჩვენი საქმის უცხოელი „ფოლოუერის“ სათანადო „ოფცია“და „ქასტინგი“ მოაწყონ... – და გაუტია და გაუტია კონიამ...

მოხუცები პირდაფჩენილნი და მონუსხულებივით შესცქეროდნენ ორატორს. მერე, როდის-როდის, ბურანიდან ახლად გამოსულივით – ლეუშამ ხელი მაღლა ასწია, ორატორს ანიშნა, შეჩერებულიყო, გრიშასკენ მოაბრუნა თავი და გაკვირვებული სახით ჰკითხა:

– გაიგე რამე, გრიშა?!

გრიშამ მხრები აიწურა, თავი გადაიქნია და ხელები გაასავსავა.

– შენ თუ მაინც გესმის შენი ნათქვამი? – ახლა კონიას მიუბრუნდა ლეუშა და საბრალობლად გადახედა.

– აი, მაგაშია სწორედ საქმე, ეგ არის მთავარი ხიბლი. ვინ იტყვის, ვერ გავიგეო? ამპარტავნობა და კუდაბზიკობა მედალივით ჰკივია ბევრ ჩვენს თანამემამულეს. ის კი არა, ბევრი იტყვის, რა განსწავლული და მომზადებული ახალგაზრდააო. რაც შემეხება მე, ინგლისურს ვსწავლობ და ყველაფერი მესმის. მის გარეშე დღეს ბევრს ვერაფერს მიაღწევ, მით უმეტეს, პოლიტიკოსი. რას იზამ, ისტორიის ბედუკუდმართობის გამო, ჩვენი წინაპრები ხან არაბულს სწავლობდნენ, ხან სპარსულს, ხან თურქულსა და ხან რუსულს. დღეს ინგლისურის ჯერია, ხვალ შეიძლება ჩინურის სწავლამაც მოგვინიოს. მოკლედ, ასეთია მდგომარეობა, ჩემო კარგებო.

– შენ რას საქმიანობ, შენ, ბოლოს და ბოლოს, არ გვეტყვი?

– კიდეც ვერ მიხვდით, ხალხო?! – ღიმილმა გაუპო სახე კონიას. ეჰ, ამოიხვნეშა და დააყოლა, – აქა ვდგავარ და სხვანაირად არ ძალმიძს. – მერე თითქოს აზროვნების ერთი საფეხურით დაბლა დაინია და მიწაზე დაეშვა, – რა დააჭირა, კაცოო! ჩრდილიც კი აღარ შველის, ჩრდილიც. – სიცხისაგან შენუხებულმა სახე მოინიავა, ფეხზე წამოდგა და მოხუცებს მიუბრუნდა, – დაგტოვებთ ახლა, ძალიან გამიხარდა თქვენი ნახვა, კარგია თქვენთან საუბარი, მაგრამ მცირე ხნით ვარ ჩამოსული, დროს ვეშურები. გადავალ, სახლში შევირბენ და ჩემიანებსაც მოვესიყვარულები. ღმერთმა დიდხანს და ჯანმრთელად მიმყოფოს თქვენი თავი! – ჭიქაში ღვინო ჩამოასხა, ასწია და მწყურვალავით დაენაფა...

ლეუშა და გრიშა კარგახანს დუმდნენ.

– ვაი, სანყალო ბიკენტია! – თქვა გრიშამ.

– ვაი, სანყალო ჩემო ქვეყანა, თუ მართლა ასეა საქმე! – უპასუხა ლეუშამ და გაღმა გორისკენ გაიხედა. დასიცხული პირუტყვი ფერდობზე თავკვე მიწოლილიყო. – მგონი დამეხრჩო მარჩენალი. – წამოვარდა ფეხზე ლეუშა და აჩქარებული ნაბიჯით ჭიშკრისკენ გაემართა. – ხო, არ დაგვაგინყდეს, – თითქოს

თავისთვის ჩაიდუდუნა, – საღამოს იქ ვართ გადასასვლელი.
გეყურება, კაცო?!

– მეყურება, მეყურება, გადავიდეთ შებინდებისას. –
უპასუხა გრიშამ, – აკი ვამბობდი, მეორედ მოსვლაა-მეთქი, –
ჩაილაპარაკა ყოფილმა პედაგოგმა და ნაამბობით გაბრუებულმა
მაგიდის ალაგება დაიწყო.

2019 წელი, თბილისი

უცნაური კაცი

უცნაური კაცი

მიუხედავად იმისა, რომ შუახანს კარგა ხნის გადაცილებული იყო, ვერცხლისფერი აქა-იქ თუ გაიელვებდა თმაში. უკვირდათ მისი ახალგაზრდული იერი: – შენზე, კაცო, წლები არ მოქმედებს, თუ გვერდზე ჩაგიარეს, შენს ტოლებს ან სარკესავით უპრიალებთ თავი ან თმაშეთხელებული, ერთიანად გათეთრებული არიანო.

ბევრს არაფერს იტყოდა, ერთი ჩაიციინებდა და მოკლედ პასუხობდა: – ჯიში, ძამია, ჯიშიო.

რა დასამალია, მარტო ჯიშსაც არ ენდობოდა, ხანდახან ექიმსაც მიაკითხავდა ხოლმე. ბოლო მიკითხვისას ექიმმა უთხრა: ისეთი არაფერი, მაგრამ დილდილაობით ცოტას თუ ნაივარჯიშებ, ურიგო არ იქნებაო, ოღონდ თავი არ გადაიტვირთო, წელი ნაბიჯები და ძუნძული წაადგება საქმესო.

მას შემდეგ სისხამზე, ყოველ დილით ჩამოდიოდა ეზოში და პატარა სპორტულ მოედანს მიაკითხავდა. სანამ ექიმის მითითების შესრულებას შეუდგებოდა, მცირეხანს ჩამოჯდებოდა და მზის ამოსვლას ელოდებოდა. ანცვიფრებდა იდუმალებით მოცული ზეციური სამყარო, საგონებელში აგდებდა მისი უსასრულობა, შეუმეცნებლობა და მისტიკურობა. ბავშვობიდანვე უყვარდა მზის პირველ სხივებთან შეგებება. ბაბუის სიტყვები აგონდებოდა – მზემ ვერ უნდა დაგასწროს ამოსვლა და ყოველთვის ფეხზე ამდგარი უნდა შეეგებოო. არც ახსოვს, ბაბუას ამ წესიდან ოდესმე გადაეხვიოს. ისიც ცდილობდა ბაბუისათვის მიებაძა, სისხამზე გვერდოზე გადავიდოდა და ელოდებოდა ცარგვალის გაბრწყინებას.

წუსხავდა მზე, მისი მაცოცხლებელი სხივები და დიდებულება.

გალმა სერიდან იწყებდა ამოსვლას, ჯერ პატარა ნაწილი გაიბლანდებოდა მთის წვერზე ხეთა ტოტებში, მერე ნახევრად ამოცურდებოდა, ბოლოს კი მთელი სიღიადით ამობრწყინდებოდა და სოფელიც ცოცხლდებოდა. აცრემლებამდე შესცქეროდა გავარვარებულ დისკოს და მერე მისთვისაც გასაკვირი ძალით აღვსილი და გახალისებული, ფრთაშესხმულივით მოკურცხლავდა სახლისაკენ.

ასეთი შეგრძნება მას შემდეგ მხოლოდ ახლახან განიცადა მლეთაში, ერთ საოცარ ბერთან სტუმრობის შემდეგ. გამოვიდა თითქოს უსხეულო, მარტო სული, ერთი ხელის აქნევა იყო საჭირო, რომ აფრენილიყო...

ის-ის იყო, მზე კორპუსებს ასცდა, ფეხზე რომ წამოიმართა. კიდევ ერთხელ თვალმოჭუტულმა შეავლო თვალი მის ბრწყინვალეობას და ძუნძულს შეუდგა – ერთი ორი, სამი... რვამდე რომ მივიდოდა, ისევ თავიდან იწყებდა – ითვლიდა გუნებაში და თვითონაც არ იცოდა, რისთვის ითვლიდა.

ბათუმი, ისევ ბათუმი, რომ აღარ დაადგა საშველი ამ პროცესის დასრულებას! მიძინარე ვულკანივითაა, ხან ჩაიფერფლება, ხან ისევ ამოიფრქვევა. უკვე რამდენი წელი გრძელდება და დასასრული არ უჩანს.

როგორც დაარიგეს, დინჯად მიძუნძულებდა, გონებაში კი ვილაც უხილავი სარეკელასავით რეკდა – ერთი, ორი, სამი... ნამძინარევი ქალაქიც იღვიძებდა. მანქანებმაც უმატეს სრბოლას და ქროლვას.

აღბათ, პენსიაში გასვლამდე გამყვება ეს მომაბეზრებელი სასამართლო პროცესი. ესეც მეოთხე წრე. კი არ ძუნძულებ, დარბიხარ, დარბიხარ. გაგაფრთხილეს, ძუნძულიო, რა უცნაური სიტყვაა – ძუნძული. ცოტა ტემპს მოუკელი, ტემპს.

ეზარებოდა წასვლა, არც მოგების დიდი იმედი ჰქონდა, მაგრამ დაუსწრებელი გადაწყვეტილება კიდევ ერთი ხათაბალა იქნებოდა და წასვლა ამჯობინა. – წადი, წადი, კაცი ხომ ვერასოდეს გაიგებს, თუ რას უქადის ხვალინდელი დღე. ესეც ექვსი წრე, დღეს მეყოფა. ისე, ათამდე უნდა გავზარდო.

მეორე დღეს, დილით, დანიშნულ დროს, ტაქსმა მოაკითხა.

რვა საათზე გადიოდა მატარებელი. ყველა აქებდა მატარებლის ამ შემადგენლობას; უცხოეთიდან ჩამოეყვანათ, ორსართულიანი არის და ძალიან კომფორტულიო. აინტერესებდა, არასოდეს ენახა ორსართულიანი მატარებელი. ისე, ბევრი ავისმოსურნეც გამოუჩნდა – ქილიკობდნენ, წყალში გადაყრილი ფულიაო, წიფის გვირაბში არ გაეტევაო. ყველაფერმა მშვიდობიანად ჩაიარა, მგზავრებიც კმაყოფილი იყვნენ. ხშირად არ ჩერდებოდა და დროულად ჩადიოდა დანიშნულების ადგილზე.

რამდენი ავცია ცდილობს ამ წუთისოფელში თავისი ავციაობით გამოჩნდეს ავანსცენაზე. არც არაფრის რცხვენიათ და არც იმაზე ფიქრობენ, თუ რა ზიანს აყენებენ ქვეყნის ავტორიტეტს. ფიქრებიდან მძლოლმა გამოიყვანა: – მოვედით, მეგობარო, ბედნიერ მგზავრობას გისურვებო. მადლობა გადაუხადა მძლოლს, წარმატებული დღე უსურვა და მანქანიდან გადმოვიდა.

მომხიბვლელი ახალგაზრდა გამცილებელი გოგონა შეეგება, მიესალმა, მეორე სართულზე აიყვანა და თავის ადგილზე მიანიშნა. ფანჯარასთან მოკალათდა, წინასწარ ჰქონდა შეკვეთილი ადგილი ფანჯარასთან. ფიქრობდა, კიდევ ერთხელ დავტკბები მშობლიური პეიზაჟებით, რომელთა ცქერა არასოდეს მოსწყინდება ქვეყანაზე შეყვარებულ კაცსო.

ვაგონი შეათვალიერა. ყველაფერი სადად და კობტად გამოიყურებოდა. გასაშლელი სავარძელი და პატარა გადმოსანევი მაგიდა სამუშაოდ და, ალბათ, წასახემსებლადაც. ვაგონი თანდათან ივსებოდა მგზავრებით. ისმოდა უცხო ენებზე საუბარი. მეტი წილი ჩრდილოელი მეზობლები იყვნენ, მცირეწლოვნებიც და ხანდაზმულებიც. ფუსფუსებდნენ, ბარგს ალაგებდნენ, ადი-ჩამოდოდნენ კიბეზე, გაზიანი სასმელებითა და სხვადასხვაგვარი ნუგბარით მარაგდებოდნენ.

ვერც შენიშნა, ისე უხმაუროდ დაიძრა მატარებელი, თითქოს შენობებმაც აიდგეს ფეხი, მერე ხეებიც აჰყვნენ და მოუმატეს სრბოლას. გასცდა დიდუბეს. მხოლოდ ლიანდაგების გადაბმის ადგილას თუ გაიტკაცუნებდა შემადგენლობა. კი არ მიდიოდა, თითქოს მისრიალებდა. ავჭალასაც მიუახლოვდნენ.

ავჭალა რალაც ავისმომასწავებელი სახელია, შიშის მომგვრელი, მტკივნეული წარსულის გამოძახილია ალბათ. მატარებელი შეკივლებებით მიიწევდა წინ. უხმაუროდ რომ მიდის, საფრთხის ასაცილებლად კივის ხოლმე, ალბათ, ასე ხშირად. მთის ძირში მიიკლაკნებოდა დინჯად. გაღმა მხრიდან ჯვარი და სვეტიცხოველი იმზირებოდა. გამოღმა მხარეს – წარმართული ღვთაებების, გაცისა და გაიმის ყოფილი ადგილსამყოფელი, რომლებიც ქართლში ქრისტიანობის გავრცელების შემდეგ განადგურდა. საინტერესოა ისტორიის ნიაღვრებში ჭვრეტა. ბიზანტიის კეისარი, ბასილი, თუ ერთი ხელით სამხრეთ საქართველოს მიწებს იტაცებდა, მეორე ხელით სვეტიცხოველის ტაძრის აშენებას აფინანსებდა. პარადოქსებითაა სავსე კაცობრიობის ისტორია.

ყველამ ზედმიწევნით კარგად უნდა იცოდეს თავისი ქვეყნის ისტორია, მისი აღმასვლისა, თუ დაღმასვლისა, დიდებისა, თუ დაცემის მიზეზები, რომ ერმა დასკვნები გამოიტანოს. მაგრამ ისიც ნათქვამია, ისტორიის გაკვეთილები ის არის, რომ გაკვეთილები არ გამოაქვთ ისტორიიდანო, – ჩვენზეა ნათქვამი.

ფიქრში ხელს არავინ უშლიდა და გადაეშვა უნაპირო ოკეანეში. სულ უკვირდა, თუ რა ძალამ შეანარჩუნებინა მის მოდგმას თვითმყოფადობა და თავისთავადობა გარეშემორტყმულ დაუნდობელ მტრების გარემოცვაში. ყველაზე დიდი განძი, საფიცარი მათთვის ღმერთი და სამშობლო იყო. რა სულისკვეთებით ზრდიდნენ!.. რა ჰარიჰარად ეკიდებოდნენ სიკვდილის ფენომენს! რამხელა რწმენა ჰქონდათ და რა სიყვარული!

ცნობილი ჭეშმარიტებაა, ვისაც უყვარს, მისთვის არანაირი – არც მინიერი, არც ზეციური დამაბრკოლებელი გარემოებები არ არსებობსო. ბარაქალა, თქვენ, მიღმიეთში გარდასულნო დედანო... ასეთი მამულიშვილების აღზრდისათვის! ჰოი, დედანო, მარად ნეტარნო! – სვე-ბედ გამწარებული ბარათაშვილი...

მატარებელმა გორს მიაკივლა. თვალი შეავლო მის გოდოლებს. „ქართლში ვინ ჰპოვა პატარა ციხე, ვინ მოიგონა სიმცირე მისი?“ – მზერადაშრეტილი ჩიქოვანი. ციხეებითაა მოფენილი ჩვენი ქვეყნის ყოველი კუთხე, თითქოს ერთი

მთლიანი ციხესიმაგრეა. დროის მსახვრალი ხელის გამო, ბევრგან მხოლოდ ნაშთებია შემორჩენილი. ზოგს მტერი ანგრევდა, ზოგს მოყვარე – მტერი რომ არ გაბატონებულყო მასში. მერე ისევ შენდებოდა და ასე დაუსრულებლად. ბევრი დღესაც გოროზად გასცქერის სივრცეს, რომლებშიც სუსხიანი ისტორიის მწარე ფურცლები ირეკლება. მგონი, ნიკო კეცხოველს უთქვამს – ბრძენკაცის ნათქვამია, თუ რომელიმე ქვეყანას არ აქვს ისტორია, მიეცით გარეჯი და ექნება ისტორიაო. ბევრი გვაქვს საამაყო, ბევრი! დიდი მოთმინება, სიბრძნე და გამძლეობაა საჭირო, დღევანდელი ქართველები რომ გადავიტანოთ და მხოლოდ ისტორიას არ შემორჩეს ჩვენი სახსენებელი. უყურებდა ქონგურებმომლილ ციხეს და სადღაც მის თავზე სტალინიც ამოისვეტა. ერთ დროს გორი და სტალინი ხომ თითქმის სინონიმები იყვნენ. ძნელია, დაასახელო სხვა ისტორიული პიროვნება, ჭორ-მართალის ბურუსში ასე რომ იყოს გახვეული.

სოფელი გაახსენდა, წყაროსთვალი. იმ კუთხეში მხოლოდ ერთი წყარო იყო, ღარტაფებს შორის შემალღებულ ადგილას უზარმაზარი ცაცხვის ქვეშ წყალუხვი და ცივზე ცივი. მხოლოდ ერთი ცაცხვის ხე იდგა. სხვა არანაირი ნარგავი. მედიდურად გაჰყურებდა სივრცეს და მზრუნველად დაჰფოფინებდა წყალუხვ, ანკარა, ცივ წყაროს. ისეთი ცივი იყო, ყმანვილები გამძლეობის საზომად იყენებდნენ, ვინ უფრო დიდხანს დააყოვნებდა ხელს ყინულივით ცივ წყალში. სოფლის ჭებში ზაფხულობით წყარო რომ დაშრებოდა, გლეხები იქ იკრიბებოდნენ. მიუდგამდნენ ღარს ჩაფებს მონაცვლეობით და მსჯელობდნენ წუთისოფლის აკვარგიანობაზე. რა საკითხიც არ უნდა ყოფილიყო განხილული, სტალინზე აუცილებლად ისაუბრებდნენ. აქებდნენ და იყვნენ ერთ ამბავში. იშვიათად ვინმეს საწინააღმდეგო აზრი გამოეთქვა. იმასაც უმაღვე მოაკეტიანდნენ ხოლმე. თითქმის სულ ერთსა და იმავე ამბავს ჰყვებოდნენ. თუ ვინმე რამე ახალ ამბავს მოიტანდა, ყურადღებით უსმენდნენ. განსაკუთრებით ერთი ომგამოვლილი გამოირჩეოდა – ახოვანი, მხრებგაშლილი, ლამაზპირსახიანი, ერთიანად გაჭალარავებული, დინჯად და მოხდენილად მოსაუბრე ლევანა. არა თუ დიდები,

მოზარდებიც კი გულისყურით ვუსმენდით. იტყოდა ხოლმე – ილიას რამე შეეშლებოდაო? მისი ლექსის, „ვარდს გაეფურჩქნა კოკორის“ წაკითხვის შემდეგ უთქვამს: – ეს ახალგაზრდა ან დიდი პოეტი ან დიდი სახელმწიფო მოღვაწე გამოვაო. ახლა იაკობ გოგებაშვილს არ იკითხავ? ლექსი თავის უკვდავ „დედა ენაში“ შეიტანაო. დიდმა კაცებმა იციან ერთმანეთის დაფასება. ერთხელ სტალინს ვინრო წრეში, ქართველებთან სუფრი-სას უკითხავს, ყველაზე დიდი ქართველი ვინ არისო. რა თქმა უნდა, უთხრეს – თქვენო. არაო, ყველაზე დიდი ქართველი ილია იყო, მას მსოფლიოს ხელმძღვანელობა შეეძლოო. აი, თავმდაბლობა! თუ არა, თვითონ არ ხელმძღვანელობდა მსოფლიოს! მისი სიდიადისა და სიბრძნის შესახებ მისმა მტრებმაც კარგად იცოდნენ. ჩერჩილი ამბობდა, მტერი მტრის ხელით გაანადგურაო. აბა, ახლა გვყავს ხელმძღვანელი? ამოდენა ქვეყანა დაამშია და შავი პურიც კი სანატრელი გახდაო. ხრუშოვი მეფობდა მაშინ და პურს უცხოეთში ყიდულობდნენ. ამის შემხედვარე ჩერჩილს ჩაუქირქილებია, – მეგონა, სიბერით მოვკვდებოდი, არადა, მგონი სიცილით ვკვდებო. ასეა, ქვეყანას თავი სჭირდება, თავი, ახლა კი ხედავთ, უჭკუო თავის ხელში რა მდგომარეობაშია ქვეყანაო. ვუსმენდით ჩვენ და გვეამაყებოდა, ასეთი დიდი პიროვნება ქართველი რომ იყო. ეჭვიც კი არ გვეპარებოდა მის ნათქვამში.

ფიქრებიდან სამიოდე წლის პატარა ჩალისფერკულულებიანმა, ცისფერთვალემა გოგონამ გამოიყვანა. შესცქეროდა უძირო, კამკამა, ცნობისმოყვარე თვალებით, ალაღად და გულწრფელად უღიმოდა უცხოტომელის შვილი.

– რაო, პატარავ!

გოგონა ერთი ხელით მკლავზე წაეტანა, მეორე ხელით კი ფუნთუშა გაუნოდა. დაყოვნება რომ შეამჩნია, თვითონ ჩაკბინა და ისევ გაუნოდა. მისმა ბავშვურმა უშუალობამ ღიმილი მოჰგვარა. ხელით წაეტანა, იქვე, სკამზე რომ დაესვა, მაგრამ დედამ აღარ დააცადა, ბოდიში მოუხადა და თავის ადგილზე დასვა. პატარამ შვილიშვილები გაახსენა. ყველა ბავშვი ერთნაირი ბუნებისაა, ალაღი და გულწრფელი, მისი მოდგმისა

და წარმომავლობის მიუხედავად. ბავშვის თვალებიდან ხომ ანგელოზი იცქირება.

მატარებელი ხაშურს გასცდა და წიფის გვირაბში გაუჩინარდა.

წიფიდან თავქვე იწყება. დამრეცზე მატარებელმაც სვლას უკლო – ისე ტაატით მიდიოდა, წინა ვაგონიდან ჩამოსული მწვეელი, სანამ ბოლო ვაგონი გაუსწორდებოდა, სიგარეტის გაბოლებასაც მოასწრებდა. ყველაზე მეტი დრო მგზავრობისას აქ იხარჯებოდა. ბუნების მოყვარულნი ფანჯარას აკრობოდნენ. ათვალიერებდნენ ხევებს, ღრანტეებს, მოჩუხჩუხე პატარა ნაკადულებს, რომლებიც წვიმიანობისას ცოფიანივით მოჰქუფხს და წალეკვით ემუქრება ყველაფერს. გაოცებულები გაჰყურებდნენ კორტოხზე წამოსკუპულ ორსართულიან სახლებს და უკვირდით, რა ძალამ ააშენებინათ იქ სახლიო. გზის პირას კანტი-კუნტად რკინიგზის მუშები საქმიანობდნენ. მატარებლის ჩავლისას თავს მალა ასწევდნენ და თვალებით მიაცილებდნენ შემადგენლობას, რომელიც წვილ-კვილით მიიკვლევდა გზას.

ისევ სტალინს გადასწვდა ფიქრით. მისი გარდაცვალების შემდეგ, ვისაც არ ეზარებოდა, ყველამ ააბურთავა. ობიექტურად და კრიტიკულად შემსწავლელი კი არ ჩანდა. ერთი სტალინელის ნაამბობი გაახსენდა, რომელიც ახლობლის წვეულებაზე იყო მიპატიჟებული – მან კაცობრიობის ისტორიაში ისეთი სოლი ჩაარჭო, რომლის ამოგდებას სამყაროს დასასრულამდე ვერავინ შეძლებსო. შეეპასუხნენ – არა მარტო კაცობრიობის ისტორიაში, არამედ ქართველთა გულში ჩაასო ეგ სოლიო, მისი დამსახურებით დაკარგა საქართველომ ძლივს მოპოვებული, ნანატრი თავისუფლება და დამოუკიდებლობაო, მისი დამსახურებით დანანევრდა საქართველო ავტონომიებად, რომლის მწარე ნაყოფს ახლა ვიმკითხო; გააჩუქა ქართველთა სისხლით მორწყული ჩვენი მიწებიო. საკუთარი სამშობლოს საზიანოდ სხვა ქვეყნისთვის ერთი ბიჯიც კი არ უნდა გადადგაო, მან კი უცხო ქვეყნის კეთილდღეობასა და სიძლიერეს შეაღია მთელი სიცოხლე, ქვეყანას, რომელიც ახლა უპირველეს მტრად გვექცაო. დიდხანს არ უპასუხია იმ სტალინელს, ბოლოს კი

თქვა: ერთხელ თუ მაინც დაგისვამთ კითხვა, რატომ უყვარდა ასეთი თავგამოდებით უბრალო ხალხს, მისი გულისთვის ტანკ-საც კი უვარდებოდნენ მუხლუხებში? ვიცი, ვერაფერს არგუმენტირებულს ვერ მიპასუხებთ. მე გეტყვით: იმიტომ, რომ ეს ხალხი არარაობიდან რაობად აქცია, საუკუნეების განმავლობაში თავდახრილი, დამონებული და დაგლახაკავებული მდგომარეობიდან ამოიყვანა, თავი მაღლა ააწევინა, მისი მჩაგვრელის ტოლ-სწორი გახადა და ღირსება დაუბრუნა, ცოტაა?! და კიდევ, თქვენ რაც გინდათ, ის თქვით, მაგრამ მსოფლიომ საქართველო მისი სახელით გაიცნო.

როგორც იქნა, მატარებელი ხეობიდან გამოძვრა, ზესტაფონს გასცდა და სვლას უმატა. ბევრი აღარ იყო დარჩენილი ბათუმამდე. შე დალოცვილო, იმის მაგივრად, მოახლოებულ პროცეზე ფიქრობდე, სად დახეტილობს შენი გონება. – გული მიგრძნობს, ეს პროცესი კიდევ გადაიდება, სალაპარაკოც ბევრი არაფერი მაქვს, ჩემ მაგივრად მტკიცებულებები ისაუბრებენო – შეეპაექრა თავის თავს. მგზავრობა მშვიდ ვითარებაში გრძელდებოდა, ბავშვებიც კი უშფოთველად, მოხერხებულად მოკალათებულიყვნენ მშობლების მუხლებზე – არც წიოკობდნენ, არც ჭირვეულობდნენ და არც დარბოდნენ სავარძლებს შორის.

მატარებელი ფრთებშესხმულივით მიაპობდა სივრცეს. მონაცვლეობით თვალს შეავლებდა ხოლმე გზის პირას ჩამწკრივებულ სოფლებს, საიდანაც ნაღვლიანად, თალხით შემოსილი ქალებივით იცქირებოდნენ დაობლებული სახლები, ბალახითა და ჯაგით გადავლილი ეზოები, ჟანგისგან შეჭმული, დაბრეცილი ჭიშკრები. გული მოეწვა და გაიფიქრა – სულ განსაცდელში როგორ უნდა იყოს ჩემი ქვეყანაო.

მატარებელმა ქობულეთს მიაკივლა და გაჩერდა. მგზავრები აიშალნენ, ზოგი აქ ჩადიოდა, ზოგმაც მუხლის გასაშლელად ბაქანს მიაშურა. სადღაც ახლოს ზღვა იყო. თითქოს მლაშე წყლის გემოც შეიგრძნო, სასიამოვნოდ გრილოდა. ხუთი წუთის შემდეგ მატარებელი დაიძრა. ერთი თვალის დახამხამება და ბათუმში ამოყოფდა თავს.

სასამართლო პროცესი ისევ გადაიდო. წინასწარ მომზადე-

ბული წერილობითი საპაექრო სიტყვა კანცელარიას ჩააბარა და სასამართლოს შენობიდან გამოვიდა. თან გაიფიქრა – აქ მეტი მომსვლელი აღარ ვარო. ჩქარობდა, მატარებლისთვის უნდა მიესწრო. ტაქსი გააჩერა და ათიოდე წუთში ვაგზალს მიადგა. ბილეთი შეიძინა, გამოვიდა ბაქანზე და წინ და უკან დაიწყო სიარული. მატარებლის გასვლამდე ერთი საათი იყო დარჩენილი.

რკინიგზის ხაზს იქით, აღმოსავლეთის მხარეს, ფერდობებს სოკოსავით შესეოდნენ წითელკრამიტიანი სახლები. მათ მიღმა კი შორეთიდან მედიდურად იმზირებოდა უნაგირა მთები, რომელთა თავზე საავდრო ღრუბლებს დაევანათ. ირეოდნენ ერთმანეთში, ხან შეერთდებოდნენ, ხანაც დანაწევრდებოდნენ, მუქდებოდნენ და შესაფერის დროს ელოდნენ, რათა მძიმე ტვირთისაგან დაცლილიყვნენ. დასავლეთის მხარეს კი უკიდევანო ზღვა განოლილიყო.

ზღვა ყოველთვის იზიდავდა, უყვარდა, ამასთან ჟრჟოლასა და შიშსაც ჰგვრიდა. ბევრი აღარ უფიქრია, დრო საკმაოდ ჰქონდა. ქუჩა გადაჭრა და ზღვის პირს მიაშურა. ნაპირი ალაგ სილიანი, ალაგ გაპრიალებული, სხვადასხვა ზომის ქვებითა და კენჭებით იყო მოფენილი. გაუყვა ნაპირს, გასცქეროდა ზღვას და სილაზე ნაკვალევს ტოვებდა. უკან მოზრუნებისას ყველა ნაკვალევი ნაშლილი დახვდა. გაიფიქრა, ასე გაქრება ჩვენი ნაკვალევიც მარადისობის უკიდევანო სივრცეშიო. მოზრდილ ქვაზე ჩამოჯდა და ზღვას გახედა, შორს გემი მოჩანდა. ოდნავ ქროდა ქარი, ზღვა ტორტმანობდა და მცირე ზომის ტალღები ნაპირს ეთამაშებოდა. ძალზე ხიბლავდა ზღვის სუნთქვის მოსმენა, რომლის აქოჩრილი, ათას კილომეტრ გამოვლილი ტალღა ნაპირთან მიახლოებისას, დამამწვრალი კაცვივით, ერთი ღრმად ამოისუნთქავდა, თითქოს ამოიოხრაო, ცოტას შეეყოვნებოდა და გულდანყვეტილი ისევ უკან გაუყვებოდა უსასრულო გზას.

საათს დახედა, დრო თითქმის აღარ რჩებოდა. წამოდგა და აჩქარებული ნაბიჯით გაემართა სადგურისკენ, მოიძია თავისი ვაგონი, შევიდა და კუთვნილ ადგილზე დაჯდა, ისევ ფანჯარასთან, ოღონდ ამჯერად უკუღმა. არ ესია მოვნა, მაგრამ რას იზამდა. არ უყვარდა უკუღმა სიარული. ისე, ფანჯარას-

თან ჯდომასაც აღარ ჰქონდა დიდი მნიშვნელობა, ბინდებოდა, ლამეში ვერაფერს დაინახავდა. ბაქანიდან ხმამალალი და ალგზნებული საუბარი ისმოდა, მერე სიმღერაც წამოიწყეს, მაგრამ ბევრი არაფერი გამოსდიოდათ. ურევდნენ, ერთი მეორის ხმაში გადადიოდნენ. გოგო-ბიჭები იყვნენ, მხიარულობდნენ და გამუდმებით იცინოდნენ. ერთმა მიიქცია განსაკუთრებით მისი ყურადღება, ტანთხელმა, მალალმა და მოკლედ თმაშეჭრილმა ახალგაზრდამ. მოცეკვავესავით ჩამოუქროლებდა მომღერლებს, ხან ერთს წაეტანებოდა და ხან მეორეს. – გეყოფა, ბიჭო, რა წრიალი და მოუსვენრობა აგიტყდა, დამშვიდდი, მოდი და ერთი ხმა წაგვაშველეო. ის კი თავისას არ იშლიდა, ხელში ანთებული სიგარეტი ეჭირა, ხან ერთს უჯიკებდა და ხან მეორეს. თანამეინახეებს სახეში აბოლებდა და ამბობდა: თქვენი ნამღერი არ გაიშვაო. მოკეტეთ, თქვენი ყროყინით ხალხს გულს ნუ უწუხებთო. – ელაპარაკე ახლა ამას, არა, არა, ჩვენ მივქარეთ, ღვინო რომ დაგალევინეთ, შენთვის ღვინო კი არა, წაქია ზედგამოჭრილიო. ის კი თავისას არ იშლიდა. მატარებელი დაიძრა და გოგო-ბიჭები ფაცხაფუცხით შემოცვივდნენ ვაგონში. ბოლოს ის ხმელ-ხმელი ბიჭიც შემოვიდა, ძლივს გააგდებინეს ხელიდან ანთებული სიგარეტი.

გამცილებელმა გამოაცხადა – ვაგონში სიგარეტის მონევა სასტიკად აკრძალულიაო. მის ბოლზე კომპიუტერული სისტემა ირევა, მატარებელი ჩერდება და მის გამართვას სამი საათი სჭირდებაო. ხმელ-ხმელმა ბიჭმა გამცილებელს ჩანითლებული თვალეები შეანათა და უთხრა:

– გვაბოლებ, არა?! – მერე გამცილებელი გოგონა თავიდან ფეხებამდე შეათვალიერა: – ღმერთო, რა ლამაზი თვალეები გაქვთ, რა მაცდურად და მომხიბვლელად იღიმებით, ყველას ასე უღიმით, თუ მარტო მე? რა თქმა უნდა, მე! ჩემს შეხედვაზე ქვებიც კი დნებიან, მაგრამ არ ამჟღავნებენ. თქვენც მაგ დღეში ხართ ახლა, მაგრამ ქალური კდემამოსილება არ გაძლევთ მისი გამოხატვის საშუალებას. დედა, დედა, როგორ გიხდებათ უნიფორმა! საპატარძლო კაბასაც კი დაჩრდილავს...

– ახალგაზრდავ, გთხოვთ დაბრძანდეთ თქვენს ადგილას.

– მოიცათ, მოიცათ, რატომ მიშლით მშვენიერებით ტკობას? გგონიათ, რომ ეგ სილამაზე მარტო თქვენ გეკუთვნით? გინდათ, ლექსს გეტყვით, თქვენნაირმა თვალემა ათქმევინეს, ალბათ, დიდ კონსტანტინეს – „ზღვისფერი გაქვს თვალეზი და თავად ჰგავხარ ზღვას“... არა, არა, ეს ლექსი მუხლზე დგომით უნდა ნაგიკითხოთ.

ბევრის მნახველ გამცილებელს არ აკვირვებდა ახალგაზრდას საქციელი, იქნებ კიდევაც სიამოვნებდა გულში.

– აბრძანდით, ახალგაზრდავ, ნუ გადაკეტეთ გასასვლელი.

– ხომ ვამბობდი, ამის ღვინის დაღვევა არ შეიძლება-მეთქი. – თანამეინახეებმა ახალგაზრდას ხელმკლავი გამოსდეს და თავის ადგილისაკენ ნააჩანჩალეს. ის კი კისერმობრეცილი უკან-უკან იხედებოდა და ამბობდა, – უნდა გავიგო, ამ გოგონას შეყვარებული თუ ჰყავსო.

მგზავრების ნაწილი ცნობისმოყვარედ შესცქეროდა ქალის მოხიბვლის რიტუალს, ნაწილი კი ბუზღუნებდა, ამას რა გაუძლებს თბილისამდეო.

ყველანი თავის ადგილას დასხდნენ, მატარებელმაც სვლას უმატა. გრაფიკით ათი საათისთვის თბილისში უნდა ყოფილიყვნენ. მის წინ ახალგაზრდა ცოლ-ქმარი იჯდა, სპორტულად შემოსილი სპორტული აღნაგობის მამაკაცი და ნაბლისფერთმიანი, ფერმკრთალი გოგონა. გოგონას უკვე დატყობოდა მუცელი. ახალი სიცოცხლის ყოველ გატოკებაზე შეხტებოდა ხოლმე.

– ნახე, ნახე, როგორი მოუსვენარია, ვერ ისვენებს... – და ქმრის ხელს მუცელზე მიიდებდა ხოლმე. მამაკაცი თავს დაჰფოფინებდა სიფრიფანა მეუღლეს, – ხან ხილს მიაწვდიდა, ხან წყალს, ხან კიდევ რას.

მგზავრობა ისეთი რამ არის, დიდხანს უბრად ვერ იქნები, მით უმეტეს, როცა წინ ხუთსაათიანი მგზავრობა გელის. ახალგაზრდა კაცი პირველი გამოელაპარაკა, – წყალს ხომ არ მიირთმევთო. მადლობა გადაუხადა. ამის შემდეგ საუბარიც გაიბა.

– პატარა ვიყავი, აფხაზეთის ომმა რომ მომისწრო, მშობლებთან ერთად თავი ბათუმს შევაფარეთ. ძალიან გვიჭირდა. მშობლები ვერსად დასაქმდნენ. უსაშველობის გამო

გადანყვიტეს, რუსეთში გადახვენილიყვნენ. საოცარიც არის და მტკივნეულიც, რუსეთმა გამოგყარა ჩვენი კუთხიდან და ჩვენ მაინც რუსეთს შევეკედლეთ. ნამოვიზარდე, იქაური უნივერსიტეტი დავამთავრე და ბიზნესს მოვკიდე ხელი. გაამართლა ბიზნესმა, გარკვეულ კაპიტალს მოვუყარე თავი და ისევ ბათუმში ჩამოვედი. შევიძინეთ სახლი. მშობლები ახლა აქ ცხოვრობენ. მე კიდევ რაღაც საქმეები მაქვს გასაკეთებელი, მეუღლესთან ერთად ისევ რუსეთში უნდა დავბრუნდე. შვილის გაჩენის დრო რომ მოაღწევს, აქ დავბრუნდები. მერე ცოტა ხანს შეყოვნდა, გაიღიმა და განაგრძო:

– აქ მინდა, ქართულ მიწაზე რომ დაიბადოს და ქართულად აღიზარდოს. ქართულ ტრადიციულ ოჯახში, ბებია-ბაბუასთან ერთად. იქ დაბადებული ბავშვი გაორებულია. მოგეხსენებათ, თუ როგორ აყალიბებს გარემო პიროვნებას. კი ბატონო, გენეტიკით იქნება ქართველი, მაგრამ სამწუხაროდ, მენტალობით – სხვა ტომის. გარემო არათუ ყრმაზე, ზრდასრულ ადამიანებზეც ახდენს გავლენას. სხვა კულტურას ითვისებ, სხვა კულტურას ეზიარები, რომელიც შენს კულტურასთან ვერ მოდის თანხვედრაში, უცხოა. და თუ დიდხანს დაყოვნდები, გადაჯიშდები. გადახვეწა დიდი უბედურებაა, როგორც პიროვნებისათვის, ასევე ქვეყნისთვის. მით უმეტეს, იქ გაჩენილი ბავშვისთვის. გადმოქართველება თითქმის შეუძლებელია. ამიტომ ჩამოვდივარ ჩემს ქვეყანაში. ქვეყანამ ყველა საქმე უნდა გადადოს და, რაც არ უნდა დაუჯდეს, გადახვეწილი შვილები უკან, სამშობლოში დააბრუნოს. ჩემზე კარგად მოგეხსენებათ, რომ ბუნება ცარიელ ადგილს დიდხანს ვერ ჰგუობს და ის აუცილებლად შეივსება. შეივსება და საბოლოოდ დაგვლუპავს. ისტორიიდან ცნობილია, რომ ხმალში ყოველთვის მხნენი ვიყავით. დღეს კი – ფულში მოვიკოჭლებთ. ფული გვჯაბნის, იმიტომ, რომ მიწიერს მივეჯაჭვეთ და ღმერთი დავივიწყეთ. ჩვენი წინარე ქართველები სხვაგვარად ირჯებოდნენ, სიძნელეებს არ უშინდებოდნენ და არც არსად გარბოდნენ. გადახვეწილი კაცის გულში თუ სამშობლოს სიყვარულმა სხვა რამის სიყვარულს არ აჯობა, გაუჭირდება სამშობლოში დაბრუნება.

გულწრფელი ახალგაზრდაა და საინტერესოდ მსჯელობს. ნეტავ, ასე ბევრი აზროვნებდეს, ბევრი ჰყავდეს ქვეყანას. – გაიფიქრა თავისთვის და ფანჯარაში გაიხედა. გარეთ კი ნყვდიადს მოეცვა ყოველივე.

ჩოჩქოლმა და ხმამალმა საუბარმა გამოიყვანა გარინდებიდან. ისევ იმ ხმელ-ხმელის ჭირვეული ხმა ისმოდა: – რა უფლებით მიკრძალავთ სიგარეტის მოწვეასო.

გოგო-ბიჭები ეძიძგილავებოდნენ და ცდილობდნენ სიგარეტი წაერთმიათ მისთვის. ის კი დარბოდა სავარძლებს შორის. ხან ერთ მგზავრს დაეჯახებოდა, ხან მეორეს, ხანაც წონასწორობა დაკარგული თავზე გადაემხობოდა.

მოთმინებადაკარგული მგზავრი ფეხზე წამოვარდა და გაბრაზებულმა ხმამალა, უცხო ენაზე გამოხატა გულისწყრომა.

– პარდონ, მუსიე. – ჩაუფრანგულა და თავი დაუღუნა ახალგაზრდამ უცხოელს.

უცხოელს მისი ადგილობრივი თანმხლებიც გამოექომაგა:

– როგორ არ გრცხვენია, ახალგაზრდაე! უცხოეთის საელჩოს წარმომადგენელია, დიპლომატი. რას იფიქრებს ჩვენზე?

ხმელ-ხმელი მოუბრუნდა თანმხლებ პირს და ირონიული გრიმასით მიუგო:

– დიდი ამბავი, თუ უცხოელია! გოუნეკით, გოუნეკით ფეხქვეშ, ეგ უცხოელები იქნება ცოტა ხანში თავზე რომ გადაგივლიან. რას მიკეთებენ ერთი, რა გაუკეთებია ჩვენთვის. ერთი მაგენის გაკეთებული საქმე მანახეთ. ევროპელებიდან აიღეთ მაგალითიო. რა უნდა ვისწავლოთ ევროპელებისგან? მშიშრები არიან, მხოლოდ თავიანთ კეთილდღეობაზე ზრუნავენ. შეგვატოვეს პირდაფჩენილ რუსეთს. მაგათი დამსახურებაცაა, ასეთ დღეში რომ ჩავცვივდით. სიტყვით ვითომ აკრიტიკებენ ჩრდილოელ ქართველთყლაპიას, საქმით კი მათზე არიან ჩამოკიდებულნი. ვერასოდეს ვიქნებით ჩვენ ევროპისთვის რუსეთის საპირწონე. ჩვენ რა შეგვიძლია, შევთავაზოთ? ის, რაც ჩვენ შეგვიძლია, შევთავაზოთ – ჩვენი ზნეობა, კულტურა, ტრადიციები, მათ როგორც ახლა ამბობენ, ჰკიდიათ. სამაგიეროდ, ჩრდილოეთიდან ღებულობენ სითბოს, სინათლეს და სხვა მატერიალურ სიკეთეებს. გაბერნდნენ, მათმა უსაშვე-

ლო ლიბერალიზმმა წარყენა, წაბილწა და გაათახსირა ყოველივე სულიერი. ჩვენც რალაც გროშებისთვის იგივეს გვიპირებენ. ეს არის დღევანდელი ევროპა, ყოველგვარი სულიერებისაგან დაცლილი. ასეა ეს და დიდი ამბავი, თუ ცოტათი შეშფოთდა. შეშფოთების გარდა სხვა რა შეუძლიათ?! გამოსატყვის თავისუფლებას მიზღუდავს ეგ ევროპელი – ასე არ გვასწავლიან?! და მადლობა მითხრას, ამ თეზისიდან გამომდინარე, მკვდარსა და ცოცხალს რომ არ ვაგინებ.

თანამეინახებებმა რის ვაივაგლახით წაართვეს სიგარეტი გაფიქტებულს და ისევ თავის ადგილისაკენ წაიყვანეს.

– ეს რა შარში გავეხვიე, კაცო! ამასთან ერთად აწი არსად წამსვლელი არ ვარ, მგონი მთლად გარეკა. – ამბობდა აჭარხლებული, ნაადრევად თმაშეთხლებული თანამეინახე.

უცხოელის ქომაგი კი ხმამაღლა აცხადებდა:

– კიდევ ერთი ასეთი შემთხვევა და პოლიციას გამოვუძახებო.

მცირე ხანს სიჩუმე ჩამოვარდა, ყველა თავის საფიქრალმა წაილო. მგზავრობისას რას არ მოისმენ და გაიგებ კაცი. მის წინ მსხდომი ახალგაზრდა ცოლ-ქმარი კი სიყვარულით ეჭუქ-ჭუქებოდნენ ერთმანეთს, სხვა სამყაროში იყვნენ. მხოლოდ ხანდახან ხმამაღლა შეძახილზე თუ წამოწევდა თავს ფერმკრთალი გოგონა, სახე შეეფაკლებოდა და შიში გაუკრთებოდა თვალეში. ქმარი კი სიყვარულით თავზე ხელს უსვამდა, გულში იხუტებდა, ამშვიდებდა, – არაფერია საშიში, სამყარო სავსეა უცნაური ადამიანებით და ამიტომ არის ასე ლამაზიო. შენთან ვარ და ხომ იცი, მარადყამს შენთან ვიქნებიო, ნუ შეშფოთდები, ექიმმა ხომ გითხრა, არაფერზე ინერვიულოო. ბევრი აღარ დაგვრჩა, მალე დედაქალაქს ვენვევითო. ისე კი ყველაზე კარგი იქნება, თუ ცოტას ნაუძინებ, დროც შეუმჩნეველად გაირბენსო.

უცეცხლო რკინის რაში ლაგამმიშვებულებით მიაპობდა სივრცეს. ალაგ-ალაგ კი ისე გადაიგრინებდა და შეჰკვივლებდა, გული შეგიფრთხილდებოდა. მატარებელი წიფის აღმართს შეუყვდა და სვლას უკლო. ისევ ჩოჩქოლი ატყდა.

– სადისტები ხომ არა ხართ, მწვეელი კაცისთვის ხუთ-საათიანი თავშეკავება ჯოჯოხეთია, შეიძლება ჭკუიდან გადახ-

ვიდე. მეტის მოთმენა მე აღარ შემიძლია, მომეცით სიგარეტი, თორემ რაღაც საშინელებას ჩავიდენ!

ჭირვეული ახალგაზრდის გამოხტომებს მგზავრები უკვე შეეჩვივნენ და ნაკლებ ყურადღებას აქცევდნენ. ხმელ-ხმელი კი არ ისვენებდა და ყვიროდა:

– ასეთი უსულგულოები როგორ ხართ? კაცი არ ვიყო, თუ არ გამოგაფხიზლოთ! – წამოვარდა ფეხზე და კიბისაკენ გაექანა.

თანამეინახენი უკან დაედევნნენ. დიდი ხნის ჩოჩქოლისა და დავიდარაბის შემდეგ ისევ უკან მოაბრუნეს.

– მგონი, ვერ აქვს ამ ბიჭს თავში მთლად კარგად საქმე. – აბუზღუნდა ისევ თმაშეთხელებული.

ხმელ-ხმელი კი ვაგონის შუაში გაჩერდა, თავი მალლა ასწია, მზერით ჩამოუარა მგზავრებს და რაღაც გაბზარული, სევდანარევი ხმით ხმადაბლა, თითქოს თავის თავს ელაპარაკებო, დაიწყო:

– რა გაძინებთ, თქვე უბედურებო, რა გაძინებთ, თქვე მშიშრებო, მხდალებო და მცონარებო?! თქვენს ხელში გაბრწყინდება საქართველო?! მოსემ ორმოცი წელი ახეტიალა ებრაელები უდაბნოში, რომ მონური ფსიქოლოგიიდან გაეთავისუფლებინა, მაგრამ ვერ შეძლო და ჩაინთქნენ უდაბნოში. მხოლოდ თავისუფლებაში გაზრდილნი ეღირსნენ აღთქმულ მიწას. თქვენ კი, სანამ კეთილდღეობის მონობისგან არ გათავისუფლდებით, სანამ საქვეყნო საქმეს პირადულზე მალლა არ დააყენებთ, სიზმარშიც ვერ იხილავთ გაბრწყინებულ ქვეყანას. დარბიხართ, დაეხეტებით, მიგიტოვებიათ საკუთარი დედა და დედინაცვალს ებლაუჭებით. შეებრძოლეთ კეთილდღეობის მონობას, თუ არა, ამ მონობაში აღმოგხდებით ცოდვებით დამძიმებული სული. ეჰ! – ამოიოხრა, თავი გადაიქნია და უაზროდ მოავლო თვალი მგზავრებს. დადუმდა, ჩაფიქრდა, მერე თითქოს რაღაც გაახსენდაო, ჯიბეები მოიქექა. წამიერად გაირინდა და ღიმილი გადაეფინა სახეზე. მისკენ შემობრუნებულ პატარა ბავშვს, რომელიც ცნობისმოყვარეობით შესცქეროდა, თვალი ჩაუკრა, ჩაიფრუტუნა და გულიანად გადაიხარხარა, – რას გეხვენებოდით აქამდე, თქვე უგულოებო. აგერ არ მქონია, კაცო, გადანახული ერთი ღერი. – ჯიბიდან სიგარეტი ამოაძვრინა, თითებს შორის

მოიქცია და მოსრისა. – ო, რა ნეტარებით გავაბოლებ! ერთი ვნახოთ, მართლა გაჩერდება თუ არა სამი საათი.

– ეს კი უკვე მეტისმეტია! – როგორმე უნდა დავაშოშმინოთ წამოვინე და ფეხზე წამოვდექი – მივალ ორიოდ სიტყვას ვეტყვი.

– თქვენ, არა ბატონო, თქვენ, თქვენ დაბრძანდით, ვფიქრობ, ამაოდ დაშვრებით, მე მივხედავ ამ საქმეს, შეგონებების დროაც აღარაა, როდესაც სიტყვები უძლური ხდება მოქმედებაა საჭირო. ძალიან გთხოვთ, მეუღლეს მიმიქციეთ ყურადღება, მე ახლავე დავბრუნდები.

ახალგაზრდა მამაკაცი ხმელ-ხმელს მიუახლოვდა, გულის-პირში ხელი წაავლო და ისეთ სილა გააწნა, ძირს დასცა. ერთ-წამობას ყველა გაისუსა, მერე კი აქა-იქ წამოიძახეს:

– დაგელოცა მარჯვენა, გაიხაროს შენმა გამზრდელმა!

ერთმა მიძინებულმა, რომლის ხვრინვაზე ვაგონი ზანზარებდა, ხმაურზე თავი წამოყო:

– რა მოხდა, ჩავედით უკვე? – მერე, რომ გაერკვა, რაშიც იყო საქმე, ხელი ჩაიქნია, – მოგცლიათ თქვენცო და ისევ ძილს მისცა თავი.

ძირს დავარდნილი წამოიმართა, მუხლებზე დადგა, თავი დახარა და სილის გამწნავს ფეხზე ეამბორა. მერე ცრემლ-მორეულმა თავი ასწია და თქვა:

– როგორც იქნა! როგორც იქნა! ძლივს არ გამოვალვიძე კაცი, რომელსაც გული ჰქონია და უმსგავსობას არ შეეგუა. თქვენ კი, – მგზავრებისკენ მიაბრუნა თავი – ყველაფრის შემგუებლებო, ქვეყანას ნაწილ-ნაწილ ხელიდან გტაცებენ, მზაკვრულად გგლეჯენ „მოყვარე მტრები“ მომლიმარი სახეებით. გაყურსულხართ, ხმას არ იღებთ. იძინეთ, იძინეთ, ხვალ რომ საზღვარს თქვენს ეზოზე გამოატარებენ და უცხო ქვეყანაში გამოიღვიძებთ, წკაუნკავი და ხელების ქნევა მერე ველარ გიშველით. გამოიღვიძეთ, ასე რამ დაგაბეჩავათ, რამ დაგჯაბნათ, რამ გადაგაჯიშათ?! თავზე გადაგაიარეთ და ხმას არ იღებთ. სამწუხაროდ, თუ სავაიოდ, თქვენ ხართ დღევანდელი სახე ჩემი ქვეყნისა, ლეთარგიულ ძილს მიცემულნი. მე კი, მიუხედავად ყველაფრისა, მაინც ჯიუტად მწამს, რომ ასეთი ახალგაზრდები... – ხელი გაიშვირა ახალგაზრდისაკენ, – მრავლად გამოჩნდებიან,

არ შეეგუებიან ქვეყნის დღევანდელ მდგომარეობას, რომელსაც საკუთარი განვითარების გზა ჯერ კიდევ ვერ უპოვია და გამოგაფხიზლებენ. მეგობარო, ხელი გამომიწოდეთ! – მიმართა სილის გამწვანელს, – დიდი პატივი იქნება ჩემთვის თქვენთან მეგობრობა. – გამონვდილ ხელს თავისი შეაშველა, წამოიმართა, წელში გასწორდა, მგზავრებს მოავლო ცრემლნარევი თვალი და ათრთოლებული ხმით განაგრძო: – თქვენს გამოსაფხიზლებლად გამომგზავნეს მე, ჩემით კი არ მოვსულვარ. იცოდეთ, გამოსავალი ახლოსაა, მხოლოდ პატარა ძალისხმევაა საჭირო. შეიყვარეთ ღმერთი და დაუბრუნდით სოფელს. საქართველოს ხსნა სოფლის სიძლიერეშია. ასე იყო ოდითგანვე და ასე იქნება მარად-ჟამს. თუ სოფელი არ შეივსო, გაქრება ჩვენი სახსენებელი. ხომ ხედავთ, დაიცალა ქვეყანა და აღარც ვმრავლდებით. ნურავის იმედი ნუ გექნებათ, არავინ აიტკივებს თავს ჩვენი გულისთვის, დიდი-დიდი შეშფოთდნენ. – ხმელ-ხმელმა თავი მაღლა ასწია, მხრებში გაიმართა, თვალი მოავლო მგზავრებს და დადუმდა.

მტკივნეულად დიდხანს გაგრძელდა დუმილი, მთელი ვაგონი გასუსულიყო. როდის, როდის, ჟღრიალა, ჩახრინნული ხმით წარმოთქვა:

– უნდა წავიდე ახლა მე, ჩემი გაჩერება აქ აღარ შეიძლება, მელოდებიან. გამოსაფხიზლებლად ხანდახან ჩხვლეტაც საჭიროა. მებრალეებით და მიყვარხართ და თუ ერთი ძარღვი მაინც შევატოკე თქვენში, თუ თვალი პატარაზე მაინც აგხილეთ, მიმიღწევია სანადელისთვის. უკულმა გადაგდებული თესლიც კი ღვივდება, თუ მას ნოყიერი ნიადაგი დახვდება.

მიღმიურში გადასულმა კიდევ ერთხელ მოავლო თვალი მგზავრებს, საჩვენებელი თითით ცრემლი მოიწმინდა, შებრუნდა და კიბეზე დაეშვა.

– მგონი, საბოლოოდ გაგიჟდა ეს უბედური! – წამოიძახა აკანკალებული ხმით თმაშეთხელებულმა და გამოედევნა.

ხმელ-ხმელმა კი რის ვაივავლახით გამოალო ვაგონის კარი, თვალი შეავლო ზეცას და სიბნელეში გადაეშვა.

2018 წელი, თბილისი

გზას აუთოლილი ფიქრები

გზას აყოლილი ფიქრები

– გეყურება, კაცო, გეყურებაა! ას წელს მიუკაკუნე, ხუმრობა ამბავი ხომ არ გგონია, ამას ოდესმე წარმოიდგენდი? წარმოიდგენდი კი არა და, ვერც იოცნებებდი. ისე, მაგარი ზურგი ქე გქონია, ვირს რომ შეშურდება ისეთი. – ჩაიქირქილა ტუჩებზე ხელმიფარებულმა ერმილემ და აქეთ-იქით მიმოიხედა.

– რას იყურები აქეთ-იქით, ერთთავად ვინმემ არ დაგინახოს, გამარჯობის მთქმელიც კი აღარ დარჩა სოფელში. იარე და ელაპარაკე ახლა შენს თავს. რავა ყველა გარბის, თითქოს ცეცხლმოკიდებულ გემზე იმყოფებოდნენ. ის კი ვერ გაუგიათ, გემის კიჩოზე იქნები თუ ტრიუმში, ჩაძირვა თუ უწერია, მაინც ვერ გადარჩები. დაცურავს ეს ჩვენი გემი სამყაროს უკიდევანო სივრცეში...

– დაინყე ახლა შენებურად, მოგძვრება კისერი ზეცაში ცქერით. მაინც რას დაეძებ მიღმიეთში?

– რას დავეძებ?

– ჰო, რას დაეძებ?

– ელაპარაკე ახლა ამას, ნუთუ ვერ ხვდები, რომ ჩემო ბატონო, აქ თვალი ყველაფერს შეეჩვია და არ გაგიკვირდეს, ცოტა კიდევ მომწყინდა, დაღლილობამაც დამრია ხელი. ყველაფრისგან იღლება ადამიანი, შენ წარმოიდგინე, სიცოცხლითაც კი.

– რალაც უცნაურად მსჯელობ დღეს შენ, ერმილე.

– მაცადე, მაცადე, როგორ ამბობს ის სულგანათლებული – რალაც მინდა სიცოცხლეზე მეტიო – აი, მასეთ დღეში ვარ ახლა მე. სიცოცხლეზე მეტი კი რა არის, ან სად არის? ვერ ხვდები, კაცო! ჰო, ზემოთაა, ზემოთ. მომკლა იმის ინტერესმა, რა ხდება მაღლა.

და მიდიოდა ფიქრებში გახვეული მსცოვანი კაცი ორღობეში... პატარძლებივით შემოსილი თეთრად აფეთქებული ტყემლის ხეები კი მორცხვად ესალმებოდნენ და თავს უხრიდნენ მსცოვანს. აყვავილებული ტოტები ისე გადახვეოდნენ ერთმანეთსა და ისეთი თალი შეექმნათ, გეგონებოდა, ნათლის სვეტით გაბრწყინებულ გვირაბში მივდივარო. თითქოს პირველად ხედავდა, ისე ხარბად შესცქეროდა სამოთხის მსგავს ბუნების უბინოებას – ფუტკრების ზუზუნი, ოხშივარავარდნილი მინის სურნელი და ფრინველთა გალობა არამინიერ, ზეციურ ჰანგებად ესალბუნებოდა მთელ მის არსს.

– იტყვი ხოლმე შენც! – ამის მოწყენა იქნება?!

ბერიკაცი გასცდა ორღობეს და თვალი ზეცას შეავლო. წერტილისოდენა ღრუბელიც კი არსად ჩანდა. ცინცხალ, ხასხასა, გამჭვირვალე, უძირო სილაჟვარდეში იძირებოდა ზეცა და მედიდურად იცქირებოდა ზემოდან. გაზაფხულისაგან გაბრუებულ, ჟრჟოლატანილ ნეტარ სხეულს ეცოტავებოდა მინა და ზეცაში გაჭრას ლამობდა. – ერთი თვალით მაინც შემაჭყიტა, ნეტავ, იქო! – გაიფიქრა ძალაგამოცლილმა. სივრცეს მოავლო მზერა და ქვაზე ჩამოჯდა, საიდანაც ხელისგულივით ჩანდა მთელი თვალსაწიერი: გაღმა-გამოღმა გორაკებს შუაში ჩამოუდიოდა ანკარა, სუფთა და საამოდ მოლიკლიკე პატარა მდინარე. ეგ კი იყო, წვიმობისას საზარელი ადიდება იცოდა. მოაგორებდა მღვრიე, მძიმე ტალღებს და მოჰქონდა იმ დღის ნაამაგარი – მოგლეჯილი ხეები, საქათმის, თუ საღორის ნაშთები. პატარაობისას, როცა მამა გაიყოლებდა ხოლმე სათევზაოდ, ხშირად ეკითხებოდა – ჩვენს მდინარეზე ტივის დაცურება თუ შეიძლებაო. მამაც ყოველთვის პასუხობდა, ისეთი მიხვეულ-მოხვეული და კლდოვანი ნაპირი აქვს, ტივი აუცილებლად დაიშლებაო. გული სწყდებოდა, ტივი არასდროს ენახა და უნდოდა ერთხელ მაინც ეხილა მდინარეზე მოცურავე.

მოგონებებიდან გამორკვეულმა ჯერ მინას დახედა, ხელჯოხით მოჩიჩქნა, მერე ხელში აიღო, მუჭში მოიქცია. აფუებული და ფაფუკი გამხდარიყო მინა, მზად იყო ნაყოფის მოსაცემად

და ვაი, რომ მხენელ-მთესველები აქა-იქ თუ შემორჩენოდნენ სოფელს... და ტიროდა დაობლებული.

ფეხზე წამოდგა ბერიკაცი და გაღმა გორაკს გახედა, რომლის წვეროდან უძველესი ეკლესია იმზირებოდა მოოქროვილი ჯვრით. ახლო წარსულში ძალიან დაზიანებული იყო მრავლის-მომსწრე პატარა ტაძარი. უცხოეთში გადახვენილმა აქაურმა მკვიდრმა თავს იდო მისი აღდგენა-რესტავრაცია. უკვირდათ ადგილობრივებს, იმ ოქროს საფასური გაჭირვებული ხალხის-თვის რომ დაერიგებინა, უკეთესი იქნებოდაო. თვითონ კი კურთხევის ცერემონიალსაც ვერ დაესწრო, რაღაც შარში გაეხვა და მოკლეს. ჩამოასვენეს და მის მიერ აღდგენილი ეკლესიის ეზოში დაკრძალეს. მალე ეკლესიაც იკურთხა და წინამძღვარიც დაინიშნა, ძალზე ახალგაზრდა სასულიერო პირი. ეკლესია კი გაიხსნა, მაგრამ თითო-ოროლა ცნობისმოყვარე თუ მიაკითხავდა ხანდისხან. ძნელი იყო ურწმუნეობის ეპოქაში გაზრდილი ხალხის ხელმეორედ მოქცევა. არავინ არაფერი იცოდა, არც ახალგაზრდა წინამძღვრის შესახებ და არც ეკლესიური ცხოვრების შესახებ. შავ კაბაში შემოსილ, შავწვერულვამიან მოძღვარს თმა უკან გადავარცხნა და მხრებამდე ჩამოშლილი, სამაგრით შეეკრა. ისეთი ხორცნაკლული იყო, უსხეულო გეგონებოდა. თვალს ვერ გაუსწორებდი მის სხივიან მზერას, მოკრძალები-სა და მონივნების გრძნობა გეუფლებოდა. გრძნობდა მოძღვარი, არ იქნებოდა ადვილი მიწიერს მიჯაჭვული გონებისა და სულის ზეციურისკენ მიქცევა. და შეუდგა ღვანლს. იცოდა, რომ ყველაზე კარგი მაგალითი პირადი მაგალითია და რომ სიტყვასთან ერთად საქმემან შენმან უნდა გამოგაჩინოს. კარდაკარ დადიოდა, შედიოდა ოჯახებში და ყველას თავაზიანად ესაუბრებოდა, უხსნიდა და განსწავლიდა. გლეხებიც არანაკლებ თავაზიანად ხვდებოდნენ, სუფრაზე ეპატიჟებოდნენ და უამრავ კითხვას უსვამდნენ, მაგრამ სოფელში დარჩენილი ხანდაზმული მოსახლეობის მნიშვნელოვან ნაწილს, წლებითა და ღვანლით დაღლილ-დაქანცულებს, დრო არ ეთმობოდათ ტაძარში დგომისათვის.

თავდაპირველად უკაცო ოჯახები მოიძია, ხან ერთს გაუწოდა დახმარების ხელი და ხან მეორეს – ხვნა იქნებოდა, მკა, შეშის

დაჭრა, სახურავების შეკეთება თუ სხვა სამუშაო. ისიც კარგად იცოდა, თუ რაოდენ განუზომელია ქართველი ქალის ღვანლი ერის ისტორიაში და როგორი შარავანდედითაა შემოსილი. სხვა მრავალ ფაქტორთან ერთად, ქალის კეთილგონიერებამ და სინწინდემ მოიყვანა ეს ქვეყანა ამ დრომდე და რომ ქალი – დედა უნინ უპირველესი საფიცარი იყო ქართველთა მოდგმისათვის. ქალის ზნეკეთილობა და ოჯახისადმი ერთგულება საწინდარია ქვეყნის კეთილდღეობისა, თავისთავადობისა და თვითმყოფადობისა. ასე იყო წარსულში, ასე უნდა იყოს დღესაც და მომავალშიც – ფიქრობდა მოძღვარი.

ქვეყანაში დატრიალებულმა ქარტყილებმა ბევრი დედა შემოსა შავით. სვეგამწარებულებმა პირველად მათ მიაკითხეს მოძღვარს. დაუყვავა, გულში ჩაიკრა, მათი ცრემლებით უბედალტობილი თვითონაც ცრემლად იღვრებოდა. მერე ზოგს საკურთხი უკურთხა, ზოგს პანაშვიდი გადაუხადა. რიდითა და მოკრძალებით უხსნიდა წარმავალი წუთისოფლის ამაოების შესახებ, ღვთის განგებულების შესახებ, სულის უკვდავების შესახებ და არწმუნებდა, რომ გაუთავებელი ურვა და წუხილი ვნებს გარდაცვლილთა სულებს. მდგომარეობის შესამსუბუქებლად შეკვეთილ წირვებს უტარებდა გარდაცვლილებს და უხსნიდა დედებს მისი მნიშვნელობის შესახებ. ცოტა ხანში შაოსნებს მათი ქმრები და შვილებიც მიჰყვნენ და ნელ-ნელა ხალხი ეკლესიის გზას დაადგა.

ერმილევ იქ მიდიოდა. რაც ეკლესია იკურთხა, მას შემდეგ ყოველ კვირას დადიოდა ტაძარში. გაუყვებოდა გზას და ფიქრებით წარსულს ელაციცებოდა.

– ერთი ის გამაგებინა, ამ ხელჯოხს რას დაათრევ, ვითომ გაჭირდებოდეს!

– მრცხვენია და იმიტომ, ხომ უნდა გამოიყურებოდე ასაკის შესაფერისად. არ გახსოვს, რა თქვა იმ ყიამყრალმა – შენ კიდევ ცოცხალი ხარო?!

– არც შენ შეგირცხვენია თავი, შენც გვარიანად უპასუხე – ამ წუთისოფელში ყველას თავისი საფლავი აქვს ამოსავსებო. ენა ჩაუვარდა და ხმა ველარ ამოილო...

– ისე კი, საკვირველია, აქამდე მართლაც რამ გამაძლებინა?!
ჯოხი კვერთხივით მოიმარჯვა მხცოვანმა და თავქვე დაუყვა გზას. შვილთაშვილის დამზადებული იყო, ისეთი გამოკოპნიავებული, ხელოვნების ნიმუში გეგონებოდათ. ხელს რომ წაავლებდა ჯოხს, თითქოს ახალგაზრდა ყმანვილის ხელის სითბო მასზე გადმოდიოდა, ჩაიღიმებდა გრძნობამორეული და თავისთვის იტყოდა – ხელმარჯვეობით მე მგავსო.

დინჯად მიდიოდა თავქვე ბერიკაცი. სასიამოვნოდ უბერავდა დილის გრილი ნიავი, გაღვიძებულ დედა-ბუნებას ყველა სულდგმული სახალისო ფერხულში ჩაება. ფრთახატულა და ფრთაფარფატა პეპლები ერთმანეთს ეჯიბრებოდნენ სურნელოვან ყვავილზე წამოსასკუპებლად.

ამას წინათ, ოჯახში ყველაზე უმრწმეს გოგონას სათამაშო პეპელა მოუტანეს. ისე მოეწონა, სულ ხელში ეჭირა და აქეთ-იქით დაარბენინებდა. რომ შეეკითხებოდი:

– რას აკეთებ, ბაბუ?

პასუხობდა – პეპელას დავაფარფატებო. მოდი და თქვი უკეთესად. ვინ უკარნახა, ან საიდან მოიგონა უნლოვანმა ასეთი პასუხი, საკვირველია პირდაპირ.

– რას ვამბობდი, აქამდე რამ გამაძლებინაო!? ისე კი, მართლაც, გასაოცარია, აქამდე როგორ მოვალწიე. რა ცხოვრება გამოვიარე, ვინ იფიქრებდა, როგორი ბავშვობა, უმამობა, შიმშილი, დედის ამარა დარჩენილი ობლები. ყველაზე პატარა შიმშილმა თუ რალაც სახადმა გადაიყოლა.

შუბლი შეიჭმუნა ბერიკაცმა, ეტკინა წარსული. ისევ ფიქრებს გაუყვა – სანამ მამა ცოცხალი იყო, არაფერი უჭირდათ. ყველაზე ტკბილმოსაგონარი ის წლები იყო მის ტანჯულ ცხოვრებაში. არაფერი აკლდათ. მამას რესტორანი ჰქონდა რაიონულ ცენტრში. მეთვალყურედ თავისი ნათლული ჰყავდა მიჩენილი. კაცმა არ იცის, უყურადღებობითა, თუ მავნებლის ხელით, რესტორანი დაინვა. პირველად მის ნათლულს მიადგნენ და დააკავეს. ახლად დაქორწინებული იყო ნათლული, ოჯახით ხარობდა და ხალისობდა. მიაკითხა მილიციაში – მე ვიყავი იმ დამეს რესტორანშიო, დაღლილს ჩამეძინა და არ ვიცი, ხანძარი

საიდან გაჩნდაო. დაიჭირეს. მაისში ოცდაჩვიდმეტი წლის ხდებოდა და რაღაც სამ კვირაში, ოცდაჩვიდმეტი წლის ჩვიდმეტ მაისს დახვრიტეს.

ციფრებსაც თავის იდუმალება აქვს, ვერავის ხელწინფება მისი ამოხსნა. როგორც დედა იტყოდა, დახვრიტეს, როგორც მავნებელი და ხალხის მტერიო. მერე დაიწყო, რაც დაიწყო – ჯოჯოხეთი. იტყოდა ხოლმე, სიკვდილი იმ ჯოჯოხეთთან შედარებით, რაც მე გამოვიარე, რა მოსატანია, მიღმიერი ჯოჯოხეთი, ნუთისოფლის ჯოჯოხეთთან შედარებით, ჩემთვის სამოთხე იქნებაო. ცოტა ხანში დედაც დაიჭირეს. ღმერთმა ნუ გამოლიოს კეთილი ადამიანები, ღვთისმოსიში, გონიერ და ზნეკეთილ ადამიანებზე იდგა სამყარო ყოველთვის. უპატრონო ბავშვები ყველაზე პატარას ნათლიამ შეიფარა საკუთარი სიცოცხლის რისკის ფასად და თბილისში წაიყვანა. ავი დრო იყო, ცხოველური შიში სუფევდა. როგორც კეთროვანს, ისე ერიდებოდნენ რეპრესირებული ოჯახის შვილებს. კაცმა არ იცის, რა მანქანებით, ნათლიამ დედა ციხიდან დაიხსნა და ისევ საკუთარ ოჯახს დაუბრუნდნენ. მორწმუნე ქალი იყო დედა და ყოველ საღამოს ლოცვებში ატარებდა. მასაც ასწავლიდა ლოცვებს. სადაც არ უნდა იყო, იესოს ლოცვა ყოველთვის თქვი, ამ ერთი ლოცვითაც კი შეიძლება ცხონდეს ადამიანიო. ამბობდა კიდევ და ყოველთვის გრძნობდა უხილავის უჩინარ ხელს. აბა, რა ძალამ გადაარჩინა!

– მერე რა იყო, ერმილე, მერე? გადი ბარემ ბოლოში, ჯერ კიდევ საკმაო გზა გაქვს, ჩამოფქვი ბარემ.

– ეჰ, მერე იყო, რაც იყო! – მერე იყო ომი და ტყვეობა. სოფლის მოშორებით ტყის პატარა ნაგლეჯს მავთულხლართები შემოარტყეს და იქ შეგვრეკეს. ერთ კვირაში მწვანე ნარგავებს არათუ ფოთოლი, ტყავიც კი არ შერჩა, შიმშილისაგან განამებულები შეესივნენ. ბევრი დაიხოცა.

იქ ნახა პირველად ახალგაზრდა კაცმა ზნეკეთილობისა თუ წარწყმედის მაგალითები. შეზარა ადამიანების რეალურმა სახეებმა. ნიღბები, მეძავი ქალის სამოსივით, ერთიმეორის მიყოლებით ცვიოდა ძირს. გაპირუტყვეებული ბრბოს გაშიშვლე-

ბული სულის კივილი ცას სწვდებოდა. ბედნიერმა შემთხვევამ გადაარჩინა. ერთ დილით ფეხზე წამოყარეს და დაამწკრივეს. მერე ვილაც მაღალჩინოსანმა ჩამოიარა და ცხოველებივით დაუწყო სინჯვა. რამდენიმე მათგანი გამოარჩიეს, შერეკეს მანქანაში და გზას გაუყენეს. გაიფიქრა, ალბათ დასახვრეტად მივყავართო. დედის შეგონება გაახსენდა და იესოს ლოცვებს იმეორებდა გულში. მერე მანქანა რკინიგზის ვაგონებმა შეცვალა და რამდენიმე დღეში, როგორც შემდეგ გაარკვია, გერმანიაში ამოყო თავი. ყველაზე მეტად ის გაუკვირდა, რომ გზაში ნორმალურად კვებავდნენ...

საოცრება ის იყო, რომ გერმანიაში ჩასული, საკონცენტრაციო ბანაკში კი არა, ვილაც ბარონთან მიიყვანეს. თევზები ჰყვარებია ძალიან იმ ბარონს. სატბორე მეურნეობა ჰქონდა და იქ გაამწესეს. თევზებისთვის უნდა მიეხედა. შეასწავლეს ყველა საქმე, საცხოვრებელიც გამოუყვეს და საკვებიც. ადამიანი ხომ ყველაფერს ეჩვევა. შეეგუა თავის ხვედრს და გაურკვეველი მომავლის მოლოდინში მონდომებით შეუდგა საქმიანობას. ან სხვა რა გზა ჰქონდა!

ერმილემ ჩამოივაკა და სანამ მდინარეს მიადგებოდა, მუხის ძირში სახელდახელოდ გაკეთებულ სკამ-მაგიდასთან ჩამოისვენა.

– რაო, ერმილე! – შეუძახა თავის თავს. – ამ ბოლო ხანებში ძალიან ხშირად იქექები წარსულში. დაკარგე რამე? რას დაექებ?!

– თავს ვიყოლიებ, შე კაცო, ასაკმა იცის მოგონებებით ცხოვრება.

მოიფშენიტა ხელები და ცას ახედა. უღრუბლო ზეცა დაჰყურებდა ზემოდან. მშობლიურ გარემოს დანატრებული მერცხლები ჭიკჭიკით სერავდნენ სივრცეს. მზე ცის თალს მხრებამდე მისწვდენოდა.

– ისევ მაღლა იყურები, ერმილე?

– კაცო, სულ მანტიერესებს, როგორი იქნება ღმერთთან შეხვედრა. საინტერესოა, როგორ გამოიყურება. ისეთივეა, როგორიც აქ იყო – მიწაზე, თუ სხვანაირი.

მერე მაგიდაზე იდაყვები დაუშვა, ხელებზე თავი ჩამოასვენა და მზერით ძელქვის წვეროს მისწვდა.

– ამაზრზენია სიკვდილი, მაგრამ იმით ფასობს, რომ ერთადერთი საშუალებაა ცოდვილი კაცის ღმერთთან შეხვედრისა. ღმერთთან შეხვედრა! მეხუმრები შენ? ცოტაა ეს?!

– მერე?

– რა მერე? ყველაფრის ცოდნას ნუ მომთხოვ ახლა. მერე რაც იქნება, ის იქნება.

– ფიქრებიც შენს ცხოვრებასავით აწეწილი გაქვს, ბერიკაცო, რაღაც ველარ ეტევი მინაზე.

– ძეხორციელს არ ძალუძს ფიქრის გარეშე ცხოვრება, ფიქრის უნარი ღმერთმა მხოლოდ ადამიანს მისცა. შენ რა! არავის ვაწუხებ მე ჩემი ფიქრებით, ჩემთანაა, ჩემია და საგზადაც გავიყოლებ იმ სოფელში. სიკვდილის წინაც გაიელვებს, ალბათ, მთელი წარსული და ცრემლით გავაცვილებ.

მერე ჩაიქირქილა:

– აჰა! შე დალოცვილო, საარაყე ქვაბიც კი თუხთუხებს ფიქრისგან, მსხვილი ნაკადი გავუშვა თუ წვრილიო.

– რას არ იტყვის შენი ენა, ერმილე, როგორია საარაყე ქვაბის ფიქრი! – ჩაიფრუტუნა თავისთვის. მერე ისევ წამოიძარა და შარაგზას გაუყვა. ძელქვების კორომსაც ჩაუარა და ახლად გაკეთებულ ხიდზე შედგა ფეხი.

– ძელქვა. აი, ამას ჰყოლია ნათლია, თუ ჰყოლია.

შუა ხიდზე გაჩერდა და მდინარეს ჩააცქერდა. მზის სხივები ათინათებდად ირეკლებოდნენ მდორედ მოდუდუნე პატარა ტალღებზე. რამდენი უნახავს, რამდენს ნახავს კიდევ...

ხიდი გადაიარა მსცოვანმა და განყვეტილ ფიქრს აედევნა. სამყარო ომის ცეცხლში იყო გახვეული. დაუნდობლად ჟღერდნენ ერთმანეთს. მილიონობით ადამიანი იხოცებოდა. გეგონებოდა, აპოკალიფსი დაიწყო. თვითონ კი ამ დროს თავშესაფარიც ჰქონდა და საკვებიც. მისი ქვეყნისთვის მოლალატე იყო, ამ ქვეყნისთვის კი ტყვე და მონა. როგორც არისტოტელე იტყოდა, მოლაპარაკე ინსტრუმენტი, ცხრა გრამ ტყვიაზე ნაკლები ღირებულების. უცნაურ ტყვეობაში იყო. მოგვხსენებათ, გერმანელეზი როგორი პედანტი და წესრიგის მოყვარული ხალხია. ყველა-

ფერი გათვლილი ჰქონდათ, ყველაფერი, საყოფაცხოვრებო წვრილმანიც კი.

– ნუთისოფელში ბევრმა რამემ შეიძლება, გააოცოს ადამიანი, მაგრამ მე ყველაზე მეტად მისი გონებრივი შესაძლებლობები მაოცებს. რამდენ რამეს იტევს, ზოგს ცხრილავს და უკვალოდ აქრობს, ზოგს კი, ძალიანაც რომ გინდოდეს, ვერ დაივიწყებ, ვერ ამოშანთავ, ვერ ამოძირკვავ...

საკვები მის საცხოვრისში ერთ ახალგაზრდა, მზარეულის თანაშემწე გოგოს დაჰქონდა. დაუტოვებდა და უკანმოუხედავად გარბოდა. მაღალი, ქერათმიანი, ცისფერთვალეა, ლამაზი და ეშხიანი გოგონა იყო. მშვენიერებისკენ სწრაფვა ხომ სულის დამახასიათებელი თვისებაა, რა მდგომარეობაშიც არ უნდა იყო და ყოველთვის თანამდევია. გოგონას მოსვლა აფორიაქებდა, შებორკილად გრძნობდა თავს და თავდახრილი ხვდებოდა. შეხედვას როგორ გაუბედავდა, შეპარვით თუ შეავლებდა ხოლმე თვალს. მოგეხსენებათ, შიშს როგორი თვალეები აქვს. ის ხომ ერთი უუფლებო, მსუნთქავი არსება იყო.

– დრო მოვლენებს ან არბილებს, ან ასასტიკებს. როცა დარწმუნდა, რომ ჩვეულებრივი ადამიანი ვიყავი და არა კაციჭამია, უფრო გათამამდა. ისე, იქაური გოგონები უფრო თამამნი არიან.

აღარ გარბოდა უკანმოუხედავად, გამოელაპარაკებოდა ხოლმე. ბევრი არაფერი ესმოდა, მაგრამ მასთან ყოფნა სიამოვნებდა. თანდათანობით მცირეოდენი გერმანულიც შეისწავლა. პირველ ხანებში გერმანული ენის ჟღერადობა ტანკის მუხლუხების ღრჭიალს აგონებდა და ტანში ზარავდა. მერე ყურიც შეაჩვია. გოგო კი მეტად თამამი ვინმე გამოდგა. ზომ-აზე მეტად ჩახსნილი გულისპირით, მოკლე კაბით, მის საცხოვრისში უფრო დიდხანს რჩებოდა. ფეხს ფეხზე გადაიდებდა, თვალებს ეშმაკურად შეანათებდა და ჩაიკისკისებდა. თვითონ კი არ იცოდა, თვალეები სად წაელო. ფიქრობდა, შარს გადამკიდებს ეს გოგოო. რაც დრო გადიოდა, ქალი უფრო მოურიდებელი ხდებოდა. ერთხელ პიჯაკის მსგავსი ჩასაცმელი მოუტანა, მოიზომეო. მანაც მოიზომა. ეგრე არაო, ანიშნა, ძველი ზედატანი გაეხადა. დაიმორცხვა, მაგრამ მაინც გაიხადა. ქალმა

შეათვალისწინებ, მერე მკლავის კუნთებზე ხელი მოუჭირა, ცერა თითი მალა ასწია, ჩაიკისკისა და ეზოში გავარდა. მისი წასვლის შემდეგ მთელი დღე ჟრჟოლაატანოვ სხეულს ძლივს დაათრევდა. ერთი ფრაზა გაიზეპირა და ხშირად უმეორებდა – ის ფერშტეინ დოიჩ აბერ შპრეხენ კან ის ნიხტ – მე მესმის გერმანული, მაგრამ ვერ ვლაპარაკობო. გოგო კი გაუთავებლად რალაც ამბებს უყვებოდა, შიგადაშიგ ჩაიკისკისებდა და მხარზე წამოარტყამდა ხოლმე ხელს. რა უნდა ექნა, იჯდა და უსმენდა. აღარავისი ერიდებოდა, როგორც ტოლ-სწორს, ისე უყურებდა. იმ დღეს ნავშიც ჩაუხტა და თევზების დაპურებაში დაეხმარა. ჯერ გვერდით მოუჯდა, ისე აეკრა, ცეცხლი წაუკიდა მთელ ტანზე. მერე წინა მხარეს დაუჯდა და მოურიდებლად, აქეთ-იქით იქნევდა ფეხებს. აღარ იცოდა, საით გაეხედა, ძლივს გამოაღწია ნაპირამდე. ფიქრობდა, ჩემს დასაღუპადაა ეს გოგო მოგზავნილიო.

– ფრთხილად, ფრთხილად, ერმილე, ხომ არ დაგავინყდა, სად ხარ – სადაც შენნაირებისთვის ტყვიაც კი ეძვირებათ და გაზის კამერებში გუდავენ.

სხვა მოსამსახურეებიც ამჩნევდნენ იმ გოგოს მოურიდებელ ქცევებს, მაგრამ არაფერს ამბობდნენ – ყველა ზრდასრული, ჯანმრთელი მამაკაცი ხომ ფრონტის პირას გავარგარებულ ტყვიებს აგრილებდა, – მხოლოდ ირონიულად თუ გაიღიმებდნენ ხოლმე.

გრძნობდა ერმილე, ასე დიდხანს ვერ გაგრძელდებოდა და მოხდა ის, რაც უნდა მომხდარიყო. ეს იყო რალაც წარღვნის მსგავსი, ვულკანი, პლანეტების შეჯახება, სახმილმოდებული სხეულების გონიერების მიღმიერი, ყველაფრის წამლეკავი ვნება. ყველაფერი გამქრალიყო, იყო მხოლოდ მდედრი და მამრი და სამყაროს პირველყოფილი ვნებით რეტდასხმული თავდავინწყება.

ამ ამბიდან სულ მალე რალაც სახადი შეეყარა – დაეწყო მუცლის გვრემა, აუწია ტემპერატურამ. ცეცხლწაკიდებული სხეული ეწვოდა. ხშირ-ხშირად კარგავდა გონებას. როგორც შემდეგ გაარკვია, დეზინტერია შეყროდა. ეს იმ დროს სიკვდი-

ლის ტოლფასი დაავადება იყო, მით უმეტეს, მის მდგომარეობაში მყოფი კაცისთვის. დღემდე გაოცებულია, თუ როგორ უმკურნალეს ვილაც უთვისტომო ტყვე კაცს და სიკვდილს გამოგლიჯეს ხელიდან. მომვლელად ის გოგო მიუჩინეს და გამოჯანმრთელებამდე არც მოშორებია. მოდი და ნუ გაგიკვირდება ტყვე კაცის მიმართ ასეთი ჰუმანიზმი.

ვაკე დამთავრდა და ერმილე აღმართს აუყვია. გორაკის წვერზე იყო ის კოპნია ეკლესია და იქით მიემშურებოდა, ახალგაზრდა მოძღვარს უნდა შეხვედროდა.

– ერმილე, აღსარებას შენს თავს აბარებ თუ მღვდელს?

– ჯერ ჩემს თავს...

მძიმედ აუყვია აღმართს მხცოვანი. გაჩენიდან, კაცი გაახელს თუ არა თვალს, ფეხის ადგმისთანავე თავდაუზოგავად გარბის – ჯერ მსუბუქად, ადვილად, ვაკეზე და დაღმართზე. შუახანს რომ გასცდება, აღმართში უწევს სიარული, მწვერვალამდე კი შორია და ძნელად სავალი...

მობორიალე ფიქრები ღრუბლებივით ირეოდა. ბერიკაცმა ნაბიჯი შეანელა, შეჩერდა, შემობრუნდა და თავის სოფლისკენ გაიხედა, გაელიმა.

– რაო, რა გითხრა უნლოვანმა კუდრაჭამ ორი დღის წინ?

ერმილეს ახლა უკვე გულიანად გაეცინა.

– ტახტზე ვიყავი წამონოლილი. მოვიდა და სანტიმეტრი მოიტანა. მიყურა, მიყურა და მეკითხება: ბაბუა, რატომ გაქვს თმა თეთრიო. პასუხს არ დალოდებია და მკლავის გაზომვა დამიწყო. – ბაბუ, შენც ხვდები, რომ დრო მოვიდა და ზომების აღება საჭირო? ისევ არაფერი მიპასუხა, თვალეში მიმზერდა დიდხანს და სერიოზულად მითხრა: ბევრი ხარ, ბაბუა შენ, ბევრიო. მერე გადაიკისკისა და გაიქცა.

ვერანაირი ელექსირი და მაგიები ვერ უხანგრძლივებს კაცს სიცოცხლეს ისე, როგორც საკუთარ ფესვებზე ამოზრდილთან ურთიერთობა. „სიკვდილის გზა არრა არის ვარდისფერ გზის გარდა“... ასეც შეიძლება ითქვას, – ტყემლისფერ გზის გარდა.

– ბიჭო, რას გადაეკიდე ამ ტყემალს?

– რას გადავეკიდე? მზერა ჯერ არ დაგშრეტია და ვერ ხედავ, რა საოცრად ყვავის ეს ტკბილ-მჟავე მცენარე?! წუთი-სოფელივითაა, ძმაო!

– სამაგიეროდ არაპოეტურია, არაზეციური, მიწიერია.

– მერე რა, მეც მიწის არა ვარ?!

შორიდან ისეთი სტვენა შემოესმა, ტანში დაბურძგლა, ფიქრ-მაც დაუტევა და ბიჯიც ველარ წადგა წინ. გრძნობამორეული ბულბული თავდავინწყებით უსტვენდა.

– რა ყელი, რა ენა, რა ოქროს ნისკარტი გაქვს, შე დალოცვი-ლო, ასეთ ჰანგებს რომ მოჰფენ და მგრძნობიარე კაცს ცრემ-ლებს ჰგვრი?!.

თვალდანამულს ისევ პატარა გაახსენდა: ბაბუა, მაინტერესებს ბულბულის აბულბულებაო. ძეხორციელს არ ძალუძს, ჩანვდეს უნლოვანის სულის განსაცვიფრებელ მეტამორფოზებს, რომლებშიც ზებუნებრივი აირეკლება და გაუცნობიერებლად, ასე ხატოვნად გადმოედინება.

– აი, ესაა, ბაბუ, ბულბულის აბულბულება. – თქვა ხმა-მალლა მხცოვანმა. ამოიხვნეშა, თავი გადაიქნია, მხრები შეარხია და აღმართს აუყვა.

– ისე, შაშვის და ბულბულის გაჯიბრება იქნება საინტერესო. ნეტავ, ვინ მოიგებს?!

– მაგას რად უნდა შეკითხვა, შე კაცო! – ღიმილი გაუკრთა და ისევ ხმამალლა თქვა: – მსმენელი, ერმილე, მსმენელი...

– ჩემი ხნის კაცს სანატრელი რალა უნდა ჰქონდეს, სირცხვილიც კია, მაგრამ ერთს კი ვინატრებდი – ღმერთო, მანამ ნუ გამიყვან ამ წუთისოფლიდან, სანამ იმ კუდრაქას მახსოვრობაში არ ჩავრჩები!

– ახლა კი ნამეტანი მოგდის, აკი ზემოთ მეჩქარებაო?!

– კაი ახლა, კაი, ნუ ჩამომეკიდები ენაზე. ხომ იცი, ფიზიკური გარდაცვალების შემდეგ ადამიანი მახსოვრობაში აგრძელებს სიცოცხლეს. ცნობილ და სახელოვან ადამიანებს, სანამ კაცობრიობა იარსებებს, სიკვდილი ვერ ეწევა. ჩვეულებრივ მოკვდავებს კი დავინწყების ბურუსში ჰხვევს.

ტაძრის ეზო ნელ-ნელა ივსებოდა ხალხით. მიესალმა მათ

და მდაბლად დაუკრა თავი. მოძღვარმა შორიდანვე შენიშნა და მისკენ წამოვიდა. გადაეხვია, მხარზე ემთხვევინენ ერთმანეთს. ღვთისმსახურმა გულსაკიდი ჯვარი გამოუწოდა, ეამბოროა მხცოვანი.

– ერმილე ბატონო, როგორ ბრძანდები? რაც გასწავლე, თუ შეასრულე? დღეს მნიშვნელოვანი დღეა შენს ცხოვრებაში, სტიქარით უნდა შეგმოსო და ღვთისმსახურებაში დამეხმარო, მერე კი გაზიარებ.

– ნეტავ, რა უნდა გავაკეთო? – გაიფიქრა ერმილემ. მოძღვარს გაელიმა.

– ბევრი არაფერი, ერმილე, საცეცხლური დამიჭირე ხოლმე და ნაკვერცხალზე საკმეველი დაადე, ეს არის სულ.

– ბავშვივით მექცევა, არადა, თვითონაა ბავშვი ჩემთან შედარებით.

– ერმილე, მე სულიერი მამა ვარ თქვენი, ღვთისგან ხელდასხმული. სულისთვის ასაკს მნიშვნელობა არა აქვს, ასაკმა არ დაგაბრკოლოს.

მერე ხალხისკენ მიბრუნდა და ყველას გასაგონად თქვა:

– ვისაც ბავშვივით წრფელი გული არ ექნება, არც უნდა იოცნებოს ზეციურ სასუფეველზე. ჩემი სიტყვები არაა, მალ-ლიდანაა. – პირჯვარი გადაინერა და ზეცას აღაპრო თვალები.

– ნეტა, საიდან მიხვდა? – გაიფიქრა დარცხვენილმა ერმილემ და კიდევ ერთხელ მოეხვია მხრებზე.

ვილაცის მწველი მზერა იგრძნო, შემობრუნდა და გახევედა, ყიამყრალი უმზერდა ცეცხლოვანი, მშფოთვარე და მოუსვენარი თვალებით. მერე თითქოს გამოერკვაო, დაიმორცხვა, თავის დაკვრით მიესალმა მხცოვანს და წელმონყვეტილივით ტაძრისკენ წალასლასდა.

– მგონი, რაღაც სჭირს ამ ბავშვს. ავად ხომ არაა ნეტავ?!

ყიამყრალი ღვთისმშობლის ხატის წინ დადგა. დიდხანს უმზერდა ხატს. მერე თვალები დახარა, კანდელიდან სანთელი აანთო და ახლა მაცხოვარს დაუნყო მზერა.

– ღმერთო, რატომ ვარ ამ დღეში, ვინაა დამნაშავე, წინაპრის რა ცოდვა გადმოვიდა ჩემზე ასეთი, სულს რომ მხდის?!

წუთისოფელი ჯოჯოხეთად მექცა, გული გამისასტიკდა, შური მჭამს. გახალისებული კაცის სახე მტანჯავს, მომღიმარი სახეები ცეცხლს მიკიდებს... შემინყალენ, უფალო, განმკურნე, ან მოთმინების ნიჭი მომმადლე! რა აზრი აქვს ჩემს აქ დგომას, ერთი სიტყვაც კი არ მესმის. შენ ამბობ, რომ ყველაზე მთავარი მცნებაა – შეიყვარე უფალი შენი და ასევე ამის მსგავსი – შეიყვარე მოყვასი შენით. მე არ ვიცი, რა არის სიყვარული. მე არავინ და არაფერი მიყვარს. ან იმ ბერიკაცმა რა დამიშავა, გული რომ მოვუკალ. შემენიე, უფალო, და დამიხსენ ამ სატანჯველისაგან! ჩემი უსაზიზღრესი ენის გამო ყიამყრალი შემარქვეს და შემარქვეს სამართლიანად. არანაირი ექიმი და წამალი არ მშველის. უფალო, შენ უნდა მიშველო, იქნებ გამიღო ეს გაყინული გული!

მვედრებელი დამწვარი ხორცის სუნმა და თითების წვამ გამოაფხიზლა – სანთელი ჩანვოდა თითებში...

მღვდელი ამბიონზე იდგა და ქადაგებდა:

– იყო ერთი მსაჯული, რომელსაც არც ღმერთის ემინოდა და არც კაცის რცხვენოდა...

ისეთი გზებით ქადაგებდა, ისეთი ცეცხლით, მთელი ტაძარი ყურად ქცეულიყო. დიდხანს უცქირა ყიამყრალმა მღვდლის აელვარებულ სახეს, მერე მზერა მის უკან, აღსავლის კარის მარჯვნივ, მაცხოვრის ხატზე გადაიტანა. შეცბუნდა და შიშმა დარია ხელი. აკანკალდა, გამოსახულება ისე გასპეტაკებულიყო, ისეთ ნათელს გამოსცემდა, თვალი ვერ გაუსწორა. არც კაცის რცხვენოდაო – რეკდა თავში. ირგვლივ მიმოიხედა, თვალის-მომჭრელ, არამინიერ ნათებას ველარ იტევდა ტაძარი, რძისფერ ნისლში დაცურავდნენ სახეები. ცრემლი წასკდა ყიამყრალს, თვალთ დაუბნელდა, ჩაიკეცა და იატაკზე დაენარცხა.

არ იცოდა, რამდენ ხანს იყო ამ მდგომარეობაში. თვალი რომ გაახილა, ერმილეს მუხლებზე იყო მისვენებული და ცრემლიანი თვალებით დასცქეროდა. თვითონაც წასკდა ცრემლი, აზლუქუნდა:

– პატიებას გთხოვ, ერმილე ბაბუა, პატიებას!..

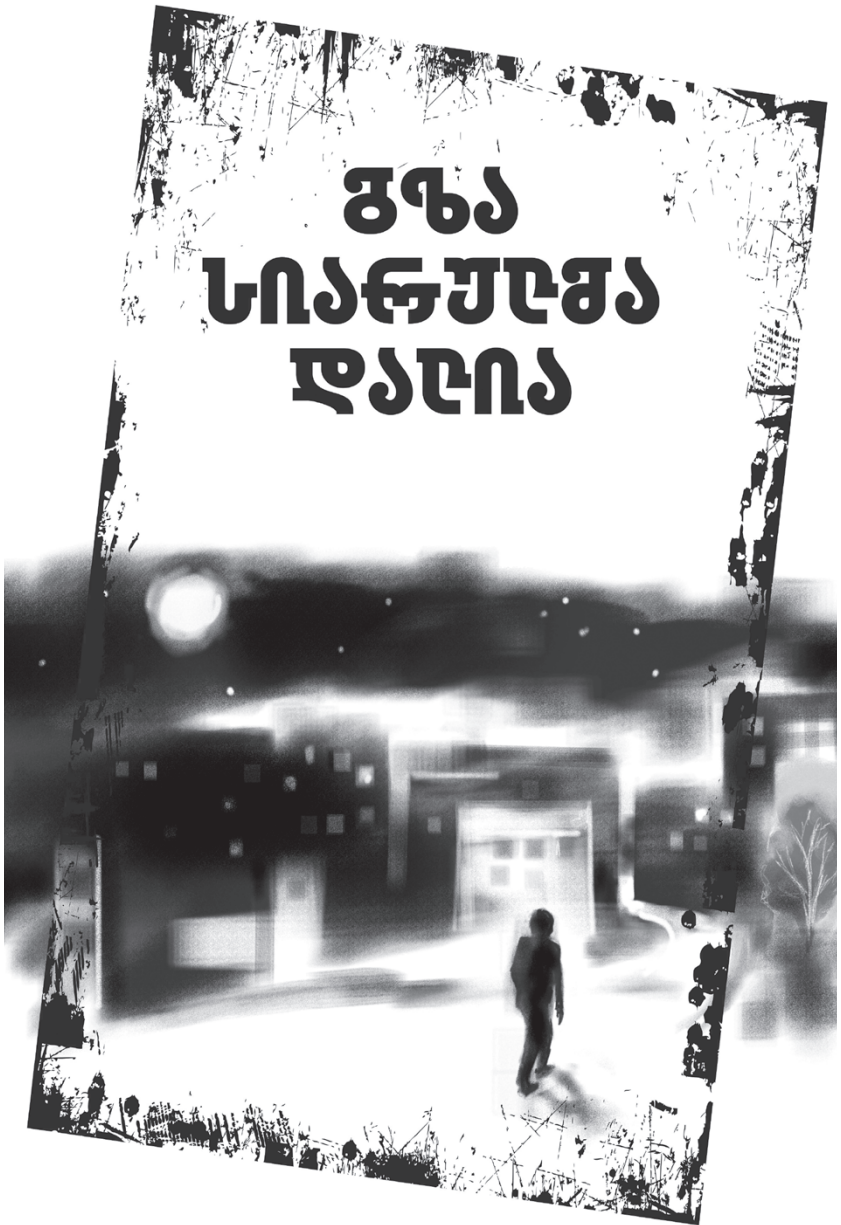
მღვდელმა ნაკურთხი წყალი დააღვინა, მერე სახეზეც ასხურა.

– ეზოში გაიყვანეთ, ეზოში, უფრო მოცოცხლდება.

გარეთ კი გაზაფხული ზეობდა. ფრთოსნები ეკლესიის ეზოში ხის ტოტებს შესეოდნენ, ტოტიდან ტოტზე დახტოდნენ და თან უზენაესს სამადლობელ საგალობელს უძღვნიდნენ, კაცობრიობას კიდევ ერთი დღე რომ გაუთენა.

2019 წელი, თბილისი

გზა სიაჩუღმა დაღია

გზა სიარულმა დალია?!

შუალამე კარგა ხნის გადასული იქნებოდა. ცა ვარსკვლავებს ისე მოეჭედათ, ნემსის ჩასაგდები ადგილიც კი არსად იყო.

პირბადრი მთვარე თავის მეუფებას ზეიმობდა. ყოველთვის ჩაბნელებული ლამპიონებიც კი აკაშკაშებულიყო ქალაქის ამ უპატრონო გარეუბანში.

გაუკაცრიელებულ ღამის შიშნარევ მდუმარებას შუა ასაკს მიტანებული მამაკაცის ფეხის ხმა არღვევდა, რასაც კაცის ხელდანატრებული, მოუვლელი კორპუსები ექოდ ახმიანებდა.

მიდიოდა გზაზე კაცი და მიდილინებდა. თავანუელი ზეცას შეჰკლიმოდა. ძნელად შესამჩნევი ბანცალი დაკვირვებულ თვალს მიახვედრებდა, რომ კაცი ნაქეიფარი იყო.

– რერო-ოო... სულ არ მოვალ ამ სოფელში რეროო... არ ვარგა, ხმები მაკლია... ხმები. რაო, თქვენო უდიდებულესობავ მთვარევ! – შუბლმოჩრდილულმა აიხედა ზეცისკენ – იქნებ თქვენ, თქვენ, დამეხმაროთ. ბანი მაინც მომეცი, შე დალოცვილო... ეჰ, – ხელი ჩაიქნია კაცმა, – შორსა ხარ, შორს, რას მომანვდენ. ისე, დღეს რავა პატარძალივით გამოიყურები – გალამაზებული, გაკრიალებული, სუფთა და ულაქებო, ჰა, რამია საქმე?

მუდმივ საზრუნავში ჩაფლულმა მთვარემ, ღიმილით გადმოხედა შეტორტმანებულ კაცს, თავი გადაიქნ-გადმოიქნია და ქათინაურისაგან გახალისებულმა ერთი-ორად მოუმატა ნათებას.

– ვიტყვი, რა, მეც, მოცლილი ხომ არ არის, მთელი სამყაროს ღამეული დარაჯია. – ბოდიში, გვაპატიეთ, გვაპატიეთ, გეთაყვა. აი, ჯამლეთი, რომ იყოს ახლა ჩემს გვერდით, იცოცხლე, დავაგუგუნებდით, – კაი პირველი აქვს, მაგრამ

მარტო ვარ, ერთი ხმა კი ქართულ სიმღერაში ბევრი არაფერია. კაცი ჩაფიქრდა, მერე ხელები გადაატრიალ-გადმოატრიალა, ისევ მთვარეს ახედა და საზეიმოდ განაცხადა:

– აი, ახლა მე უდიდესი რამ აღმოვაჩინე, – ისე ადრეც ვფიქრობდი, მარა არ განმიცხადებია. ახლა კი თქვენი თანდასწრებით ვაცხადებ: თქვენ უნდა იცოდეთ, რომ სამი ხმის გარეშე ქართული სიმღერა არ გამოდის. ე.ი. სამი ჰიპოსტასი. ღმერთიც სამეხობთაა. სამი საკრალური რიცხვია. მეტყევი ახლა შენ, ბოდიში, თქვენ, ბატონო მთვარევ, რა არის აქ აღმოჩენა? მოიხიე აქეთ, თუ კაცი ხარ და გეტყვი, მოიჩოჩე ხომ, ჰოდა, მისმინე. ქართველთა ხსნა და გადარჩენა სამეხობია. გათითოკაცებაში კი არა, სიმრავლეში, ერთიანობაში, აი, მარტივი მაგალითი. სიმღერიდანაც ჩანს ეს, მაგრამ ამას, ძმაო, მიგნება უნდა. მარტივია, ხომ? ხოდა, მაგ სიმარტივეშია მისი სიდიადე. ასე, ჩემო ძმაო და მეგობარო, მე ყველაზე ხმა არ მიმიწვდება, შენი გადასახედიდან კი ყველაფერი ხელისგულივით ჩანს, ნუ დაიზარებ და მიაწვდინე ხმა ჩემს თანამემამულეებს. შევთანხმდით, ხომ, ასე არა ჯობია? აგაშენა ღმერთმა. ეჰ, მთვარევ, მთვარევ! – წამოიწყო სიმღერა. – მთვარეზე სიმღერას არავინ წერს, არადა, საჭიროა. მოვიცლი და მე ვიზამ მაგ საქმეს. დავსხდეთ მერე მე და შენ ღამლამობით და ვიმღეროთ ერთად. ერთი ხმა მაინც მომემატება, – გამოსავალი ნახა კაცმა.

მთვარესთან მუსაიფში გაბმული კაცი გზის პირას მდგარ ნაგვის ბუნკერს მიადგა, რომელშიც უპატრონო ძაღლები ელა-მელას გადადიოდნენ. კაცი შიშით გაერიდა საფრთხეს. – ხორცსავსე არ ვეგონო – მჭლე კაცს კბილი არ გამკრანო.

– რა ვქნა ახლა მე, გულს ემღერება და როგორ არ ვიმღერო, ვინ დამძრახავს, – თქვა შექეიფიანებულმა. – ჩემთვის ისე, მოგუდულს მაინც ვიტყვი. „რეროო“ – წამოიწყო კაცმა და ერთი სტროფიც ჩაათავა. თან მიდიოდა. არც ბევრი ჰქონდა გავლილი და არც ცოტა, როდესაც გაჩირაღდნებულ სუპერმარკეტს მიადგა. შეჩერდა კაცი, შეხედა და გაიფიქრა – „რავა ზღვასა და წყვილადს შეჭიდებული „ტიტანიკით გაჩახჩახებულაო“. ფული რას არ გააკეთებინებს კაცსო. კიდევ ერთხელ შეხედა უცნაური

კონსტრუქციის შენობას და ფოთოლგაცვივებული ალვის ხის ძირას ძელსკამზე ჩამოჯდა. მიეყრდნო საზურგეს, თავი უკან გადასწია და ისევ ცას მიაპყრო მზერა.

– ცაო და ვარსკვლავებო, რამდენ საიდუმლოებას იტევთ, ნეტავ, რა ხდება მანდ? ან რა არის ცა? ნეტავ, რამდენი ცაა! ნუთუ ეს ცა ლიბრია, ფარდაა, რომლის მიღმა ჭვრეტა ხორციელს არ ძალუძს. გამიგონია, სულიერი ხედვაა მისთვის საჭიროო. სულიერი ხედვა მხოლოდ გარდაცვალების შემდეგ მოდისო. არადა, მე ახლა მინდა, ვიცოდე. იმასაც ამბობენ, მხოლოდ ღვთის რჩეულებს ხელენიფებათ ჭვრეტა მიღმეთში. მე კი, მე ვინ ვარ?! – თითქოს თავისი უძლურებით გააგულისებულმა, ნიშნისმოგებით განაგრძო:

– თქვენ, რომ გადმომხობიხართ თავზე და ციმციმებთ, მარტო ციმციმი რა არის, ციმციმი ნათურასაც შეუძლია. ერთი მითხარით, ღვინო თუ მოგყავთ, ღვინის ფასი თუ იცით. აჰა, ჩაფიქრდით, არ იცით? მაშ, თქვენ არაფერი გცოდნიათ. ხელი ჩაიქნია კაცმა. მყვანან, რა, ესენიც! კაცი მიწას ჩაამტერდა, ფეხით მოსრისა ფოთოლი და გუნებაგამოკეთებულმა ღიმილით განაგრძო:

– სულ მიკვირს, სპარსმა კაცმა როგორ თქვა, „ბაგით დავწვდი დოქის ბაგეს, ბაგე გადავიბადაგე“. ეჰ, – შეეკამათა მდუმარე ოპონენტს, – არ იქნებოდა ის კაცი სპარსი, რომელიმე ქართველის შვილი იქნებოდა უთუოდ. სავსე იყო მაშინ სპარსეთი ქართველებით, სილამაზე აკლდათ, თუ ვაჟკაცობა – კმაყოფილმა ჩამოისვა ხელი უღვაშზე. – ვის ძარღვებშიც სისხლთან ერთად ღვინოც არ ჩქეფს, რა იცის მან ღვინის ფასი. ჰო, მიყურე, შენ, მიყურე და მიჭვრიტინე თვალებში. ჰო, თქვენ გეუბნებით, თქვენო უდიდებულესობავ, მთვარევ. – ფეხზე წამოდგა კაცი და რევერანსი გაუკეთა ზეცას. მერე ისევ ჩამოჯდა. – ჰო. ჰო, ჰო, რა გიხარია, შე უბნოებადაკარგულო, ცოდვილი კაცის ტურტლიანი ფეხი შენს მიწასაც შეეხო, – კაცმა ხმას დაუნია და შემრიგებლური კილოთი განაგრძო. – ვაზი მაინც წაელოთ იმ დალოცვილებს, ერთი ძირი ვაზი მაინც. განითლე-

ბულმა მთვარემ საიდანლაც ობლად მოფარფატე ღრუბლის ფთილა ჩამოიფარა და ნათებას უკლო.

– კაი, გეყოფა ახლა, ნუ მიბრაზდები, მარტო შენი ბრალიც არ არის. ჰო, გეყოფა ახლა, გეყოფა. ერთი, მაინც მიხარია, სირცხვილის გრძნობა გქონია. ეს კი ცოტას არ ნიშნავს. შესარიგებლად, ჩემო მნათობო, გიმღერებ, აბა, ყურადღებით. რერო, – წამოიწყოო კაცმა, – არა, არ გამოდის, ორი კაცი მინდა ახლა მე და ერთი ბოთლი ღვინო მაინც. ავავსებდი ჭიქას, – ხელი გაიწვინა კაცმა. ცალ მუხლზე ჩაიჩოქა და ისევ ზეცას მიაპყრო თვალი, – იცი, რატომ არ გამოდის მე ახლა სიმღერა? გარდა იმისა, რომ მარტო ვარ, გიმეორებ, ღვინოა კიდევ საჭირო. ეჰ, შენ რა იცი? ღვინო ამღერებს კაცს. უღვინოდ მხოლოდ მსახიობები მღერიან. ამიტომაც არის მათი სიმღერები უმარილო. მოიხედე აქეთ, თუ კაცი ხარ, გეყოფა ბუტიაობა და, თუ ღმერთი გწამს, მოუმატე ნათებას. კიდევ დიდი გზა მაქვს გასავლელი. ეგრე, შე დალოცვილო, ჩემო ბატონო, მთვარევ, იცი, რა მინდა შევსვა ახლა ამ სასმისით? ხვდები? მოდიხარ ხომ ნელ-ნელა ჩემს ჭკუაზე? ერთი შენი თავი მომცა ახლა აქ და ერთი ჭიქა მაინც შემასმევინა შენთვის. ხვდები, ხომ? აი, ამ ჭიქით მისი უდიდებულესობის და უგამხალისებულობის – ღვინის – სადღეგრძელო მინდა შევსვა. ღვინის სამადლობელი მინდა ვთქვა, ვაზის სადიდებელი. ღვთივკურთხეულო მცენარევ, დღეგრძელი იყოს შენი ფესვი და შენი მადლიანი წვენი აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამინ! თუ რატომ ვთქვი, მერე მიხვდები.

ბატონო მთვარევ! დავითი თუ გახსოვს, ებრაელთა მეფე? ძალიან კარგი, თუ გახსოვს. ის თუ გახსოვს, რა უწერია თავის ფსალმუნებში? შენ იმდენი ხნის ხარ, არ არის გასაკვირი, რომ დაგვიწყებოდეს. ჰოდა, გაგახსენებ: „ღვინო ახარებს გულსა კაცისასაო“. მიხვდი ახლა, რატომ ვარ ასეთ კარგ გუნებაზე? თუ მიხვდი, მაგას რა სჯობია? არა, იმას თუ ხვდები, საით ვუმიზნებ მე? მოდი რა, მთლად ნუ დაიბნევი, ისევ არ გამებუტო, თუ კაცი ხარ. სხვა რა გზაა, გეტყვი. ნუ გგონია, რომ ყველა ჩემსავით დაგიჯდება და გაგანათლებს მიწიერი საიდუმლოებებით. ჰოდა, მისმინე. იმ დალოცვილმა, ქართველებისა-

გან ისწავლა ვაზის მოშენება და ღვინის დაყენება. კარგი, კარგი, ნუ გელიძება ახლა. ღვინო ჩვენი ეროვნული განძია, ჩვენი სიამაყე, ჩვენ დავამკვიდრეთ მსოფლიოს ყველა ენაში ღვინის ცნება. ღვინო, ძმაო, ფილოსოფიური კატეგორიაა, კაცობრიობის ხსნა და განწმენდა ღვინოშია, ქართულ ღვინოში, აბა, რა გეგონა შენ? ისე, დიდი უცნაური ხალხი კი ვართ ქართველები. დაგვეპატენტებინა მაინც, ხომ დაგვადგებოდა საშველი და ჩვენს შეჭირვებასაც მოელებოდა ბოლო. აუჰ, ეს რა წამომცდა, – შეფუცხუნდა კაცი, – ქართველი და ვაჭარი? ჩვენ დაუდევარი, უშურველი, ქველმოქმედი ხალხი ვართ. ჩვენ მხოლოდ გაჩუქება შეგვიძლია. რას არ გავაჩუქებთ ხოლმე?! მომხედე ერთი აქეთ, მომხედე, ალექსანდრე ფლემინგი თუ გახსოვს? ჰო, პენიცილინი რომ გამოიგონა და მერე მთელ მსოფლიოს უშურველად აჩუქა, მგონი, შოტლანდიელი უნდა იყოს. მერწმუნე, ჩვენებურის სისხლი ურევია მაგის ძარღვებში. არ დამინყო ახლა დავა და ნუ ხარხარებ. ვაჰ, ხარხარიც შეგძლება, ხომ გაგაცინე, ერთი წვეთიც არ დაგიღევია და გუნებაზე მოხვედი. მერმისს მოვახერხებ როგორმე, დაგალევინო. თუ შენ არ ჩამოხვალ, მე მოვალ შენთან. რა, არ მიმიღებ? შე კაცო, რითა ვარ ამერიკელებზე ნაკლები. ეს რა ვქენი, კაცო, არ მოვკალი კაცი სიცილით? – და თვითონაც ახარხარდა, ახარხარდა გულიანად. მერე გამოერკვა და ტუჩებზე ხელი მიიფარა, აქეთ-იქეთ გაიხედა, გიჟი არავის ვეგონოო. – ერიჰაა, მუხლებზე არ ვდგავარ აქამდე!

ნამბობით გამხიარულებულმა, ნამმორეულმა დედამინამ კაცს ხელი შეაშველა და ფეხზე წამოდგომაში მიეხმარა.

კაცი წელში გასწორდა, მხრებში გაიჭიმა, დასიებული თვალები მოისრისა, მარადისობაში გადასული ფოთლები შეაშფოთა და, სახელიმილიანი, თავის კანტურით გზას გაუყვა.

მიდიოდა გზაზე კაცი და მილილინებდა: „გზა სიარულმა დალია, სიპი ქვა წყლისა დენამა“... ეჰე, ჰე, გაიღვიძეთ, გაიღვიძეთ, გამოალეთ ფანჯრები, ერთი დღისთვისაც კი ღირდა გაჩენა. სიცოცხლეს გაუმარჯოს, ქართველებო, სიცოცხლეს. გეხვენებით, გეხვენებით, მოუფრთხილდით ყოველ დღეს, ყოველ წუთს, მერე სანანებლად რომ არ გაგიხდეთ, მერე გვიანი რომ

არ იყოს. შეხედეთ, რა მშვენიერია სამყარო, როგორ კაშკაშებს ცა, როგორ გვიღიმის მთვარე, კიდევ რაღა გინდათ? ლექსი გინდათ? ლექსსაც გეტყვით, ოღონდ იფხიზლეთ. ჩვენ რომ გვძინავს, მტერი ფხიზლობს, მტერი ძლიერი, უჩინარი და ვერაგი. კაცი შეჩერდა, გზის პირას ბუჩქნარევე, შემალღებულ ადგილზე შედგა. ხელი ცისკენ გაიშვირა და დაინყო:

– ცას შემოენნა ცეცხლის აკიდო,
გრგვინვამ გააპო ღრუბელი შავი,
დაბანგულივით გზააერულო,
გეყოფა ძილი, აიღე თავი,
არ გაქვს უფლება, არ გაქვს უფლება,
ინვე სიკვდილთან წილნაყარვით.
კაცმა ხმას მოუმატა და რიხიანად განაგრძო:
– მოყვრად მოსული ვითომ მოკეთე,
ბილწი ზრახვებით, ფლიდი ღიმილით,
გადაგვარების, გადაჯიშების,
მოურჩენელი არის ტკივილი...

კაცი აჩქარებული სუნთქავდა. წამიერად მთვარეს ტყორცნა მზერა. მთვარე გაყურსულიყო. უსმენდა. დადნა კაცი, ხმა დაირბილა და თითქმის ჩურჩულით განაგრძო...

შენ სხვა მისია გარგუნა ღმერთმა,
შენ გოლგოთაზე დიდხანს გივლია.

ისევ მოუმატა ხმას, გახედა ჩაბნელებულ კორპუსებს, ზეცას და დასჭექა:

ფეხზე წამოდეგ და დაიქუხე,
ქართლოსიანნო, რა დროს ძილია...
სევდის ნისლები მიჰფანტ-მოჰფანტე,
ამომზიურდი, შენ შეგიძლია...

დადუმდა კაცი, ირგვლივ სამარისებულრი სიჩუმე ინვა. – ეჰ, მაინც ვერავინ გვაღვიძო, – გაიფიქრა კაცმა, მაგრამ უცბად ტაშის ხმა შემოესმა. ჯერ კანტიკუნტად, მერე კი – მქუხარედ. ახედა ზეცას, იღიმებოდა მთვარე და ტაშს უკრავდნენ ვარსკვლავები. ზეცამ მიმილოო, გადაირია კაცი, მუხლებზე დაემხო, გადაინერა პირჯვარი და შეჰლაღადა:

– უფალო, იესო ქრისტე, ძეო ღვთისაო, შემინყალე მე, ცოდვილი. მადლობა, უფალო, გაჩენისთვის. ამ სამყაროს ხილვისთვის, სიცოცხლისთვის, ყოველი დღისთვის, ყოველი წამისთვის, განსაცდელისთვის, ტკივილისათვის, ყოველივე მინიერის და სიყვარულისთვის. დიდება შენს სახელს, ქრისტიანი კაცი ხომ ღვინით ეზიარება შენს ჭეშმარიტებას, ღვინითა და პურით. გმადლობ, უფალო, ასეთი ქვეყნისათვის, ასეთი ხალხისათვის. მაპატიე, მე, უბრალო ცოდვილს, მოკვდავს, თუ ჩემი მნიკვლი ბაგით ისე ვერ ვთქვი, როგორც შენს დიდებას ეკადრება, კიდევ ერთხელ მაპატიე, დიდება შენს სულგრძელობას.

დაჩოქილმა კაცმა ისევ ახედა ზეცას, პირჯვარი გადაინერა და მიწას ეამბორა. წამოდგა ფეხზე. შეყოვნდა. ძალუმად შეისუნთქა შემოდგომის ცივი ჰაერი და გზას გაუყვა.

კაცი დაფიქრებული და მდუმარედ მიუყვებოდა გზას, მის სხეულში მბორგავი ბახუსის ჭინკები კი მოსვენებას არ აძლევდნენ გონებას.

ღიმილი გაუკრთა ისევ კაცს. თვალები მოჭუტა. სვლა შეაჩერა და მთვარეს შეეხმიანა:

– მგონი, ხვდები რალაცებს, ჩემო ძმაო და მეგობარო, დღეის შემდეგ ჩვენ განუყრელი მეგობრები ვიქნებით. ასე გახსნილად მე ჯერ არავისთან მისაუბრია და შენი ყურის გდებაც და ხანდახან გამხნევენაც, ბიძგი გულახდილობისაკენ, ჩვენი მეგობრობის სანინდრად ჩავთვალე. რომ იცოდე, ის ლექსიც შენ წაგიკითხე პირველად. მართალია, ბევრი არაფერია, ამას შენც მიხვდი, მაგრამ ტაშით მაინც დამაჯილდოვეთ. ვიცი, გამხნევენბის იყო ის ტაში, შენ გულწრფელობა და სიალალე უფრო მოგეწონა. ჩვენ ხომ არავის ვეჯიბრებით, ჩემო მეგობარო, ლექსის შესახებაც მარტო ჩვენ ვიცით, – მე და ზეცამ.

მცირეოდენი პაუზის შემდეგ კაცმა ისევ მხიარულ კილოზე განაგრძო. –

– ყველაფერი, ყველაფერი, მაგრამ ცოტათი მაინც მებრალები, – მგონია ჩემს მეტი არც მეგობარი გყავს. არ ვიცი, მანდ როგორი მეგობრობა იციან. აქ კი... იცი, რა სუფრიდან მოვდივარ? იცი, რა მოლხენა ვიციტ ქართველებმა? რა იცი შენ. შეიძლება, ცალი თვალით შემოგიჭყეცია, მერე შეგრცხვებოდა და თვალს მოარიდებდი, როგორც დაუპატიჟებელი სტუმარი. ვიცი მე შენი სიმორცხვის ამბავი. ნელან როგორ განითლდი. აწი მე ვიცოდე. აუცილებლად წაგიყვან ჩემს ძმებთან, ჩემს მეგობრებთან მოსალხენად. დროს რა ვუთხრა, თორემ მეგობარი როგორ უნდა გენატრებოდეს. გაგონილი გექნება შენ, „ხანმა უნდობარმაო“, ის დროა ახლა, მაგრამ ვერაფერს დაგვაკლებენ. მეგობარს ყოველდღე უნდა ნახულობდე. ეხმარებოდე. მისი ტკივილით თუ სიხარულით უნდა ცხოვრობდე. გვერდში უნდა ედგე ჭირსა თუ ლხინში. ესაა მეგობრობა. ღვინოზე ხომ გელაპარაკე, ღვთიური სასმელია, მაგრამ მეგობარი მარტო ქეიფში ხომ არ უნდა გახსენდებოდეს, მარტო ქეიფში ხომ არ უნდა ეფერებოდე? არ მწამს მე ღვინისმიერი მეგობრობა. მიგდებ ყურს, ხომ? დარწმუნებული ვარ, ჩვენ მაგარი მეგობრები ვიქნებით. ისე რაღა მოგკვდები, ერთი თუ არ დაგათვრე. რაო, გელიმება? არ გეხუმრები, აბა, შე კაცო, სულ მე ვლაპარაკობ, შენ კი ჯერ ერთი სიტყვაც არ გითქვამს. ჰო, ჰო, მიგიხვდი. მიგიხვდი, ძნელია ნასვამ კაცთან საუბარი, მაგრამ მოსმენა რომ შეგიძლია, დიდი კულტურაა ეგ, ძმაო!

სუფრაზე მოგახსენებდი და ჩემს მეგობრებზე. მადროვე ცოტა ხანს და ყველას გაგაცნობ. არ გაგიკვირდეს, იცის ასე ღვინომ აზრების შემოსევა. ჩვენთან, აქ, დედამინაზე იციან თქმა, ღვინო ჭურებს ხეთქავსო და კაცს რას უზამსო? აბა, რა გეგონა შენ, ჭკუით უნდა მოხმარება. ზომიერებაა საჭირო. ჰა, ჰა, ჰა, – ჩაიქირქილა კაცმა, – ზომიერება, რომლის დაცვა ასე გვიჭირს ქართველებს, განა მარტო ღვინოში, ყველაფერში. მოქნევა, გაგიხარია, ვიციტ, მაგრამ ხშირად გადავყოლილვართ ხოლმე მოქნეულს, ასეც იყო.

ნამეტნავად მომერია, მგონი, ეს დალოცვილი, ნამდვილად დავთვერი, ვერ იქნა და ვერ ჩავათავე დაწყებული. – კაცი ცოტა ხნით შეყოვნდა, ახედა ზეცას და დამორცხვებულმა განაგრძო. – თუ მეგობრები ვართ, მეგობრები ვიყოთ ბოლომდე და დღეიდან ბატონობით ნულარ მივმართავთ ერთმანეთს, ჩვენთან, პირდაპირ სახელით მიმართვა მეგობრობის ნიშანია. შევთანხმდით, ხომ, აგაშენა ღმერთმა. ჩემო მთვარევ, სუფრას თამადა უნდა ჰყავდეს, ასეთია აქაური წესი. – კაცმა ჩუმად ისევ ჩაიქირქილა, – მაგის გასაჭირი ნამდვილად არ გვაქვს. ქვეყნის თამადების გაჭირვება კი საგრძნობია. ჩემო მთვარევ, ისევ გამექცა სიტყვები, ნამეტნავად ძნელი დასაურევებელია ნასმურევი. ჩვენს სუფრასაც ჰყავდა თამადა, ერთი გამხმარი, ცხვირკაუჭა, ორბივით მომზირალი, ენაკვიმატი და ენანყლიანი. რა არ თქვა, კინალამ იტირა და ჩვენც ლამის გვატირა. განსაკუთრებით, სამშობლოს სადღეგრძელოზე ითქვა ბევრი. ქართველები, რომ იცოდნენ, ჩემო მეგობარო, სამშობლოზე თავგადაკლული ხალხია, ძალა არ არის მათი მშობლიური მიწიდან მოწყვეტისა. არადა, ვინ არ ცდილობდა. ქრისტეს აქეთ ორი ათასი წელი. ქრისტეს იქით კიდევ რამდენი ათასი. დედამიწის რომელი მკურობელი არ დაგვსხმია თავს. რა სატანჯველი არ მოუვლენია ჩვენთვის. გვანოკებდნენ, გვწვავდნენ, ვაზს გვიჩეხავდნენ – იცოდნენ მტარვალებმა მისი ფასი. სამშობლოდან გვერეკებოდნენ, მაგრამ მაინც ვერაფერი დაგვაკლეს. ქართველი უსაქართველოდ არაფერია. ამ მიწიდან ლებულობს იგი ისეთ საზრდოს, ისეთ მაღლს, დედამიწის სხვა ვერცერთი კუთხე რომ ვერ მისცემს. ამიტომ არ ტოვებენ ჩემი თანამემამულეები ამ ღვთის კურთხეულ მიწას. აქ ყველანი მეფეები არიან. იქ კი უჯარისკაცო გენერლები. დროებით წასულებსაც კი საშინელი ნოსტალგია ტანჯავთ. და იცით, პირველ ყოვლისა, რას აკეთებენ, რომ ჩამოდიან? შენ რა იცი მიწის ყადრი, შენ რა იცი, რაა განშორების ტკივილი. სულ ერთ ადგილზე ბრუნავ, არ გენყინოს, ამას რომ გეუბნები, ქართველი ჩამოსვლისთანავე ჯერ მიწას ეამბორება, მერე დედას და მერე ყველა დანარჩენს. დედა და სამშობლო, დედა და მიწა ქართველისათვის თითქმის ერთი და

იგივე ცნებებია. ამიტომაც უნოდებენ დედასამშობლოს დედამინას. ყველაზე მეტი დრო ამ სადღეგრძელომ წაიღო. სასმისს არ იკითხავ ახლა? დრო მოვიდა, ჩემო კეთილო მნათობო, წარმოგიდგინო ჩემი მეგობრები, რომლებიც უსათუოდ შენი მეგობრებიც გახდებიან. ოჯახის უფროსი თემური, რომელსაც მეგობრები სიყვარულით თოვლის ბაბუას ვეძახით. დალოცვილი, ყოველი ახალი წლის ღამეს კახური ღვინით ხელდამშვენებული ჩამოგვირბენს ხოლმე. ხომ ხვდები, რა აკეთებინებს ამას, ძმაო, ჰო, დიდი სიყვარული და უზომოდ კეთილი გული. კახელია და იუმორიც საოცრად მარილიანი აქვს. სასმისზე გელაპარაკებოდი – თემურმა გლობუსი გადახსნა შუაზე. გლობუსი ხომ იცი, რაც არის, ჰოდა, ორ ნაწილად გაყო. ერთი ნაწილი თამადას მისცა, ჰო, იმ ცხვირკაუჭას, მეორე – მის მოადგილეს და ამ სასმისით შეისვა სამშობლოს სადღეგრძელო. გლობუსი სიმბოლოა, ჩემო მეგობარო. ჩვენი სამშობლოს თამადაობით მთელი დედამინის სადღეგრძელო ითქვა. ჩვენისთანა უცნაური ხალხი მთელს დედამინაზე არ მოიპოვება, ხომ გჯერა? სადღეგრძელო ყველამ შესვა, კიდეც ვიმეორებ, ამ სადღეგრძელოს ქართულ სუფრაზე ყველა სვამს უკლებლივ – ეს დაუნერვლი კანონია. და მერე უნდა გენახა შენ, რა სიტბო და სიყვარული დატრიალდა, რა ვაჟკაცები ისხდნენ სუფრასთან. თემურზე უკვე გითხარი. ახლა ვანელი უნდა გაგაცნო – გია-გიორგი – ორმეტრიანი ბეჭბრტყელი და მხრებგანიერი ვაჟკაცი. გლობუსის დაღვევის შემდეგ სულ ასე გაიძახოდა – ჩვენს ხუტუნს გაუმარჯოსო, ესე იგი, ჩვენს სიყვარულსო. ახლა ზესტაფონელ მაღხაზს არ იკითხავ?! სტუმარზე თავგადაკლული კაცი, რომელიც შენი გულისათვის ერბო-კვერცხს შეინვაგს ხელის გულზე. სხვა ბიჭები – ერთიმეორეზე უკეთესები. ჯამლეთი, ხომ იცი, კარგად მღერის-მეთქი, სადაც გაივლის, იმის ნაფეხურებზე ყვავილები ამოდის. სოხუმელი სოსო – ბედის უკუღმართობით საკუთარ სამშობლოში ლტოლვილად ქცეული, თავის ეზო-კუთხე-კუნჭულზე რომ აბოდებს ყოველ ჟამს. გაღელი თამაზი – ისიც ლტოლვილი, ნამეტანი სერიოზულია, კანონის კაცია. აბა, მხოლოდ გალაკტიონის „მერის“ კითხვის დროს ავინყდება კანო-

ნი და სამართალი. ნიკო, ჩემო ბატონო, სიყვარულის კაცი – გაჭირვების ტალკვესი. ერთი სიმღერა აქვს ამოჩემებული, მომადგება ხოლმე და სულ იმას მამღერებს. წაგიმღერებ ახლა „წავალ და გაგიფრინდები“... ამირანი, – ძირძველი თბილისელი, კოლორიტი და ბოჰემა ქალაქისა. ქალაქური მელოდიების უბადლო შემსრულებელი, შნოიანი კაცი. ახლა ქალბატონებს არ იკითხავ? ერთს გამოვყოფ განსაკუთრებით – ქალბატონი დინა – ჩვენი გიორგის მეუღლე, ჩვენი დადნაფიცი, ქალური მშვენიერებისა და სინაზის განსახიერება. მთელი უბნის, ჰა, ვიტყვი რა, მეც, უბანი რას მიქვია, მთელი ქვეყნის მშვენება, სათნო, კეთილი, კდემამოსილი ქალბატონი. მთელი საქართველო იყო იქ შეკრებილი, ჩემო ძმაო. ხომ ხედავ, რა ხალხი, რა ვაჟკაცები ტრიალებდნენ ჩემ გარშემო. არაფრით არიან იმათზე ნაკლები, დიდ დავითს რომ ეხვია დიდგოროში. გახსოვს! რა სიტყვები თქვა გადამწყვეტი ბრძოლის წინ! შენ უნდა გახსოვდეს, ძმაო, შენი ხნის ქვა აღარ აგდია აქ, ჩვენთან. მეგობარი რომ ხარ, იმიტომ გელაპარაკები ასე – შინაურულად, თუ არა სხვანაირი ლაპარაკიც ვიცი მე. სმენა იყოს, დავითი ლაპარაკობს: „ეჰა, მეომარნო ქრისტესანო! თუ ღვთის რჯულის დასაცავად წესიერად ვიბრძვით, არამც თუ ეშმაკის ურიცხვ მიმდევართა, არამედ თვით ეშმაკებსაც ადვილად დავამარცხებთ“... ასეა დღესაც. ტანში მაჟრჟოლებს ამ სიტყვებზე და ცრემლიც მომანვება ხოლმე. ნეტავი გამოჩნდებოდეს კიდე ერთხელ დავითი. ნეტავი კიდევ ერთხელ გვეტყოდეს ვინმე ასეთ სიტყვებს. ხალხი კი მზად არის, დაუჩოქოს და შეჰლაღადოს. გაგვიძებ წინ, დიდო სარდალო, გვიყმე და გვამსახურე სამშობლოს. ჩემო მეგობარო, მომიტევე, თუ ნაღველიც შეეპარა ჩემს ხმას. რა ვქნა, უზომოდ მიყვარს ჩემი დაბნეული ქვეყანა. მაგრამ გვეყოფა. მე იქიდან იმოდენა სიყვარული მომაქვს, არათუ ჩემს ქვეყანას, შენც კი გაგათბობს, ჩემო ცივო მეგობარო.

კაცი შეჩერდა, კარგა ხანს იყო ჩაფიქრებული. მთვარეც ელოდა, ელოდა მოუთმენლად...

თავჩალუნულმა კაცმა ხელუკულმა თვალში ხელი ამოისვა და ალაპარაკდა. ალაპარაკდა ოდნავ ხმაგაბზარული:

– ჩემო მთვარევ, არაა დიდი სირცხვილი, თუ როგორც წვეთად ქცეული ცის ნამი გასხლტება პანანა ფოთოლზე – ვაჟკაცის თვალსაც მოსწყდეს ობოლი კურცხალი. მაგრამ ეს მარტო სევდის, უიმედობის ცრემლი როდია, მარტო წარსულს კი არ მივსტირი, არამედ სიხარულისაც. და იცი, რა მიხარია, აბა, თუ მიხვდები? ნუ დაიბნევი ისევ, შე კაცო. არწივის მზერა გაქვს, შე დალოცვილო და ვერაფერს ამჩნევ?! ამჩნევ და შენც გიხარია. გატყობ, რომ გიხარია. ჩუმად გიხარია, უთქმელად ვხვდები მე, განა ვერ ვხვდები? შენი ფხიზელი თვალი კარგად ხედავს, რომ არსად დედამიწის ზურგზე დღეს იმდენი ღვთის სახლი არ შენდება, რამდენიც ჩვენთან. ერთიმეორეზე უკეთესები, კელაპტრებივით გაბრწყინებულნი. ამდენი მლოცველიც მსოფლიოს არცერთ კუთხეში არ არის. ეს შენც გიხარია ჩემსავით. გიხარია ჩემსავით, ჩემო მეგობარო და ხვდები – ეს საქართველოს უკვდავებაა, ხვდები, რომ საქართველოს გადაშენება არ უნერია. მოიცა, მოიცა – შეყოვნდა კაცი და ისევ შეჩერდა, შეხედა მთვარეს და კიდევ ერთი კურცხალი ჩამოეკიდა ღანვზე, – ჩემო მეგობარო! შენც აგინყლიანდა თვალი?

კაცის ღანვზე დაკიდებულ წვეთში კისკასობდა მოჭექილი ცარგვალი.

გულაჩვილებულმა, გალურსულმა მთვარემ სხივებით მოუშპრალა დანამული ღანვები მხრებჩამოყრილ კაცს და ბეჭებზე ოდნავ უბიძგა.

კაცი ისევ გაუდგა გზას, მიდიოდა მდუმარედ, ხან ხელებს გაასავსავებდა, ხან თავს გადაიქნევდა, ხან ისევ სახელიმილიანი ზეცას ახედავდა. მთვარე კი, რომელსაც სიფითრე მოსდებოდა, უხმოდ ემშვიდობებოდა ახლადშექენილ მეგობარს და საბრძანებელს მის უდიდებულესობას მზეს უთმობდა.

კაცი კი მიდიოდა...

2011 წელი, თბილისი

ბუნების

ბუთქუნა

თხილნარის ქვეშ უდარდელად წამოწოლილიყო სამიოდე თვის ლეკვი და ღრმა ძილს მისცემოდა. ხანდახან შეხტებოდა, სხეულს დაჭიმავდა, ფეხებსაც აამოძრავებდა, თითქოს წამოხტომას აპირებსო, ცალ თვალს სანახევროდ გაახელდა, მიმოიხედავდა და მერე ფარდასავით ნელ-ნელა დაბლა დაუშვებდა. ალბათ, სიზმარში თუ იყო და ვილაცას მისდევდა. ისევ ის კუნიახი მეზობლის მამალი იქნებოდა, რომელიც მოსვენებას და საშველს ძილშიაც არ აძლევდა. მზემ შემეჩხერებულ ფოთლებს თავი დააღწია და ბუთქუნა ლეკვის ცხვირ-პირზე ათამაშდა, მერე თვალებსაც მიეალერსა. შეაწუხა მწველმა მზემ, თავი წამოსწია და ადგილი მოინაცვლა. თავი ჩრდილისკენ შეაბრუნა და ის იყო, ისევ ძილისკენ უნდა მიედრიკა თავი, რომ უცბად კუდზე საშინელი ტკივილი იგრძნო. მსწრაფლ წამოსწია თავი და რას ხედავს?! გათავხედებული მეზობლის მამალი გამეტებით უნისკარტებს და უნისკარტებს.

შეირხა, ფეხზე წამოვარდა და ალქაჯ მამალს მიეტანა. ის ჯერ ჰაერში ახტა, ფრთები ააფათქუნა და რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, კისერწაგრძელებულმა მოკურცხლა. ბუთქუნაც გამოუდგა, მაგრამ ვერანამ მოასწრო და ლობზე შეფრინდა, ფეხი მოინაცვლა და ამაყად გადმოხედა, მერე ფრთა ფრთას შემოჰკრა, კისერი წაიგრძელა და ომახიანად შეჰყივლა.

ბუთქუნას მეზობლის მამლისაგან განწყალებული ჰქონდა გული. როგორც კი დროს იხელთებდა, გადმოფრინდებოდა ეზოში და ქათმებს მოსვენებას არ აძლევდა, აკრიახებდა და აწიოკებდა. ბუთქუნა გულზე სკდებოდა, რომ ჯერჯერობით ვერაფერი მოუხერხება, მაგრამ იმედოვნებდა, ერთ დღესაც იქნება დაგიჭერ და მაგ აფხორილ კუდს მოგაგლეჯო.

გული ყველაზე მეტად იმაზე სწყდებოდა, რომ მისი ეზოს მამალი ერთი უნიათო ვინმე იყო, გასუქდა, გასივდა, ძლივს დაბაჯბაჯებდა. ყივილიც კი აღარ უვარგოდა, რალაცნაირად ჩახრინნული და უსიამო ხმა ჰქონდა. გულარხინად უყურებდა მეზობლის ალქაჯ მამალს, რომელიც მის ქათმებს უმოწყალოდ ქოჩრავდა და ქოჩრავდა.

– ჩამივარდები ხელში! – დაიქაუნა ბუთქუნამ და თავჩაქინდრულმა ვაშლის ხისკენ გასწია, რომ უკეთესი ჩრდილისთვის შეეფარებინა თავი.

ის იყო, უნდა მოკალათებულიყო და მორგევიტ დახვეულიყო, რომ ავტომანქანის გაბმულმა სიგნალმა ყურები დაუსუსხა და თვალეები დააჭყეტინა. ნამოიმართა და ყეფა-ყეფით ჭიშკრისკენ გაექანა.

თონეში გადაკიდებულმა ბებომ ნაღვერდლის გაღვივებას თავი მიანება, თეთრი ფერის თავსაკრავი შეისწორა, დაბრანულ ლოყებზე ხელი ჩამოისვა და წინსაფრის სწორებით, ახალგაზრდა ქალივით მოხდენილი მოძრაობით, წელში გამართული ჭიშკრისაკენ გაემართა. სანამ მივიდოდა, ჭიშკარიც გაიღო და კაფანდარა ქალმა ორ ბავშვთან ერთად ეზოში შემოაბიჯა.

– ბებო შემოგველოთ! – შესძახა ბებომ, ჩაიმუხლა და შვილიშვილები გულში ჩაიკრა. – რამხელები გაზრდილხართ, ჩემო ანგელოზებო, დაგავინყდათ ბებო?

პატარები აინურნენ და დედას მიენებნენ. ბებო ფეხზე წამოიმართა, ხელები დაიფერთხა, წინსაფარზე ჩამოისვა და შვილს გადაეხვია, თან ზურგზე ალერსით უთათუნებდა ხელებს.

– რა არი, შვილო ეს, ცარიელი ნეკნები დარჩენილხარ. – გულდათუთქულმა უთხრა, მერე ოდნავ მოშორდა, შეხედა, ლოყაზე ხელი ჩამოისვა ცრემლმორეულმა და ძლივს წარმოთქვა, – შენს თავს ფარსაგი არ უნდა იყოს, შვილო, ნემსში გასაყრელი ძაფივით გალუულხარ.

– მსუქანი და ძვალმსხვილი ვინ გვყავს გვარში, დედა! აბა, შენს თავს შეხედე, ვის დავემსგავსებოდი?! წლებმაც კი ვერაფერი დაგაკლო. – გაიღიმა შვილმა და დედას გადაეხვია.

ბუთქუნა ვერ გარკვეულიყო, თუ რა ხდებოდა. თითქოს უცხოები იყვნენ, არადა, ბებო როგორ ეალერსებოდა?

– ნეტავ, ვინ არიან? – მოუსვენრად ცქმუტავდა, ხან შეჰყევდა, ხან ეზოს შემოურბენდა, ხან ბავშვების ფეხებთან მიანყდებოდა, შეჰყევდა და გულს უხეთქავდა პატარებს, რომლებიც დედის კალთას ჩაჰფრენოდნენ. ისევ ეზოში გაიჭრა და ყეფა-ყეფით თონეს შემოურბინა.

ახალგამომცხვარი პურის მძაფრი სუნი იდგა.

– უი! – შეჰკვივლა ბებომ, – მგონი, ჩამენვა პურები. სადაცაა ბერიკაციც მოვა. ბუთქუნა! ბავშვები არ გადამირიო! – შეუწყნარა ძაღლს ბებო და თონისკენ გაემართა. – წამოდით, წამოდით, თხილის ქვეშ სკამებზე დასხედით. ძაღლის ნუ გეშინიათ, არაფერს გერჩით, ჯერ ლეკვია.

– დედა, ეგ თუ ლეკვია, როცა გაიზრდება, მერე რაღა იქნება!

– წამოდით, წამოდით! – იმეორებდა ბებო. – ნამგზავრები ხართ, დაისვენეთ, გამოიცვალეთ სამოსი და მაგიდას მიუჯექით. ეხუმრები ამხელა გზას?! ბავშვებს გაუჭირდებოდათ ნამეტნავად. ცოტა მოისვენეთ და სამხრის მერე მდინარეზეც შეგიძლია წაიყვანო.

ძაღლისაგან დამფრთხალი ბავშვები ხან უკნიდან ჩააფრინდებოდნენ დედას კაბაში, ხან წინიდან და თან ცნობისმოყვარედ ადევნებდნენ თვალს ბუთქუნას ცელქობას.

– ნუ გეშინიათ, ბავშვებო, ნახეთ, როგორი მხიარული ძაღლია. თქვენი გაცნობა სურს, ამიტომ დაგვდევეს. დარწმუნებული ვარ, მალე დამეგობრდებით.

თითქმის დილამდე გასტანა მშობლებთან საუბარმა.

– მესმის მე თქვენი, ძნელია გაურკვეველობაში ყოფნა. ასაკსაც თავისი მიაქვს, თმებზეც კარგა ხანია დაგათოვათ, მაგრამ თქვენი შემართება და ენერგია ბევრ ახალგაზრდასაც კი შეშურდება. აი, ეს მაძლევს იმედს, ამან გადამანყვეტინა. ეს ჩემი ცხოვრების ყველაზე საპასუხისმგებლო მომენტია, რომელზეც მომავალი დამოკიდებული. გული მიკვდება და ცრემლები მახრჩობს, არ ვიცი, რამდენ ხანს გაგრძელდება და რამდენ

ხანს ვერ გნახავთ. სიკვდილს არ გაეთამაშოთ, სიკვდილი არ გაბედოთ. მე მალე ვერ ჩამოვალ, ცოცხლები უნდა დამხვდეთ. ჩემს შვილებს სჭირდებით. თქვენ უნდა გაზარდოთ ისე, როგორც მე გამზარდეთ. ჩემს ყოფას ყოფა არ ერქმევა ჩემი თაფლივით ტკბილი, თაფლისფერთვალეზა, პეპლებივით მოფარფატე გოგონების გარეშე. რამდენ ხანს ვერ ჩავეხუტები ჩემს ანგელოზებს, რამდენ ხანს ვერ ამოვუნმენდ ცრემლიან თვალებს, რამდენ ხანს გამყვება მათი სუნი, მათი წყაროსწყალივით ლიკლიკი – დედიკო, დედიკოო... რამდენ ხანს გავუძლებ მათი კისკასა, უძირო თვალების უნახაობას. თქვენ უნდა მიშველოთ, თქვენ უნდა შემადლებინოთ! ვიცი, ორმაგად გაგიჭირდებათ, მაგრამ უნდა შეძლოთ, სხვა გამოსავალი არ არის. რა არ ვცადავ, ყველგან დაგმანული კარები, ქაოსი და ტაციაობაა ქვეყანაზე. უნდა წავიდე, თუ არა, ქმარი მომიკვდება. მძიმე სწეულება სჭირს, აქამდე გიმალავდით. არ მინდა, გავხდე მიზეზი ჩემი შვილების დაობლებისა, არ მინდა, დაიჩაგრონ უმამობით. ყველაფერი მოგვარებულია. ჩემი ქმრის თანამშრომელია გათხოვილი იქ, უცხოეთში და დავუკავშირდით. – აქამდე ჩამოდი და მე მოგხედავო. ვალი ავიღე, გასამგზავრებელი ფული ვიშოვე. აი, ასეთია ჩემი მდგომარეობა. თქვენი იმედი მაქვს, ვიცი, რომ არაფერს მოაკლებთ ბავშვებს, მაგრამ ისიც ვიცი, დედას ვერავინ ჩაანაცვლებს. ბევრს იტირებენ, მაგრამ მე უფრო მეტად ის მიკლავს გულს, ვაითუ, გადავავინყდე, ვაითუ, გამიუცხოვდნენ, ან გული გაუცივდეთ ჩემზე. ეს ყველაზე მეტად მანუხებს, მეტი აღარ შემიძლია, მეტს ველარ გეტყვით, გასკდა ეს ოხერი გული. – დაასრულა ცრემლებმომსკდარმა და ბალიშში ჩარგო თავი.

ბუთქუნა და პატარა გოგონები ძალიან მალე დამეგობრდნენ. თავდაპირველად ბავშვები ფრთხილობდნენ, გაურბოდნენ, ახლოს არ იკარებდნენ. ბუთქუნა, მართალია, ტანით მოზრდილი, თითქმის ზრდასრული ძალღი იყო, მაგრამ გული მაინც ლეკვის ჰქონდა და ვერ გაეგო, რატომ უფრთხოდნენ ბავშვები. პატარები დილდილობით თხილის ქვეშ სუფთა ჰაერზე, მობეტონებულ მაგიდასთან ისხდნენ ხოლმე, ჩაისა და თონეში გამომცხვარ, დაბრანულ ხაჭაპურს მიირთმევდნენ. ბებო

ამბობდა – საქმესაც გავაკეთებ და თქვენც თვალის არეში მეყოლებითო. ბუთქუნაც იქვე გაჩნდებოდა, წამოსკუბდებოდა უკანა ფეხებზე და გოგონებს თვალეში შესცქეროდა. ისინიც ძელსკამზე ჩამომსხდარნი, ფეხებს ჯერ კიდევ ვერ უწვდნენდნენ მინამდე და გაუჩერებლად აქანავებდნენ, თან ჩუმ-ჩუმად ხაჭაპურს ბუთქუნასაც გადაუგდებდნენ, რომელიც ჰაერშივე იჭერდა მსუყე ლუკმას და გახალისებული, ლამის მოტეხვამდე აქიცინებდა კუდს.

მერე წამოდგებოდნენ და ეზოში თამაშობდნენ. ბუთქუნაც სულ გვერდით დაჰყვებოდა, მოშორებით ჩამოჯდებოდა და თვალეში შესცივინებდა. ერთხელ ერთმა გოგონამ, რომელსაც ლიზიკოს ეძახდნენ, გაბედა და ბუთქუნას თავზე ხელი გადაუსვა, ძალღი გაიტრუნა. ლიზიკომ უთხრა:

– მე ლიზიკო ვარ, ხანდახან ელისაბედსაც მეძახიან და არ გაგიკვირდეს. ეს კი ჩემი დაა, ეკა. მეორე სახელიც აქვს, ეკატერინე. – დაამთავრა გაცნობა ლიზიკომ.

ბუთქუნამ გვერდულად სანახევროდ ასწია თავი და ისე შეაცქერდა პატარას. გუნებაში კი თქვა:

– განა არ ვიცი, შენ რომ ლიზიკო ხარ და ეგ კი შენი დააო, მაგრამ როგორ გაგაგებინო? მე ხომ მარტო ყეფა ვიცი, აი ასე, – უკანა ფეხებზე წამოსკუბდა და შეჰყეფა.

ეკაც მიუახლოვდა და მორიდებითა და შიშით მანაც თავზე გადაუსვა ხელი. ძალღმა მადლიერების ნიშნად ხელი აულოკა. გოგონას შეეშინდა, სასწრაფოდ უკან გასწია ხელი.

– ნუ გეშინია, არ იკბინება. ასე იცის მოფერება ძალღმაო, – ბებიამ მითხრა. და რომ საშიში არაფერი იყო, ისევე გადაუსვა თავზე ხელი ლიზიკომ.

გამხიარულებული ბუთქუნა ფეხზე წამოიჭრა და ყეფა-ყეფით ეზოს შემოურბინა. მერე ბავშვებთან მისუნსულდა, მუდამ სველი ცხვირი მუხლებზე გაუხახუნა, ცოტა დაყოვნდა, შემობრუნდა და ნელი ნაბიჯებით ხუხულასკენ გასწია. მივიდა, წყლით სავსე ჯამში ჩაყო თავი და სვლეპა-სვლეპით წყალს დაეწაფა. მერე ტანი დაიფერთხა და ხუხულაში შეძვრა.

ძალიან ლამაზი სახლი ჰქონდა, ორგანყოფილებიანი. წინ-

კარში მუდამ იდგა წყალი და ბებოსაც მისთვის განკუთვნილი ულუფა აქ მოჰქონდა. ბავშვებს ისე მოეწონათ სახლი, თვითონაც იქ მოინდომეს შეძრომა. ბებო ეზოს გვიდა და რომ დაინახა, ბავშვები რასაც ცდილობდნენ, ცოცხი დააგდო და მსწრაფლ მიიჭრა ბავშვებთან.

– რას შვრებით, ცუგრუმელებო? მანდ შეძრომა როგორ შეიძლება, კბილი არ გაგკრათ, არ დამლუბოთ, ძალლი მანინც ძალლია.

ბუთქუნას გულში გაეცინა, ბავშვებს როგორ დაეკბენო, ეგენი ხომ ჩემი მეგობრები არიანო. მერე გაგულსდა, გამოვარდა ხუხულადან და ლობეზე შემომჯდარ მეზობლის მამალს დაუნყო ყეფა. მამალი კი აინუნშიც არ აგდებდა, გულარხეინად დაჰყურებდა ზემოდან და ბოლო ხმაზე გაჰყიოდა. რომ ვერაფერი დააკლო, გაგულსებული საქათმეში შეიჭრა, ქათმები საბუდარიდან წამოყარა და გამოენთო. ქათმებმაც კრიახ-კრიახით უშველეს თავს. განა ვერ დაიჭერდა, უბრალოდ, შეაშინა. მერე საქათმეში შევარდა, ახლად დადებული კვერცხი დაყნოსა, წაეთამაშა და მერე კბილიც გაჰკრა, რასაც ბებომ წაასწრო და შეიცხადა.

– მე შენ კვერცხიჭამია ძალლად არ გამიზრდიხარ! – წაავლო ხელი ქეჩოში და მსხლის ძირში მაგიდის ფეხზე გამოაბა.

იუკადრისა ბუთქუნამ დაბმა, ბევრი იხტუნა, იხტუნა, მაგრამ რომ ვერაფერი გაანყო, ილაჯგამოცლილი მაგიდის ქვეშ შეძვრა და დანადვლიანებული გაიტრუნა. ბავშვები ძალიან შენუხდნენ, ბევრი ეხვეწნენ ბებიას, მაგრამ საბელიდან მანინც არ გაათავისუფლა. – მოვა ბაბუა და მან გადანყვიტოს მისი ბედო. სასმელი აკლია თუ საჭმელი, მსუნაგი ძალლი ჩვენ რას გვარგიაო.

ბავშვებმა ძალიან მოინყინეს. სხვა რომ ვერაფერი მოიფიქრეს, ბუთქუნას გასართობად სახლიდან თოჯინები გამოიტანეს და სახლობანას თამაში წამოიწყეს. ძალლი ძალიან დანადვლიანდა, მოსწყინდა მაგიდის ქვეშ კოტრიალი, წამოვარდა, ატეხა ყეფა, შეხტა მაგიდის თავზე, ცოტა ხანს შეყოვნდა, რომ არავინ მიაქცია ყურადღება, გაბრაზებულმა მაგიდის მეორე

მხრიდან მოინდომა ჩამოხტომა. ჩამოხტომით კი ჩამოხტა, მაგრამ საბელის სიმოკლის გამო ფეხები მიწამდე ვერ მიანვდინა და ჩამოეკიდა. გამწარებული ფეხებს ჰაერში აფართხალებდა და ხროტივებდა. დამფრთხალი ბავშვები, მივარდნენ და გაჭირვებით გაათავისუფლეს საბელისაგან. ბუთქუნა ძირს დაენარცხა. ერთხანს უსულოსავით ეგდო მიწაზე. მერე წამოიწია, ბავშვების ფეხებთან მილასლასდა და შეშინებულებს მადლიერების ნიშნად ლოკვა დაუწყო. თან ფიქრობდა, ამ ამაგს არასოდეს დაგივიწყებთო.

მიუხედავად ყველაფრისა, ბებომ ძალღი მიანიც დააბა. საღამოს ბებომ ბაბუას მოახსენა ბუთქუნას ვაჟკაცობის ამბავი. ბაბუას არც გაჰკვირვებია და არც შეუცხადებია ბებოსავით, ერთი კი თქვა, მე ვასწავლი მაგას ჭკუასო. მეორე დღეს ბაბუამ საქათმისკენ გასწია, დიდხანს ბურჯალობდა იქ რალაცას, მერე სახლში შევიდა და შვილიშვილებიც გამოიყვანა ეზოში.

– რა ვქნათ, ბავშვებო, ავუშვათ ძალღი თუ არა?

– ავუშვათ, ბაბუ, ავუშვათ! – შესციცინეს პატარებმა.

საბელიდან გათავისუფლებული ფეხზე წამოვარდა, გაიზმორა, ბავშვებსაც გაეთამაშა, თან ხელებში შეაცქერდა, მოშიებულს იქნებ რამე სასუსნავი მიწილადონო. რომ ვერაფერი მიიღო, კუჭანრიანებულმა დიდხანს ისუნსულა ეზოში, მერე თითქოს რალაც გაახსენდაო, საქათმისკენ გავარდა.

პატარა ხანში ძალღის საშინელი წკავწკავი მოისმა. გამოვარდა საქათმიდან და შლეგიანივით დაიწყო სირბილი. მივარდა თავის ხუხულასთან და წყლით სავსე ჯამში ყურებამდე ჩარგო თავი. ბოლომდე შესვა და პატრონს მომლოდინე თვალთ დაუწყო მზერა. ბაბუამ ისევ ჩამოუსხა წყალი, ისიც სულმთოქმელად შესვლიბა და მერე თავჩაღუნული ჩრდილისკენ გაიძურნა. თავი თათებში ჩარგო და ენაგადმოგდებული ქელავდა.

– რა სჭირს ამ ძალღს, კაცო?! ცოფიანივით დარბის ენაგადმოგდებული.

– არაფერიც არ სჭირს, ჭკუას სწავლობს თავისი მსუნაგობისათვის. გაკვეთილი მკაცრია, მაგრამ აუცილებელი.

თურმე ბაბუას პილპილით გამოუტენია კვერცხი და

დამშეულ ბუთქუნას შეუსანსლავს. ერთი სამჯერ კიდევ გაიმეორა ბაბუამ ჭკუის სასწავლი გაკვეთილი და ბუთქუნამაც სამუდამოდ მიატოვა საბუდარისკენ გახედვა. ის კი არა, ნაჭუჭებსაც ღრენით უვლიდა ხოლმე გვერდს. ბაბუას კი კარგა გვარიანად გაებუტა და აღარც საძოვარში დაჰყვებოდა. სამაგიეროდ, ბავშვებს მიეკედლა და მთელ დღეს მათთან ატარებდა.

დედამ კიდევ სამი დღე დაჰყო ბავშვებთან. ცრემლმორეული ბევრს ეფერებოდა, ეთამაშებოდა. არიგებდა, ბებოს და ბაბუას დაუჯერეთო, არ გააბრაზოთ, თქვენ ხომ ჩემი ჭკვიანი გოგოები ხართო. უკვირდათ ბავშვებს და თავადაც აცრემლებულნი ეკითხებოდნენ, რატომ ტირი დედიკოო, ხომ არაფერი გტკივაო? – არა, არ ვტირი, ეს ალერგიის ბრალიაო და ცრემლიან თვალებს ინმენდდა. ბავშვები წუხდნენ, ვინ არის ეს ალერგია, დედიკოს რომ ატირებსო.

საქმეებს რომ მოათავებდნენ დიდები, სადილობის შემდეგ დედიკოს პატარები მდინარეზე დაჰყავდა საბანაოდ. იქ ერთი ამორჩეული ადგილი ჰქონდათ. ერთი მხარე კლდიანი იყო, ძირი ლიპქვიანი, თავს კი ხშირი ლელვის ხეები ქუდივით უფარავდა. ზოგიერთი მათგანის ტოტები ისე გადმოლუნულიყო, რომ მდინარემდე წვდებოდა. ბავშვებიც ჩამოეკიდებოდნენ, ხან ირწეოდნენ, ხანაც ფეხებს უბათქუნებდნენ წყალს. საბანაო ადგილი კაცის თვალს მოშორებული იყო და ქალებითა და ბავშვებით ივსებოდა. ბავშვებს ძალიან მოეწონათ საბანაო, მისი სილიანი ნაპირი, წყლიდან ამოცვენილები, სიცივისაგან ლამის გალურჯებულები, სილაზე გაგორდებოდნენ და მცხუნვარე მზეს ეფიცებოდნენ.

იმ ადგილას წყალი მდორედ მოედინებოდა, გეგონებოდა, დგასო და არც თუ ისე ღრმა იყო. ოდნავ ქვემოთ, მოსახვევში, დამრეცზე წყალი ჩქარა მიედინებოდა და საკმაოდ მაღალ ჩქერალებს ქმნიდა. დედა გამუდმებით აფრთხილებდა პატარებს, იქით არ გაგეცქეთ თვალი, არ დამლუპოთო. ბუთქუნაც, რა თქმა უნდა, თან ახლდა. ჯერ ნაპირს მიადგებოდა, მოსვამდა წყალს, მერე პატარაზე შევიდოდა, სანახევროდ დასველდებოდა და გოგონებისკენ გაექანებოდა. მიირბენდა, ტანს დაიფერთხავდა და სილაზე წამოწოლილ ბავშვებს გვარიანად განუწავდა. ისინიც

წიოკობდნენ, წამოვარდებოდნენ და ბუთქუნას გამოუდგებოდნენ. კუდამოძუებული ძალის მაცვლის ბუჩქთან წამოწვებოდა, გაჰყურებდა მოთამაშე ბავშვებს და უკვირდა, ნეტავ, რას მერჩიანო. თვითონაც სურდა სილაში გადაგორება.

ბავშვებს ძალიან გაუჭირდათ უდებობა. ყოველ დილით თვალცრემლიანები იღვიძებდნენ და ბებოს ერთსა და იმავეს ეკითხებოდნენ, – რატომ მიგვატოვა დედიკომო, როდის მოვაო. გულდამძიმებული ბებო ბავშვებს, როგორც შეეძლო, ამშვიდებდა, გულში იკრავდა და პასუხობდა: – დედიკოს ისეთი სამსახური აქვს, ჯერჯერობით ვერ ჩამოდისო. რომ ჩამოვა, უამრავ სათამაშოსა და ნახატებიან წიგნს ჩამოგიტანთო. ისინი კი ნამტირალევი სახით პასუხობდნენ, არ გვინდა სათამაშოები, დედიკოსთან ჩახუტება გვინდაო.

დრო კი არის ყველაფრის მკურნალი, მაგრამ გულში ისეთ ნაწიბურებს ტოვებს, ჟამთაცვლაც კი ვერ აქრობს. ბუთქუნა წამოიზარდა, დამშვენდა და მეტად გონიერი და ღონიერი ძალის გახდა. იმდენად ღონიერი, რომ მასზე ამხედრებულ ბავშვებს ეზოში დაარბენინებდა. ვერ სცილდებოდა მათ, ყველგან დაჰყვებოდა, ყველგან, სახლის გარდა. სახლში ფეხს ვერ შეადგმევინებდი, შესასვლელთან კიბის ძირში წამოწვებოდა და მოთმინებით ელოდებოდა ბავშვებს. ისინი კი ყველაზე კარგად თავს მდინარის პირას გრძნობდნენ. თამაშობაში გართულთ იქ ყველაფერი ავიწყდებოდათ და საღამომდე ჭყუმპალაობდნენ. ბუთქუნაც ტოლს არ უდებდა. თავდაპირველად ცოტათი ერიდებოდა წყალს, მერე და მერე გაუშინაურდა და მათთან ერთად გადაეშვებოდა მდინარეში. გოგონები ხან კისერზე ჩამოეკიდებოდნენ ხოლმე და ხანაც კუდზე.

იმ დღეს ბებია თავს შეუძლოდ გრძნობდა და ბავშვების მდინარეზე წაყვანა გადაიფიქრა. ბავშვებმა ძალიან მოინყინეს. ბუთქუნასაც გადაედო ბავშვების უხასიათობა და კუდამოძუებული ხუხულაში შექვრა, წინა თათებზე თავი ჩამოდო და ნახევრად მოჭუტული თვალებიდან უხალისოდ უტკქერდა ეზოში შემოპარულ მეზობლის მამალს. ვერ იყო გუნებაზე და არც თავი ჰქონდა გამოდევნების. თვალბმილულულს ქალის ძახილი შემოესმა.

– მარინე! მარინე!

ტახტზე წამოწოლილი ბებო წამოიშრთა და ჭიშკრისკენ გაემართა.

– რომელი ხარ, რომელი?

– თამრიკო ვარ, თამრიკო.

ბებომ ჭიშკარი გააღო და მეზობლის ქალს ეზოში შემოუძღვა. მეზობელს არ მოეწონა ფერმიხდილი ბებოს სახე.

– ცუდად ხომ არ ხარ, მარინე?

– ჩემს მდგომარეობაში ქალი კარგად როგორ იქნება! ერთი გოგო მყავს, ისიც გადაკარგულში, მომკლა ფიქრებმა. იქით ის იტანჯება, აქეთ ჩვენ – და ბავშვებს გადახედა. ვკვდები მაგენის საცოდაობით, სულ დედა, დედას გაიძახიან. აღარც გული მივარგა და აღარც ნერვები. არ გინდა, გაუძლო, თვალცრემლიანი ბავშვების ცქერას?! კიდევ კარგი, მდინარე ჩამოუდის ჩვენს სოფელს. იქ ყველაფერი ავინწყდებათ, ერთობიან. ბუთქუნაც ძალიან მეხმარება, ართობს ბავშვებს. ასეთი ჭკვიანი ძალლი ჯერ არ შემხვედრია. ნახე, როგორი მოწყვნილია. ბავშვებს ვუთხარი, შეუძლოდ ვარ და დღეს მდინარეზე ვერ წაგიყვანთ-მეთქი და ხომ ხედავ, რა მოწყვნილები არიან. ძალლიანად ყველამ ჩამოუშვა ცხვირი.

– შენ მაგაზე არ იდარდო. საცერისთვის გადმოვედი შენთან. ჩემსას გვერდი გამოერღვა, ფქვილი მაქვს გასაცრელი. ცომს მოვზელ, სანამ აფუვდება, მდინარესაც მოვივლით. ჩემებსაც წამოვიყვან, ისინიც კარგა ხანია, არ ყოფილან მდინარეზე.

– მეშინია, გოგო, ძალიან ცელქები არიან, რამე არ შეემთხვეთ. ასი თვალი და ყური უნდა გამოიბა. ლიზიკოს მაინც სულ ჩქერებისკენ უჭირავს თვალი, დაჯდება და უყურებს იმ ჩქერალებს, არ გაგეპაროს იქით.

– რას ამბობ, ქალო, პირველად ხომ არ მივდივარ?! ჩემები უკვე დიდები არიან, ისინიც მიაქცევენ ყურადღებას. შენ მაგაზე არ ინერვიულო!

წინა დღეებში წვიმდა. მდინარე ჯერ კიდევ ვერ ჩამჯდარიყო ჩვეულ კალაპოტში და შედარებით მღვრიეც იყო. თამრიკომ

ბავშვები მკაცრად გააფრთხილა, აქვე ითამაშეთ ნაპირზე, წყალში ღრმად არ შეხვიდეთო.

ბუთქუნა მისვლისთანავე წყალში გადაეშვა, გაცურა, გავიდა გაღმა ნაპირზე, ბენვი დაიფერთხა და წინ და უკან დაიწყო სირბილი. ცოტა ხანს შეეკონდა, იქაურობა დაეცნო და ისევ ბავშვებისაკენ გამოცურა. ხის მორიგით მოცურავდა, მხოლოდ თავი და ხანდახან კუდი გამოუჩნდებოდა ხოლმე. გამოვიდა გამოღმა, დაიფერთხა და ბავშვების ფეხებთან წამოწვა. ლიზიკომ საიდანღაც სავარცხელი გამოაძრო და ძაღლის ბენვის დავარცხნას შეუდგა. სავარცხელს ეკატერინეც წაეტანა, მომეცი, ახლა მე უნდა დავვარცხნოო. სხვა ბავშვებიც მოცვივდნენ და დაუნყეს ძაღლს ჩქმეტა და ჯღვლემა. შეწუხებული ძაღლი წამოვარდა, მაყვლის ბუჩქებთან მიირბინა, წამოწვა და თათებში ჩარგო თავი.

ლიზიკოს მოეწყინა, ბავშვებს განერიდა, ბუთქუნასთან მივიდა, გვერდზე მიუჯდა და მოეხვია. ძაღლი გაიტრუნა. პატარა ხნის მერე ადგა და წყლის ნაპირს თავქვე დაუყვა. თხმელის ძირში მოზრდილ ფესვზე ჩამოჯდა, ფეხები წყალში ჩაყო და ჩქერალებს გაუშტერა თვალი. დიდხანს უმზერდა, მერე ძირს დაიხედა. წყალში ათამაშებული თხმელის ფესვები წითელი თევზებივით ელამუნებოდნენ ფეხებზე. წამოსწია თავი და ისევ ჩქერალებისკენ გაექცა მზერა. შუა წყალში მოზრდილ, სლიპინა ქვას წყალი ხან გადაეველებოდა და დაფარავდა, ხან ისევ გამოჩნდებოდა. გადაველებისას ისე აიფოფრებოდა ტალღა, რომ მზის სხივების დაცემისას დაკვირვებული თვალი ცისარტყელას გაკრთომასაც შეამჩნევდა. მორიგი ტალღის აქოჩვრისას ცისარტყელაში დედის სახე გაილანდა. წამოდგა ბავშვი, წყალში შეაბიჯა: – დედიკო, დედიკო, ბუტბუტებდა ტუჩები. ქვევით არ იხედებოდა და თავანეული მიაბიჯებდა. ბევრი აღარ ჰქონდა დარჩენილი ქვამდე, რომ წყალმა ფეხებში ცელივით გამოუსვა, საყრდენი გამოაცალა და თავქვე გააქანა. სანამ წყალი ჩააყურყუმალებდა, ერთის დაძახება მოასწრო მხოლოდ: ბუთქუნაო...

გონს რომ მოვიდა და თვალი გაახილა, ნახა, რომ უამრავი

ადამიანი დახვეოდა თავს. ეკატერინე ჩახუტებოდა და გულ-
ამოსკვნილი ტიროდა. თვითონაც ცრემლები წასკდა, დაიკოს
ჩაეხუტა და წასჩურჩულა: მე იქ დედიკო ვნახეო. მერე იკითხა,
ბუთქუნა სად არისო?

– მოდის, მოდის! – დაიძახა ვილაცამ.

შეჯგუფული ხალხი შუაზე გაიყო, საპატიო ყარაულივით
ჩამწკრივდნენ და გზა ამაყად მომავალ ბუთქუნას დაუთმეს.
მერე, ვილაცამ ტაში დაუკრა.

– ყოჩაღ, ბუთქუნა! ყოჩაღ, გადამრჩენო!

სხვებიც აჰყვნენ და რამდენიმე წუთის წინ დაზაფრული
ხალხი მხიარული შეძახილებითა და ტაშის ცემით მიაცილებდა
ძაღლს.

ბუთქუნა პატარებს მიუახლოვდა, ჯერ უკანა ფეხებზე ჩამო-
ჯდა და თვალებით მიეაღერსა, მერე ანკმუტუნებული მიხობდა
მათთან და, თვითონაც თვალცრემლიანი, ხან ერთს აულოკავდა
ცრემლიან ლოყებს და ხან მეორეს.

2013 წელი, თბილისი

Կոնմաբոն
Զբոմլա

ჩინორის ბრძოლა

– გადი-გამოდი, გუთანოოო... – ღიღინებდა ჭარმაგი კაცი, ჩაჰფრენოდა გუთანს და ბელტს ბელტზე აწვენდა. ხანდახან სახრეს ჰაერში შეათამაშებდა და ნიქარას შეუძახებდა:

– აბა, ნიქარა, იყოჩაღე, ნუ ცქმუტავ და ნუ გარბიხარ წინ! კი ხარ, ჩემო ბატონო, ახალი გახედნილი, გიჭირს უღელთან შეგუება, მაგრამ ეგ არაფერი, ნუთისოფელი დაგადინჯებს. შეხედე ნიშას და მიბაძე, ნახე, როგორ დინჯად ექაჩება ჭაპანს! უღელი თუ თანაბრად არ გასწიეთ, ფუჭი შრომა გამოგვივა და დროის უქმად დაკარგვა.

ნიქარამ თითქოს შეისმინა პატრონის, კვალში ჩადგა და თანაბრად გასწიეს ხარებმა.

– ბევრი აღარ დაგვრჩა, პატარა მოთმინება და გავალთ ბოლოში. იცოდეთ, მოთმინება ყველაზე დიდი განძია! ვინც მას ფლობს, იმისთვის მიუღწეველი არაფერია. – მერე ისევ შეათამაშა სახრე ჰაერში და ომახიანად გააგრძელა: – ღირღიტავ, ბანი უთხაროო... – ეჰ, ღირღიტა კი არადა, გუთანიც სანთლით საძებარია, ვიღას ახსოვს გუთანნი?! მოჯდომიან რკინის ურჩხულებს და აზანზარებენ დედამინას. მთაგორიან სოფლებში, ჩემო კარგებო, გუთნის ადგილი ყოველთვის იქნება. იმ მაჯლაჯუნას, რკინის ურჩხულს, ტრაქტორს რომ ეძახიან, გგონია, ყველაფერი შეუძლია? არა, ჩემო ბატონო, აბა, ამოვიდეს აქ, თუ ბიჭია! – მერე ცოტა ხანს შეეყოვნდა, ხარებიც შეეყოვნდნენ. – ნიშა, შენ გეკითხები, გამოცდილი კაცი ხარ, ხო, შენ გეკითხები, შენ! წარმოიდგინე, რა მოხდება მსოფლიოში, ყველამ ერთდროულად რომ დაქოქოს ეს ურჩხულები, წარმოიდგინე?

ნიშამ თავი ააქნია აბეზარი ბუზების მოსაცილებლად, რომლებიც თვალეებზე მისეოდნენ და საშველს არ აძლევდნენ.

– წარმოიდგინე? წარმოიდგინე და შეგეშინდა? ჰა, რავარი სანახავი იქნება აზანზარებული დედამინა? მეც შემეშინდა. ყველაფერს რომ თავი დავანებოთ, წესიერად ვერც დაილაპარაკებ და ვერც ღვინიან ჭიქას მიიტან პირთან. მერე რალა გვეშველება?! – ჩაიქირქილა მეგუთნემ და ხარებს გადახედა.

ნიშამ კიდევ ერთხელ აიქნია თავი და უხმოდ უპასუხა: „კაი, კაცო, მაგის დროა ახლა?! მაგი კი არადა, ერთი სული მაქვს, როდის გავალთ ბოლოში. თავი უკან მოაბრუნა და პატრონს წამიერად შეაცქერდა, მერე თავი ჩალუნა და ძალუმად გასწია ნიქარასთან ერთად.

გიორგი, რომელსაც ნახევარი საუკუნისთვის უკვე კარგა ხანია, გადაებიჯებინა, როგორც თავის ტოლსა და სწორს, ისე ესაუბრებოდა ხარებს, უყვებოდა თავის ამბებს, შენ წარმოიდგინე, რჩევასაც კი ეკითხებოდა ხოლმე. სოფელში ყველა პატივს სცემდა, ანგარიშსაც უწევდნენ მის ნააზრევს. ლამაზი საუბარი იცოდა, ბევრსაც კითხულობდა თავისუფალ დროს. აუგს ვერ წამოაცდევინებდი ვინმეზე, ტკბილად მოუბარს ჟამივით ეჯავრებოდა ბილწისცევაობა და ასეთ მოსაუბრეებს უხმოდ განერიდებოდა ხოლმე. პატივს სცემდნენ, მაგრამ მისი ახირებულობაც უკვირდათ ხარ-ურემზე ასე გადაკიდება.

– რალაც მონყენილი მეჩვენებით, ხომ არ დაილაღეთ, ერთი კუდის მოქნევა ადგილიდა დარჩა. აბა, გავმხიარულდეთ და შემოვძახოთ ძველებურად. იცით თქვენ, ისე არაფერი ალამაზებს შრომას, როგორც გულიანი სიმღერა. მე წამოვიწყებ, თქვენც თქვენებურად ბანი მითხარით. არ შემარცხვინოთ, ყველაზე დიდ საკონცერტო დარბაზში ვართ ახლა ჩვენ. ხედავთ, როგორ გასუსული გველოდებიან?!

გიორგიმ თვალი მოავლო გარემოს, ჩაახველა, ყელი ჩაინმინდა და ომახიანად შემოსძახა: – ბროლის ყელსა მოგეხვიე, ორუდილა, ცრემლით უბე ამოგივსე... მამაჩემს უყვარდა ძალიან ეს სიმღერა, მამაჩემს, ღმერთმა ნათელში ამყოფოს!

ნიშამ თითქოს კვერი დაუკრა ნათქვამს, დასტურად ყურები გააპარტყუნა, ნიქარას გადახედა და ძალმიცემულებმა წინ გასწიეს.

– ვილა მღერის ახლა, ბიჭებო, გუთანთან? ყოველ ფეხის ნაბიჯზე იგინებიან, თანაც ისე უნმანწურად, ყურები დაგესუსხება. რომ იცოდეთ, გინება საშინელი ცოდვაა, შე უბედურო, კაცს რომ აგინებ, ამით ხომ დედა – ღმრთიშობელს აგინებ, ის ხომ ყველა ჩვენთაგანის დედაა და სასუფევლისაკენ გზის გამკვალავი. არ გეშინია?! ბირჟაზე მთელ დღეს უსაქმურობასა და ბილწნიტყვაობაში რომ ატარებ, ხადახან მაინც შედი ეკლესიაში, იქნებ რაიმე სინწინდე გამოგყვეს. გესმის?! მეტი არაა ჩემი მტერი! – თვითონვე გასცა პასუხი და უკმაყოფილოდ გადაიქნია თავი. – ჰო, სიმღერაზე ვამბობდი, როგორც მარილი აგემრიელებს კერძს, ისე მღერა აკეთილშობილებს ნაშრომს და მოსავალიც ყუათიანი და მადლიანი გამოდის. აჰა, რა გეგონათ თქვენ. ასეა, ჩემო ჭკვიანებო, ტალიკა ბიჭებო. თქვენც ხომ გსიამოვნებთ? ჩემი წინაპრები ჭირშიაც მღეროდნენ და ლხინშიც მტრის ჯინაზე და ასე გაჰქონდათ ლელო.

გადახნული მიწა გაყორნისფერდა. მზის სხივები ამობრუნებულ ბელტებზე ციაგობდნენ. გიორგი ერთი თემიდან მეორეზე გადადიოდა და ხმამაღლა ესაუბრებოდა ხარებს.

– ბევრი ზურგს უკან დამცინის, რალა დროს ხარ-ურემიაო. დაე, იცინონ, სიცილს რა სჯობია, ოღონდ ნუ შეიგინებიან. სიცილისაგან მკვდარი კაცი ჯერ არ მინახავს. გაგიკვირდება და, ჭამისაგან კი გარდაცვლილან. რას არ გაიგებს კაცი, გეყურებათ? კრილოვი თურმე ჭამას გადაჰყოლია! იცოდეთ, შემთხვევით ბუნებაში არაფერი ხდება, ყველაფერი რალაც კანონზომიერებას ემორჩილება. ადამიანთა მოდგმას ღმერთმა გამოუგზავნა თქვენი თავი. კაცის გონიერებას, თქვენს ჯიშსა და მოდგმას უზარმაზარი წვლილი მიუძღვის სამყაროს გაკეთილშობილებაში. ხომ გაგიგონიათ, კაცია და გუნებაო. კი, უამრავი თანამედროვე ტექნიკაა დღეს, იმითაც შეიძლება მოხვნა, მაგრამ მე მაინც მამაპაპური ხარ-გუთანი მირჩევნია. ნახე, მიწას რა სურნელი ასდის, ყველა სუნამოზე უკეთესი, გაგაბრუებს. კვამლ და მაზუთმერეულ მიწას თუ შხამ-ქიმიკატსაც მიყრის, მალე გაბერნდება, გაზარმაცდება და ქიმიკატზე დამოკიდებული გახდება. ასეა ეს! არ ჭირდება ამას ბევრი მტკიცება. ნაკელსა

და შლამზე უკეთესი სასუქი გაგონილა? ახლა ნაყოფს აღარ იკითხავ? უსაფრთხო, ჯანმრთელი და სასარგებლო, რომელიც სანთლით საძებარია. თუ ზარმაცი არ ხარ, შეუძლებელი არაფერია. კაცი სულ საქმეში უნდა იყო. ასე, ჩემო ლომებო, ღმერთმა ნუ ქნას, მე ვიყო უკანასკნელი მოჰიკანი და მუზეუმში მივიჩინონ ადგილი.

მოულოდნელად სახნისი რალაცას წამოედო და ჭახანი გააღინა. ტვირთშემსუბუქებული ხარები წინ გავარდნენ, გიორგის კი უსახნისო გუთანი შერჩა ხელთ...

– რა ხდება, ბიჭებო, ჩვენს თავს? ცოტაც და გავიდოდით ბოლოში. – დანანებით თქვა კაცმა, გუთანს ხელი შეუშვა და ჩაიჩოქა.

სახნისი ქვასა და ქვას შუა გაჭედლილიყო. გაუკვირდა, ქვა კი არა, კენჭიც არ შეხვედრია აქამომდე. მოეჯაჯგურა, ძვრაც ვერ უყო. წამოდგა, დაცვარული შუბლი ქუდით მოინმინდა და ხარებთან მივიდა, რომლებსაც თავი ჩაელუნათ და ახლად ამონვერილ ბალახს წინწინდნენ.

– ასეა, ლომებო, მიძალეა და გადამეტება არაფრისა შეიძლება. ნიშანი მოგვცეს მალლიდან – გეყოფათო, დასვენების დროაო. იქნებ სხვა რამის ნიშანიცაა! ბერიკაცმა ხარები უღლიდან გაათავისუფლა და ყანის ბოლოსკენ გარეკა. თვითონ კი ძელქვის ხესთან მოზრდილ ფესვზე ჩამოჯდა, ღვინიან დოქს მისწვდა, სიმინდის ფუჩეჩიანი თავსახური მოაძრო, ტუჩზე მიიდო და ჩაარაკრაკა. მერე ხელუკუღმა ტუჩები მოინმინდა და თქვა: – დაილოცოს შენი მომგონი! ბიჭებო, თქვენ შორს არ წახვიდეთ, აქაც საკმაოა ბალახი. დღეს, როგორც ჩანს, მეტს ველარ ვიმუშავებთ. ჯობია, სახნისს მივხედო. ხელი წალდსა და თოხს წამოავლო და ყანისკენ გასწია.

გაკრიალებულ ცაზე მზე ჩვეულებისამებრ მზეობდა და მადლივით ჰვენდა დედამიწას მაცოცხლებელ სხივებს. ტყიდან საამოდ უბერავდა გრილი ნიავი. ჩიტების ჟღერტულს, ჟივილხივილს საზღვარი არ ჰქონდა. ბუდობის ჟამი დამდგარიყო, ზოგმა ძველს მიაკითხა, ზოგი კი ახალს აშენებდა. ყვავილების სურნელებისაგან რეტდასხმული ფუტკრებისა და სხვა მწერების

ბზუილი ენანავებოდა გარემოს. სადღაც ხარი ბლაოდა, სადღაც მამალი ყიოდა, ინდაურებსაც არ დავინწყებოდათ ლოყლოყი. უხილავი ხელისაგან გაორკესტრებული დედაბუნება მარადიული სიცოცხლის ჰიმნს გალობდა.

გიორგი გუთანს მიუახლოვდა, მოუხნავ მხარეს ჩამოჯდა და სახნისს დაუნყო თვალიერება. მერე ჩაიჩოქა და დაშაშრული ხელი მოუსვა, მიწისგან გაათავისუფლა. შეეცადა მის მორყევას, ძვრაც ვერ უყო. წალდის პირითაც მოსინჯა, თოხითაც, მაგრამ უშედეგოდ, არაფერი გამოდიოდა.

– აი საქმე, ეს მიწოდა ახლაა?! – წამოიწია, მუხლები დაიფერთხა, ისევ თოხს მისწვდა და ქვის გარშემო მიწის შემოცლა დაიწყო.

დიდხანს ჩიჩქნიდა, ასუფთავებდა, გავიდა ბოლოში, თითქმის კაცის სიმაღლის ლოდი იყო მართკუთხედის ფორმის. გაუკვირდა, ამოდენა ლოდი აქ საიდან გაჩნდაო. დაღლილი ქვაზე ჩამოჯდა, ცოტა ხანს შეისვენა, მერე ისევ წამოიწია, ვერ ისვენებდა, რალაც აფორიაქებდა. ისევ ქვას მიუბრუნდა. გაიფიქრა, – საინტერესოა, რა სიღრმეზე არის ქვა ჩაფლულიო და ისევ თხრა განაგრძო. ერთი ფენა კიდევ მოაცილა, ძირი მაინც არ ჩანდა. მეორე ფენის მოცილებისას თოხი რალაცას წამოედო. დააწვა თოხს და მის გაკვირვებას საზღვარი არ ჰქონდა, როცა მიწიდან ძვალი ამოვარდა. დაზაფრულს თოხი ხელიდან გაუვარდა და მიწაზე დაემხო. კარგად დააკვირდა, ადამიანის ბარძაყის ძვალი იყო. ჯერ ოფლმა დაასხა, მერე შეამცივნა, გააჟრჟოლა. აღარ იცოდა, რა გაეკეთებინა. თავდავინწყებული ისევ თხრას შედგა. მეორე ძვალიც გამოჩნდა. ფრთხილად მუშაობდა, აკანკალებული ხელებით, ყოველგვარ მიწინერს მოწყვეტილი. ფიქრიც კი აღარ შეეძლო. ასუფთავებდა და ასუფთავებდა, ფრჩხილებიდან სისხლი სდიოდა, ტკივილი სადღაც გამქრალიყო. რომ ჩაამთავრა, ძლივს წამოიმართა ფეხზე, რალაცის თქმა უნდოდა, პირგამშრალმა ენა ვერ დაძრა. მის წინ საფლავეში, ვინ იცის, როდის გარდაცვლილი მეომრის ძვლები ეწყო, ჟანგისგან შეჭმული ხმლითა და ფარის ნაშთებით. თვითონ დაასკვნა, ასე ფარ-ხმალი მხოლოდ მეზრძოლს შეიძლება

ჩაატანოო. ლოდის სიგრძეზე იწვა, ახოვანი მეომარი, ნაუცბათევეად, უკუბოვოდ დაფლული. ფიცრის მცირედი ნასახიც კი არ ჩანდა.– თანაც ახალგაზრდა... იქიდან დაასკვნა, რომ გარდაცვლილს ერთი კბილიც არ აკლდა.

– რამდენი საუკუნეა, ნეტავ, აქ რომ განისვენებს?! რალაც ომის შედეგი უნდა ყოფილიყო. ნეტავ, რომელი ომის?

ჩამოჯდა მიცვალებულის თავთან და ჩაფიქრდა. გაახსენდა: ამას წინათ საქართველოს ისტორიის ქრონიკებს კითხულობდა. ყოველთვის აინტერესებდა თავისი კუთხის ისტორია და იქ წაანყდა, რომ ამ ადგილას ადრე ქალაქი ყოფილა გაშენებული. შუა საუკუნეების ქალაქი ჩიხორი. რომ მე-15 საუკუნეში ერთიანი საქართველოს უკანასკნელ მეფეს, გიორგი მერვეს, ბრძოლა ჰქონდა იმერეთის ერისმთავართან, ბაგრატთან, შემდგომში იმერეთის მეფე ბაგრატ მეორესთან და რომ ამ ომში გიორგი მერვე დამარცხდა. საქართველოც დაიშალა სამეფო სამთავროებად. ისტორიაში შესულია ჩიხორის ბრძოლის სახელწოდებით. ამ ბრძოლამ და შემდგომში კიდევ სხვა ბრძოლებმა, შინააშლილობებმა ქალაქი გააპარტახა. დღეს ჩიხორს ნაქალაქარის არაფერი ეტყობა, მხოლოდ ერთი კოშკილა შემორჩენილი.

გარინდებული, ჭირისუფალივით იჯდა, ფიქრებმა შორს, წარსულში მოისროლეს...

...ქართლოსმა მებრძოლს ხმალი მოუქნია, ახალგაზრდა ჭაბუკმა ფარი უმარჯვა, მაგრამ ხმალი ისეთი ძალით იყო მოქნეული, ძირს დასცა. ხელმეორედ შემართა ხმალი, მიწაზე განრთხმულმა უმწეოდ შემოხედა. ძალიან ახალგაზრდა იყო, ჯერ უწვერო, ლამაზ სახეზე ოფლი ნურწურით ჩამოსდიოდა. ვერ გაიმეტა სასიკვდილოდ, გაიფიქრა: ომი წაგებულია, მაინც უკან ვიხევთ ამ სამარცხვინო და ქვეყნის დამაქცევარ ომშიო. ის იყო, ფეხი მოინაცვლა უკუსვლით, გზა რომ განეგრძო, რომ გვერდიდან მახვილი აძგერეს. შებორძიკდა, მაგრამ არ წაქცეულა. მერე სისუსტე მოერია მთელ სხეულს, მკლავი მოუდუნდა და ჩაიჩოქა. ისევ წამოინია გაჭირვებით, ირგვლივ მიმოიხედა, ცას სწვდებოდა ცხენთა ჭიხვინი, ხმლის ჩახაჩუხი, მებრძოლთა ყიჟინა და დაჭრილთა გმინვა-კვნესა. ძალადაკარგულს თვალს

უბნელდებოდა. ის იყო, უნდა ნაქცეულიყო, რომ ნაცნობი ხმა შემოესმა:

– ქართლოს! ქართლოს! – მათე ეძახდა, სიყრმის მეგობარი, რომელთან ერთად არაერთ ომში მიეღო მონაწილეობა.

მათემ დაჭრილს ერთი ხელი წელზე შემოჰხვია, მეორეთი ხმალმომარჯვებულმა უკუსვლით მეგობარი ბრძოლის ველს განარიდა. იდგა 1463 წელი. ჩიხორთან ქართველები, მტრის გასახარად, უმონყალოდ ჩეხდნენ ერთმანეთს. საქართველოს მორიგი დაქცევის ჟამი დამდგარიყო.

– ცოტაც, ჩემო ქართლოს, ცოტაც, ამ ფერდობს ავივლით, მერე ტყე იწყება. მდევარიც არ ჩანს, აუცილებლად გავალწევთ.

ქართლოსი ხმას არ იღებდა, ხანდახან თუ აღმოხდებოდა გმინვა. ტყის პირას პატარა მინდორზე კაცისოდენა ლოდთან ჩამოისვენეს. დაჭრილი ზურგით მიესვენა ქვას და ხმამისუსტე-ბულმა სვენებ-სვენებით დაინყო:

– მე აქ დამტოვე, ჩემი ბრძოლა დამთავრებულია, შენ კი თავს გაურთხილდი. ან იორ ოჯახზე მოგინევს ზრუნვა. – ძლივს ლაპარაკობდა, მძიმედ სუნთქავდა, არემარეს მოავლო თვალი. არცთუ ისე შორს, შემალლებულ ადგილზე, ეკლესია შენიშნა, მის მიღმა – მზე, რომელიც მოძმეთა მიერ დანთხეულ სისხლს თვალს არიდებდა და დასალიერისაკენ მიისწრფოდა. გაიფიქრა: ალბათ, მალე ჩავა მზეო. საიდღანაც შავებით შესუდრული ქალი ამოილანდა. დააკვირდა. – ეს ხომ ჩემი ცოლია, უკვე შავებში?! ესენი ვინლა არიან?! – ორი ბიჭი აქეთ– იქიდან ამოსდგომოდნენ ქალს. – ჩემი შვილები... – გასისხლიანებული სახე ცრემლმა ჩამობანა. ბოლო ძალა მოიკრიბა და განაგრძო: მე საამქვეყნო პირი აღარ მაქვს. ბრძოლის კანონია, თუ შენ არ მოკალი, ის მოგკლავს. ვერ გავიმეტე, ძალიან ახალგაზრდა იყო, მთლად ბავშვი. – შეეცადა წამოწეულიყო, ამოახველა, წითლად შეეღება ტუჩები. – მე ოჯახი მაინც მრჩება, ცოლ-შვილი. ის აწი უნდა ეწიოს ყველაფერს და საოცნებო ერთიანი საქართველოს მხედარი უნდა გახდეს. ჩემს ცოლ-შვილს მიხედე, არავის დააჩაგვრინო, შენი ნათლულიც სახელოვან მებრძოლად გამოზარდე! ყველაფერი გითხარი, აქ, ამ ქვასთან დამასაფლავე. ახლა კი

წადი, იქნებ ერთი ყლუპი წყალი მიშოვნო, იქნება აქ, სადმე ტყეში.

მათემ ქართლოსს გაფითრებულ სახეზე ხელი ჩამოუსვა, მერე შუბლზე ჩამოშლილი თმა უკან გადაუწია. სიცივე შეპარვოდა სხეულს. ყელში ბურთგაჩრილი, შლეგიანივით გავარდა ტყისკენ...

უცნობი მეომრის შესახებ. სოფელში მალევე გაიგეს. გიორგიმ მეზობლებს ნიკოს და ზაზას, დაავალა: სოფლის მეკუბოვეს გადაეცით სასწრაფოდ კუბო გააკეთოსო.

გაუკვირდა მეკუბოვეს, რა დაემართა გიორგის, ვინ გარდაეცვალაო. აუხსნეს ბიჭებმა, არაფერი უთქვამს, მხოლოდღა თავი გადაიქნია და საქმეს შეუდგა. მეზობლის ნეშტი ცრემლმორეულმა გიორგიმ კუბოში ჩაასვენა და სახლში წამოასვენა. პანაშვიდზე ქალაქიდან დაზაფრული ოჯახის წევრები ჩამოვიდნენ. ახლობლები და მეზობლებიც ეწვივნენ. წესის ასაგებად სოფლის მღვდელს უხმო. მღვდელმა კმევა და ლოცვების თქმა დაიწყო: – წმიდათა თანა განუსვენე, ქრისტე ღმერთო, სულთა მიცვალებულთა, საუკუნიდან ამ ჟამამდე შესვენებულთა მონათა მხევალთა შენთა... ბრძოლის ველზე მომწდართა... სამშობლოსათვის თავდადებულთა... ხალხისაგან დავინყებულთა... შეყოვნდა და გიორგის მიმართა:

– კარგი იქნებოდა, სახელით რომ მოგვეხსენებინა, მაგრამ...

– მე ვიცი მაგის სახელი, ქართლოს ქართველიშვილით მოიხსენე. – მღვდელს გაკვირვება რომ შეატყო, ისევ გაუმეორა, – ჰო, ქართლოს ქართველიშვილი.

– საუკუნო იყოს ხსენება მისი! – გაიმეორა მღვდელმა რამდენჯერმე და სულის მოსახსენებელი პანაშვიდი დაამთავრა.

დამკვიდრებული, ტრადიციული წესისა და რიგის მიხედვით გადაიხადა გიორგიმ ქელეხი, დიდი გულისტკივილით დაიტირა და საგვარეულო სასაფლაოზე დაკრძალა. საფლავის ქვაზე კი დააწერა: საქართველოს ერთიანობისთვის მეზობლი გმირი ქართლოს ქართველიშვილი.

დროის მდინარებამ ეს ამბავიც წარსულს გადაულოცა და მისთვის ჩვეული ცხოვრება განაგრძო. წუთისოფლის არტახებში

მოქცეული გიორგიც წუთისოფლის კანონებით აგრძელებდა ცხოვრებას. ყანაში ნაპოვნი ლოდი ქვის მთლელს მოაპირკეთებინა და შემოლობა. თავისუფალ დროს მივიდოდა ხოლმე, ჩამოჯდებოდა, ჭიქას ნაუქცევდა ბრძოლაში დაღუპულს და თავის მიცვალებულებთან ერთად მოიხსენებდა. ხის დარგვაზეც ფიქრობდა, მაგრამ ვერ გადაეწყვიტა, რომელი ხე დაერგო. იმ წელს გვარიანად ჩამოთოვა, გაჭიანურებული ზამთრისაგან შეჭირვებულს ერთი სული ჰქონდა, როდის გააღწევდა გარეთ და საგაზაფხულო საქმიანობას შეუდგებოდა. გაზაფხულის პირველი მაცნეების ამონვერისთანავე გასწია თავისი ხარებით ფერდობის მოსახნავად. სანამ ხვნას შეუდგებოდა, მივიდა ქვასთან, ჩაამოჯდა და გაიფიქრა: ქართლოსის სული ახლა, ალბათ, ზეციურ საქართველოში, თავისიანებთან ნეტარებსო. ვალმოხდილი კაცივით გაიღიმა, ფეხზე წამოიმართა და ის იყო, საქმიანობას უნდა შესდგომოდა, რომ მისი ყურადღება ქვის ძირში, ახლად შეფოთლილმა, პატარა მცენარემ მიიქცია. დაიხარა, კარგად დააკვირდა, მერე ნორჩ ფოთლებს ფაქიზად მიუალერსა და უჩვეულოდ აღტყინებული, ფრთაშესხმულივით შეუდგა საქმიანობას.

მიწის წიაღიდან მუხა ამონვერილიყო და მზეს შესციცინებდა.

2020 წელი, თბილისი

უხილავი სენი

უხილავი სენი

ვაკე უკან ჩამოიტოვა, აღმართი დაინყო, პატარა შემალლება, ზეგანი. მერე დამრეცი, პატარა ხევი, ხევს მიღმა ისევ შემალლება, რომელიც გოჯა-გოჯა მიინევს წინ, სანამ მომცრო ზომის მთად არ გადაიქცევა. მერე ისევ დამრეცი, ჩხრიალა ნაკადული, უამრავ ლოდებს ნაალერსევი, აქაფებული, კისრისტეხით დაბლა რომ მიექანება. ისევ მთა, უფრო მაღალი და შერეული ტყით დაფარული. მის ზემოთ კი დაღარული ფრიალო კლდეები, შიშის მომგვრელი, სამარადჟამო ძილს მიცემული მყინვარები და გოროზად მომზირალი, ფეხდაუკარებელი, სპეტაკი თოვლით შემოსილი მწვერვალები, რომლებიც მზის დაცემისას ენით აღუნერელ ფერთა გამას ქმნის... ცის თალს მიბჯენილი ზემოთ კრძალვით იმზირება, ქვემოთ კი – მედიდურად. უკიდევანო ცა კი უსასრულობამდეა განელილი, რომელიც ხან სილურჯეში ინთქმება, ხან ყომრალი, ხან კიდევ სპეტაკი ფერის ღრუბლებით იმოსება. რა საამური საცქერია ზემოდან! იშლებიან, იცრიცებიან, ხან აბორგდებიან და მთასავით აისვეტებიან. ხან კი ზვავივით დაინთქმებიან და განვებიან ცის კაბადონზე.

ასე მსუბუქად თავი არასოდეს უგრძნია, ბუმბულივით დაფარფატებდა. – რა თავისუფლად ვფრენ, რა ნეტარებაა! ახლა მაინც ავისრულე ბავშვობის ოცნებასო და გადაეშვა სპეტაკ ოკეანეში. ინავარდა, იბობლა, იკოტრიალა, ხან ყირა გაჭიმა, ხან მალაყები. მერე გულაღმა გაიშოტა და თვალევი ზესკნელს მიაბჯინა. შორს, ზემოთ, ძლივს შესამჩნევი მქრქალი კიბე შენიშნა. იქით გაცურდა, ის იყო, ხელი უნდა წაველო მოქანავე კიბისთვის, რომ გვერდში საშინელი ჩხვლეტა იგრძნო. თავი მოაბრუნა, უსაშინლესი ურჩხული, შემზარავი სიმახინჯე ზურგზე

მოჯდომოდა და ბასრი კლანჭებით გვერდებს უფლეთდა. მერე ფილტვებს მისწვდა და უმონყალოდ ჩხვლელტდა. სუნთქვა შეეკრა, იხრჩობოდა, იგუდებოდა, ხრიალებდა, თვალეზი გადმოცვენაზე ჰქონდა. ჩასისხლიანებული თვალეზით აქეთ-იქით მიმოიხედა, მშველელს ეძებდა და განწირული ხმით ამოიხრიალა:

– მიშველეთ!

– არიქა, ბიჭებო, ჟანგბადი! – შემოესმა მიღმიეთიდან. მერე უკუნმა მოიცვა ყველაფერი, თითქოს დაიშალა, გაიბნა, ჩაიძირა, ჩაინთქა და უსასრულობას შეერწყა.

როდის-როდის გაახილა თვალი. გაცრეცილ ღრუბლებში დაცურავდნენ უცნაურ სამოსიანი არსებები. ჰო, სკაფანდრში გახვეულები, უცხოპლანეტელები? ნეტავ, სადა ვარ? მერე რალაც უჩვეულო ძალამ ისევ ზეცაში ატყორცნა. სიმსუბუქე, არანაირი ტკივილი, ნეტარება, ისევ თეთრი ფთილა ღრუბლებ, შორს ისევ მქრქალი, მოქანავე კიბე. ახლა მაინც მივწვდებიო – გაიფიქრა. მიუახლოვდა, წაეტანა ხელით, მაგრამ ამაოდ. ისევ საშინელი ჩხვლელა გვერდებში, მერე ვილაც ყელშიც წაეტანა. ისეთი ძალით უჭერდა, თითქოს ხორხის გამოგლეჯვა სურდა. აუტანელი და სულისშემხუთავი ტკივილებისაგან გონდაკარგული სივრცეში გაიბნა, უწვრილეს ნაწილებად დაიშალა და გაქრა...

საიდლანაც რალაც ჰანგი შემოესმა, რომელიც ისეთ მჭექარე ხმაში გადაიზარდა, გონებიდან ნისლები ნელ-ნელა გაკრიფა. იჭიატა, ვინაა ნეტავ? ან საიდან ეს ცეცხლოვანი, ჟრუანტელის მომგვრელი ხმა – ღვინოვ კახუროო... ნეტავ სად ვარ?

დამძიმებული თვალეზი რის ვაი-ვაგლახით გაახილა. თითქოს შეწებებოდა, ბუნდოვნად ჩანდა ყველაფერი. ისევ აახამხამა თვალეზი, სივრცე დაინმინდა. უცნაურ ფორმიანი არსებები მიმოდრიოდნენ. თავს ძალა დაატანა, თვალი რამდენჯერმე დახუჭა-გაახილა. მკაფიოდ ჩანდნენ სკაფანდრიანი არსებები. შეეშინდა. აღარც ღრუბლებში აფრენა სურდა და აღარც იმ ჯოჯოხეთური ტკივილის განცდა. საოცარი ხმა კი ქუხდა – გინდ თეთრი იყოს, გინდა წითელიო. შეიგრძნო სხეული, ცრემლები წასკდა, ღვარად მოსდიოდნენ, უწყვეტ ნაკადად, თითქოს წყარომ ამოხეთქაო. როგორ მონატრებოდა სიცოცხლე...

ცრემლებმა საბოლოოდ დააბრუნა ანემოში, გონებაც დაენმინდა და ყველაფერიც გაცხადდა – საავადმყოფოს პალატაში იწვა. მაგრამ უჩვეულო პალატა იყო, არ ჰგავდა ჩვეულებრივ პალატას. თავთან ახლოს მონიტორი ედგა, კლავიატურა და უამრავი სადენი. პერსონალი თხემიდან ტერფამდე შეფუთული იყო. გამჭვირვალე შუშის მიღმა მხოლოდ გადაღლილი თვალები ჩანდა. ვერ გაარჩევდი, კაცი იყო თუ ქალი. მისგან მოშორებით კიდევ ერთი სანოლი იდგა მოაჯირებიანი, ასევე სადენებით დახუნძლული. პალატა თეთრ საბურველში იყო გახვეული. ფიქრმა წაიღო. აქ საიდან მოვხვდი? ნუთუ, ის არის? მე ხომ გულის შეტევით წამომიყვანეს. აბა, იფიქრე, იფიქრე, ნუთუ ჩამოიფქვა ჩემი საფქვაავი, დამთავრდა ყველაფერი? გაურკვეველობა მანუხებს თუ არა, ის არასასურველი სტუმარი ყველასთან მიდის, ხოლო შენს თვალებსა და ცნობიერებაში არეკლილი სამყარო რჩება მარადყამს. შენ კი ვინ ხარ, ქარისაგან ატაცებული ერთი პატარა მოფარფატე ფოთოლი, მარადისობაში გადასვლამდე სევდას, ნალველსა და სიყვარულს ნაზიარები, წამიც და გაირინდები. ნეტავ იმას, ვინც სარეცელში არ ხვდება სიკვდილს! ნეტავ იმას, ვინც ვალმოხდილი მიდის სულთა საუფლოში!

შიშმა შეიპყრო და ჟრუანტელმა დაუარა ტანში. ჩემგან სხვასაც ხომ არ მისწვდა? ბავშვები! ცვიმა ოფლმა დაასხა და ყველა საფიქრალი ყველაფრის დამამხობელმა – სიკვდილის ტოლფასმა შიშმა ჩაყლაპა. მაგრამ დროებით, ისევ წამოიშალნენ და ასისინდნენ მოუხელთებელნი და დაუოკებელნი. უმთავრესს ჩაეჭიდა – მაინც საიდან ეს უჩინარი სიკვდილის მაცნე? გონება დაძაბა და შეეცადა, ყველა შესაძლო შემთხვევა გაეხსენებინა. გულმოდგინედ დაიწყო ჩხრეკა. ვითომ ბაზარი? ბაზარი, ღია ბაზარი... არადა, ღია სივრცეში ხომ ნაკლებ სავარაუდოა. არა, მაშინ ბაზრები დაკეტილი იყო, მხოლოდ ბაზრის ორივე მხარეს პატარა მაღაზიები მუშაობდა. მერე, მერე, აბა, დაფიქრდი და კარგად გაიხსენე. ჰო, ასეა ნამდვილად, იქ ვიყავი, უეჭველია იქიდან. და ისე გაუხარდა, თითქოს ამ სწულების წამალი აღმოეჩინოს – შეხვედი მაღაზიაში, ხილს დაეძებდი

ბავშვებისთვის. როგორც შენ, იმ გამყიდველ გოგოსაც ნილაბი ჰქონდა სახზე. თმა კი ისე ჰქონდა უკან გადაქაჩული, გეგონებოდა, ცოტაც და ბუდეებიდან ამოუცვივავო. მაღალი შუბლი და ძალზე ლამაზი თვალები უჩანდა. ვითომ მისგან? შეუძლებელია, თან ორივე კარი ხომ ღია ჰქონდა. მოიცა, მოიცა, ხო, ბიჭი, რამ დამავინყა? მაგი რა გასაკვირია, ცოცხალი რომ ხარ, ისაა გასაკვირი. გაგახსენდა ხომ! ახალგაზრდა ბიჭი უნილბოდ, მგონი, დამხმარე. ისე, კი გაგიკვირდა, რომ დახურულ სივრცეში პირბადის გარეშე საქმიანობდა. შენკენ წამოვიდა, აწონილი ხილი მოჰქონდა. სდექ! მერე, მერე, ხო, ასეა – მოახლოებისას ისე მძლავრად დააცემინა, თაროებიდან კინალამ პროდუქტები გადმოცვივდა. არც ხელი აუფარებია. შენ კი გეკეთა ნილაბი, მაგრამ გულში იმწამსვე გაგკრა, რამე უბედურება არ ამკიდოს ამ ბიჭმავ. გადაუხადე საფასური და წამოხვედი სახლში. იქნებ სხვაგანაც გქონდა მსგავსი სიტუაცია, ვერ იხსენებ? ვერ იხსენებ, იქნებ რამეს მოკიდე ხელი და დაბანა დაგავინყდა. არა, არა, შეუძლებელია. ყოველთვის შეფუთული დადიოდი პირბადით, ხელთათმანებით და მკაცრად იცავდი ჰიგიენის წესებს. მაშ, საიდან? სხვა ხელჩასაჭიდი არაფერი ჩანდა, ანდა, აწი რაღა მნიშვნელობა აქვს. ჩაფიქრდა და პალატას მოავლო თვალი. პალატის მეორე მხარეს პაციენტს ხველა აუტყდა. ისე ახველებდა, გეგონებოდა, სადაცაა გულ-ღვიძლს ამოატანსო. მისცივიდნენ ექიმები და შველა დაუნყეს. რა დღეშია საბრალოო, გაუელვა თავში. ალბათ, მეც ასე ვიყავი, ახლაც ძლივს ვსუნთქავ, ორჯერ მივალნიე კიბემდე. ჩემი მობრუნება სიკვდილის წინმსწრებია თუ გზა გამოჯანმრთელებისკენ? ღმერთო, ნულა განმაცდევინებ იმ ტკივილს... და თვალებიდან ცრემლები წასკდა. დამშვიდდი, დამშვიდდი! ყველა ხორციელი შენსავით ებლაუჭება სიცოცხლეს – ზეციურს მაინც მინიერი ურჩევნია. ეჰ, ამაოა და ფუჭი ახლა ტვინის ქყლეტა. რაც მოსახდენია, მაინც მოხდება. ერთი კია, უნანებლად და უზიარებლად არ მინდა იქ წასვლა. მხოლოდ უძღურებაში მყოფს თუ ეწვევა სინანულის განცდა, იმიტომ, რომ შეუცნობლის შიში თრგუნავს. ესე იგი, სიკვდილის წინარე სინანულია? აქამდე არ გეცალა, მინიერ საზრუნა-

ვებში იყავი ჩაფლული და ვნებები ბატონობდნენ შენზე, რომლის მოძალების უამს შიში გიჩლუნგდება და თავდავინცებაში ვარდები. კი, ტაძარშიც დადიოდი, ლოცულობდი, ისე, ყასიდად. ბოლომდე ვერ გაიმეტე თავი ჭეშმარიტების შეცნობისთვის. გემძიმებოდა ზეციდან მოცემული მცნებების შესრულება. კი, ბევრს კითხულობდი, მაგრამ მხოლოდ კითხულობდი. ქრისტეს გზაზე შედგომა, – ეს ხომ საკუთარი თავის უარყოფაა. არა ნაწილობრივ, არამედ მთლიანად. სუსტი ვარო, სნეული ადამიანი ვარო, ადამიანური სისუსტეებითო. ფიქრობდი – ჩემი სისუსტეები, ეს ხომ ადამიანური ბუნების გამოვლინებააო. სცოდავდი, კი ბატონო, ვინ დამაღვია ცოდვას, მაგრამ უბედურება ისაა, რომ მისი ტოლფასი სინანული არ გაგაჩნდა. კი განუხებდა, მაგრამ არ გქონდა სათანადო განცდა საკუთარ ცოდვათა. ცრემლიც გადმოგიღვრია, მაგრამ არ იყო ის ცრემლები, ცოდვის ჩამოხანა რომ შეძლებოდა, მაღლი რომ მიგელო. ახლა აქ წევხარ სიკვდილის პირას მყოფი. ახლა მაინც თუ გაქვს სინანული სიკვდილის ზღურბლთან მდგომს, ისეთი, როგორსაც ზევიდან ითხოვენ. „შეინანეთ, რამეთუ მოახლოებულ არს სასუფეველი ცათა“. ვერ პასუხობ? საოცარია ადამიანის მიწაზე მიჯაჭვულობის ძალა. ნეტავ, ადამიანი როდისმე არის მზად სიკვდილისთვის? რამდენიმე მოუგვარებელი საქმე მაქვს დარჩენილი. ეჰ, ვერ ელევით სიცოცხლეს, ჯერ არ ვარ მზადო. ნეტავ, კი ყოფილა ოდესმე ვინმე სიკვდილისთვის მზად? არა, არა, თუ გამოვძვერი ამ სიტუაციიდან, სოფელს უნდა მივხედო. სავალალო მდგომარეობაშია სახლ-კარი, ეზო-კარმიდამო. ისე ვითარდება მოვლენები, სოფელს სასიცოცხლო მნიშვნელობა ექნება. საფლავის საქმეც მოსაგვარებელია, არც მშობლების გვერდზეა ადგილი. ეჰ, ისევ მიწიერზე ფიქრობ? დაუმარხავი ვინ დაუტოვებიათ! მიწის მიბარების ვალდებულება დარჩენილთა ხვედრია და გაგრძელდება ბოლო კაცამდე. ორჯერ მომაბრუნა უფალმა, ნეტავ, რატომ? იმ ჯოჯოხეთურ ტკივილამდე საოცარ თავისუფლებას ვგრძნობდი და ენით აღუწერელ ნეტარებას. თუ ასე მიდის კაცი იქით, არ ყოფილა საშიში. არა, არა, ჯერ ადრეა იქით წასვლა, ბევრი რამე მაქვს ჯერ კიდევ

გასაკეთებელი. წუთისოფელმა საკმაო გამოცდილება შემძინა და არ მინდა, ეს გამოცდილება იქ წავიყოლო. გამოცდილება ხომ საკუთარ და სხვათა შეცდომათა გაანალიზებით მიღებული ცოდნაა და მინდა, ეს ცოდნა სხვებსაც გავუზიარო.

სამკვირიანი ომის შემდეგ სწეული გაჭირვებით დაუსხლტა ხელიდან სიკვდილის მარწუხებს. საავადმყოფოს ეზოში გამოსულმა ღრმად ჩაიუნთქა გრილი ჰაერი. თავი მაღლა ასწია და ზეცას ახედა, ირგვლივ მიმოიხედა და კიბეს დაუყვა. ეზოში პატარა ხანს დაყოვნდა, ვერცხლისფერმა ნაძვმა მიიქცია მისი ყურადღება. მიუახლოვდა, ხელით მიეფერა ნაზ წინვებს და ჩაეხუტა. დიდხანს იდგა გაქვავებულივით. მერე კი ცრემლიანი თვალები ხელუკუღმა მოიწმინდა და მხრებაცახცახებული უსასრულო გზას დაადგა.

2020 წელი, თბილისი

სარჩევი

რომანი

დისო, დისო... 5

მოთხრობები

ძახილი 1 17

მაგრა ღმერთი არ გასწირავს... 1 99

ეკალი 2 29

მეორედ მოსვლა 2 43

უცნაური კაცი 2 59

გზას აყოლილი ფიქრები 2 79

გზა სიარულმა დალია?! 2 97

ბუთქუნა 3 11

ჩიხორის ბრძოლა 3 25

უხილავი სენი 3 37

პროზაიკოსი როლანდ გიორგაძე დაიბადა 1955 წლის 24 მაისს თერჯოლის რაიონის სოფელ ზედა საზანოში.

1983 წელს დაამთავრა თბილისის ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტი.

მისი ნაწარმოებები გამოქვეყნებულია ქართულ ლიტერატურულ პერიოდიკაში: „ცისკარი“, „ლიტერატურული საქართველო“, „განთიადი“, „ქოროხი“, „სალიტერატური გაზეთი“, „კალმასობა“, „დილა“ და სხვ.

გამოცემული აქვს სამი კრებული: „ოცნების პრეზიდენტი“ (2001), „გზა“ (2011), „ძახილი“ (2017).

1999-2000 წლებში დააფუძნა და ხელმძღვანელობდა სალიტერატურო გაზეთ „შარავანდს“.

ჰყავს მეუღლე და ორი ქალიშვილი.

ISBN 978-9941-25-780-3

9 789941 257803